

Publicidad" sobre el caràcter "regionalista" dels actes¹⁵¹ i els seus més i menys sobre el seguiment popular als crits de "visca Catalunya" i el poc entusiasme que provocaven els "visques" a Espanya, qüestió maliciosament malinterpretada pels militars presents¹⁵². Les felicitacions al bisbe, per part d'associacions catalanistes, es multiplicaren¹⁵³.

Una taca negra fou la qüestió de la no presència de les autoritats provincials gironines en els actes. Un telegrama del governador de Girona a l'alcalde de Ripoll, datat el dia 9 de juny, diu, "Digame V. de quien ha recibido órdenes para la ceremonia que se dice ha de verificarse el domingo proximo referente á la traslacion de los restos del Conde Berenguer 3º al monasterio de Ripoll pues estraña á este Gobierno el anuncio de un suceso de que no tiene conocimiento oficial en el territorio de su mando y que en acto de la importancia por el recuerdo historico que á las glorias de toda Cataluña interesa no estar representadas ni las autoridades de la provincia ni su Diputacion ni sus municipios"¹⁵⁴. La invitació es degué produir perquè el mateix governador contestà, el 10 de juny, una carta de Morgades on li indicava la impossibilitat de la seva assistència als actes de trasllat de les restes comtals degut la premura de temps en què havia estat convidat. El governador militar també va escriure al bisbe, disculpant-se de la seva no assistència als actes i argumentant, també, que se'l havia convidat molt tard. L'absència de les autoritats gironines fou notada per la premsa, que es féu ressò d'una tibantor entre aquestes autoritats i el bisbe Morgades¹⁵⁵. Fins i tot, hem trobat un esborrany de carta, amb lletra del propi Morgades, encara que no sabem ni la data ni a qui va dirigida, on intenta esborrar qualsevol malentès sobre el fet. Segons el bisbe les informacions aparegudes a la premsa no tenen raó de ser. Per a ell, el disgust de les autoritats gironines no existeix i, si hi és, no hi ha res que el motivi. Afirmar que hi

151. Es pot seguir per la mateixa resposta de "la Renaixensa" del dia 16 de juny de 1893 als articles apareguts a "La Publicidad".

152. Ibid.

153. Com, per exemple, la carta del Centre excursionista de Catalunya a Morgades, datada el 13 de juny de 1893 i signada pel seu president Maspons i Labrús, on li diu que "Fou una cerimonia que revestí especial importancia per sos recorts historichs, per l'entusiasme que produí en tots los obles y per lo que avivá la fé y l'amor á la terra catalana.". AEV ME 1013, 14 i 15.

154. Governador de Girona - Alcalde de Ripoll. 9 de juny de 1893. AEV ME 1013, 14 i 15.

155. Això es pot comprovar perfectament en "La Renaixensa" del 16 de juny de 1893.

hagué prou publicitat per saber que es faria la festa i, a més, que els va escriure el mateix dia que, per exemple, a l'ajuntament de Barcelona¹⁵⁶. Tenim constància documental que el dia 8 de juny Morgades convidà als actes al governador provincial, al militar, a l'alcalde, a la junta de monuments i a la Diputació de Girona¹⁵⁷. Així les coses, nosaltres ens preguntem: ¿no seria que Girona es va sentir desplaçada pel protagonisme barceloní (alcaldes, governador, president Diputació, etc), cosa més buscada, d'altra banda, pel propi Morgades? ¿No seria que el bisbe projectà uns actes essencialment "catalans" i, per tant, de significació barcelonina sense tenir en compte el marc territorial provincial que hauria donat un protagonisme més gran a les autoritats gironines? Potser la clau de l'actitud dels gironins la trobarem en la carta, citada més amunt, de convit de Morgades al governador provincial de Girona del 8 de juny on li diu el següent:

" Luego de haber obtenido Real permiso para trasladar á Ripoll los restos de Berenguer III que estaban depositados en el Archivo de la Corona de Aragon de Barcelona en virtud de la R.O. de que tengo el gusto de acompañar copia aunque es de creer se hubiese dado á V.E. cuenta de la manera con que pensaba verificarlo para invitarle á la ceremonia y recibir al mismo tiempo las ordenes oportunas. Mas habiendo el Ayuntamiento de Barcelona con gran celo y prueba de patriotismo tomado á su cargo la manera de hacerme entrega de dichos Restos, quedó subordinada mi accion á la Corporacion expresada la cual á su vez la tenia pendiente de la concesion de honores reales que á última hora habia pedido al Gobierno de S.M. el Rey (q.D.g.). Hasta ayer no tuve noticia oficial de la concesion de estos honores por medio de un telegrama de la Alcaldia de Barcelona, y hasta hoy no he recibido la invitacion oficial (...)." ¹⁵⁸

Veiem, per tant, que fou convidat. Ara, es evident que es degué sentir molest pel protagonisme barceloní.

Actes de consagració i d'inauguració del monestir restaurat.

Finalment, tindrien lloc els actes de consagració i d'inauguració del

¹⁵⁶. Aquest esborany de carta es troba a AEV ME 1013,14 i 15.

¹⁵⁷. Es troben els esborranys de les comunicacions a AEV ME 10114(a).

¹⁵⁸. Morgades - Governador de Girona (còpia). 8 de juny de 1893. AEV ME 1014(a).

monestir de Ripoll restaurat¹⁵⁹. El dia abans, 30 de juny, a les sis de la tarda, tingué lloc l'acte de preparació, per part de Morgades, de les relíquies que es dipositarien en els vuit altars que havien de ser consagrats l'endemà.

El dia primer de juliol començaren el seguit d'actes. El primer, a les vuit del matí, va consistir en la cerimònia de consagració dels diferents altars que hi havia a la basílica. L'altar major fou consagrat pel bisbe Morgades, els de les capelles del St. Crist, St. Jordi i Beat Oriol (el bisbe d'Urgell hi diposità una relíquia que hi havia en el seu pectoral) ho foren pel bisbe de Segorb i els de St. Ramon, Sagrat Cor, St. Josep i St. Joaquim els consagrà el bisbe de Lleida. Abans d'aquest acte, i mentre Morgades es revestia de pontifical, havia tingut lloc l'ofrena al bisbe d'una capa pluvial, inacabada per cert, regal del capítol i del clergat de la diòcesi. A més se li oferí un àlbum amb totes les signatures del clergat diocesà. Tot plegat, li lliurà l'arxiprest de la catedral vigatana, Fontanellas, que féu un discurs molt emotiu, amb una lloança impressionant del bisbe, on digué coses com aquestes:

" Vos haveu roblert de glorias nostre Bisbat; de glorias antigas qu'heu fet lluhir trayentne la pols que'ls sigles hi havían deixat: de glorias novas ab que lo haveu enjoyat. Las glorias antigas brillan en l'Episcopologi qu'heu fet donar á la estampa: las glorias novas demanan cantors; éills que las cantin; nosaltres sols sabem admirarlas y donar gracias á Déu per unas y altras.

Las glorias antigas vostres mans las han espigolat en los arxius de las Parroquias, en las sota tauladas de las Iglesias, en las golfas de las masías per endressarlas en lo Museu de Vich, que, per sa riquesa, es l'admiració de propis y extranys; las glorias novas brillan en la Seu y Claustres de Vich, en los ventanals de la de Manresa, en los establiments de beneficencia... per tot lo Bisbat se percibeix l'aroma de vostras virtuts, no haventhi Parroquia que no rumbegi novas galas degudas á vostra generositat.

Ab gust nos rebajaríam ab los abundosos recorts que, de vostras virtuts y patriotisme, deixeu en totas parts: la historia de vostra religiositat la tenim escrita en vostras Pastorals: la de vostre zel la sabem los sacerdots: la de vostra activitat la coneix tothom: la de vostra caritat la troban los pobres, que demanan per vos celestials benediccions: també la sab Déu que vos las concedeix: la de vostre amor á la ciencia y bellas arts la posan de manifest las obras mencionadas, la qual bellesa y hermosura aixecan nostre enteniment á la contemplació de las divinas: *disciplinae liberales afferunt intellectum ad divina*, diu lo gran Bisbe de Ipona Sant Agustí: la de vostre patriotisme,

159. Hi ha moltes cròniques que expliquen aquests actes. Nosaltres ens basarem principalment amb la que surt a BOE BV nº 1088. 15 de juliol de 1893. Pàgs. 266-276. També a "La Veu del Montserrat", 1 i 8 de juliol de 1893

los catalans que vivament emocionats, plens de goig y contento de son esperit os han vist restaurar y purificar ab vostras mans sagradas lo vas que mans sacrílegas profanaren, ahont jau en pau la generació d'aquells que ab llurs fets immortals nos engendraren.

Per vostra caritat, per vostre patriotisme, per las gloriosas empresas per vos gloriosament terminades, prop del temple ahont hi jauhen en etern repós las cendras dels més lleals cavallers; als peus de la Verge més fiel y en presencia de tan gran nombre de sacerdots y altres fiels, vos felicitan y vos donan la més coral enhorabona, afherintse á totas vostras doctrinas y obras, vostre Capítol y la totalitat de sacerdots seglars del Bisbat, que han escrit son nom en lo plech que tinch la alta honra de posar á vostras mans." 160

A dos quarts d'una, Morgades celebrà la primera missa en el temple restaurat. Vestia una casulla regal del poble de Ripoll i una alba oferta per unes monges de Manresa. El capítol manresà havia regalat per a l'ocasió un gerro i una palangana.

A la tarda, es féu el trasllat processional de les restes dels comtes catalans des de l'església de St. Eudald fins a la basílica. Formaven la comitiva les diferents autoritats religioses i civils; els carrers eren plens de domassos i banderes; les campanes de Ripoll es posaren a tocar i els sometents dispararen salves d'homenatge. Un cop entrats al temple, es resà un respons i es col.locaren les urnes funeràries al seu lloc, tot testificat pel notari major del regne representat pel degà del col.legi de Barcelona¹⁶¹.

L'endemà diumenge, dos de juliol, l'abat Deás de Montserrat féu la missa de comunió, de bon matí, amb la basílica plena de gent. Posteriorment, s'organitzà una altra processó, des de l'església de St. Pere fins a la Basílica, amb el Sant Crist que se salvà de la crema del 1835. La comitiva també fou impressionant, car hi assistiren seminaristes, representacions de ordes religioses, confraries, membres de capítols catedralicis, diverses autoritats de municipis, comissions de diferents pobles de Catalunya, membres de les diverses Diputacions provincials, representació de la universitat de Barcelona, de la noblesa catalana, del col.legi de notaris, de l'Academia de San Fernando, de l'Academia de la Historia de Madrid, de la de Belles Arts de

160. Ibid, pàgs 269-70.

161. Tot el cerimonial es pot veure al llibret: *Acta autorizada por D. Luis G. Soler y Pla Decano del Ilustre Colegio de Notarios del Territorio de la Audiencia de Barcelona, en funciones de Notario Mayor del Reino con motivo del enterramiento definitivo de los restos de Ramón Berenguer III, Wifredo (el Velloso), Bernardo (Talaferro), Rodulfo, Guillermo (el Craso) y Raimundo y Beltrán dez Bach en la Iglesia de Santa María de Ripoll*. Establecimiento Tipográfico de Jaime Jeps. Barcelona 1893.

Barcelona, diversos senadors i diputats a Corts. I, potser, el més significatiu, la presència dels bisbes, a part del de Vic, naturalment, de Menorca, de Lleida, de Segorb, de la Seu d'Urgell, de Barcelona, de l'abat de Montserrat i, finalment, de l'arquebisbe de Tarragona.

A l'interior del temple es féu un ofici celebrat pel Metropolità de Tarragona. L'impressió que oferia la basílica devia ser imponent i característic d'aquesta teatralitat que envolta els actes litúrgics eclesiàstics, una de les maneres que l'Església té per informar, fins i tot ideològicament, a la massa de la població i demostrar el seu poder¹⁶². La crònica del butlletí és prou clara:

" Era sorprendente el golpe de vista que ofrecía la Basílica en aquel momento: el majestuoso trono de terciopelo ocupado por el Excmo. Sr. Arzobispo de Tarragona los demás Prelados ocupando sus respectivos estrados, ostentando todos ricas capas, preciosas mitras y vistosos báculos al pié del riquísimo cuanto severo altar que sostiene el magnificentísimo cuadro de mosaico, regalo de Su Santidad, y alrededor de este grupo encantador, tanta multitud de gente distinguida, con vistosos uniformes unos, brillantes condecoraciones, con festivos trajes y alegres semblantes todos; la severa sencillez y grandiosidad del restaurado templo, la sobria y majestuosa iluminación, las graves armonías del órgano, todo contribuía á emocionar el espíritu y á elevarlo á Dios, Criador y Restaurador de todas las cosas."¹⁶³

Després de l'Evangeli, el bisbe de la Seu, Casañas, féu un sermó en català, naturalment, d'un tó historicista i assenyalant les vinculacions entre el regionalisme ben entès i la fe cristiana. Acabada la missa l'arquebisbe de Tarragona impartí la benedicció papal als assistents i es cantà un Te-Deum¹⁶⁴.

Finalitzat l'ofici religiós anaren a dinar i es repartí el "Recort de la consagració de Sta Maria de Ripoll". Aquest recordatori, en català, porta a la portada mateixa les cites bíbliques de l'oració de David i de Salomó i el "Iam laetus moriar (Gen. XLVI, 30)" del qual Morgades s'apròpia per posar-hi la frase que seguidament citarem, tot intentant comparar, potser de manera pretenciosa, però que es podia entendre a causa de les dificultats que li

162. En el nostre llibre *Església i societat a principis del XIX*, Vic, 1988, hem tocat aquest tema.

163. BOE BV nº 1088. 15 de juliol de 1893. Pàg 273.

164. Aquesta benedicció l'havia donat el Papa mitjancant una carta a Morgades, datada el 23 de juny de 1893, tot satisfent la demanda que li havia fet el propi bisbe de Vic amb una altra carta datada el 17 de juny. La carta papal es troba a MEV. Josep Morgades i Gili, bisbe de Vic. Manuscrits II. Documentació personal I. Correspondència 1883-1893. pàg 283. Totes es troben reproduïdes al BOE BV nº 1087. 30 de juny de 1893.

havia suposat el procés, la seva obra amb la bíblica construcció del temple de Jerusalem:

"Iam laetus moriar. Ya moriré content. Content moriré després d'haver retornat á la Santíssima Verge María son antiquíssim trono de Ripoll; á Catalunya sa casa payral; á sos Comtes y Abats llur honorífica sepultura; y haver treballat per fer reviure son esperit y sas virtuts, y ab un y altras las venerandas tradicions catalanes.

¡Que Deu nostre Senyor m'escolti y atenga, y'm seguecan tots mos estimats compatricis!" 165

Durant la nit hi hagué focs artificials i lluminàries per tota la ciutat.

L'endemà diluns, tres de juliol, hi hagué una missa de difunts, oficiada pel bisbe de Barcelona, que féu un sermó dedicat a les venerables restes que allí eren dipositades.

Finalment i després de dinar, tots els prelats i d'altres personalitats agafaren el tren per marxar de Ripoll. Les festes de consagració havien acabat i Morgades havia fet una de les demostracions més clares del seu poder d'acció. En aquells moments era, sens dubte, el prelat amb més carisma de Catalunya.

El ressò a la premsa catalana fou molt important, "La Veu del Montserrat", "La Veu de Catalunya", el "Diario de Barcelona", "La Il·lustració catalana", la "Revista Popular", "La Tradició catalana" i d'altres en parlaren àmpliament¹⁶⁶. Mesos després sortiria un llibre amb el recull dels parlaments de l'acte de consagració¹⁶⁷.

Les festes de Ripoll, a més, s'aprofitaren per celebrar una conferència dels bisbes catalans, a Vic, el dia 4 de juliol, en virtut de les recomanacions de la carta de la Sagrada Congregació de bisbes i regulars als

165. Aquest recordatori es reproduït en múltiples llocs.

166. Seria del tot difícil resumir totes les consideracions que s'hi fan. Això allargaria molt el treball i ja es pot suposar el to dels articles. Alguns es fan resó del regal que Morgades féu a Elias Rogent consistent en l'escribania i la ploma de plana amb la qual signa la presa de possessió del monestir i el jerro i la palangana que s'utilitzaren en l'ofici d'inauguració.

167. *Nova Consagració de Santa Mariade Ripoll: Discurs presidencial dels Jocs Florals; Traslació de les restes de Ramon Berenguer III lo Gran; Festes de la Consagració; Oració funebre del bisbe de Segorbe; Exhortació del Bisbe de Vic als catalans.* Imprenta Anglada. Vic, 1893. Hi ha resums del llibre a "La Veu del Montserrat" del 7, 14, 21, 28 d'octubre i 4 de novembre de 1893.

bisbes d'Espanya i Portugal del 29 d'abril de 1892¹⁶⁸. Hi assistiren l'arquebisbe de Tarragona, Tomàs Costa i Fornaguera, el bisbe de Barcelona, Jaume Català, el de la Seu, Salvador Casañas, el de Lleida, Josep Meseguer i, lògicament, l'amfitrió, el bisbe Morgades. No hi havia el de Girona, Tomàs Sivilla, per problemes de salut, ni el de Tortosa, el bisbe Aznar, que havia mort el 29 de juny. En la reunió es tractà la peregrinació a Roma, ajornada en aquell moment, peregrinació que tenia acordada la província eclesiàstica de Tarragona des de la primera conferència celebrada el setembre anterior. S'insistí en l'entusiasme per part dels presents perquè es fes i acordaren treballar per tal de realitzar-la. Es tractà també la necessitat de fer un concili provincial per tal d'unificar criteris en els treballs que s'anessin fent. Es comissionà l'arquebisbe de Tarragona perquè proposés uns punts de reflexió que poguessin, un cop discutits, ser redactats en forma de constitucions. Es parlà sobre la necessitat que el seminari de Tarragona pogués atorgar els graus majors en teologia i cànons a fi que no s'haguessin de fer en el de València. Es comissionà el bisbe de Vic perquè fes una exposició al govern sobre la "contribucion de consumos" pels problemes que portaven entre els pobles i els rectors. Finalment, el bisbe de Barcelona presentà el reglament de l'associació de pares de família de Catalunya contra la immoralitat, obra amb seu a Barcelona i sobre la qual tenia molt interès el marquès de Comillas. El reglament fou aplaudit pels presents a la reunió.

La corona poètica de Ripoll.

Com en el cas de Montserrat, el colofó de la restauració i de les festes de consagració del monestir havia de ser l'oferiment a la Mare de Déu d'una corona poètica. Ja hem dit més amunt com el grup de Vic formulava a través de la poesia bona part del seu programa ideològic. Els actes d'aquest tipus representaven veritables manifestos dels seus projectes.

El convit per l'oferiment de la corona poètica l'havia llançat "La Veu del Montserrat", del 23 de juny de 1893, mitjançant una carta de Morgades on

¹⁶⁸. L'esborrany de l'acta es troba a MEV. Josep Morgades i Gili, bisbe de Vic. Manuscrits II. Documentació personal I. Correspondència 1883-1893. pág 285.

convidava els trobadors catalans a oferir els seus treballs¹⁶⁹.

El 24 de febrer de 1894, Rampolla escrivia a Morgades comunicant-li que el Papa havia accedit a donar la benedicció apostòlica a tots els que prenguessin part en la corona poètica¹⁷⁰. Les poesies enviades havien de ser valorades per un jurat¹⁷¹, que n'havia de seleccionar les millors. Les peces que finalment formaren el recull eren les següents: set en llatí, una en grec, trenta quatre en català, sis en castellà, una en basc, dues en francès, cinc en provençal, sis en italià i una en alemany¹⁷².

Algunes de les poesies triades contenen grans elogis a Morgades. De fet la poesia servia, no tan sols mitificar l'obra de Ripoll, sinó per mitificar la figura del prelat. El poema de Marià Aguiló, per exemple, en una de les seves estrofes diu:

"Venturosa ma vellesa
pus que veig realisat
un somni de juvenesa
per obra d'un gran prelat.

Verge Santa, dolça mare,
mercé per la protecció
ab que vostre cor ampara
la catalana nació." ¹⁷³

O el de Josep Serra i Campdelacreu, titulat "La veu del Prelat", que diu:

"Diu l'ausetá Pontífice: -'l desvari
ja ha durat massa temps: sota la gebre
del desengany crudel minva la febre:
ja es hora d'aixecarse y de tornar-hi.

Si'l claustre ha fet en pau un milenari
honrant á Deu l'esperit que'l va concebre,
honres novelles torne Deu á rebre,
torne á cremar la llantia del Santuari.

Oh! Verge de Ripoll, Tu, que asseguda
en esquifida vall, veusla amarada
de llágrimes de dura penitencia;

169. Aquest convit està reproduït a BOE BV nº 1089, 31 de juliol de 1893.

170. Rampolla - Morgades nº 16769. 24 de febrer de 1894. AEV ME 1015(a).

171. "La Veu del Montserrat", 9 de desembre de 1893, hi ha el jurat format per Joaquim Rubió i Ors, Marià Aguiló, Josep Balarí i Jacint Verdager.

172. "La Veu del Montserrat" 1 de juliol de 1894. També s'hi refereix Josep Junyent op. cit. pàg 374. Les composicions es troben a AEV ME 1015(a).

173. Ho he tret de les galerades del recull que es troben a AEV ME 1015(b).

torna á la terra aquella pau perduda,
á Deu la glória que li fou negada
y á la Patria la santa independència." 174

Martí Genís i Aguilar en va fer un altre, titulat "A nostra Senyora de Ripoll", on exclamava:

"Del nostre vell palau entre runes,
cercareu d'una á una les engrunes,
menats per un gran Bisbe'ls vostres fills;
y, far que lluheix en les tenebres brunes,
son exios rochs sagrats del art espills." 175

El bisbe Morgades féu un pròleg al recull poètic que expressa molt bé el seu sentir:

"Al emprendre, Senyora, l'obra d'alçar de sas ruinas lo temple que ós havian dedicat nostres primers hèroes de la Reconquista, en aquets temps en que la Fe está somoguda y la Patria en perill, tinguérem l'intenció, segons deixárem consignat oportunament, de que Vos recobrasseu vostre antich trono y la Patria catalana sa antiga casa payral, y despertar aixís la Fe y alçar l'esperit d'amor patri de nostred paysans.

Com era just, procurárem que concorreguessen á aquesta obra meritoria tots los elements que poguessen darli importancia, y, gracias á Déu, ho conseguírem. La pietat y munificència de la Santa Sede, tant dignament ocupada per Lleó XIII; la proverbial generositat de la Familia Real d'Espanya, l'opulència del rich y l'óbol de la viuda; la realeza del noble y la senzillesa del obrer; la sabiduría del arquitecte y l'habilitat del artista en totas sas manifestacions; la magnificència del Episcopat, l'explendor del sacerdocí y l'hábit de penitència del Religiós, l'universal tribut d'amor y carinyo á la Verge de la Reconquista de Catalunya.

Faltava només la Poesía, la qual s'es anomenada ab rahó filla del cel quan canta'ls amors purs y entona himnes á la Religió y á la Patria. Aquí teniu, Senyora, l'expressió de son carinyo en la Corona Poètica que tenim l'honra de presentarvos. Dignauvos acceptarla y benehiunos, fent que'os oferim nostre cor pera que'ns doneu lo vostre.

Proebe, fili mi, or tuum mihi et ego proebebo tibi cor meum (Prov. XXIII, 26). Y aixó'ns basta.

Si més poguessem, més faríam: si més tinguéssim, més vos daríam." 176

El dia primer de juliol de 1895, el bisbe feia una proclama amb la qual convidava tots els catalans a la festa poètica de Santa Maria de Ripoll.

174. Ibid.

175. Ibid.

176. Ibid.

Aquest escrit, amb algun afegitó, és com el que hem citat abans¹⁷⁷.

El dia 15 de setembre es va fer, finalment, la festa. De bon matí arribaren les autoritats i el bisbe. En representació de la Reina hi havia el general Weyler¹⁷⁸. Es celebrà una missa amb el sermó a càrrec de Torras i Bages, les intencions del qual queden molt clares quan diu, "y, axí com en lo sigle IX la Verge fou la benéfica Mare qui donava la calor vital á la Calatunya naxent, també en lo sigle XIX ha d'esser la qui infundesca l'esperit de vida á la Catalunya renaxent. Y vues aquí indicada la materia de que'us vaig á semonar..."¹⁷⁹ Després del pontifical, els Cavallers del Sant Sepulcre inauguraren una làpida funerària en honor de Ramon Berenguer IV, el Sant¹⁸⁰. A la tarda es llegiren les poesies i l'Orfeó Català cantà diferents peces. També oferí un concert, al vespre. Finalment, l'ajuntament de Ripoll concedí al bisbe el títol de fill adoptiu de la ciutat¹⁸¹.

Morgades envià exemplars de la Corona poètica a la família reial¹⁸² i al Papa. Rampolla li va trametre l'agraïment del pontífex tot dient que "Sua Santità si è degnata accoglierlo con gran gradimento, rinnovando lodi ed

177. Presentació de Morgades de la Corona poètica de Ripoll Vic, 1 de juliol de 1895. BOE BV nº 1143, 14 d'agost de 1895. També hi és a "La Veu del Montserrat" del 27 de juliol de 1895.

178. Tenim una carta de la infanta Isabel de Borbó a Morgades, Madrid 9 de setembre de 1895, on li diu que la reina estarà representada pel general mentre que ella la pot representar el mateix Morgades. MEV Josep Morgades i Gili, bisbe de Vic. Manuscrits III. Documentació personal I. Correspondència 1894-1926. pàg 30.

179. "La Veu del Montserrat", 29 de setembre de 1895. Els números del 14 i del 21 també parlen de la festa de la corona poètica.

180. Tota la premsa se'n fa ressò. Tot i això en el "Boletín de la Real Academia de la Historia", Tomo XXVI Cuaderno VI. Madrid, juny de 1895, hi ha dos articles: el de Juan de Dios de la Rada y Delgado, Fidel Fita, Bienvenido Oliver "Cenotafio de D. Ramón Berenguer IV, Conde de Barcelona" i el de Morgades "El sepulcro de D. Ramón Berenguer IV, Conde de Barcelona". Aquest últim és un article on demana a la Reial Acadèmia de la Història un dictamen sobre la inscripció del monument dedicat a aquest comte de Barcelona. El cos d'aquest comte havia estat destroçat el 1835 i no en quedava cap resta. Es proposa un text en llatí que el pare Fidel Fita corregeix. El text final de la inscripció ve argumentat per tot un seguit de documents medievals sobre el comte. Aquest text provocà moltes discussions en el si de l'Acadèmia. Així ho acredita una carta del pare Fidel Fita a Morgades, datada a Madrid el 24 de maig de 1895, on li explica que tot plegat ha estat objecte d'una "larga y meditada discusión en tres distintas sesiones", on s'ha exercit "la crítica y el saber desapasionado de varios Señores Académicos". La carta es troba a AEV ME 1013, 14 i 15.

181. BOE BV nº 1146. 30 de setembre de 1895.

182. Hi ha cartes de les infantes Isabel i Paz, de la qual hi ha un poema en la Corona poètica, agraïnt el regal del llibre a Morgades. La primer carta es del 29 i l'altre del 30 de novembre de 1895. MEV, Josep Morgades i Gili, bisbe de Vic, Manuscrits III, Documentació personal I. Correspondència 1894-1926. pàg 50.

elogi al benemerito iniziatore e principale promotore di quei restauri"¹⁸³.

Hem vist que fou Torras i Bages qui pronuncià el sermó de l'ofici. El mateix Morgades li ho havia demanat mitjançant una carta prou eloqüent que deia:

" Mi muy estimado amigo: Creerá usted que después de la inconcebible caída de Mn. Cinto, ha perdido para mi la poesía la mitad de su encanto?... Y sin embargo hemos de celebrar una fiesta poética que verá anunciada en "La Veu" de mañana, en la cual ha de tomar parte Usted haciendo el sermón, por la razón poderosísima de que no hay otro que pueda hacerlo. Por breve y por senzillo que sea, llenará el objeto más que si lo predicase Bourdaloue. El catalanismo se va extraviando; por fortuna, conoce Usted su verbo, y es preciso no desprenderse de este medio de retenerlo dentro del bien..."¹⁸⁴

Segons Josep Junyent aquesta carta marca decisivament el moment del relleu en la direcció del grup de Vic, de mans de Collell a mans de Torras i Bages¹⁸⁵. És una apreciació suggerent que nosaltres compartim. Hi afegiríem, però, que cal tenir en compte que les coses entre Morgades, Collell i Verdaguer han canviat. Morgades ha vist que ha estat ell sol qui ha hagut d'acabar l'obra de Ripoll perquè s'hi jugava el seu prestigi. Mossèn Cinto vivia un dels moments més tensos amb el seu prelat. Aquell que havia estat coronat com a poeta de Catalunya, a l'inici de la restauració del monestir, es trobava en rebel·lia quan es feia la corona poètica. Aquell que representava l'essència de la poesia en tot el procés "restauracionista" morgadià, era lluny, no només físicament, en el moment de la seva culminació. Collell, que patia per tots aquests esdeveniments, segurament no podia aguantar amb la suficient serenitat tot aquest procés. Morgades, en canvi, havia de culminar en la direcció que ell volia la seva magna obra. Torras i Bages, sacerdot ja reconegut en aquells moments, era qui podia donar el to precís i l'orientació adequada segons els paràmetres desitjats per Morgades. Mancaven menys de quatre anys perquè el bisbe de Vic passés a la seu barcelonina i Torras a la vigatana. El regionalisme era ja una realitat palpable, feia només tres anys de l'aprovació de les Bases de Manresa. Noves

¹⁸³. Rampolla - Morgades. 8 de novembre de 1895. MEV Josep Morgades i Gili, bisbe de Vic. Manuscrits III. Documentació personal I. Correspondència 1894-1926, pàg 39.

¹⁸⁴. Cata de Morgades a Toras i Bages, datada a Vic en 27 de juliol de 1895, publicada per M. Monjas *Documentos inéditos acerca de mosén Jacinto Verdaguer*, Edic. la esperanza. Madrid, 1935, pàg 388. Nosaltres ho hem tret de Josep Junyent op. cit., pàg 374.

¹⁸⁵. Josep Junyent. op. cit., pàg 374-75. L'autor explica i justifica documental el perquè de la seva tesi.

situacions, noves realitats, nous homes. Havien passat nou anys de la festa d'inauguració de les obres de restauració del monestir. Com havien canviat les coses, en aquesta dècada. Moltes de les "il·lusions" generades per Collell, Morgades les havia portat a terme. La feina, feta amb la constància del prelat, era gairebé enllestida. La festa de la coronació poètica fou tot una constatació del que hem anat dient i, seguint les paraules de Junyent, a la festa "Tampoc no hi assistiren Collell, ni tampoc, Verdaguer. Sabem que, per a Morgades, la festa havia perdut la meitat del seu encant. També per a nosaltres, el final de la restauració de Ripoll és una mica trist."¹⁸⁶

El 23 d'abril de 1896 hi hagué un altre acte carregat d'esperit catalanista: la celebració de la diada del patró de Catalunya i l'enterrament de les despulles de Bernat Tallaferro. Aquell mateix dia apareixia al diari "La Renaixensa" un curiós article de Francesc Cambó sobre "Lo comte Tallaferro", probablement una de les poques incursions del polític català en la història medieval. Es tracta d'un article típicament romàntic on es presenta la figura de Tallaferro -recordem que també enterrat a la basílica ripollesa- com la síntesi de les virtuts guerreres i espirituals catalanes medievals i el millor exemple del camí que calia seguir, expressat de manera clara en les paraules finals de l'escrit quan diu que "La festa que avuy se celebra á Ripoll es pera honrar á un dels que contribuiren á nostra preponderancia en altres temps y pera encoratjar als que lluytem pera que aquesta preponderancia torni"¹⁸⁷. La premsa recalçà el caràcter catalanista de l'acte degut al to dels discursos i a la presència de representacions de tots els grups regionalistes més importants del moment. Morgades fou també el centre de la cerimònia¹⁸⁸.

Dos anys després i també per la diada de Sant Jordi, Morgades tornava a ser el centre de la celebració en descobrir-se una làpida, pagada per la

¹⁸⁶. Ibid, pàg 375.

¹⁸⁷. "La Renaixensa", 23 d'abril de 1896.

¹⁸⁸. Es pot veure la crònica que en la "La Renaixença", 29 d'abril de 1896.

Unió Catalanista i obra de Puig i Cadafalch, dedicada al prelat¹⁸⁹. La festa també serví per col·locar en una urna d'alabastre les restes del bisbe Rodolf, fill de Guifré el Pilós.

Morgades, anys després, seria enterrat a Ripoll i, d'aquesta manera, reposaria entre els murs de la basílica que, amb tantes fatigues, havia aconseguit de restaurar.

¹⁸⁹. A la "Renaixensa" del 24 d'abril de 1898 n'hi ha la crònica i el discurs que el president de la Unió Catalanista, Antoni Galissà, pronuncià davant del bisbe Morgades. No cal dir que l'esperit patriòtic presidí l'acte i els parlaments, amb constants elogis a Morgades i al redreçament català.

IV. 6. LA RENÚNCIA A L'ARQUEBISBAT DE BURGOS I LA PROMOCIÓ
ECLESIASTICA DE MORGADES.

Cap a finals de 1893 i començaments del 94 s'esdevingué un fet important en la carrera episcopal del bisbe Morgades: la seva preconització per a la seu arquebisbal de Burgos. Feia poc temps que havien tingut lloc les festes de Ripoll, el bisbe gaudia del reconeixement de Roma i de la confiança del govern. Tots aquests elements el feien candidat a ascendir dins l'escalafó jeràrquic de l'Església espanyola i, sens dubte, Burgos era més important que el bisbat de Vic. Davant d'aquest fet cal que ens demanem dues coses: primera, el perquè de la seva elecció i, segona, com va produir-se el procés de selecció del bisbe.

La primera qüestió ens remet a un seguit de consideracions: ¿el van triar perquè era necessari, davant de la divisió latent que hi havia aleshores dins el catolicisme espanyol, posar homes de probada eficiència en el treball pastoral i de reconeguda fidelitat a les directrius vaticanes a seus significatives com la de Burgos? ¿O era, potser, que volien apartar de Catalunya un personatge que anava donant ales al "regionalisme", tal i com s'havia demostrat en la restauració de Ripoll? Podem respondre amb un sí rotunt a la primera d'aquestes consideracions, tal i com demostrarem

posteriorment. Quant la segona la qüestió es fa més difícil d'aclarir. És evident, com també veurem, que fou molt gran la impressió que produí en els cercles catalanistes el seu nomenament, però ens és molt difícil de provar que la incidència del bisbe en aquests cercles fos la causa de la seva preconització. Bonet i Baltà tampoc ho afirma, tot i que ho apunta veladament¹. Anem seguint els esdeveniments i podrem valorar millor aquesta qüestió.

El bisbe de Burgos Manuel Gómez Salazar moria el 14 de juny de 1893² i, per tant, la seu restava vacant. A partir d'aquest moment es començava el laboriós procés de selecció de qui havia d'ocupar el càrrec. L'elecció de la seu de Burgos no estigué exempta de problemes. Un dels més fermes candidats era Tomás Cámara y Castro, agustinià i bisbe de Salamanca. Però les dificultats vindrien pel cantó de la corona, que no acceptava el pas d'aquest bisbe al bisbat burgalès. El nunci Cretoni ens explica en l'informe que escriu al secretari d'estat Rampolla, el 5 de novembre de 1893³, que "Il Sigr. Capdepon accolse con soddisfazione la proposta di Mgr. Cámara, sicuro che il Presidente del Consiglio dei Ministri, e la Regina Reggente nulla troverebbero ad opporre. Due giorni dopo mi riferi che il Sigr. Sagasta gli era favorevole, ma che S.M. non poteva ammetterlo, essendosi anteriormente impegnata per Mgr. Cervera y Cervera Vescovo di Majorca"⁴. La negativa de la reina l'agafà per sorpresa perquè li havien donat llibertat per proposar un candidat i perquè el mateix ministre li havia dit, a l'estiu, que la reina volia excloure el bisbe de Mallorca, malgrat l'interès que tenia en promocionar-lo el ministre d'ultramar, Maura. Cretoni féu consideracions al ministre en el sentit que no podia acceptar aquesta negativa. El ministre de gràcia i justícia li demanà paciència assegurant-li que miraria de tornar a fer pressions. La reina fou inflexible en la seva negativa i demanà una reunió amb el nunci. En aquesta

1. L'enfoc de Bonet i Baltà, sota el prisma del nacionalisme, d'aquesta qüestió queda força palesa. És veritat, però, que no ho declara totalment. Bonet i Baltà. *L'Església catalana de la il·lustració a la Renaixença*. Barcelona-1984. pàgs 176-177.

2. Cretoni-Rampolla. Madrid 14 de juny de 1893. n.º5. ASV SS 249 (1895) fasc I, f.3. En aquest despatx del nunci al secretari d'estat li comunica la mort esdevinguda a la una i vint minuts de la nit. El bisbe havia nascut el 1824 i, el 1875, fou preconitzat bisbe de Sigüenza d'on passà, el 1879, a Màlaga i, el 1886, a Burgos.

3. Cretoni -Rampolla n.º 61. 5-novembre-1893. ASV SS 249 (1895) fasc I, fol. 48.

4. Ibid. fol, 48.

reunió la regent comunicà personalment a Cretoni que "sebbene a malincuore pei sentimenti di singolare devozione, di cui si disse animata verso l'augusto Pontefice, mi rispose però, che non potea rassegnarsi ad ammettere Mgr. Cámara; imperocchè con un linguaggio pieno di reticenze e risentimenti, mi osservó che da qualche tempo avea dovuto dolersi dell'attitudine di quel Prelato, che in affari d'interesse governativo si era condotto con poca lealtà e delicatezza, creandole imbarazzi; e che di piú sapeva aver esso intrigato in Roma per ottenere una Sede Arcivescovile, e appianarsi la via anche al Cardinalato"⁵. Cretoni seguí defensant les virtuts del bisbe Cámara, però la reina insistia en assegurar que podien posar qui creguessin oportú, mantenint el vet, però, cap el bisbe de Salamanca. Acabà, secament, amb la frase següent: "Dica a Sua Santità, che questa é per me questione personale"⁶

Per què aquesta reticència envers Cámara? El ministre de gràcia i justícia li va explicar, en una reunió que tingueren després per comentar la audiència amb la reina, les causes de la seva negativa. "Sotto il piú stretto segreto", el ministre li digué que "la causa dell'avversione della Regina a Mgr. Cámara é la parte da lui avuta nel decreto di unione degli Agostiniani di Spagna al centro di Roma"⁷. La unió dels agustinians amb Roma, passant a la dependència directa del general de l'orde, havia estat considerat lesiva pels interessos de la corona espanyola, perquè afavoria un procés d'unitat que disminuïa els drets del rei com a patró de l'Església de les Indies.

Una de les persones que surten sovint en aquesta documentació és el bisbe de Mallorca, Cervera. És curiós i interessant el cas d'aquest prelat. Cal saber que només tres dies després de la mort del bisbe de Burgos, i cinc mesos abans d'aquesta documentació, Cervera escrigué a la nunciatura (encara que no al nunci directament sinó a Ramon de Ezenarro) demanant, insistentment i d'aquesta manera, que fos traslladat de seu:

"Muy Señor mio y amigo queridísimo. Los Mauristas de esta tierra en su constante deseo de traer al Maura de Orihuela (es refereix al bisbe d'Oriola que era un cosí germa del ministre d'Ultramar Maura), ya me adjudican la vacante de Burgos.

Nunca he pedido nada, pero llevo ance años de islas, temo me adjudiquen la de Ibiza, estoy harto de ver agua, y quisiera, a ser posible, acabar mis días en tierra firme.

Si V. lo cree prudente y aprovechando una oportunidad, le

⁵. Ibid. fol, 48-49.

⁶. Ibid.

⁷. Cretoni-Rampolla. nº 64. 7-novembre-1893. ASV SS 249(1895) fasc 1, fol 42.

agradeceria hiciese alguna indicación al Sr. Nuncio, pues, tengo la seguridad de que los ministros Maura y Gamazo han de pedir mi promoción para que deje esta silla vacante a su idolo de Orihuela. Si así sucediera, todos saldríamos gananciosos, viendome yo además libre de pasar y repasar el charco.

No conozco á ningun hombre politico de influencia, y si no me apoya la Nunciatura, dejaré mis huesos en Mallorca ó entre las olas, porque todo podría suceder." ⁸

En nunci recollí els desitjos de Cervera i així ho feu saber al ministre de justícia⁹. Li proposa que podia passar a Salamanca davant el projecte, com hem vist, de traslladar el prelat d'aquesta seu a la de Burgos. Amb el problema del pas de Cámara a Burgos la reina, com hem vist, donà suport a la promoció de Cervera per a aquesta seu¹⁰, cosa que sorprengué al nunci, que creia que la reina, segons li havia dit el mateix ministre de gràcia i justícia, no l'havia volgut, en principi, per Burgos¹¹. Aquesta negativa reial que Cervera passés a Burgos, s'encarregà de desmentir-la la pròpia reina al nunci durant l'audiència que tingueren per expressar-li el seu vet al bisbe Cámara. El pobre bisbe de Mallorca, tot i que fou a les llistes de bisbables per tal d'accedir a una altra seu, hagué de morir, envoltat d'aigua, quatre anys després. A més, pesaven sobre ell informes negatius.

Tornant a l'afer del bisbat de Burgos, la Santa Seu, davant la decisió de la reina, finalment es feu enrere en la seva proposta del bisbe Cámara i el 23 de novembre un telegrama de Rampolla a Cretoni donava lum verda a d'altres candidats:

"Prima che S. Padre prenda definitiva risoluzione relativamente alla Sede di Burgos desidera cha V.S.I. indichi altri candidati da proporsi in luogo Mons. Camara" ¹²

L'1 de desembre el nunci contestava aquest telegrama amb un altre de

⁸, Jacint M. Cervera - Ramon de Ezenarro. Palma de Mallorca, 17 de juny de 1893. ASV NM 605 t VII, r II, s I, n° 2.

⁹. Cretoni - ministre de gràcia i justícia. (No queda clara la data). (Còpia). ASV NM 605 t VII, r II, s I, n° 2.

¹⁰. Cretoni - Rampolla n° 61, 5 - novembre - 1893. ASV SS 249 (1895) fasc 1, fol 48.

¹¹. Cretoni - Rampolla. 1 - novembre - 1893. (Còpia). En nunci se set extranyat d'aquest canvi d'actitud perquè, segons ell, el ministre li havia dit a l'estiu que la reina l'havia telegrafiat des de Sant Sebastià negant-se a que Cervera passés a Burgos. ASV NM 605 t VII, r II, s I, n° 2.

¹². Rampolla - Cretoni. Roma 23-novembre-1893. ASV NM 605, t VII, r II, s I, n° 2.

xifrat on comunicava a Rampolla que, exceptuats alguns possibles bons candidats, com els bisbes d'Urgell i Màlaga "per speciali circonstanze" i per motius d'edat o salut, "parrebbe potersi prendere in vista per Burgos quelli di Vich, Lugo, Mallorca, Segovia, Siguenza"¹³. El procés pel qual es decidiren aquests era el normal en aquests casos: informes de diverses personalitats eclesiàstiques que feien consideracions diverses sobre possibles bisbables. Sabem, per exemple, que el cardenal Sanz y Forés, arquebisbe de Sevilla, informà sobre el bisbe Cervera de Mallorca, el bisbe Pozuelo de Segòvia i el bisbe Aguirre de Lugo¹⁴. L'arquebisbe de Tarragona apuntà els noms de Morgades i de Pozuelo¹⁵. Entre els papers del nunci hem trobat llistes de bisbes on va apuntant l'edat i una ratlleta per cada informe favorable que rebia, a fi i efecte d'establir una mena de classificació¹⁶.

El 7 de desembre, Rampolla comunicava al nunci la decisió final del Sant Pare: "Sua Santità fra i Vescovi da Lei proposti per l'Arcivescovato di Burgos ha fatto cadere la sua scelta su Mgr. Morgades, vescovo di Vich"¹⁷. En la carta, el secretari d'estat fa constar la indignació del papa per no haver-se acceptat per part de la corona l'antic proposat, el bisbe Cámara. Li diu que "il dispiacere di Sua Santità é tanto maggiore quantomeno fondati sono i motivi sui quali l'Augusta Sovrana sembra appoggiare il suo rifiuto"¹⁸. Li ordena que comuniqui aquesta decisió al govern i que vegi quin consens hi ha entre el govern, la reina i el Vaticà en la candidatura de Morgades.

Un cop fets tots aquests passos i consultes, el nomenament de Morgades fou molt ben acceptat i tingué llum verda per part de tots els poders que ho havien de decidir. Així ho comunica el nunci al secretari d'estat:

"Come prima mi giunse il suo venerabile foglio dei 7 corrente, n° 15452, comunicai all'Eccmo Sigr. Ministro di Grazia e Giustizia la scelta, fatta dal S. Padre, di Mgr Morgades, Vescovo di vich, ad arcivescovo di Burgos: e la scelta fu accolta favorevolmente tanto dal Sigr Capdepon, come dal Consiglio dei Ministri, e dalla

13. Cretoni - Rampolla. Madrid, 1-desembre-1893 (còpia). ASV NM 605 T VII, r II, s I, n° 2.

14. Cardenal Sanz - Cretoni, (sense data). ASV NM 605 t VII, r II, s I, n° 2.

15. Arquebisbe de Taragona - Cretoni. 1-desembre-1893 ASV NM 605, t VII, r II, s I, n° 2.

16. ASV NM 605, t VII, r II, s I, n° 2.

17. Rampolla - Cretoni. Roma 7-desembre-1893, n° 15452 (còpia). ASV SS 249 (1895) fasc 1, fol 51.

18. Ibid.

Regina Reggente." 19

Aquesta unanimitat en l'acceptació de Morgades es féu palesa, també, en la carta particular que el ministre de gràcia i justícia, Ruiz i Capdepón, escrivia al bisbe de Vic per comunicar-li que, tant la reina com el govern, el consideraven "digno por todas circunstancias"²⁰ per ocupar la seu de Burgos, per la qual cosa esperava, "en bien de los comunes intereses de la Iglesia y del Estado"²¹, que el contestés ràpidament acceptant la designació.

Cal dir que aquest nomenament entrava en un paquet de provisió d'altres seus vacants i, per tant, tota la documentació de nunciatura va parlant dels diferents promocionats. Alhora, queda clar que, amb el nomenament de Morgades com a bisbe de Burgos, havia de cobrir-se la plaça que deixava el prelat de Vic. Pel nunci, segons informa al secretari d'estat, era evident que havia de ser un català per la qual cosa la llista de bisbables sobre els quals jugaven no servien:

"Resta vacante il Vescovato di Vich, pel quale prevenni il ministro che, richiendosi un Catalano, non poteva disporsi di nessuno dei candidati approvati; laonde si convenne di differire la promozione del Sac. Die y Peceta." 22

Tot aquest moviment de bisbes i candidats a bisbes va començar a aparèixer a la premsa²³. Morgades s'assabentà, per aquestes notícies, o per d'altres confidències, de la seva elecció per a la seu de Burgos. Inmediatament reaccionà enviant sengles telegrams al president del consell de ministres, al ministre de gràcia i justícia i al nunci. En tots ells, el mateix text:

"Si fuese cierto lo que la prensa periodica dice de mi, ruego encarecidamente a V.E. se me oiga antes de pasar adelante." 24

El nunci el contestà el mateix dia amb un altre telegrama:

19. Cretoni-Rampolla. Roma 16-desembre-1893. n.º 82. ASV SS 249 (1895) fasc I, fol 55.

20. ministre de gràcia i justícia-Morgades 14-desembre-1893. MEV Josep Morgades i Gili, bisbe de Vic. Mnuscrits II. Documentació personal I. Correspondència 1883-93, pàg 295.

21. Ibid.

22. Cretoni-Rampolla, n.º 82, Madrid 16-desembre-1893. ASV SS 249 (1895) fasc I, fol 56.

23. Entre els papers particulars de Morgades hem trobat un retall del "Noticiero", del 16 de desembre de 1893, on hi ha la informació que un seguit de nomenaments, entre els quals hi ha el de Morgades, seran properament signats per la reina.

24. L'esborrany dels telegrams es troba a MEV Josep Morgades i Gili, bisbe de Vic. Manuscrits II. Documentació personal I. Correspondència 1883-93. pàg 294. El telegrama adreçat al nunci, datat el dia 17 de desembre de 1893, es troba a ASV NM 605 t VII, r II, s I, n.º 2.

"Es cierto lo que ha leído y aprobado en Roma, le felicito. Nuncio Apostólico."²⁵

El ministre de justícia també el contestà amb un altre telegrama, tot dient-li:

"Tango firmado el decreto de su promoción para Burgos pero en vista de su telegrama retengo la publicación."²⁶

La reacció davant del nomenament fou impressionant. Hi hagué una mena d'entesa entre les institucions civils i eclesiàstiques vigatanes per tal de reaccionar ràpidament davant dels fets. Diem això perquè no s'explicaria que el mateix dia 17 de desembre, el dia que hi ha el creuament de telegrams que hem vist anteriorment, nunciatura en rebés d'altres enviats per l'ajuntament de Vic, pel capítol de la catedral vigatana, pel president de la junta de l'hospital i casa de la caritat, Abadal, i pel seu vice-president, el canonge penitencer del capítol vigatà²⁷. També el ministre de gràcia i justícia rebé diferents telegrams²⁸.

Qui encapçalà aquesta demanda fou el propi prelat. El dia 18 i 19 de desembre envià dues cartes, la primera al ministre de gràcia i justícia i la

25. Expedít a Madrid a les 4 de la tarda i rebut a Vic a les 6, però com el bisbe es trobava a Ripoll, el mateix telegrama es tornà a expedir des de Vic a les 7 i 28 minuts i arribava a Ripoll a les 7 i 34 minuts de la tarda. L'esborrany es troba a ASV NM 605 t VII, r II, s I, n° 2, i l'origina, datat el 17 de desembre, a MEV Josep Morgades i Gili, bisbe de Vic. Manuscrits II. Documentació personal I. Correspondència 1883-93, pàg 296. El segon telegrama de Vic a Ripoll es troba també en aquest fons.

26. Ministre de justícia-Morgades. 18-desembre-1893. MEV Josep Morgades i Gili, bisbe de Vic. Manuscrits II. Documentació personal I. Correspondència 1883-93. pàg 298.

27. Tots aquests telegrams són datats el dia 17 de desembre i diuen el següent:

"Ayuntamiento de Vich haciendose seguro interprete de los sentimientos de la ciudad i obispado ruegan encarecidamente a vuestra eminencia que en interes de la religion misma se digne interponer su valiosa influencia para que dejen en esta diocesis nuestro amado prelado. El alcalde antonio Bach."

"El cabildo catedral de Vich suplica respetuosamente a vuestre eminencia haga lo posible para impida traslado del obispo. Por correo de representacion. El Dean"

"Juntas hospital y casa de caridad ruegan a vuestra eminencia evite traslacion queridissimo obispo principal apoyo institutos beneficos. El presidente Abadal."

"Huerfanos casa misericordia quedan sin principal protector con salida del obispo Morgades. Ruegan que interponga influencia contra decreto. Vicepresidente canonigo penitenciario."

ASV NM 605, t VII, r II, s I, n° 2.

28. Coneixem el text perquè el ministre els copià i els envià al nunci. El text de Morgades és el mateix que hem reproduït ja i el de l'ajuntament de Vic diu el següent:

"El Ayuntamiento de Vich alarmado por la noticia del nombramiento de su querido obispo para el arzobispo de Burgo, ruega encarecidamente a V.E. en nombre de la ciudad se sirva interesarse para que no tenga efecto y nos dejen con Prelado tan amado por todos. El alcalde Antonio Bach."

ASV NM 605, T VII, r II, s I, n° 2.

segona al nunci, on els intentava convèncer de la necessitat de quedar-se. Quins són els arguments de Morgades? Sintetitzarem la carta adreçada al ministre, donat que la tramesa al nunci es remet a aquesta, per la qual cosa li envià una còpia²⁹. En primer lloc, agraeix de tot cor la distinció que li fan amb el nomenament. Però, seguidament, exposa que no pot acceptar-ho per motius d'edat i salut:

"no me es posible aceptar el nombramiento que se me propone. Voy a cumplir sesenta y ocho, mi vida gracias a Dios ha sido de un trabajo continuo, y la edad y el exceso del trabajo, dejan ya sentir sus efectos, con sintomas inequívocos de progreso á juicio de los amigos y facultativos que velan por mi salud." ³⁰

Ell pensa que per regir bé una diòcesi cal fer, d'entrada, la visita pastoral per tal de conèixer les necessitats i la problemàtica del bisbat, cosa que no es veu amb forces de fer a Burgos, una diòcesi tan extensa i accidentada. Diu que tota la vida ha treballat per a la religió i la pàtria i que si se sentís amb forces ho faria, però que s'acosta el final de la seva vida i no compliria com Déu vol que es facin les coses. Ell es veu capaç de seguir treballant a la diòcesi de Vic perquè la coneix, però no en una de nova, de la qual no en sap res:

"Aqui, despues de doce años de permanencia, en pais conocido de toda la vida con perfecto conocimiento de cosas y personas, con un Clero formado en gran parte á mi sombra, con instituciones propias y adecuadas, unas en practica ya, y otras relativas á la cuestión social proximas á serlo, sin haber tenido un quebranto ni disgusto que embaraze mi gobierno, en perfecta armonia con todas las autoridades de todo orden, puedo con la ayuda de Dios, aunque las fuerzas me vayan faltando, prestar algun servicio á favor de los sacratisimos derechos que V. invoca en su carta."³¹

També fa servir com argument de pes per quedar-se, el tema de la restauració de Ripoll. Segons Morgades encara falta acabar-la del tot i, en mancar unes cent mil pessetes, resta encara oberta la subscripció pública. Si ell se n'anés, afirma, segur que no es recollirien aquests diners i que

29. La carta del nunci es troba a ASV NM 605 t VII, r II, s I, n° 2. L'esborrany es troba a MEV Josep Morgades i Gili, bibebe de Vic. Manuscrits II. Documentació personal I. Correspondència 1883-93. Pà 300.

30. Morgades-ministre de gràcia i justícia, (còpia literal). 18-desembre-1893. ASV SS 249 (1895) fasc I, fol 61. El fet que es trobi en el fons de la secretaria d'estat de ser que el nunci li envià.

31. Ibid.

tampoc s'acabaria aquesta magna obra³².

Una altra raó és que estava al càrrec de l'administració apostòlica de Solsona. Una administració que ha mirat d'aixecar en una diòcesi castigada per la seva orfenesa i les guerres civils, que no pot ser governada pel capítol i on, finalment, comencen a donar resultat els esforços per dotar-la d'una quantitat de diners que permeti de restaurar-la mitjançant un administrador apostòlic amb caràcter episcopal.

Finalment, torna a reiterar que no pot acceptar l'honor, que no mereix, de regir la diòcesi de la "antigua Capital de Castilla"³³ i, sense que això vulgui dir que renunciï a seguir treballant per l'Església i la pàtria, prega al ministre que es faci enrere en la decisió presa.

Però, com hem dit, no només el bisbe envià cartes intentant aturar el nomenament, sinó que, aquest fet es repetí des de molts sectors eclesiàstics i civils del bisbat. És molt significativa la carta del capítol al nunci on, a més de constatar que la notícia del trasllat del bisbe "ha sorprendido y afectado á todos, y ha causado una impresion tan penosa en toda la Diocesis, sin distincion de clases ni condiciones, que desde luego se ha traducido en públicas manifestaciones, muy honrosas es cierto para el Prelado y consoladoras para este Cabildo"³⁴, exposa gairebé les mateixes raons que el bisbe planteja en la seva carta. Parla de l'edat, de la salut, del coneixement del bisbat, de la seva bona obra al front de la seu³⁵ i d'altres temes, cosa que ens fa suposar l'existència d'una entesa entre tots plegats per fer una campanya que aturi el nomenament. Nosaltres ressaltaríem un dels arguments que el capítol esgrimeix per defensar la permanència de Morgades a la diòcesi: la qüestió social. El reproduïm pel seu interès:

" Otras y muy poderosas razones podriamos aducir, si no temiéramos ofender á V.E. abusando de su benévola atencion, pero entre todas, ha de ser de gran peso para el digno Representante de Su Santidad y para los poderes públicos la consideracion

32. "añadiria, Sr. Ministro, que faltan para cubrir la suscripción abierta para la restauración de la insigne Basilica de Ripoll, todavía no acabada, mas de cien mil pesetas, que de seguro no se recogen si me ausento, y que tengo seguridad de recoger si de aqui no salgo, y aun completar la restauracion en gloria de la Religion y de la Patria." Ibid.

33. Ibid.

34. Capítol de Vic-nunci 19 desembre 1893. ASV SS 249 (1895) fasc 1, fol 63.

35. "ha logrado una completa pacificacion de lamentables discordias ha conseguido llegar al ideal de una perfecta concordia entre los poderes civiles y la autoridad eclesiastica; ha levantado el espiritu del clero y realizado un prestigio social; ha sostenido y fomentado la piedad; ha creado instituciones de beneficencia y de cultura, y en fin llevado a buen termino empresas que parecia temeridad solo el intentarlo." Ibid.

gravísima de que la cuestión social que está en nuestro país mas candente y enconada que en otras regiones de España, exige un Prelado de las condiciones del que se nos quiere arrebatarse para llevarlo á un país exclusivamente agrícola.

En efecto: la Diócesis de Vich tiene enclavados en su jurisdicción importantes centros fabriles, como son las cuencas del Ter y del Llobregat, en donde, como es de suponer, han echado raíces y ganado proselitismo las doctrinas socialistas y anárquicas, habiendo ya dado señales, repetidas veces, de las fuerzas de que disponen y de los intentos que las guían las agrupaciones obreras.

El señor Morgades, conociendo la gravedad de la situación é inspirándose en las enseñanzas de Nuestro Santísimo Padre, Leon XIII (felizmente reinante) hace tiempo que viene consagrando especial atención á este trascendental problema, y ha tenido ya varias ocasiones de intervenir, casi siempre con éxito feliz en el arreglo de cuestiones entre patronos y obreros. Como su ascendiente es grande en unos y otros, y su espíritu de caridad y su laejeza superiores á todo encomio, está en condiciones de poder influir poderosamente en la solución cristiana de tan pavorosos problemas en esta parte de la insubtriosa Cataluña, irradiando, como es natural, su benéfica influencia hasta en las Diócesis vecinas." 36

A causa, también, de la cuestión social, s'adrecen al nunci l'ajuntament, els capellans i el jutjat municipal de la vila de Manlleu:

" El Ayuntamiento, Rndo Cura-Párroco, Rnda Comunidad de Presbíteros y Juzgado municipal de la Villa de Manlleu, en el Principado de Cataluña, Diócesis de Vich, en nombre de toda la población, á Vuestra Eminencia, con el mayor respeto y veneración, exponen: Que con profunda pena se han enterado por los periódicos, que el ilustre Prelado de esta Diócesis, Excmo é Ilmo Dr. D. José Morgades y Gili, había sido promovido á la Metropolitana de Burgos. Si esa promoción es una inmensa desgracia por todas las poblaciones de este Obispado, lo es mucho más por esta importante é industrial Villa, que á tan sabio como virtuoso Prelado debe, principalmente, el que haya desaparecido todo antagonismo entre pobres y ricos, patronos y obreros, cesando de esta suerte las huelgas y disturbios que tanto habían afligido esta comarca. Y no crea Vuestra Eminencia que el Dr. Morgades haya realizado esta grande obra por medio de imposiciones, sinó por el respeto y amor que ha sabido infundir á todos; que de su báculo solo ha hecho servir la corvadura para atraer, nunca la contera para herir." 37

Però, a més, foren moltes les persones i institucions que es bellugaren per l'afer Morgades-Burgos. Extractarem algunes mostres significatives. El cardenal Sanz y Forés, arquebisbe de Sevilla, fou un dels que es mobilitzà per aconseguir els desitjos de Morgades. Al cardenal l'escrigueren tant

36. Ibid, fol. 64 i 65.

37. Instituciones de Manlleu - nunci. 23 desembre 1893. ASV NM 605 t VII, r II, s I, nº 2.

Morgades com el capítol de Vic, potser creguts que fou un dels que influïren en la seva denominació. Això es veu perquè en la carta del cardenal a Morgades, escrita el 24 de desembre, li diu que "ninguna parte he tenido en lo que se ha hecho" i afegeix que "no creo que atendan, pero ya escribí (a nunciatura) y vuelvo a escribir para que le dejen en paz."³⁸ És cert que va escriure al nunci el dia 21 de desembre, explicant-li les pressions que ha rebut de Vic³⁹.

D'entre d'altres, com el senador Fernando Puig⁴⁰, qui es bellugà moltíssim fou el pare Llanas. En primer lloc, ell mateix va escriure al nunci Cretoni una llarga carta on li exposava els arguments pels quals Morgades no podia anar a Burgos i li demanava que s'ajornés la seva preconització. Entre els molts arguments que exposa, alguns d'ells com l'edat i el bé que fa a la diòcesi de Vic, ja sobradament coneguts perquè eren els que s'esgrimien més, hi ha una consideració interesantíssima sobre el bisbat de Barcelona. El pare Llanas considera que no només es perjudica Vic, sinó la pròpia diòcesi barcelonina. Això ens demostra el paper que jugava Morgades, per alguns nuclis, dins del panorama eclesiàstic català i de quina manera eren reaccis al govern del bisbe Català. Així ho explica Llanas al nunci:

" Y no solo reclama el interés de las Diócesis de Vich y Solsona la permanencia del Dr. Morgades, sino tambien es convenientísima para los intereses religiosos de esta Diócesis de Barcelona, donde el Sr. Morgades es muy conocido y considerado, y donde sus hechos episcopales neutralizan la falta de impulso religioso que en esta Diócesis todos lamentan. El ejemplo de lo que pasa en Vich hace que todos aquí atribuyan á causas accidentales la indiferencia en que viven los católicos barceloneses, y que no sea escándalo lo que pudiera producirlo. Se sabe que si un Prelado se conduce de cierta manera, otro Prelado comprende sus deberes de modo muy diferente; y como lo que en Vich pasa, aquí se sabe bien, no deja la conducta del Sr. Morgades de influir beneficentemente en el espíritu religioso de esta Diócesis. Por lo cual entiendo que no solo conviene á la Diócesis de Vich, sino tambien á la de Barcelona, que continue en su propia Sede

³⁸. cardenal-arquebisbe de Sevilla - Morgades, 24 desembre 1893. MEV Josep Morgades i Gili, bisbe de Vic. Manuscrits II, Documentació personal I. Correspondència 1883-93, pàg 306. Tambésabem això per una carta de la majordomia arquebisbal de Sevilla escrita al canonge Vilarrasa de Vic, datada el 23 de desembre, on li diu que el cardenal no ha tingut res a veure amb el nomenament i que farà tot el possible davant del nunci perquè s'atenguin els desitjos del prelat de Vic i dels seu capítol. És curiós que el cardenal li hagués enviat, amb una carta del 18 de desembre, una carta de felicitació pel seu nomenament que es troba en el mateix lligall.

³⁹. Cardenal-arquebisbe de Sevilla - nunci. 21 desembre 1893. ASV NM 605 t VII, r II, s I, nº 2.

⁴⁰. Tenim cartes d'ell adreçades a Morgades, una del 24 i l'altra del 30 de desembre, on li diu que fa el que pot perquè es tiri enrere el nomenament. MEV Josep Morgades i Gili, bisbe de Vic. Manuscrits II. Documentació personal I. Correspondència 1883-93. pàg 305 i 322.

Episcopal el Dr Morgades y Gili."⁴¹

A més, el pare Llanas, juntament amb Duran i Bas, interessaren en el tema el marquès de Pidal, que opinava sobre el cas que "Estoy pues tan penetrado como Vds. de la inconveniència de que el Sr. Obispo de Vich deje su diocesi, sobre todo para salir de Cataluña e ir a Burgos y si no hago mas para impedirlo es porque no puedo"⁴². Les gestions de Pidal s'adreçaren directament a Rampolla, donat que del ministre de justícia "no es que tenga relaciones con el, sino que no me fio de nada de lo que me diga"⁴³. El mateix comunica, el marquès, a Duran i Bas, ampliant-li que tot depèn de Roma i, en particular, del Papa⁴⁴. Llanas també miraria si a través del pare provincial dels escolapis i del rector del col·legi de San Antoni Abat de Madrid, que tenia molt bones relacions amb el nunci, es podia fer alguna cosa⁴⁵. També es feren gestions al voltant del marquès de Comillas⁴⁶.

¿Què passava, mentrestant, a les altes instàncies eclesiàstiques i civils que havien de solucionar el cas? El ministre de gràcia i justícia, per la seva banda, i davant les reaccions, comunicà al nunci que valia més ajornar, de moment, "la publicacion del decreto relativo al Arzobispado de Burgos, que tambien tengo yo firmado por S.M."⁴⁷

Aquesta paralització momentània de la publicació del nomenament la comunicà, a Morgades, el mateix president del govern, Sagasta, tot reproduint-li la carta que el mateix ministre li havia enviat, carta on li explicava que "no se publicarán las ordenes relativas al mismo (decret

41. Pare Llanas-Cretoní. 26 desembre 1893. ASV NM 605 t VII, r II, s I, nº 2.

42. Marquès de Pidal-Pare Llanas 28 desembre 1893. MEV Josep Morgades i Gili, bisbe de Vic. Manuscrits II. Documentació personal I. Correspondència 1883-93. pàg 312.

43. Ibid. Així ho comunica a Morgades el pare Llanas en una carta datada el 30 de desembre de 1893, pàg 320.

44. Així ho comunica a Duran i Bas en una carta, datada el 27 de desembre de 1893. MEV Josep Morgades i Gili, bisbe de Vic. Manuscrits II. Documentació personal I. Correspondència 1883-93. pàg 316.

45. Pare Llanas-Morgades, 26 desembre 1893; Tomas Saez (rector del col·legi de St. Antoni Abat de Madrid)-Pare Llanas, 29 desembre 1893; Pare Llanas-Morgades, 31 de desembre 1893. MEV Josep Morgades i Gili, bisbe de Vic. Manuscrits II. Documentació personal I. Correspondència 1883-1893. pàgs 309, 314 i 325.

46. En el mateix fons documental i en diferents cartes surt el nom del marquès de Comillas al qual li han referit el cas. No sabem, però, quin tipus de gestió va fer.

47. Minisre de gràcia i justícia-nunci. (No hi ha data però és posterior al 17 de desembre de 1893). ASV NM 605 t VII, r II, s I, nº 2.

nomenament), hasta que V. (es refereix al president) no me avise"⁴⁸. Morgades degué contestar a Sagasta una carta, segons un esborrany que hem trobat entre els seus papers, per insistir que "fijandose a las razones expuestas y que ampliaré si es necesario, basta para convencerse de que aqui puedo servir mejor a la Religion y a la Patria que en Burgos dada mi edad. Soy querido y en dias de prueba puedo hacer algun bien bajo el punto de vista material"⁴⁹.

Queda clar que el ministre Ruiz i Capdepón, segons ens consta en una carta que va escriure a Sagasta el 31 de desembre, volia que fos el nunci qui, en última instància, oferís "una solució que permitiera complacer los deseos del Sr. Morgades"⁵⁰.

Què pensava el nunci de tot plegat? Cap on s'orientaven les seves gestions? Quina era l'opinió de Roma sobre el cas? El primer que sabem és que l'informe de nunciatura al secretari d'estat, on explicava tot l'afer, el féu Cretoni el 23 de desembre de 1893. En ell, explica que "la notizia della traslazione di Mgr. Morgades alla Metropolitana di Burgos commosse l'intera città di Vich"⁵¹. Diu també que li han escrit moltes cartes interessant-se en el cas, entre les quals destaca la del capítol de Vic, i que, a més i segons havia expressat a la reina mateix, esperava que Morgades acceptaria finalment, cosa que no s'havia produït. Per la qual cosa "mi obbliga a pregare l'Eminenza Vostra di sommettere al S. Padre le gravi ragioni ivi espresse, perchè Sua Santità degnisi giudicare se debbasi o meno accettar la rinunzia, (di che diedi ieri un cenno allo stesso Ministro)"⁵². L'informe, posteriorment, explica que es va triar Morgades pel càrrec donat que havia estat recomanat per dos dels tres arquebisbes a qui havia demanat informes durant el congrés eucarístic de València.

Un cop fet l'informe a Roma, el nunci Cretoni va escriure a Morgades.

⁴⁸. Ministre de gràcia i justícia-Sagasta, 20 desembre 1893 (còpia); Sagasta-Morgades, 22 desembre 1893. MEV Josep Morgades i Gili, bisbe de Vic. Manuscrits II. Documentació I. Correspondència 1883-93. Pàgs 301 i 302.

⁴⁹. Morgades-Sagasta (esborrany) 25 desembre 1893. MEV Josep Morgades i Gili, bisbe de Vic. Manuscrits II. Documentació personal I. Correspondència 1883-93. pàg 307.

⁵⁰. Ruiz Capdepón-Sagasta, 31 desembre 1893. Aquesta carta li envia el mateix Sagasta a Morgades, acompanyada d'una altra carta del president del dia 4 de gener de 1894. MEV Josep Morgades i Gili, bisbe de Vic. Manuscrits III Documentació personal I. Correspondència 1894-1926. pàg 3 i 4.

⁵¹. Cretoni-Rampolla nº 87. 23 desembre 1893. ASV SS 249 (1895) fasc 1, fol 58. L'esborray es troba a ASV NM 605 t VII, r II, s I; nº 2.

⁵². Ibid.

Li explica que un cop conegut el seu nomenament per Burgos, havien estat moltes les persones interessades en què es quedés a Vic i que sol·licitaven que no s'efectués el trasllat. Per Cretoni "Todo esto le honra á V. sobremanera, poniendo en relieve el singular afecto que su diocesis profesa á V y V. á ella, de lo cual me complazco muy de veras"⁵³. Continua dient-li, però, que ell no pot dir res, ni pot fer res. Només ha donat "a la Sta Sede relación del asunto, para que resuelva quien debe"⁵⁴. Li prega que "V. quiera tranquilizar su ánimo, y se arme de toda la virtud que posee á fin de aguardar con calma la resolución que Su Santidad se digne tomar"⁵⁵.

Morgades, però, en una carta que va escriure al nunci, el 28 de desembre, com a contestació d'aquesta última, tornà a insistir en la seva postura i en el seu prec perquè no el portessin a Burgos. Reproduïm la carta per tal de veure'n el to i per comentar, després, un parell de coses:

" Muy Sr. mio de toda mi consideracion y venerado Hermano: he recibido su muy atenta carta del 25 que ha consolado mi alma, toda vez que no queriendo ni pudiendo yo querer mas que lo que Dios quiere y hace conocer por medio de sus representantes sobre la tierra, se digna trabajar para que quien ha de resolver el asunto que nos ocupa, tenga conocimiento exacto de él. Es obligación de todos los hijos de la Iglesia á fin de que el Romano Pontifice que es infalible en ciertas cuestiones por la asistencia del Espiritu Santo, lo sea en todas por saber toda la verdad de las cosas. No puedo tener la pretension de que V.I. pueda en sus muchas ocupaciones leer la adjunta Pastoral que a el escrito, despues de los que he publicado para propagar la devoción al Sacratissimo Corazon de Jesus, que he publicado con mayor fruicion de mi alma, pero por poco que la lea formará concepto que quien la ha escrito no es capaz de negarse ni mucho menos á hacer la voluntad de la Santa Sede de la cual se confiesa tan devoto, antes al contrario, cree hacerla abriendose el corazon y poniendo de manifiesto todos los terminos de la cuestion para obrar asi con seguro acierto como quiere obrar siempre y en todo. Si V.E. comprende que es necesario vaya ahi para explicar mejor las razones que me inducen á no ir á Burgos, lo haré, si cree debo ir a Roma, iria á Roma. Dos medicos de Barcelona que me han visitado varias veces los DD. Ezquerdo y Viura y lo mismo los medicos de aqui, me dicen terminantemente muy peligroso vaya á Burgos y tengo en mi poder el documento en que lo espresan sin haberlo pedido.

Por lo demas, no he tenido parte alguna en este movimiento de la opinion publica de aqui y de fuera de aqui, y que se explica

53. Nunci-Morgades, 25 desembre 1893. MEV Josep Morgades i Gili, bisbe de Vic. Manuscrits II. Documentació personal I. Correspondència 1893-1893. pàg 308. Hi ha l'esborrany a ASV NM 605 t VII, r II, s I, n° 2.

54. Ibid.

55. Ibid.

perfectamente por causas que diré á V.E. en su dia. Poco amigo de plebiscitos no hubiera procurado esta manifestacion, contentandome con tratar el asunto con quien debe entender en el y nadie mas. Si Dios lo ha permitido asi, sirva para esclarecer mas el asunto y hacer mas patente la solucion." 56

Nosaltres pensem que, a través del text de la carta, hi ha una decidida intenció de Morgades de reafirmar la seva obediència a les jerarquies en les seves decisions. Intenta desmentir que ell hagi tingut part en l'allau de recomanacions per tal que es quedés a Vic. Per tot plegat, ens demanem: ¿no serà que el prelat tenia la sensació, o la por, que s'hagués interpretat la seva postura com un signe d'una certa rebel·lia, o de poca predisposició a l'obediència? ¿Tenia la sensació, potser, que s'hagués vist aquell clamor popular com una campanya del propi bisbe per tal de satisfer l'egoisme de quedar-se a la seva diòcesi? Malgrat la reiteració de Morgades sobre que ell no havia tingut part en generar-lo, és evident que la similitud dels arguments que es fan servir per argüir que era dolent fer aquest trasllat ens fa pensar que hi havia una certa campanya organitzada. En fou, el bisbe, el màxim instigador? Això no ho podem provar, però és evident que aquesta campanya existia. ¿És que hi havia una certa unanimitat per part de certs cercles eclesiàstics i civils sobre el paper que jugava Morgades a Vic i, per extensió, a Catalunya? Aquest fet sembla més clar i això també ens explicaria aquesta cadena de reaccions.

Finalment arribà la decisió vaticana. Una carta de Rampolla al nunci, datada el 28 de desembre, l'expressa clarament:

" Sua Santità ha creduto di accondiscendere al desiderio di Mgr. Morgades Vescovi di Vich e non intende obbligarlo ad accettare la sua traslazione a Burgos. Volendo però che a questa importante Sede Metropolitana sia destinato un degno Prelato il Santo Padre ha fatto cadere la sua scelta sull'ottimo Vescovo di Lugo Mgr. Gregorio Mª Aguirre." 57

El primer dia de gener de 1894 el nunci comunicava a Morgades la decisió vaticana⁵⁸. Immediatament, el bisbe li contestava mitjançant un altre telegrama del tot eloqüent:

"Quedo para siempre agradecido porque pienso asi servir mejor a

56. Morgades -nunci. 28 desembre 1893. ASV NM 605 t VII, r II, s I, n° 2. L'esborrany es troba a MEV Josep Morgades i Gili, bisbe de Vic. Manuscrits II. Documentació personal personal I. Correspondència 1883-93.

57. Rampolla - Cretoni. 28 desembre 1893. ASV NM 605 t VII, r II, s I, n° 2.

58. Cretoni-Morgades (telegrama) 1 gener 1894 MEV Josep Morgades i Gili, bisbe de Vic. Manuscrits III. Documentació personal I. Correspondència 1894-1926. pàg 2. L'esborrany està en ASV NM 506 t VII, r II, s I, n° 2.

Dios. Muchas gracias."⁵⁹

Morgades havia aconseguit quedar-se a Vic. ¿Va haver de pagar algun preu per no seguir estrictament els dictats de la jerarquia superior? ¿Fou aquest un element determinant perquè no arribés al cardenalat, tal i com afirma Bonet i Baltà?⁶⁰ És fan difícils les afirmacions rotundes; són elements, però, que cal tenir en compte i, més, coneixent el funcionament de l'Església.

Hi ha una altra qüestió que ens hem demanat al començament del capítol i que ara volem tornar a considerar. Es tracta de si, amb el nomenament de Morgades, es volia treure de Catalunya un prelat que havia animat, entorn d'ell, destacats catalanistes i que amb la seva acció pastoral, havia donat suport determinades accions en favor del regionalisme. Aquest punt, és molt difícil d'afirmar amb la documentació analitzada. Si eren aquestes les intencions no es feren mai evidents ni es posaren per escrit. Ara bé, tenim l'opinió d'un seu amic, el bisbe de Girona, Sivilla, que en una carta que envià a Morgades, el 29 de desembre de 1893, per felicitar-lo pel seu nomenament, li féu aquest curiós i sorprenent comentari:

"Estimado amigo y Hermano, no seran pocas las felicitaciones que se le habran dirigido con motivo de su promoción al arzobispado de Burgos. Yo le envio de pesame. ¿Se ha propuesto alguien hacer un puente de plata á un catalanista? Yo ni a tiros iria a Castilla la Vieja.

Deseandole muy prospero, y sin cambio de domicilio, el año 1894, se repite au amigo que le quiere de veras. El de Gerona."⁶¹

Més explícita, en aquest sentit, és la carta pastoral que va escriure Morgades amb motiu del seu nomenament per Burgos, un cop va saber que es quedava a Vic. Datada el 5 de gener de 1894, Morgades explica tot el procés i la manera com moltes persones i institucions havien mostrat la seva disconformitat amb l'elecció. Diu que, malgrat que havia d'haver fet el que li manaven per l'obediència deguda al Sant Pare i a l'Església, ell exposà les raons per les quals havia de continuar a la diòcesi, entre d'altres, la d'acabar amb molts projectes endagats. Agraeix, alhora, a la reina, al

⁵⁹. ASV NM 605 t VII, r II, s I, nº 2.

⁶⁰. Bonet i Baltà. *L'Església catalana de la il·lustració a la Renaixença*. Barcelona 1984. pàg 177.

⁶¹. Tomàs Sivilla-Morgades. 29 desembre 1893. MEV Josep Morgades i Gili, bisbe de Vic. Manuscrits II. Documentació personal I. Correspondència 1883-1893. Bonet i Baltà, op. cit, pàg 177 també la recull. D'altres prelats, com el bisbe de València o el de Segorb, l'havien felicitat pel seu nomenament,

govern, a la nunciatura i a Roma el que s'haguessin determinat de fer-
e
enrere en la decisió primera. I, finalment, les referències a Catalunya, que
semblen molt clares quan planteja la resolució del cas:

" Ayudadme, pues, Hijos y Hermanos queridísimos, á dar gracias ante todo á Dios *de quien viene toda dádiva preciosa y todo don perfecto (Jacob. I, 17.)*, y luego á todas las personas que después de habernos dado, sin merecerlo, una prueba de buena voluntad designándonos para tan elevado puesto, ó asociándose á ella, han estimado no ser opuesto á la voluntad de Dios continuásemos en Nuestro sitio, en Nuestras estimadas Diócesis de Vich y de Solsona, en Nuestra amadísima Cataluña, teatro de Nuestros trabajos apostólicos, objeto de Nuestra predilección santa y sincera, y causa eficiente, por el apoyo que Nos ha dado, del buen éxito de Nuestras empresas, y augurio cierto y seguro del que Nos dará en las que emprendamos en adelante para gloria de Dios y de la Patria, según han sido las simpatías que Nos ha manifestado con motivo del incidente que Nos ocupa. A todas estas personas correspondemos con todas las veras de Nuestra alma. Que todos los que han manifestado interés en que no saliésemos de Cataluña, oigan dóclmente Nuestra voz y Nuestros consejos, y algo de provecho habremos conseguidos." ⁶²

"La Veu del Montserrat" publicà un número extraordinari, el 2 de gener, on figurava, a la portada, la paraula "Al.leluia", a grans caràcters, i on donava la notícia de la resolució que Morgades es quedés a Vic. Encara seria més explícit un article posterior, titulat "Déu no ho podia permetre"⁶³, que feia tota mena de consideracions sobre la inoportunitat que hauria significat el trasllat. La significació del bisbe, en la diòcesi i en tot Catalunya, hi és molt present⁶⁴.

1895, un any clau per a Morgades.

Durant 1895 es produeixen dos fets que, sense estar estrictament lligats entre ells, són cabdals per entendre com funcionava, per dins,

⁶². Carta pastoral sobre el seu nomenament per a la seu episcopal de Burgos. Vic, 5 de gener de 1894. BOE BV nº 1100, 8 de gener de 1894. p. 7-8.

⁶³. "La Veu del Montserrat", 6 de gener de 1894.

⁶⁴. També es fan consideracions, articles i la crònica dels fets en el número del 13 de gener de 1894 de "La Veu del Montserrat".

l'Església i per valorar la carrera eclesiàstica de Morgades. Es tracta, per una banda, del viatge del nunci Cretoni a la diòcesi vigatana i, per l'altra, la promoció cardenalícia de Morgades.

El prelat vigatà ja començava a tenir en el seu "haver" la creació del museu episcopal de Vic, la culminació de la restauració de Ripoll i, resolta, la qüestió del bisbat de Solsona. En aquells moments gaudia d'una celebritat notable a Catalunya i la seva posició era respectada arreu d'Espanya. Era un prelat, a més, obediènt a Roma i fidel seguidor de les directrius papals, tal i com havia manifestat amb les pastorals últimes sobre la qüestió social. En el seu expedient, però, potser hi havia una petita taca negra -no sabem però fins quin punt aquesta afirmació pot ser certa- pel fet de no haver volgut anar a la seu arquebisbal de Burgos. Com a mínim era el senyal més clar que Morgades era un home que es volia promocionar dins l'Església espanyola. I, sens dubte, la millor de les promocions que hom podia aconseguir era la cardenalícia. Morgades fou un ferm candidat que, finalment, no resultà elegit.

Però anem per parts i fixem-nos, primer, en el viatge que el nunci féu per la diòcesi⁶⁵. El motiu del viatge era la consagració del nou bisbe de Solsona Ramon Riu, tal i com hem vist en el capítol dedicat a la restauració d'aquest bisbat. Era l'ocasió d'or, però, perquè Morgades li pogués ensenyar tot el que havia fet. El bisbe volia que, a part de l'acte de Solsona, fos a Ripoll, el dia 15 de setembre, per la festa de la corona poètica de la Mare de Déu⁶⁶. Durant el mes d'agost li va anar preparant l'itinerari i comunicant les possibles variacions. Un Morgades engrescat diu a un col.laborador del nunci que "Llegando el 28 ó 29 (d'agost)... queda tiempo para todo sin precipitarse"⁶⁷. Però això no seria possible. Cretoni sortiria de Comillas,

65. Hi ha la crònica del viatge a BOE BV nº 1145, 16 de setembre de 1895. També es pot consultar "La Veu del Montserrat" del 24 i 31 d'agost i 7 de setembre de 1895.

66. Morgades - nunci. Vic, 1 d'agost de 1895. En aquesta carta Morgades demana al nunci el dia exacte de la seva arribada a Manresa i la disponibilitat de dies que té. Proposa un recorregut ràpid per si disposa de poc temps i d'un recorregut més lent per si s'hi pot estar més. En aquest segon el dia 15 seria a Ripoll. ASV NM 588, t I, r III, s IV, nº 11.

67. Morgades - Aquilante. Vic, 17 d'agost 1895. Hi ha sengles cartes de Morgades al nunci, datades el 25 d'agost, i enviades a Madrid i a Comillas, lloc on era Cretoni, intentant acabar de perfilar l'itinerari si li comuniquen exactament els dies de què disposa. ASV NM 588 t I, r III, s IV, nº 11.

on passava uns dies, i agafaria el tren a Torrelavega a finals d'agost⁶⁸.

El primer dia de setembre, diumenge, arribava a Manresa. El rebéren els bisbes de Vic i Menorca, el governador civil de la província, l'ajuntament de la ciutat i d'altres autoritats civils i religioses. La ciutat era plena de gent que seguí la comitiva fins la Seu, on se celebrà una missa. L'endemà, després d'haver visitat la Cova de St. Ignasi, agafà el tren per traslladar-se cap a Vic. Anava en un vagó-saló especial, posat a la seva disposició pel marquès de Comillas. L'alcalde de Vic havia fet una crida a la ciutadania perquè rebés de manera adequada l'insigne visitant. Al final del manifest no s'està de dir el següent:

"Vicences: indudablemente estareis unidos con vuestro Alcalde y con vuestro Ayuntamiento en ocasión tan dichosa. Pero, si algo os hiciese vacilar, tened en consideración que no sólo festejais en la persona de Monseñor Cretoni al Papa, y á un Papa tan grande y tan admirado y tan querido como León XIII, razón que por sí sola basta y sobra para despertar vuestro entusiasmo; sinó que también honraris en él al sabio y al artista que viene á visitar la Ciudad de Vich atraído por la fama de sus letras, de sus monumentos y de sus museos, que alcanzan ya universal renombre."⁶⁹

L'arribada a Vic fou triomfal, recorregut per la ciutat amb un luxós carruatge, presència massiva de la població als carrers, arc de triomf fet de flors, domassos als balcons, etc. Al so de la marxa reial, la comitiva entrà a la catedral on s'oficià un Te-Deum. A la tarda, el nunci rebé diferents autoritats i hi hagué un concert per part de la banda municipal amb peces, sobretot, de música italiana. Després s'encengueren bengales i focs artificials. L'endemà, dia 3 de setembre, el nunci començà el programa amb una missa a la catedral, a la capella de St. Bernat Calbó. Posteriorment visità el museu episcopal acompanyat pel bisbe, el conservador i secretari Antoni d'Espona i Serra i Campdelacreu i els joves conservadors Pere Bofill i Josep Gudiol. La visita fou llarga i detinguda. "El señor Nuncio recorrió con interés creciente las numerosas salas del Museo, arrancándole frases de admiración la valía y rareza de muchos de los objetos expuestos, y fijándose especialmente en lo que constituye la nota característica de tan precioso

68. Morgades - Nunci. Vic, 27 i 28 d'agost de 1895. Morgades, en la primera carta, li diu que ell ja se'n va cap a Manresa en motiu de la festa major i per rebre'l. ASV NM 588 t I, r III, s IV, n° 11.

69. Proclama de l'alcalde de Vic, Josep Font i Manxarell, datat el 31 d'agost de 1895. Aquesta data és el que hi ha en l'original (que nosaltres hem trobat a l'ASV NM 588). Però hi ha una reproducció a BOE BV n° 1145, 16 de setembre de 1895. En aquesta reproducció hi posa la data de l'1 de setembre. De fet és una corecció perquè en el manifest diu que el nunci ve l'endemà i com que va venir el dia 2 de setembre van corregir la data.

depósito, la pintura en tabla y la sección de ropas litúrgicas. La impresión general que le hizo el Museo la sintetizó el señor Nuncio en esta expresiva frase: "No de Madrid, de la misma Roma puede hacerse un viaje expreso para ver estas preciosidades"⁷⁰. Després de dinar, visità diferents congregacions religioses i, ja fosquejava quan entrà a les cases consistorials on féu una detallada visita a l'arxiu i a d'altres dependències municipals. L'alcalde de la ciutat agrai al nunci les seves gestions per tal que Morgades es quedés a la diòcesi i no fos traslladat a Burgos. El nunci li contestà que un home que havia fet tantes coses i que era tan reclamat pels fidels no podia abandonar-la. La jornada finalitzà amb una vetllada literària i musical al palau episcopal, on es recitaren poemes escollits de la Corona poètica de Ripoll.

El monestir restaurat seria el centre de la visita de l'endemà dia 4. La crònica ens diu que el nunci "quedó maravillado, no disimulando que sentía profunda admiración por la virilidad de un pueblo que llega á emprender y dar cima á tan magníficas reconstrucciones. Aquel testimonio en piedra de la fe, jamás desarraigada, del pueblo catalán le llegó hasta el alma, considerándolo como esperanza consoladora de más felices días"⁷¹. Al vespre se li mostrà com era la dansa nacional catalana amb una ballada de sardanes.

El dia 5 tornà a Vic, on omplí el dia amb entrevistes a estaments religiosos del bisbat, manifestacions populars al carrer i una vetllada musical. S'acomiadà de la ciutat el divendres, dia 6, quan marxà amb el tren, acompanyat per Morgades i d'altres autoritats, cap a Manresa. En diferents estacions fou saludat per representants del bisbe de Barcelona, pels alcaldes de Sabadell i Terrasa i d'altres. A Manresa l'esperaven el bisbe de Menorca, el bisbe preconitzat de Solsona, Ramon Riu, l'alcalde de Barcelona, el governador provincial, el president de l'Audiència, el senador Duran i Bas, el bisbe de Lleida i el governador d'aquesta província. Després de passar un dia a la capital del Bages, on protagonitzà diferents actes, es traslladà, l'endemà, cap a Solsona per tal de consagrar el nou bisbe. Els actes de Solsona ja els hem explicat en el capítol dedicat a la restauració d'aquest bisbat. El dia 9 d'agost Cretoni empenia el viatge cap a Madrid. Durant tot

⁷⁰. BOE BV nº 1145, 16 de setembre de 1895., pàg. 378.

⁷¹. Ibid, pàg 382.

el viatge va mantenir correspondència amb els marquesos de Comillas⁷².

La visita del nunci va fer que Morgades escrigués una carta-pastoral, datada el 12 de setembre, amb un seguit de consideracions sobre el pas de Cretoni per la diòcesi durant la setmana de l'1 al 9 de setembre de 1895.

En primer lloc pondera la importància de la visita, els llocs que va visitar -Manresa, Vic, Ripoll i Solsona com a principals- i els actes de fervor que es van veure arreu on el nunci passava, la qual cosa fa exclamar a Morgades, en un dels seus discursos de benvinguda a Manresa, "Sr. Nuncio, Vuestra visita será para mi Diócesis una gran Misión"⁷³. Un discurs de benvinguda del prelat vigatà que és una lloança total cap a l'home que havia fet possible la restauració del bisbat de Solsona i que havia contribuït en gran manera a les millores de la diòcesi. Alhora li demana comunicui al Sant Pare que aquí hi ha la vertadera Espanya que l'estima i que lluitarà sempre pels seus drets i els de l'Església.

La carta-pastoral continua fent, després, consideracions sobre Ripoll, el retorn a Catalunya de la seva casa pairal. Recorda els inicis de la nostra nacionalitat i com la religió es ja en aquells orígens. Afirmar que es pot esperar molt poc de les iniciatives de l'estat i, en canvi, com el fervor popular, arreglerat en el sentiments de Pàtria i Religió, pot fer grans obres. Tot i això, ens diu: "Ha sido para Nós de tal importancia su visita, que estimamos el haberla procurado y alcanzado, como el primer beneficio que hemos hecho á Cataluña, y quien dice á Cataluña dice á España, pues todos somos hijos de ella"⁷⁴.

Després fa consideracions sobre el museu del qual en diu:

" Algo creíamos haber hecho con formar el Museo diocesano, sacando del polvo tesoros escondidos que iban desapareciendo sin remedio, y devolviendo á las generaciones futuras las riquezas de todo género de las generaciones pasadas en beneficio de la historia y del arte, de la música y de la pintura, del grabado y de l'arqueología entera, en honra de la fe y de la Iglesia, que había criado ó amparado y protegido todas estas manifestaciones

72. Cretoni - Dña Luisa, marquesa Comillas, Miranda 31 d'agost de 1895, on li agraeix les seves amabilitats. Cretoni - Dña Luisa, marquesa de Comillas, 3 de setembre de 1895: aquesta carta explica el nunci l'arribada a Manresa on comenta la tortura que li suposà la processó des de l'estació a la Seu. Cal tenir en compte que Cretoni estava en dejú, pel fet de poder celebrar la missa, i que era un dia de molta calor. Totes a ASV NM 588 t I, r III, s IV, n.º 11.

73. Carta-pastoral de Morgades sobre la visita del nunci Cretoni a la diòcesi. Vic, 12 de setembre de 1895. BOE BV n.º 1145, 16 de setembre de 1895. p.367.

74. Ibid, p 369.

del poder y del saber del hombre." 75

Diu, alhora, que ha acceptant la presidència dels Jocs Florals per tal de protegir les lletres catalanes i mostrar que l'Església "no se opone a ellas ni á las legítimas y racionales tendencias regionalistas"⁷⁶.

Finalment parla de Solsona i la restauració de la seva seu episcopal.

Ens diu, però, que agraeix més la visita del nunci que totes aquestes obres, perquè suposa un acostament a Roma, i escriu un paràgraf tan significatiu com aquest:

" O Roma ó la Muerte, hemos dicho recientemente; y todo lo que sea acercarnos á Roma es de un interés excepcional y de una importancia suprema, sobre todo en estos tiempos llenos de tinieblas, vicios y confusión, en los cuales no nos viene luz, caridad y orden ni para los intereses religiosos, ni para los sociales, ni aún para los políticos, más que de la Cátedra de San Pedro, que por voluntad de Dios y por prescripción de los tiempos, de los hechos y de derecho debe residir en Roma." 77

El nunci, ja a Madrid, va agrair al bisbe i a d'altres autoritats les atencions rebudes durant el viatge⁷⁸. Una carta de Morgades, datada el 17 de setembre, li diu coses tan significatives com aquestes:

"Yo puedo decir tan solo que considero los dias que tenido la honra de acompañarle por las Diocesis de Vich y de Solsona, como los mas felices de mi vida, no solo por las distinciones de que he sido objeto de parte de V.E. sino por el gran bien que auguraba habia de producir en las almas acercandolas mas y mas al Papa, robusteciendo el principio de autoridad y levantando los sentimientos del pueblo." 79

Tantes atencions, i la bona impressió que tenia Cretoni de Morgades, van fer que el prelat fos un ferm candidat a ser preconitzat a cardenal. Quina fou la successió dels fets?⁸⁰

75. Ibid, p.370.

76. Ibid, p 370.

77. Ibid. p. 370-71.

78. Cretoni -Morgades (còpia). 12 de setembre de 1895; Cretoni - Alcalde de Vic i Alcalde de Manresa (còpia), 13 de setembre de 1895; Cretoni - Degà de la catedral de Manresa, 13 de setembre de 1895; Alcalde de Vic - Cretoni, 24 de setembre de 1895. ASV NM 588 t I, r III, s IV, nº 11.

79. Morgades - Cretoni, 17 de setembre de 1895. Abans Morgades havia escrit a Aquilante una carta, el dia 12 de setembre, on es preocupava, davant del col.laborador del nunci, de com havia anat el viatge. Tot plegat a ASV NM 588 t I, r III, s IV, nº 11.

80. També ho explica l'article de Cristobal Robles "Santa Sede y catalanismo. El Vaticano y el obispo Morgades". "Analecta Sacra Tarraconensia, 60, 1987, pàgs 14-17.

La mort del cardenal Zeferino González, el novembre de 1894, havia obert el camí per a la promoció d'un cardenal espanyol. La reina regent Maria Cristina volia, i així ho comunicà a Cretoni, que fos Antonio Maria Cascajares y Azara, arquebisbe de Valladolid, el candidat a ser el quart cardenal, com també mostrà la seva disconformitat davant del candidat del Vaticà, el bisbe de Salamanca, Tomás Cámara. Per a la reina, Cascajares era una persona del tot adicta al règim i, com que ho havia estat abans, era ben vist pels militars. Però es veu que el ministre d'estat, Groizard, antic ambaixador davant la Santa Seu, havia comunicat a la reina que Roma tenia intenció de fer un altre cardenal, un cinquè. En aquest cas Maria Cristina recomanava la persona del bisbe de Barcelona, Jaume Català, mentre que Maura, ministre de gràcia i justícia, volia la preconització del bisbe de Madrid, José María Cos y Macho⁸¹. Rampolla el contestà, el dia 30 de gener, dient-li que comunicués a la reina que feia poc que havia estat nomenat un cardenal espanyol -es refereix al cardenal Sancha el 1894⁸²- i que, per tant, calia esperar una mica a fer nous nomenaments⁸³.

Pel juliol, el govern espanyol demanava al Papa l'elevació al cardenalat d'Antonio María Cascajares. Rampolla, sense dir si el Sant Pare ho havia acceptat o ho havia rebutjat, va demanar al nunci "me ne faccia completa relazione, e mi manifesti liberamente il suo parere intorno alla domanda del Governo spagnuolo, significandomi anche quale impressione Ella crede che la promozione di Mgr. Cascajares potrebbe fare generalmente nei cattolici, e in specie nell'Episcopato spagnuolo."⁸⁴ Des del Vaticà, a més, es demanà a nunciatura que fes una llista de possibles candidats que fossin ben acceptats per l'opinió pública⁸⁵. Cretoni va respondre ràpidament amb una informe fet

⁸¹. Cretoni - Rampolla (còpia). n° 270, 25 de gener de 1895. ASV NM 594 t III, r I, s I, n° 1.

⁸². La documentació es troba a ASV NM 594 t III, r I, s I, n° 1. Sobretot Nunci- Rampolla 11 d'abril de 1894, on es parla de les virtuts del futur cardenal Sancha; Rampolla - nunci (carta xifrada) 2 de maig de 1894, on li comenta que és el candidat preferit de la reina i del seu govern".

⁸³. Rampolla- nunci. n° 22490. 30 de gener de 1895. ASV NM 594 t III, r I, s I n° 2, fol 144. Hi hagueren diferents negociacions que es poden veure amb les cartes del nunci a Rampolla, n° 286 del 26 de març de 1895, i de Rampolla a Cretoni, n° 23519 de 30 de març de 1895, que es troben en el mateix fons.

⁸⁴. Rampolla - nunci n° 25455, 25 de juliol de 1895. ASV NM 594 t III, r I, s I, n° 2, fol 146.

⁸⁵. Rampolla - Nunci, n° 25715, 7 d'agost de 1895.

a Vitòria i datat el 16 d'agost⁸⁶. El nunci posà en primer lloc Salvador Casañas, bisbe d'Urgell, del qual en fa diversos elogis i recalca que ha abandonat la militància carlina i el paper en defensa dels drets eclesiàstics en el govern d'Andorra. Però, immediatament, parla de Morgades que, "Non è inferiore al primo; anzi in operosità forse lo supera; egli pure goda di gran prestigio in tutta la Spagna"⁸⁷. Només l'edat, 69 anys, és un petit problema, tot i que constata que els porta molt bé⁸⁸.

A primers de setembre és quan es produeix el comentat viatge del nunci al bisbat de Vic. Sens dubte que l'impacte que li produí Morgades, les atencions que va rebre durant el viatge i la constatació de les grans obres, com el museu, Ripoll, Solsona..., del prelat vigatà, influïren en la decisió de prioritzar la candidatura de Morgades com a futur cardenal. El 12 de setembre el nunci tornava a escriure a Rampolla⁸⁹ i li deia que si en la carta anterior havia posat en segon lloc al prelat vigatà, ara, un cop vistes de prop les virtuts del bisbe, voldria situar-lo en el primer. En fa una defensa apassionada: ha organitzat el Seminari i ha elevat la categoria intel·lectual del clergat, ha creat escoles, cases religioses per a la joventut i de beneficència per als necessitats, canvis que han augmentat el prestigi del capítol i de la Col·legiata de Manresa, ha millorat les parròquies i erigit noves confraries. Destaca el nunci que, malgrat no ser rica la diòcesi, Morgades ha pogut restaurar Ripoll, tornar el caràcter episcopal a Solsona i crear el museu de Vic. Un bisbe modèlic per les condicions personals, pel seu caràcter, per la seva capacitat de treball i pel seu prestigi. Explica també a Rampolla la seva devoció al Sagrat Cor i com fundà "El Mensajero del Sagrado Corazón". A més, considera que té més prestigi que el bisbe d'Urgell, és molt estimat pel seu clergat, per les autoritats catalanes, per la monarquia i per la resta de bisbes espanyols. Sens dubte, segons Cretoni, no hi ha cap "vescovo (che) goda (di) maggiori simpatie in Catalogna"⁹⁰. Al final de la carta, recorda, però, que no ha volgut mai ser tranferit a cap

86. Cretoni - Rampolla, 16 d'agost de 1895, ASV NM t III, r I, s I, n.º 3, fol 168-69.

87. Ibid.

88. El tercer candidat que proposa és Marcelo Spínola. Ibid.

89. Cretoni - Rampolla n.º 335, 12 de setembre de 1895, ASV NM 594, tIII, r I, s I, n.º 3, fol. 184-186.

90. Ibid.

altra seu, cosa que ha demostrat quan s'han produït vacants a Barcelona⁹¹, Tarragona⁹² i Burgos.

Les coses anaven ben encarrilades, segons ens consta per la correspondència de Bernardino Aquilante, secretari del nunci, amb el prelat vigatà⁹³. Finalment, però, fou en Cascajares i Casañas els triats. La desicció final feia que Antoni Ruiz i Ruiz, degà del Suprem Tribunal de la Rota, escrivís a Morgades, el 30 de desembre de 1895, tot dient-li que ell era el candidat preferit de Cretoni, sobretot a partir de la seva estada a la diòcesi. I es demana "Qué medió después? ¿Qué fuerzas acudieron a Roma para lo que sucedió? Es lo que ignoro, y lo que ni siquiera por curiosidad he podido averiguar."⁹⁴ Sincerament nosaltres tampoc hem trobat, o no hem sabut buscar, documentació que ens expliqués la decisió en favor de Casañas. Podríem formular moltes hipòtesis: que Casañas fou el primer recomanat per Cretoni, encara que després es decantés per Morgades; que potser convenia més al Vaticà un home com el bisbe de la Seu d'Urgell, que s'havia reconvertit de les seves primeres postures pro-integristes i havia tornat a la més estricta obediència papal; potser era una manera de contrarrestar el suport de la monarquia a Cascajares amb un altre candidat que, segurament, era ben vist per Roma i no tant des de Madrid com Morgades; potser fou un premi a Casañas per la defensa dels interessos eclesiàstics en el govern d'Andorra i una manera de dignificar el seu paper; potser cal fer una lectura més catalanista i dir que Morgades era ben vist per Roma però que tenien por de dignificar amb el cardenalat un home que s'anava significant com un amic

91. Quant al tema de Barcelona la cosa és més complicada de saber. Suposem que es refereix pel cas de Barcelona quan va morir Urquinaona i quan fou triat Català, perquè posteriorment no sabem de cap moviment que tingués com a centre el trasllat del de Barcelona i la posterior entronització de Morgades a la Ciutat comtal.

92. Pel que fa l'arquebisbat de Tarragona només tenim una carta del vicari general de Toledo, del 14 de gener de 1887, on parla de la proposta de passar a Tarragona a Morgades. La carta tractà, primer, del tema de Ripoll però en un moment donat li diu a Morgades: "Con el señor Cardenal nos hemos acupado, mas de una vez, de la persona de V.I. y con reserva le diré, pues nadie de aquí lo sabe, que si los deseos de Su Emma prevalecen, como yo lo deseo y ruego muy de veras a Dios, V I. ira a Taragona; al efecto se ha escrito donde se debia. Lastima que los conservadores no esten en el poder. Entonces, aparte la voluntad de Dios, me atreveria ya a dar a V.I. la mas entusista y anticipada enhorabuena". José Hospital, vicari general de Toledo. - Morgades. 14 de gener de 1887. MEV Josep Morgades i Gili, bisbe de Vic. Manuscrits II. Documentació personal I. Correspondència 1883-93. pàg 96. Cal investigar més perquè és molt estranya una carta datada pel gener del 87 quan l'arquebisbe de Tarragona no morí fins setembre del 88.

93. Joan Bonet i Baltà. *L'Església catalana de la il.lustració a la Renaixença*. Barcelona, 1984. pàgines 164-177.

94. Citat al llibre de Bonet i Baltà, op cit, pàg 171.

dels regionalistes; també podria ser que a la Santa Seu no li hagués agradat haver de rectificar quan el va nomenar per la seu arquebisbal de Burgos. En qualsevol cas, sí que podem afirmar que la decisió final té molt la traça de Rampolla. Per què? Potser investigacions posteriors ens ho explicaran. El que restà, sens dubte, fou una extraordinària amistad amb el nunci, l'home que havia cregut a cegues en Morgades.

Breus apunts sobre el cas Verdaguer.

En el moment que Morgades era al cim de la seva fama i era vist com el prelat més important de Catalunya, quan es culminava l'obra de Ripoll i tot eren honors i lloances envers el prelat vigatà, en els instants que la promoció eclesiàstica del bisbe arribava a la fita més alta, amb rumors de cardenalat, i nunciatura el tenia com un dels elements més valuosos de l'episcopat espanyol, aleshores, va esdevenir-se un dels episodis que, probablement, entristiren més el bisbe i que va suposar tot un tràngol pel cercle d'amistats que l'envoltaven. Ens referim a l'afer Verdaguer, al distanciament, i perquè no dir-ho, veritable contenciós, entre el bisbe i el seu amic poeta.

El "drama Verdaguer", com s'ha denominat moltes vegades, és un tema certament conflictiu, no pas perquè sigui difícil de trobar la veritat històrica objectiva del què succeí -car la investigació, a la llarga, ens clarificarà totalment la qüestió- sinó per l'apassionament amb què es visqué l'enfrontament, que, a voltes, fa obscura la recerca de la veritat, i per la transcendència que el tema ha tingut en el futur. Avui dia, tot i que a vegades costa de reconèixer, encara podem trobar bándols encontrats quan es parla d'aquest problema. Alguns, pro-verdaguerians, fan un seguit de retrets a l'actuació del bisbe; d'altres, més favorables a trobar una justificació a aquesta actuació, mostren les febleses i desobediències del genial poeta. Sens dubte ens trobem davant un Verdaguer elevat a mite popular, mite que es va acabar de consolidar amb la seva mort i el seu impressionant enterrament, ple de fervor popular, el 1902.

És un tema important per a la biografia de Morgades, pel fet que suposà un enfrontament que commocionà els cercles literaris, religiosos i

intel·lectuals de l'època i perquè la lluita es ventilà a la premsa i, una part d'ella, la més anticlerical, l'assenyalà com la lluita entre l'autoritarisme de la jerarquia eclesiàstica i la llibertat. Ara bé, és un tema que no volem tractar a fons en aquest treball, perquè queda una mica al marge dels arguments de la nostra investigació. Tot i tenir força documentació vaticana i haver treballat la bibliografia més important sobre el tema, hem considerat que seria millor fer, més endavant, un article més específic. Cal tenir en compte, alhora, que és una temàtica que s'està estudiant actualment i sobre la qual és difícil aportar aspectes novedosos. En qualsevol cas, farem un plantejament general del problema i mirarem d'explicar, segons el nostre entendre, la posició de Morgades. Donat que coneixem la visió que tenia del que havia de ser l'autoritat d'un prelat, ho farem tenint en compte el pensament i la lògica d'actuació del bisbe i sense considerar, però, les qüestions personals que hi havia entre Morgades i Verdaguer, que, en aquest cas, compten molt.

La nostra impressió sobre el comportament de Morgades en aquest cas seria la següent⁹⁵: hem de partir de la base que aquella era una època en la qual les lluites intereclesials eren més que freqüents i que Morgades, per tant, havia de mostrar-se enèrgic per dur a terme la tasca de regeneració cristiana; aleshores, doncs, tenint en compte la importància que per al bisbe de Vic tenia el poder episcopal i considerant que bona part del seu treball havia anat encaminat a reafirmar aquesta autoritat, va procedir amb Verdaguer com a bisbe-amic, en un primer moment, i amb tot el pes del poder episcopal un cop el poeta el desobeí. Prescindint, com hem dit anteriorment, de qüestions personals entre els protagonistes del conflicte, la lògica i coherència del prelat és molt gran. La naturalesa decidida de Morgades i el seu concepte de poder episcopal no li deixaren gaire més camins a seguir. No

95. Ens basarem en les opinions i la documentació manllevada de la lectura de la bibliografia més representativa sobre el tema. És ara que volem agrair a Josep Junyent el fer-nos avinent el text inèdit del seu estudi sobre les llibretes d'exorcismes de Verdaguer, en curs de publicació, les opinions del qual i les xerrades que hem mantingut amb l'autor ens han clarificat extraordinàriament les coses. Femem que d'aquest llibre, quan surti publicat, se'n reconeixerà la vàlua i el seu extraordinari interès. Ens referim, bàsicament, als llibres: P. Manuel Monjas O.S.A. *Documentos inéditos acerca de Mosén Jacinto Verdaguer. Su amistad con los Agustinos de El Escorial*. 3ª edició. Madrid, 1954; Torrent i Fàbregues. *Mossèn Cinto a la Gleba*. Edit. Barcino, Barcelona 1965 (reimprès 1989); Bonet i Baltà. *L'Església catalana, de la il·lustració a la renaixença*. Barcelona, 1984; Bonet i Baltà "La intervenció del Vaticà en la resolució de la tràgedia de Verdaguer" dins de *Anuari Verdaguer 1987*, Eumo, Vis. 1988 i Jacint Verdaguer. *Obres Completes*. Editorial Selecta, 5ena edició, Barcelona, 1974. Tots aquests llibres, conjuntament amb el llibre inèdit de Josep Junyent, hi ha referències a d'altre bibliografia amb multitud de cites i comentaris sobre aquesta. Nosaltres l'hem utilitzat en la mesura que ens ha servit per completar la nostra coneixement. També cal referir-se a l'apartat sobre Verdaguer ha escrit Joaquim Moles a Riquer, Comas, Molas. *Història de la literatura catalana*. vol 7.

cal recordar els lligams que hi havia entre Morgades i Verdaguer, la prova més palpable dels quals pot ser la coronació de l'escriptor com a poeta de Catalunya. Situem-nos, però, a l'any 1893. El 7 de maig, Morgades actuava de president dels Jocs Florals celebrats a Barcelona. En els transkurs de la seva estada a la ciutat comtal, i després de tenir entrevistes amb el marquès de Comillas, el bisbe Català, el bisbe Casañas i el canonge Estalella, futur bisbe de Terol, se li féu avinent, a Morgades, la necessitat que s'endugués Verdaguer de Barcelona i de la casa del marquès. La pastoral inèdita de Morgades sobre el cas Verdaguer, publicada per Monjas, diu el següent:

" Estando en Barcelona, el Sr. Obispo nos hizo presente que no podía permitir por más tiempo que el Rdo. Verdaguer estuviese en su diócesis, y el Sr. Marqués de Comillas en su casa. Bastaba su voluntad para ello, única en que se fundaba su permanencia en las mismas. Pero hemos de decir en obsequio a la verdad que uno y otro nos hicieron presentes razones poderosísimas que hacían necesaria la separación, al menos temporal y mientras durasen las circunstancias que la exigían."⁹⁶

Primera precisió: no és Morgades qui foragita Verdaguer de Barcelona, sinó el prelat d'aquesta seu, conjuntament amb el marquès de Comillas i Estalella. Raons? Junyent⁹⁷ ens diu que el bisbat de Barcelona estava tip del grup exorcista de Vallcarca, el qual havia rebut advertiments seriosos per part del bisbe Català. De tots és sabut que des de feia uns anys Verdaguer es relacionava amb una colla de personatges sinistres -P. Piñol, mossèn Güell, la mare Teresa...- que practicaven exorcismes fora del control del prelat de la diòcesi i en franca oposició amb aquest. Aquest grup, hereu de les pràctiques del P. Palau, pot considerar-se el veritable culpable de les penalitats del poeta. Absolutament manipulat per aquest grup, com demostra Junyent amb l'estudi de les llibretes d'exorcisme, havia comprat la finca denominada dels Penitents i s'havia endeutat de mala manera. El mateix Verdaguer diria, posteriorment, a *En defensa pròpia*⁹⁸, que aquella possessió havia estat una de les causes més amagades i fondes de de la seva persecució.

Morgades obeí les indicacions de Català, s'emportà Verdaguer cap a Vic i li oferí el mateix Palau episcopal com a residència. El poeta, però, preferí instal·lar-se al santuari de la Gleva, on hi va romandre per espai de

⁹⁶. P. Manuel Monjas O.S.A. *Documentos inéditos acerca de Mosén Jacinto Verdaguer. Su amistad con los Agustinos de El Escorial*. 3ª edición. Madrid, 1954. Ho he tret de Torrent i Fàbregues. *Mossén Cinto a la Gleva*. Edit. Barcino, Barcelona 1965 (reimprès 1989) pàg 15.

⁹⁷. En el text inèdit que hem mencionat en la nota anterior.

⁹⁸. Jacint Verdaguer. *Obras Completas*. Editorial Selecta, 5 ena edició, Barcelona, 1974.

dos anys, de 1893 a 1895. Verdaguer, en aquells instants, era un home atrapat pels deutes que havia contret amb la compra de la finca i que no podia satisfer. Sembla, però, que hi havia una bona predisposició, per part del marquès de Comillas, de saldar-los i de quedar-se amb la propietat de la hisenda. El 1894, però, s'esdevingué un altre capítol d'aquest "drama": Verdaguer hipotecà la finca a favor de donya Deseada Martínez, vídua de Duran, la qual cosa significava que, dels deutes, en responia el poeta però que la propietat passava, de fet, a la vídua. Això exasperà Morgades que, fins aquell moment, no s'havia sentit, encara, excessivament preocupat pels viatges que podia haver fet l'escriptor a Barcelona. Entra en escena, d'aquesta manera, la cobdiciosa vídua que s'aprofità sense pietat de Verdaguer. El bisbe, i d'altres, com el marquès, no podien explicar-s'ho. Morgades va manar que es seguissin els passos del poeta i li fossin controlades les visites i la correspondència. Verdaguer es sentí vigilat i empresonat. A més, els creditors que es sentien enganyats, queien sobre ell de manera cada cop més contundent. Un Verdaguer obsessionat va anar covant malfiança contra el seu prelat, sobretot en saber, tal i com ens ho explica a *En defensa pròpia*, que Morgades havia fet córrer que se l'havia endut a Vic perquè estava boig. Certament no podem precisar si Verdaguer tenia algun grau de pertorbació psíquica, en termes mèdics; el que queda clar és que davant la seva actuació, que Torrent i Fàbregas intenta justificar⁹⁹, el sentit popular del terme "estar boig" potser sí que quedava justificat.

El desenllaç era pròxim. El 1895 Verdaguer s'escapava de la Gleba i, després d'una petita estada a Madrid, s'instal.lava a casa de la vídua Duran. La desobediència a les ordres de Morgades precipità els esdeveniments. El bisbe no podia tolerar aquesta indisciplina i hagué de resoldre la situació seguint els seus criteris i tenint en compte que hi havia en joc el seu concepte de poder episcopal. El suspengué "a divinis", una resolució que, per força, li havia de suposar un sofriment intern molt gran. Bonet i Baltà ens ha acostat a aquest patiment de Morgades en actuar tan durament contra un vell amic¹⁰⁰.

Verdaguer intentà explicar la seva versió en un seguit d'articles apareguts a la premsa barcelonina i aplegats sota el títol de *En defensa*

⁹⁹. Torrent i Fabregas. *Mossén Cinto a la Gleba*, op cit.

¹⁰⁰. Bonet i Baltà. *L'Església catalana, de la il.lustració a la renaixença*. Barcelona, 1984.

pròpia, en els quals Morgades ens apareix com el personatge perseguidor i la causa de tots els seus mals. A la premsa anticlerical se'n va fer un gran ressó, de tota aquesta polèmica.

A la caixa 611 del fons de nunciatura de l'Arxiu secret del Vaticà hi podem trobar tota la documentació posterior sobre el tema, l'intercanvi epistolar entre Morgades i Verdaguer amb el nunci on exposen, cadascú, les seves raons¹⁰¹.

Finalment es resolgué que Morgades li aixequés la suspensió de celebrar missa i de confessar i li permetés passar a dependre del bisbat de Barcelona. Verdaguer va escriure una carta, datada el 6 de gener de 1898, demanant perdó a Morgades i, el bisbe, per la seva banda, va determinar el que hem dit en una altra del 5 de febrer de 1898¹⁰². Un any després ambdós personatges es tornarien a trobar: un com a capellà que regentava un benefici a l'església de Betlem i, l'altre, com a nou bisbe de Barcelona.

¹⁰¹. ASV NM 611 t IX, r I, s II, n° 14. Bonet i Baltà ha treballat aquesta documentació en el seu "La intervenció del Vaticà en la resolució de la tràgedia de Verdaguer" dins de *Anuari Verdaguer 1987*, Eumo, Vic, 1988.

¹⁰². Ambdues cartes es poden veure a BOE BV n° 1212, 8 de febrer de 1898.

IV. 7. MORGADES I EL BISBAT DE VIC.

És del tot impossible explicar, en el marc d'aquest treball, el paper de Morgades en la diòcesi vigatana. De fet, es podria fer una altra tesi només per tocar aquest tema. Nosaltres no podem allargar-nos més i ens és impossible de referir tots els aspectes que caldria analitzar, atesa l'abundantíssima documentació que tenim. Obviament, però, no podíem deixar-lo de banda, encara que només parlem de dues o tres coses molt generals. El gruix de la investigació que hem treballat el deixarem per fer-ne un estudi aïllat més endavant. Ara, només farem quatre pinzellades.

La Visita ad limina de 1885

El bisbat de Vic, quan hi va entrar Morgades com a bisbe, s'extenia sobre el que avui dia són les comarques d'Osona, la major part del Ripollès, el Bages i l'Anoia i part de les de la Selva, el Vallès Oriental, el Vallès Occidental, el Berguedà i la Garrotxa. Amb petites modificacions, la territorialitat del bisbat s'ha mantingut gairebé igual fins avui dia.

Per resseguir la situació del bisbat farem servir la Visita ad límina que presentà a la Santa Seu per la tardor de 1885¹.

En primer lloc, parla de la història del bisbat i dels seus límits, delimitada la seva extensió, segons el costum, pel número d'hores de camí d'una punta a l'altra. Es refereix, seguidament, al capítol de la catedral, constituït per cinc dignitats i onze canonges, i a les diferents comunitats de beneficiats del bisbat. Planteja com està distribuïda la diòcesi amb un oficialat, el de Vic, i deu arxiprestats, sota els quals es distribueixen les 250 parròquies i 30 annexes del bisbat. Totes elles, segons el bisbe, són netes i decents; alguns temples han estat renovats i reformats, d'altres erigits de nou i molts d'ells engrandits per poder encabir els fidels. Aquesta millora de les parròquies i del temples serà una constant que trobarem en el treball apostòlic de Morgades. Per a ell, era imprescindible aquesta tasca per garantir la presència cada dia més directe de l'església damunt la població. No s'està de dir que mitjançant els donatius es canalitzen els esforços dels feligresos en l'arranjament d'edificis i erecció de santuaris i ermites pel culte. Ens explica com amb l'avenç de la "revolució", molts vasos sagrats i ornaments han estat destruïts o robats, però que les diferents poblacions han contribuït a restituir el que havia estat malmès.

Sobre el clergat secular diu que els canonges compleixen estrictament amb les seves obligacions; els rectors observen el deure de la residència i solen tenir els llibres ordenats. Prediquen la sagrada paraula, tant en les parròquies rurals, la majoria, com en les que hi ha indústria, on han instal·lat algunes escoles dominicals de doctrina. Constata la dificultat dels temps i el problema que suposen les lluites religioso-polítiques de l'època. Fa esment de la mala situació econòmica dels rectors i vicaris degut als estralls de la política de desamortització i a la poca renda donada per l'estat.

Sobre el clergat regular diu que tots ells es comporten amb gran correcció². Pel que fa les religioses, segons el bisbe, observen les regles

1. ASV. S. Congr. Concilio Relat. Visit ad limina. n.º 869 B. "Episcopi Vicensis. Visitatio ad limina. 1885".

2. El bisbe diu que hi ha les següents cases: els escolapis a Igualada i a Moià; el jesuïtes a Manresa; el convent i noviciat de l'Immaculat Cor de Maria (els claretians) a Vic; una casa de sacerdots de l'Oratori de St. Felip Neri a Vic, dos convents de caputxins a Igualada i Vic i un de franciscans a Vic. Es pot completar amb l'estadística apareguda a BOE BV n.º 785, 14 de gener de 1882.

i normes de la seva comunitat³.

Sobre el seminari, Morgades en fa la història, parla del col·legi per a seminaristes pobres i exposa el sentit de les constitucions mitjançant les quals es regeix el seminari.

El capítol que ens interessa més, però, és el que parla de la situació religiosa del poble. Morgades, en aquest sentit, diu al Papa que, pel que fa la fe, la població de la diòcesi és força millor que la d'altres bisbats. La major part es confessa i combrega i, malgrat els temps que corren, observa el precepte pasqual. Deplora, no obstant, que en els centres industrials la fe i els bons costums hagin baixat. Ho atribueix a la llibertat dels temps, a la propagació dels errors moderns a través d'escrits i periòdics. L'estratègia que ha seguit el bisbe per atacar aquest fet és, segons explica al Papa, la de fomentar les missions populars, difondre bons llibres, vigilar les escoles, tenir més cura de la preparació dels nens i nenes que fan la primera comunió i mirar d'encarrilar el jovent cap a institucions de reconeguda observança religiosa, com la Joventut catòlica o d'altres.

Aquesta visita ad límina era la primera referència global que feia al Papa sobre l'estat de la diòcesi. Morgades havia començat, des de la seva entronització com a bisbe, la visita pastoral que el portaria a quasi totes les parròquies del bisbat i que finalitzaria cap el 1886. Si estudiem el llibre d'aquesta primera visita pastoral, guardat a l'arxiu de la secretaria del bisbat de Vic, ens adonem que la va fer a consciència. El buidatge d'aquest llibre, que no podem fer aquí per raons d'espai, és molt interessant perquè ens dóna les pistes per veure quina era la situació del bisbat.

Al final, va fer una pastoral sobre la visita, publicada al butlletí eclesiàstic del dia 5 d'agost de 1886⁴, que ja hem comentat en un altre capítol. Aquest escrit ens indica què volia Morgades que es fes a les parròquies. Una de les idees del prelat era que, per portar a terme aquesta regeneració cristiana de la població, calia fer un esforç de millora de l'estructura eclesial diocesana, moralitzar els costums i mobilitzar

³. Existien al bisbat set convents: carmelites calçades, descalces, de l'orde de St. Domènec i germanes de l'orde de la penitència a Vic; captxines, de l'orde de St. Domènec i de la societat de filles de Maria a Manresa. Darrerament s'havien instal·lat a Vic les germanes de St. Felip Neri, la tercera ordre de la Verge del Carmel, les Perpètuas Adoratrius i les de la tercera ordre de St. Domènec. Aquestes informacions són diferents de l'erstadística que ens apareix a BOE BV n.º 785, 14 de gener de 1882.

⁴. Carta-pastoral de Morgades sobre les impressions de la seva visita pastoral a la diòcesi. Vic, 5 d'agost de 1886. BOE BV n.º 904, 5 d'agost de 1886.

devocionalment la població. Això significa augmentar la devoció al Sagrat Cor, com a mesura per evitar les desgràcies dels temps actuals, amb l'obligació que es col·loqui una imatge o quadre de Sagrat Cor a totes les parròquies del bisbat. Fer que es resi el rosari cada dia. Mirar que els rectors visquin de la manera més cristiana possible i donin exemple, per la qual cosa els obligarà que facin exercicis espirituals i practiquin l'oració. Fer el possible perquè els rectors ensenyin el catecisme i tinguin cura de la predicació. Comprometre els parroquians perquè ajudin econòmicament a les despeses de les esglésies. Tenir una especial cura de la instrucció dels nens i de les nenes, per la qual cosa ordena que els rectors vigilin els llibres de text i les explicacions que fan els mestres, facin complir l'ensenyament del catecisme i, en el cas de poblacions allunyades d'una escola, el rector tingui cura de la instrucció, mentre que, a les poblacions grans, miri que hi hagin escoles nocturnes. També insistirà als pares sobre l'obligatorietat que tenen de donar una instrucció moral i cristiana als nens que treballen. Tindrà, alhora, un gran interès en què els rectors vagin en compte de si hi ha algun noi que destaca i que pugui ser sacerdot. Obligarà a tenir una especial cura dels santuaris del bisbat que tinguin nomenada per algun fet miraculós. L'especial mania de Morgades que no es destruís cap obra d'art, també és part d'aquest ordre que volia imposar a la diòcesi, així com la seva atenció que es conservessin els arxius i tots els documents parroquials. Voldrà, també, que els rectors vigilin aquells que són anticristians, que siguin denunciats aquells que han comprat bens eclesiàstics no afectats pels acords entre l'estat i la Santa Seu i aquells que són considerades indignes i no poden rebre els sagraments. Engrescarà els feligresos perquè es formin congregacions i confraries, però alertarà que els seus membres no facin festes mundanes el dia del seu patró, un cop acabades les funcions religioses. Procurarà estendre l'ordre tercera de St. Francesc i de St Domènec, així com les conferències de St. Vicens de Paul. Mirarà que els cementiris siguin decorosos. I, finalment, farà una veritable creuada per tal d'advertir dels perills de la premsa i orientar els feligresos cap a la lectura de llibres pietosos.

Tots aquests punts que hem apuntat més amunt els podríem anar comprovant en multitud de disposicions, circulars i edictes que Morgades va anar dictaminant durant el seu pontificat. No cal que enumerem, tampoc, la gran quantitat d'actes devocionals que es varen portar a terme perquè ja ho hem anat comentat al llarg del treball: romeries a santuaris del bisbat,

peregrinacions a Roma, missions arreu del bisbat. Tot plegat es pot resseguir amb el butlletí eclesiàstic, només cal fer una estadística de l'apartat "crònica de la diòcesis" que surt al final de cada número. També hem parlat, perquè és una cosa molt important, de les campanyes de recollida de diners per diferents motius, d'entre ells i com a més important, les adreçades al Sant Pare.

Morgades, a més, va tenir una presència constant a les diferents parròquies del bisbat. Volia que el poder episcopal creixés i sabia, perfectament, que això no era possible si no mantenia una certa assiduitat en la predicació i en la visita a les diferents contrades de la diòcesi. Inauguracions, festes majors, festes religioses, actes litúrgics, etc., tot era motiu perquè el prelat fes acte de presència. També va entendre que les lluites religioso-polítiques d'aquells anys l'obligaven a vigilar els rectors a les seves parròquies. Tenia un especial interès a controlar-ho tot a fi que la seva acció pastoral tingués efectivitat.

La Visita ad limina de 1892.

Morgades tornà a Roma, el 1892, per tal de fer la segona visita ad limina del seu pontificat. ¿Quins aspectes diferents comenta respecte la de 1885? En primer lloc, comenta al Sant Pare que ha efectuat la segona visita pastoral per tota la diòcesi i que ja ha començat la tercera.

Li comenta tot el referent al bisbat de Solsona. S'hi refereix d'aquesta manera:

" En l'administració de la diòcesi de Solsona, que segons el Concordat hauria de ser suprimida, però, al meu parer, per causes gravíssimes exposades per mi a la Nunciatura Apostòlica d'Espanya i ara, amb l'ajuda de Déu, he d'exposar de paraula a Vostra Santedat, hauria de ser conservada almenys sota el règim d'un Administrador Apostòlic, ornat amb la dignitat episcopal, atorgada per Vostra Benignitat el dia 30 de maig de 1891; m'he esforçat, amb el consentiment de la Nunciatura Apostòlica perquè es tractés un assumpte tan gran i útil; però no abans d'haver reunit per subscripció pública 200.000 lliures, amb els rèdits de les quals sembla que n'hi ha suficient perquè pugui viure decorosament l'Administrador Apostòlic. He recorregut en visita pastoral els pobles principals de la diòcesi de Solsona, i he restaurat amb totes les forces moltes coses que necessitaven reformes, com es pot fàcilment comprendre, en una diòcesi sense

pastor durant 60 anys, en una regió més castigada que les altres de Catalunya per la guerra civil, començant per la catedral.

Aquesta nominació per part de Vostra Santedat i del Govern d'un Administrador Apostòlic, ajudant Déu, ha estat acceptada amb molta alegria, ja per l'amor i la veneració de tota la diòcesi de Solsona envers la Santa Seu, ja pel gran desig que senten tots els clergues i fidels de conservar la pròpia diòcesi de la manera que sigui per a major glòria de Déu i bé de les ànimes. D'aquí ha pervingut que, no sense alguna contradicció, però amb gran alegria i amb demostracions d'agraïment per part de tots s'ha disposat feliçment tot el que les coses i les circumstàncies demanaven per aixecar els ànims dels cristians i per restaurar íntegrament la disciplina, amb cautela però i amb l'assessorament del Rvdm. Sr. Nunci i amb l'ajuda del Déu òptim."⁵

Li comenta, alhora, que des de la seva última visita a Roma ha conferit Ordes set vegades i en elles he creat 288 preveres, 291 diaques, 313 sots-diaques, 230 acòlits, 119 clergues: d'aquests ordenats, pertanyen a la seva diòcesi: 181 preveres, 181 diaques, 201 sots-diaques, 58 acòlits i 21 clergues. En tots aquests ordenands ha procurat actuar amb aquella cautela que cal observar, d'acord amb les institucions sagrades i canòniques.

Diu que els ànims dels catòlics, clergues i laics pel que fa les lluites politico-religiosa, que funestament els havien dividit i pertorbat, estan pacificats, tot i que s'amaga encara algun germen d'aquesta perturbació. Confessa, amb gust, que les diòcesis de Vic i Solsona han estat menys treballades per aquesta pestilència i espera que la cosa millorarà substancialment en el futur.

Sobre el clergat secular i en relació amb la comentada perturbació politico-religiosa d'entre els catòlics, confessa que, amb l'ajut de la sapientíssima saviesa d'aquesta Santa Seu, amb els esforços del Nunci Apostòlic, amb la col.laboració de tots els bisbes i amb els fruits excel.lents dels congressos dels catòlics, cada dia disminueix en intensitat i en extensió, en especial en el que es refereix a l'obediència que s'ha de prestar als bisbes, que era el pitjor de tots els mals.

Del clergat regular, n'esmenta l'esforç, també dels seculars, perquè la paraula de Déu sigui predicada al més sovint possible, ja en els sermons ordinaris, ja en sermons extraordinaris, és a dir en missions, novenaris d'ànimes, etc.

Sobre les monges li explica que les Germanetes dels Pobres han erigit a la ciutat de Vic una petita casa per a consol i ajut dels ancians d'ambdós

⁵. ASV. S. Congr. Concilio Relat. Visit ad limina. n.º 869 B. "Episcopi Vicensis. Visitatio ad limina. 1892". Traduïda del llatí.

sexes; a la ciutat de Manresa, ja fa temps, varen ser erigides dues cases - una de les quals s'anomena de Maria Reparadora i l'altra de la Mare dels Desamparats- que, a més de les obres de caritat, tenen cura, amb molt d'encert, de l'educació i disciplina de les seves postulants i novícies.

Sobre el Seminari li comenta que pot exposar el mateix que a la Visita anterior, exclosa ja la qüestió político-religiosa, que, per la misericòrdia de Déu, segons Morgades, ha desaparegut totalment del Seminari. Tant els professors com els alumnes es dediquen de cor a la virtut i a l'estudi. Li dóna, seguidament, les següents dades del seminari: 1.123 alumnes entre interns i externs, dedicats a l'estudi; 651 a l'estudi del llatí i de la retòrica; 210, a l'estudi de la filosofia, i 262, a l'estudi de la teologia dogmàtica i moral.

Sobre estat de la fe entre la població fa un comentari que demostra l'agudesa del bisbe en assenyalar que el retard en la solució dels problemes dels treballadors podria ser un focus de perill i de revolució:

" Cal deplorar però que, amb l'ajuda de la total llicència per a fomentar els errors i la lamentable tolerància de tota mena de vicis, creix de tal manera cada dia la perversió dels costums i l'obstinació de l'error que, a menys que la Providència divina cohibeixi tan gran llicència per al mal, és de témer que aquesta tan greu corrupció dels costums que invadeix les ciutats grans fora de la diòcesi, invadeixi abans de poc també aquesta diòcesi tant estimada per mi, que, amb l'ajuda de Déu, encara manté l'antiga virtut pel gran esperit de fe de què està dotada i pels validíssims esforços que en tot temps s'han realitzat per a conservar-la. I tant més s'ha de témer aquesta plaga quant més s'ajorna la recta solució del problema dels treballadors; perquè havent-hi molts treballadors en aquesta diòcesi, el dia en què perdin la fe que encara tenen sorgirà de sobte la revolució social amb totes les funestíssimes conseqüències, que la major part de les vegades es veuen en diverses regions."⁶

Ja que en la visita ad limina parla del seminari, volem reproduir un esborrany de carta, tretat d'entre els papers particulars de Morgades i dirigida al rector i catedràtics del seminari, en la qual el prelat ens dóna una visió força interessant d'aquesta institució i ens mostra l'interès que tenia perquè funcionés bé. La carta, escrita amb una enrevessada sintaxi, diu així:

" Nuevamente me veo obligado en conciencia a llamar la atencion de la Direccion y Profesores del Seminario sobre el gran numero de alumnos que acaban la carrera sin tener la ciencia mas precisa

6. Ibid.

para ejercer con algun fruto un dia el santo ministerio y siendo una parte esencial de la vocacion, hemos de decir, sin las condiciones necesarias para recibir el sacerdocio. La cosa debe venir de antiguo porque solo asi se explica el gran numero de nulidades y clerigos escandalosos que han salido de este seminario a pesar de la bondad de su reglamento y de los encargados de ejecutarlo.

Desde el principio de mi pontificado he venido llamando la atencion de quien corresponde sobre el particular y sin duda se habra corregido en parte el defecto de que vengo lamentandome, mas queda todavia mucho que remediar como lo prueba el resultado de recientes ordenaciones y el estado de gran numero de alumnos que piden ingresar en el estudio de teologia sin saber siquiera traducir ni medianamente del español al latin y viceversa, ni conocer la gramatica, la ortografia ni la sintaxis.

I si no saben estas asignaturas base de todas las demas deduzcase lo que seria de ellos, y aun del sentido comun porque con este solamente no se comprende como pueden haber pasado ocho años en las clases con esta falta absoluta de conocimiento de lo que se les ha enseñado.

La responsabilidad es inmensa y es preciso a toda costa poner remedio a mal tan grande. O se falta á la justicia á los alumnos y a sus familias aprobandoles indebidamente cursos sin los cuales no pueden ser ordenados que siguen con el animo de susto un dia y que de nada les aprovecha si no lo son, segun el proposito que llevaban, o se falta la Iglesia si pasa al sacerdocio alguno sin los requisitos necesarios de saber y virtud.

Ya se que no todos han de ser doctores, pero se tambien porque aun lo manda la Iglesia que para ordenarse es preciso la virtud, el sentido comun y un grado de creencia que como se habia observado me limito por ahora, a exigir conocimiento de composiciones gramaticales.

El dia que quiera profundizarse mas el estudio del mal, llevándose a examen tales asignaturas acabaria de probar la irracionalidad é injusticia de tan mal entendida condescendencia que ha de ser, de las buenas cualidades del profesorado, la causa de tamaño mal.

Una parte de esto puede provenir de los alumnos que estudian latinidad y humanidades fuera del seminario, pero estando dispuesto que nadie pueda proseguir la carrera en el sin examinarse antes, si se aplica estos exámenes el criterio de rigor sino racional que pedimos para los que estudian en el, cesara este inconveniente que podría aducirse como excusa."⁷

⁷. Josep Morgades i Gili, Bisbe de Vic. Manuscrits II. Documentació personal I. Correspondència 1883-1893, pàg 227.

L'Enquesta sobre l'estat de la diòcesi de 1892.

El 24 de setembre de 1891, Morgades escrivia una carta pastoral amb motiu d'haver acabat la segona visita pastoral⁸. Un escrit on recorda què és el que cal fer: necessitat de la predicació, ensenyament del catecisme, observança dels dies de festa, vigilància sobre la instrucció pública, foment d'associacions religioses, foment de confraries i devocions, devoció al sant Rosari, al Sagrat Cor, etc. Amplia, però, certes normes, en concret 12 més, que va posar de manifest en la pastoral referida a la primera visita pastoral, amb les quals perfecciona i ordena d'altres aspectes: piles baptismals, conservació dels sants olis, imatges, qualitat del pa i del vi, mobles i cases rectorals, obres a fer en els temples i rectories, etc.

Morgades anuncia que es passaran, pròximament, uns papers ("cédulas") que els rectors ompliran i tornaran al bisbat. De fet es tracta de l'anunci de l'enquesta parroquial de 1892.

Una circular de la secretaria de càmera i govern del bisbat, datada el 30 de gener de 1892⁹, disposava que els rectors contestessin una enquesta sobre la situació de la seva parròquia i els recomanava que responguessin amb brevetat i de forma precisa i exacta les preguntes. El qüestionari era format per vint-i-cinc preguntes molt completes que indagaven sobre l'estadística de la parròquia i del clergat parroquial, sobre l'estat dels edificis i d'altres bens, sobre l'ensenyament i la presència d'ordes religiosos, sobre hospitals, cases de beneficència, asils i, alhora, sobre l'estat de la fe i les necessitat espirituals de la població.

A partir de les respostes de cada rector, es féu un volum manuscrit que les recull totes. La informació continguda en aquest volum, que consta de 1.145 pàgines manuscrites, és impressionant perquè radiografia perfectament l'estat de la diòcesi¹⁰. Tot i això, cal recalcar que, pel que fa alguna pregunta, les respostes són subjectives, la qual cosa s'ha de tenir en compte per tal de matisar les afirmacions que es donen.

⁸. Carta-pastoral de Morgades en motiu de concloure la segona visita pastoral. Vic, 24 de setembre de 1891. BOE BV n° 30 de setembre de 1891.

⁹. BOE BV n° 1048, 15 de febrer de 1892.

¹⁰. Aquest volum es troba a l'Arxiu de la Secretaria del bisbat de Vic (ASBV) amb la referència *Estadística parroquial de 1892*.

No podem fer-ne, ara, un estudi detallat perquè desbordaria les nostres intencions. Ens referirem, només, a l'apartat corresponent a l'estat de la fe. Ens fixem en aquest apartat perquè ens agradaria tractar la relació entre l'aparell ideològic de l'Església i els mecanismes de control social i, per tant, veure si una valoració sobre l'estat de la fe ens descriuria un comportament social que, fins i tot, pot tenir un corresponent comportament "polític". Ens agradaria, també, avançar en la comprovació d'una relació entre comportament polític i comportament religiós, veure, per exemple, fins quin punt l'anticlericalisme té correspondència amb un comportament polític determinat i el clericalisme amb un altre.

L'interès, doncs, de valorar la fe com a sinònim de valoració política el trobaríem en dos aspectes que actuen conjuntament: per una banda, comprovar la docilitat respecte el poder eclesiàstic i, per l'altra, constatar la introducció o no de corrents contràries a l'ordre establert. Aquesta relació entre l'estat de la fe i la docilitat és, potser, la més interessant. Docilitat respecte l'Església pot significar docilitat respecte l'ordre establert, no en un sentit concret sinó entès en un marc polític o, millor dit, en un "ordre polític" general.

ESTRUCTURA DEL BISBAT DE VIC. 1892.

DISTRIBUCIÓ DE LES PARRÒQUIES

	<u>nº de parròquies</u>	<u>% de parròquies</u>
1. OFICIALAT DE VIC	46	18,6
2. ARXIPRESTAT D'ABADESSES	8	3,2
3. " DE CALAF	25	10,1
4. " D'IGAUALADA	18	7,3
5. " DE MANRESA	34	13,8
6. " DE MOIÀ	22	8,9
7. " D'OLOST	24	9,7
8. " DE QUERALT	23	9,3
9. " DE RIPOLL	16	6,5
10. " DE SACALM	16	6,5
11. " DE TORELLÓ	15	6,1
	247	100

ESTRUCTURA DEL BISBAT DE VIC. 1892.

ANÀLISI DE LA POBLACIÓ

	<u>població</u>	<u>% de població</u>
1. OFICIALAT DE VIC	49.447 h	25,2
2. ARXIPRESTAT D'ABADESSES	4.249 h	2,2
3. " DE CALAF	8.282 h	4,2
4. " D'IGAUALADA	20.620 h	10,5
5. " DE MANRESA	48.647 h	24,7
6. " DE MOIÀ	19.972 h	10,2
7. " D'OLOST	11.002 h	5,6
8. " DE QUERALT	6.587 h	3,3
9. " DE RIPOLL	10.294 h	5,2
10. " DE SACALM	5.096 h	2,6
11. " DE TORELLÓ	12.399 h	6,3
	<hr/>	<hr/>
	196.595 h	100

Oficialat de Vic.

La zona que forma l'oficialat de Vic¹¹ és, junatament amb l'arxiprestat de Manresa, la més important des del punt de vista demogràfic. A més hi ha la seu episcopal, que és la que determina la diferència fonamental amb la ciutat de Manresa. Comentem això perquè és vella la pugna entre les dues ciutats. El xovinisme vigatà feia servir l'argument de la capitalitat del bisbat per tal de demostrar la seva importància i preponderància.

L'oficialitat de Vic agafa la zona de la Plana de Vic i un xic del Collsacabra. La ciutat de Torelló, però, en queda al marge al formar-se l'arxiprestat de Torelló. Si agafem les dades parroquials podem fer les següents observacions:

Les parròquies que formen l'àrea urbana de Vic, Centelles, Sta. Maria

¹¹. L'oficialat de Vic era compost per les següents parròquies: Vic, Catedral; Vic, Carme; Vic, Pietat; Vic, Remei; Aiguafreda; St. Martí d'Aiguafreda; Alboquers; Balenya; Sta. Eugènia de Berga; Bertí; Brull; Cabrera; Calldetenes; Castanya; Sta. Coloma de Centelles; St. Martí de Centelles; Corcó; Falgàs; Folgaroles; Granollers; Gurb; Malla; Manlleu; Montanyola; Mora; Munter; Cantonigròs; Fruit; Sta. Eulàlia de Riuprimer; Roda; Rupit; Sta. Eugènia de Congost; St. Joan de Fàbregues; St. Julià Sasorba; Sau; Sentfores; Seva; Tagamanent; Taradell; Tavèrnoles; Savassona; Tavertet; Tona; Valldeneu; Vespella; Viladover; Vilalleons; Vilanova de Sau; Vilatorra (St. Julià); St. Hipòlit de Voltregà; Gleva i Sta. Cecília de Voltregà.

de Corcó, Manlleu, Roda, Taradell, Tona, St. Julià de Vilatorrada, St. Hipòlit de Voltregà sumen, segons les dades, 36.123 habitants, la qual cosa suposa el 73% de la població total de la zona.

En general, tots els rectors parlen del bon estat de la fe i els costums a la zona. Però és curiós de constatar que els llocs més poblats són els que susciten comentaris més negatius. Tot i això hem de tenir en compte que es tracta d'opinions subjectives dels rectors.

Aquest fet el podem comprovar citant només els comentaris que fan els rectors d'aquests nuclis demogràficament més grans.

Pel que fa Vic, l'estat de la fe és bo: "En general hay fe y costumbres morigeradas en los feligreses, lo qual se procura fomentar por medio de la celebración de funciones variadas y múltiples" (Vic.Remei). Tot i això és simptomàtic el comentari que es fa des de la Catedral: "Se está conservando todavía la fe en general y las costumbres, si bien se conservan en estado relativamente satisfactorio, empiezan a resentirse del espíritu de indiferencia y materialismo que desgraciadamente se va extendiendo como verdadera lepra por todos los grados y estados de la sociedad".

Aquesta visió es fa més palesa quan ens centrem en els llocs on és majoritària l'activitat industrial i, per tant, l'activitat política, que és difícil de controlar per l'església. Així, quan el rector de Manlleu parla de la fe en aquesta població ens diu el següent:

"Va en decadencia por ser las causas generales, y principalmente por ser esta Vila el centro, desde muchos años, de los trabajos socialistas, y anarquistas y por consiguiente las huelgas frecuentes que se experimentan."

Un comentari semblant podem veure a St. Hipòlit de Voltregà quan s'afirma que:

"La fe está arraigada en la Parroquia, las costumbres son morigeradas salvo raras excepciones. Dejanse no obstante sentir entre la clase obrera las corrientes socialistas."

La relació entre indústria-població obrera i constatació de poca docilitat respecte la fe, també es comprova a Roda:

"La población, en su inmensa mayoría fabril, si por desgracia se resiste algun tanto del influjo de tanta propaganda impía, no obstante no puede decirse sea hostil a la Religión; en sí indiferente y la indiferencia con celo y perseverancia se vence."

El cas de Centelles és curiós perquè es comenta una de les festes tradicionals que amb més força s'han conservat en aquesta població. Es tracta de la Festa del Pi durant la qual es penja un arbre cap per avall dins de l'església. El rector ho comenta i diu que "Hay una antiquísima costumbre

que con vigilancia se logra no degenerare en profanación del templo". Quant a l'estat de la fe de la població, opina que " La fe y las costumbres se resienten de la calamidad de los tiempos, a pesar de que se hace todo lo posible para que no se apague en el corazón de los fieles y se encienda en los tibios, por medio del Novenario..."

De Taradell el rector en comenta: "Atendido el tiempo en que vivimos; hay bastante fe y buenas costumbres"; mentre que el comentari de Sta. Maria de Corcó (L'Esquirol) és molt semblant: " es regular y deja mucho que desear".

És curios comprovar com el 1892 el fenomen de l'estiueig comença a tenir una certa importància. I aquest fet pot tenir una incidència en la "contaminació" de la població de la vila pels de fora. El rector de St. Julià de Vilatorrada així ho afirma quan diu que:

" Por ahora el estado de la fe es bueno, las costumbres morigeradas en quanto a los naturales, si bien una y otras irán adulterándose debido a los forasteros de verano."

El comentari del rector de Tona és molt curiós pel que fa els traginers:

" Si es verdad que se resiente de la corrupción general, sin embargo me parece que no està tan malo como en otras parroquias. En general todos tienen fe; la clase agrícola es muy morigerada y en la clase de los tragineros se ha disminuido mucho los pecados de la lengua."

A les 39 parròquies restants, l'estat de la fe, el consideren els seus rectors satisfactori. Es practiquen els actes religiosos amb normalitat i amb una assistència notable per part dels feligresos. Hem de tenir en compte que es tracta del sector més rural de la Plana de Vic.

Comentaris curiosos són els que reproduïm seguidament:

Parròquia de Calldetenes:

" En esta parroquia todos tienen fe y quieren salvarse; más una gran parte, especialmente de los hombres, se dejan arrastrar del vicio del juego, lo que les aparta de las funciones de la iglesia y santos sacramentos"

Parròquia de Valldeneu:

"En cuanto a las costumbres, gracias a Dios, se han enmendado los escandalos que se daban en la Estación y Via-ferrea por los empleados y ocupados en los trabajos de la línea pero no de una manera satisfactoria; los demás feligreses en su mayor parte son de sanas costumbres y asisten las funciones que se celebran."

Parròquia de Sta. Maria de Congost:

"Por la misericordia de Dios se conserva la fe en la Parròquia como lo evidencia la frecuencia de sacramentos que se observa

desde que se verificó la erección de la cofradia del Smo. Rosario. Exceptuando una familia muy acomodada que hace algunos años hase instalado en la parroquia, y algunos de sus dependientes; todos las demás familias cumplen con los preceptos de la Iglesia. No obstante, mucho es de temer que la fe y buenas costumbres de estos felireses se resientan, toda vez que el propietario aludido va afincandose mucho por esta comarca y es el único que, disponiendo de grandes caudales, cuenta con crecido número de operarios."

Parròquia de Tagamanent:

"No es por desgracia muy satisfactorio (l'estat de la fe). El vicio dominante es la indiferencia religiosa acompañada del libertinaje. Me parece haber hecho lo que buenamente podia (...) a fin de dar con el cebo de la instrucción lugar preferente a la enseñanza del catecismo, de lo que hay mucha ignorancia(...) las dos terceras partes se contentan con solo cumplir el precepto pascual sin que pláticas ni amonestaciones de ninguna clase puedan hacerles mudar de conducta(...) Las causas de esta indiferencia y de los vicios que de aquí se derivan son a mi entender: 1º El haber en estos bosques algunos que se dedican a hacer carbón, gentes sin creencias, naturales del reino vecino; 2º El estar domiciliados algunos cuya procedencia se ignora, como curanderos, desertores, etc."

Arxiprestat de St. Joan de les Abadesses.

L'arxiprestat de St. Joan de les Abadesses¹² comprén la vall del Ter, des de la frontera amb el bisbat de Girona fins a les portes de Ripoll. Es tracta, per tant, d'una zona de muntanya però amb la suavitat de la vall del Ter, força ampla en la major part del seu recorregut.

D'aquesta zona volem destacar-ne dues característiques. Primera, una uniformitat en la zona que considerariem rural-muntanyenca i que serien les parròquies de St. Miquel de Caballera, Puigmal, St. Pau de Seguries i Valifogona. En aquesta zona l'estat de la fe és considerat pels rectors com a molt bon, destacant els bons costums i l'actitud "morigerada" dels parroquians. Fins i tot el rector de Vallfogona arriba a afirmar que "la fe y costumbres en los tiempos que corremos es de lo mejor que hay en el Obispado". I quan es li demana al mateix rector sobre els costums antics de

¹². Les parròquies són les de St. Joan de les Abadeses; Caballera; Ogassa; Puigmal; Saltor; St. Pau de Seguries; Surroca; St. Julià de Vallfogona.

la població (costums antics que s'assimilen sempre a costums anti-religiosos) ens diu que " No hay. Los que había el Párroco los ha procurado arrancar y ha arancado la raiz."

L'altra característica ve donada per la segona zona que considerariem en aquest arxiprestat. Una zona formada per les parròquies de St. Joan de les Abadesses, Ogassa, Saltor i Surroca on s'hi noten dues coses: la primera, el trasbalsament que ha produït el treball de les mines en l'aspecte de la fe i, l'altra, la poca assistència als actes religiosos, conseqüència, segurament, del primer fet. Una altra vegada el treball no-agrari considerat com un element de dispersió de la població de la xarxa de l'església.

Així, per exemple, el rector de St. Joan de les Abadesses ens diu:

" El estado de la fe y costumbres no es el que habia sido antiguamente, al tener las minas tan cerca y haber de ir allí a trabajar la mayor parte de los hombres y a causa del trabajo no poder santificar la fiesta, ha sido sin duda la causa de haberse debilitado algun tanto las buenas costumbres y la fe. A pesar de todo son pocas las familias que no rezan el Sto. Rosario y casi toman la Bula."

El d'Ogassa comenta que el "estado de la fe bastante perdido"; el de Saltor ens diu que "deja mucho que desear y no tiene lugar otras funciones que las rigurosamente parroquiales por falta de gente"; mentre que el de Surroca segueix en la mateixa línia quan afirma que "Poca fe y malas costumbres."

Arxiprestat de Calaf

L'arxiprestat de Calaf¹³ comprèn la zona nord de la comarca de l'Anoia, una zona situada entre les comarques del Solsonès i la Segarra i que, encara que la divisió comarcal del 36 la situà a la comarca de l'Anoia, s'ha denominat moltes vegades la Segarra Calafina.

En aquest arxiprestat és curiós de constatar que l'estat de la fe, segons els rectors, no era gaire bo. Hem fet el següent quadre amb el recompte de

¹³. Les parròquies són les de Calaf; Aguilar; Ars; Astor; Boixadors; Calonge; Camps; Castellar; Castelltallat; Conill; Fonollosa; Gaver; Gravalosa; Guardiola; Massana; Miralles; Mirambell; Molsosa; Prats de Rei; Pujalt; Saguer; Sallavinera; Segur; Sendomir; Sessayclas i Veciana.

població vinculat al seu estat de la fe:

<u>Estat de la Fe</u>	<u>Parròquies</u>	<u>Població</u>	<u>%</u>
Regular	17	6.324	76,4
Bo	7	1.433	17,3
No contesten	2	525	6,3
	----	-----	-----
	26	8.282	100

La causa que addueixen els rectors per tal de justificar aquest "regular" estat de la fe i els costums és, a nivell general, els canvis de l'època amb una pèrdua de costums religiosos. Nosaltres hi volem veure una pèrdua de control per par de l'estament eclesiàstic.

Si analitzem les opinions de diferents parròquies ens adonarem d'aquest fet:

Parròquia de Calaf:

" La fe no se puede decidir perdida o borrada, pues que son relativamente pocos los que anualmente no cumplen los preceptos de Misa y Pascual, pero si que está notablemente menguada por una fatal ignorancia seguida de un abandono rutinarios y relajación de costumbres, síntomas de destrucción."

Quan parla dels costums antics és molt significatiu el que diu:

" Hablar alto en la iglesia (...) a pesar de nuestra vigilancia y correctivos. La horrenda blasfemia e indecencia en la conversación que va tomando creces con la propaganda libertina y centros poco cristianos."

Parròquia de Castelltallat:

" Hay bastante fe y las costumbres no son malas a excepción de algunos jovenes dados a la diversión y alguno a la blasfemia."

Parròquia de Prats del Rei:

" Hay fé, pero casi muerta. Muchísima indiferencia y frialdad y bastante impiedad."

Però el comentari més curiós de tots és el que fa el rector del poble de St. Martí de Sesgueioles quan afirma que "es un pueblo eminentemente liberal, creo está dicho todo", a més de comentar que "sobre costumbres diré en general que bailan bastante."

A les parròquies minoritàries, que tenen un bon estat de la fe, els comentaris dels rectors solen ser per l'estil del rector de Molsosa:

" La fe es viva, y sanas las costumbres, como lo evidencia la numerosa asistencia que hay a las funciones sagradas."

Arxiprestat d'Igualada

L'arxiprestat d'Igualada¹⁴ correspon a la zona sud de la comarca de l'Anoia. De relleu un xic més baix que la zona de Calaf, té la ciutat d'Igualada com a nucli més important. Aquesta localitat representava, ella sola, el 61% dels feligresos de tot l'arxiprestat. De fet l'opinió del rector de la parròquia de Sta. Maria d'Igualada podria servir per a tota la zona car es pot parlar d'una certa semblança en totes les respostes dels rectors.

Aquest ens diu que hi ha "fe en la mayoria de los habitantes. Costumbres no son tan buenas como seria de desear, pues hay muchos que trabajan en dia de fieta, otros no oyen misa y 2/3 partes no emplean el precepto pascual, esto hablando de los hombres."

El que sobta més de l'anàlisi de les consultes d'aquesta zona són les referències constants als balls com element pervertidor. És la preocupació més gran que tenen els rectors i l'enemic més temible. Per exemplificar-ho, citarem el que diu el rector de Tous:

" Los bailes son lo que aman con frenesí y que mas estragos causa en las conciencias de mis feligreses."

O el comentari del de Copons:

" La mas perniciososa costumbre es el amor que profesan todos al baile y a sus anejos o congeneres."

Un testimoni molt interessant, sobretot pel tema polític i perquè sintetitza moltes de les hipòtesis que intentem establir, és el del rector de Jorba, d'uns vuit-cents habitants. Ens diu el següent sobre l'estat de la fe:

" Deja que desear, efecto de estar divididos en partidos y de participar del álito de la ciudad. También contribuye a esto el atravesar el pueblo la carretera central de España y otras causas, sin que por esto falten gentes de ejemplar conducta, (...) el haberse instalado dos caminos y el hacer la carretera disminuyó la asistencia al templo."

¹⁴. Les parròquies són les d'Igualada, Sta Maria; Igualada, St. Agustí; Igualada, Soledat; Albarells; Argensola; Carbesí; Belmont; Castellolí; Clariana; Copons; Espeit; Freixenet; Jorba; Montbuy; Montmaneu; Monpalau; Odena; Rubió; Tallada i Tous.

Arxiprestat de Manresa

L'arxiprestat de Manresa¹⁵ és la zona més important, juntament amb la de Vic. Encara que les característiques d'un lloc i d'un altre siguin diferents, podem trobar-hi força similituds: unes àrees d'implantació industrial juntament amb d'altres de tradició rural.

Les consultes sobre l'estat de la fe també segueixen les característiques que hem vist per altres indrets, sobretot el de Vic. Quan més gran i industrial és la població amb més mal estat es troba, segons els rectors, la fe. Aquesta tendeix a augmentar en les poblacions petites i agràries.

Però hi ha respostes que pensem que pot ser curioses de transcriure:

Parròquia de St. Fructuós de Bages:

" Una grandísima partes de la parroquia todavía se gobierna por la fe, otra parte vive en el indiferentismo religioso y algunos tienen un espíritu contrario a la Sta. Fé. Había un centro anarquista donde venia Montenegro "et eiusdem (?)" a charlar. Hace algunos meses que ignoro hayan dado reuniones."

A la parròquia de St. Andreu de Mayans es pot comprovar el grau de control social que tenia l'església en aquella època i la seva relació amb l'autoritat local:

" Tres quartas partes comulgan dos o tres meses, una quinta parte cada 15 ó 30 dias y los demas cumplen con el precepto pascual, exeptuando 8 hombres, de los que 3 me consta lo hicieron fuera de la parroquia pero no han presentado cédula o documento; los que quedan sin cumplir y lo sabe todo el mundo son dos propietarios con sus herederos. Estos datos relativamente satisfactorios iban acompañados de ciertos abusos y faltas las que me incumbia subsanar:(...) el hablar durante la instrucción, en tanto que tuve que acudirle a la autoridad local..."

Finalmente, hi ha les referències al món fabril extraordinàriament interessants per entendre les concepcions mentals dels rectors de finals del dinou:

Parròquia de Navarcles:

" La fe se halla ya de muchos años en un estado muy deplorable.

¹⁵. Les parròquies són les de Manresa, Sta Maria; Manresa, Carne; Manresa, St Pere; Sta. Eulàlia d'Argensola; Bages, St Fructuós; Bages, St. Mateu; Balsareny; Cabrianas; Castellet; Castellfollit; Castelligali; Castellnou; Castellvell; Catllús; Fals; Guardiola; Juncadella; Mayans; Monistrol de Rajadell; Mura; Palou; Navarcles; Olsinellas; Rajadell; Rellinàs; Rocafort; Salellas; Sallent; Sampedor; Serrahima; Súria; Talamanca; Torruella; Vacarisses; Vilar; Vilafonada i Vilomara.

Solamente dos terceras partes cumplen el precepto pascual. Solamente 1/4 parte toman la Bula de la Sta. Cruzada y es poca la frecuencia de Sacramentos sobre todo entre las personas de edad madura.

En cuanto a las costumbres son tambien muy relajadas lo que segun mi parecer puede atribuirse a tres causas: primera a la falta de fé y de practicas piadosas; segunda la afición y delirio que tienen por el baile casi todas las familias, y tercero el escándalo que han dado algunos directores o encargados de Fábricas quienes abusando de la influencia o superioridad que por razon de su cargo tienen sobre los trabajadores han perdido miserablemente a algunas jovenes y a otras muchas les han enseñado la immoralidad haciendoles perder el aborrecimiento que siempre deberian tener al vicio."

Parròquia de Vilar:

" Buenas costumbres, fé algo perdida, profanación de los dias festivos y blasfemia. Esto no obstante, nadie se resiste a recibir los santos sacramentos in hora mortis, al contrario. Esto por lo que toca a los de la fabrica. Pero los del pueblo tienen buena fé y hasta hay algunos de ejemplares."

Arxiprestat de Moià.

L'arxiprestat de Moià¹⁶ segueix la tònica general. Tot i això, en la pròpia població de Moià el rector és molt eloqüent: "En fe y costumbres esta parroquia está mala".

Ara, potser aquesta zona ens servirà per plantejar una qüestió força important. Si hem considerat l'anàlisi de l'estat de la fe com una anàlisi de la "docilitat" i, per tant, un baròmetre per tal de mesurar actituds polítiques, és clar que l'estat de la fe no és immutable en el temps sinó que s'estableix una lluita entre la propaganda de l'església i la que ella considera com a enemiga. En aquest sentit és curiós de contraposar dues respostes: la del rector de Calders i la del rector de Castellterçol. En la primera, es veu molt clarament com l'església pot passar a l'ofensiva quan diu: "si bien no es del todo satisfactorio el estado de fe y costumbres, no obstante desde el año 1880 se ha notado una reacción en la frecuencia de sacramentos pero de un modo particular desde principios del año pasado en que

16. Les parròquies són les de Moià, Artés, Avinyó, Calders, Castellcir, Castellfersol, Collsuspina, Estany, Ferrerons, Granera, Horta, Murfà, Monistrol de Calders; Oló, Sta. Maria; Oló, St Joan; Rodós; Safaja; Sacera, Sta. Coloma; Solà; Terrasola; Viladecaballs; Vilarasau

se instaló el Apostolado de la Oración en sus tres primeros grados, habiendose distribuido en el decurso del año mismo cerca de 8.000 formas consagradas". En la segona resposta es veu, al contrari, com l'esglèsia pot perdre terreny davant altres "contaminacions": "En la notable mayoria de los habitantes de esta parroquia domina el buen espíritu de fè y consiguientes costumbres morigeradas; sin embargo de que producen pèsimos efectos las lecturas malas y la comunicación fácil con otras poblaciones tal vez más adelantadas en el mal."

Una cosa semblant es pot veure en la resposta del rector de Viladecavalls quan diu el següent:

" De una parte es poco satisfactorio porqué hay un libre pensador espiritista y no se si es mason que me ha dascarriado a muchos, especialmente a 3 o 4 vecinos suyos que si tenian la fe casi muerta, el se la acabo de apagar. Hay otra parte que son indiferentes; pero los que asisten a las funciones estos son buenos, frecuentan los santos sacramentos."

Arxiprestat d'Olost.

La zona de l'arxiprestat d'Olost¹⁷ la podríem considerar modèlica. En totes les parròquies l'estat de la fe és considerat molt bo pels respectius rectors. De fet, no és d'estranyar car es tracta d'una zona molt tancada i de difícil accés.

Per posar alguna mostra citarem el cas de Perafita:

" Que hay fe me lo prueba la asistencia a la palabra divina, la frecuencia de sacramentos y la devoción a la Sta. Misa. Las costumbres son morigeradas a excepción de un poco de blasfemia y adulterio, pero no se puede decir que estos vicios dominen."

17. Les parròquies són les d'Olost; Alpens; Bas; Cornet; Gayà; Grau; Jutglar, Sta Creu; Ajuda de Llussà; Llussà; Llissanès, St. Agustí; Llusanès, St. Agustí (sufragànea); St Boi; Mariés, St. Martí; Oristà; Pardines; Perafita; Pinós; Prats de Llucanès; Puigoriol, Sta Eulàlia; Relat; Salsellas; Sacerra, St. Feliu; Sobremunt; Terradellas; Torra d'Orista; Vilaramó

Arxiprestat de Queralt.

En aquest arxiprestat¹⁸ els rectors no fan cap comentari sobre l'estat de la fe a les seves parròquies, es limiten a dir si es bo, regular o dolent.

Sta. Coloma de Queralt és el cap de l'arxiprestat i en representa el 41% de la població. En aquesta parròquia el rector troba la fe "algo tibia"; "morigeradas costumbres, la mayoria por no decir todos cumplen el precepto pascual."

Arxiprestat de Ripoll.

A la zona de l'arxiprestat de Ripoll¹⁹ no hi ha res de particular, la fe, segons els rectors, es manté molt viva, si exceptuem la població de Campdevàrol.

De fet podria sobtar que al 1892 els rectors diguessin això en un punt com la conca del Freser i del Ter, però cal tenir en compte que l'arxiprestat de Ripoll tenia una projecció cap a l'oest que el feia del tot rural.

Arxiprestat de St. Hilari de Sacalm.

L'arxiprestat de St. Hilari de Sacalm²⁰ comprèn la zona del Montseny i les Guillerries. És facil suposar, doncs, que es caracteritzi per la seva poca

18. Les parròquies del qual són: Queralt, Sta Coloma; Aguiló; Albió; Ametlla; Arquells; Bellprat; Civit; Fillol; Gramuntell; Guardiolada; Guialmons; Llorach; Monlleó; Montoliu; Pallerols; Raurich; Rubinat; St. Antolín; Savella; Segura; Talavera; Valfogona, Sta. Maria; Vilagrosseta.

19. Les parròquies són les de Ripoll; Aranyonet; Borredà; Campdevàrol, St. Cristobal; Campdevàrol, St. Llorenç; Comià; Estiula; Gombren; Llaers; Llossas; Matamula; Dovellas; Tenas; Vallespirans; Viladonja; Vinyolas, St Martí

20. Les parròquies són les de Sacalm, St. Hilari; Bancells, St. Andreu; Castanyadell; Cerdans; Coll, Sta. Maria; Espinelves; Joanet; Horta, Sta. Creu; Monsoli; Osor; Osormort; Querós; Sacalm, St. Martí; Susqueda; Vellaors; Viladrau.

població i per un tipus d'activitat econòmica de base rural i ramadera. És aquí on l'església pot exercir amb més força la seva influència i això es nota perquè totes les respostes dels rectors sobre l'estat de la fe són positives.

Potser la millor definició de la zona és la que dóna el rector de la parròquia de Baucells quan parla dels seus feligresos com a "Buenos, pero pobres".

Arxiprestat de Torelló.

A l'arxiprestat de Torelló²¹ es noten les característiques generals que hem descrit per altres zones. Així, als indrets urbans i industrials de les vores del Ter, l'estat de la fe no és gaire bo, segons els rectors; als indrets rurals les coses canvien i les respostes dels capellans són molt més positives.

A Torelló, per exemple, el rector ens diu que:

"Espanta la maldad de los hijos que van subiendo por el descuido lamentado y criminal de los padres que, a trueque de que les traigan lo que ganan semanalmente, los dejan subir y andar a sus anchas.

Para atacar tan sensible mal, fundé escuelas nocturnas y otros medios pero por el éxito no coronó bastantemente mis aspiraciones, pues falta asistencia."

El que comentàvem abans és molt clar pel rector d'Orís quan diu sobre l'estat de la fe que "En las casa de campo, satisfactorio, pero en las fabricas mal".

Una fe que es pot perdre, segons hem vist per altres llocs, per la contaminació d'altres indrets o d'altres idees, tal i com es lamenta el rector de St. Martí Sescors quan diu que:

"Aun hay fé en Sescors a Dios gracias, pues nadie queda sin cumplir el precepto pascual, no obstante se nota indiferencia en los que frecuentan los pueblos vecinos."

21. Les parròquies són les de Torelló, St. Feliu; Besora, Sta. Maria; Besora, St. Quirze; Ciuret; Montesquiú; Orís; Sederra; Sescors; Sesgorgues; Sora; Torelló, St. Pere; Torelló, St. Vicenç; Vidrà; Vinyoles; Vola.

V. JOSEP MORGADES, BISBE DE BARCELONA

V. 1. L'ELECCIÓ COM A BISBE DE BARCELONA.

El 21 de febrer de 1899 moria Jaume Català¹, bisbe de Barcelona. La desaparició del titular de la diòcesi barcelonina comportaria el trasllat de Morgades de Vic a la ciutat comtal, l'última destinació del prelat i l'inici, probablement, de l'etapa més dura de la vida del bisbe fins a la seva mort ocorreguda, només, dos anys després.

De seguida de saber-se la mort del bisbe Català hom començà a suggerir la possibilitat que Morgades passés a Barcelona. Així, un grup de diputats catalans escriviren al bisbe a Vic per dir-li que s'havien adreçat al govern per proposar-lo com a futur bisbe barceloní². Per Madrid ja corria la proposta

¹. Per una biografia de Jaume Català es pot consultar la que fa el BOE BB nº 1211, 22 de març de 1899, pàgs 79-94.

². Es tracta dels diputats de la província de Barcelona, Comas, Masferrer, Sala, Roig i Bergadè, Travé, Forgas i Cruz. Aquest telegrama l'enviaren l'endemà mateix i el text era el següent: Ante la irreparable pérdida virtuoso prelado Barcelona Doctor Catalá, los Diputados de la provincia, abrigando seguridad interpretar deseos Diócesis Barcelonesa, han tenido la alta honra de proponer al gobierno el nombramiento de V.E. para aquel obispado". Joan Bonet i Baltà *L'Església catalana de la il.lustració a la Renaixença*. (Barcelona, 1884), pàg 624.

i se sentia el nom de Morgades³, cosa que li confirmà el seu amic del tribunal de la Rota, Antonio Ruiz, el dia 25 de febrer:

" Mi querido y respetado amigo: El Ministro ha pensado, desde luego, en V. para la vacante de Barcelona; cuenta con el asentimiento de Sagasta, y espera que la Reina se muestre tambien propicia. De la nunciatura no me cabe duda alguna porque en cuanto se recibió la noticia del fallecimiento del pobre D. Jaime vino Mons. Babona a manifestarme el deseo de aquella casa para que V. fuera el sucesor del Sr. Catalá.

Sabe V. ya todo lo que hay sobre el particular; ahora ponerlo en manos de Dios y El inspirara lo que mas convenga al bien de la Iglesia." ⁴

Era evident que la notícia circulava perquè l'arquebisbe de Tarragona, el dia 26 de febrer, escrivia al nunci per dir-li que "La prensa suelta varias candidaturas para la provision de la Sede de Barcelona. La situacion mia es dificil en la provincia; pero no me crearia nuevas dificultades la traslacion del Obispo de Vich á Barcelona"⁵. Fins i tot, i per les vacants que es poguessin produir, tant si l'operació Morgades es feia com si no, proposava el nom de Corominas, vice-canceller del seminari, com a candidat a l'episcopat.

El 27 de febrer, era el mateix ministre de gràcia i justícia, Groizard, qui comunicava a Morgades el següent:

"La muerte de mi querido amigo el Sr. Obispo de Barcelona me ha hecho pensar en la necesidad de darle el sucesor más digno posible y el que más garantías nos ofrezca de contribuir a la mayor armonía de vida y de miras trascendentales entre la Iglesia y el Estado. La Reina, mi augusta Soberana, el Presidente del Consejo de Ministros y yo hemos casi a un tiempo pronunciado con este motivo su nombre de V... Sólo falta obtener su asentimiento de V. para que yo hable oficialmente al Nuncio proponiéndole su traslado de V. a Barcelona." ⁶

Els primers dies de març queia el govern liberal de Sagasta. El nunci n'informava ràpidament a Rampolla, el dia 2 de març, mitjançant un llarg informe. Una crisi "inevitable", li explicava, provocada per la pèrdua de la confiança del govern davant de la votació al senat -120 vots a favor del

³. El pare Llanas l'havia escrit a Morgades des de Madrid per dir-li que el Sr Pardo, Cap superior del negociat de personal del ministeri de gràcia i justícia, havia confirmat que l govern pensava en Morgades per la diòcesi barceloni. El pare Llanas ho sabia perquè tenia els seus fills interns en un col·legi dels escolapis de la capital. Ibid, pàg 624.

⁴. MEV. Josep Morgades i Gili, bisbe de Vic. Manuscrits III, Documentació personal I. Correspondència 1894-1926.

⁵. ASV NM 632 t VII, r II, s I, n° 10 i 11.

⁶. Transcrit de J. Bonet i Baltà *L'Església catalana...* op. cit., pàg 624-625.

govern contra 118- sobre la cessió de les Filipines, donada la deserció del grup gamazista que votà conjuntament amb els conservadors. Segons el nunci, de les tres solucions possibles -nou govern sagastí amb unes eleccions que asseguressin una majoria, un gabinet de transició liberal amb Montero Rios al cap o un govern conservador-, aquesta última "del resto prevenuta da parecchio tempo, sembra la piú stabile e quella che presenta maggiori garanzie per il bene della nazione"⁷. Les dificultats les veu pel cantó de Romero Robledo que "si adopera attivamente per realizzare la concentrazione dei liberali fusionisti con i reppublicani contro il Sig. Silvela, minaciando servirsi dei mezzi piú violenti per impedire che questi sia chiamato al potere o che vi resti. Già in varii suoi discorsi alla Camera avea cercato compromettere o affievolire la posizione politica del nuovo capo dei conservatori, rappresentandolo come reazionario quanto alla questione religiosa"⁸.

Finalment es resolgué la crisi amb la formació d'un gabinet conservador amb Silvela al front, Polavieja com a ministre de la guerra, el marquès de Pidal al ministeri de foment, Dato a interior, Villaverde com a ministre de finances i Duran i Bas com a ministre de gràcia i justícia, com a més significatius. El nunci, també, féu un informe detallat del canvi ministerial. En ell explica com han anat les coses i dóna a Rampolla la llista dels nous ministres. D'entrada afirma que "L'annuncio della formazione di tal Ministero è stato accolto con generale soddisfazione ed applauso nella grande maggioranza del paese, e ha ridestato la speranza di un migliore avvenire"⁹. Després fa una breu descripció de cada membre del govern. Comença amb Silvela, del qual no en vol donar gaires referències donat que Rampolla ja l'havia conegut quan era a Espanya. Opina que és intel·ligent i destre en política, tot i que se l'acusa de ser poc enèrgic. Es fixa, sobretot, en els aspectes religiosos i diu "Se i suoi principii religiosi non sono del tutto sani, è pero circondato da elementi generalmente buoni"¹⁰. També informa positivament de Dato; troba a Villaverde "un uomo solidamente cattolico"¹¹ que

7. Nunci - secretari d'estat nº 85, 2 de març de 1899. ASV SS 249 (1899) fasc I, fol 24.

8. Ibid.

9. Nunci - secretari d'estat nº 186, 6 de març de 1899. ASV SS 249 (1899) fasc I, fol 20.

10. Ibid.

11. Ibid.

s'haurà d'enfrontar a una situació econòmica dramàtica; pensa de Polavieja que és "un militare cristiano, un buon padre di famiglia" i que "La sua presenza al Ministero è utile ad ispirare maggior fiducia in una parte sana del paese, rimasta sinora neutrale e che egli ha saputo attirare a prender parte nell'azione politica"¹²; de Pidal i Mon diu que "I noti sentimenti religiosi del Marchese di Pidal sono una sicura garanzia dell'impegno che egli porrà nel miglioramento dell'istruzione della gioventú e nel favorire possibilmente i collegi cattolici, che si aumentano qui ogni anno di piú, con immenso bene della crescente generazione"¹³ i, finalment, quan parla de Duran i Bas, la valoració és òptima, "Il Sig. Duran i Bas é un eccellente cattolico e assai stimato universalmente per la sua profonda dottrina nelle materie giuridiche come lo provano le diverse opere da lui pubblicate. Era professore di dritto mercantile e rettore dell'Università di Barcellona, di dove è nativo, elletto a quest'ultimo ufficio per l'impegno spiegato da parecchi Vescovi e dal mio Predecessore. Si attribuiscono solo a lui, benché a torto, delle idee alquanto esagerate sulla delicata questione di regionalismo. Non vi è alcuno però che non renda omaggio ai suoi meriti. Se la sua avanzata età di oltre settanta anni e la sua malferma salute non lo impediscano a rimanere a lungo nel suo nuovo posto, è da sperare che con lui sarà piú agevole la buona elezione dei Vescovi"¹⁴. Les dificultats d'aquest govern, però, seran molt grans, segons l'opinió del nunci. Sobretot pel que fa "l'oppera della restaurazione morale ed economica"¹⁵, on es trobarà amb l'oposició dels "settarii" -segons la definició del nunci- que l'acusaran "come reazionario" i estaran "sempre a dargli la croce adosso" i, per l'altra banda, amb l'oposició dels "cattolici intemperanti" que voldran "un tratto l'ideale in ciò che si attiene alla religione"¹⁶.

Mentre s'estava produint aquesta crisi de govern, Morgades va escriure dues cartes: l'una al ministre Groizard i l'altra a Antonio Ruiz. En totes dues el bisbe ja exposa la seva negativa a traslladar-se a Barcelona. Així, al dimitit ministre li diu que "Si V. continúa en el puesto que tan

12. Ibid.

13. Ibid.

14. Ibid.

15. Ibid.

16. Ibid.

dignamente ocupa, me apresuraré en presentarle los motivos, a mi entender, atendibles para que no se piense en mi para llenar la vacante de Barcelona."¹⁷

Amb el seu amic Antonio López fou més explícit i li exposà el perquè de la negativa:

" Mi muy estimado amigo: recibí con la fuerte impresión que V. puede figurarse su favorecida y después la del Sr. Ministro de la cual tendrá V. noticia sin duda. Sobrevenida la crisis, para mí en hora intempestiva hasta que se hubiese regularizado nuestra política internacional, entiendo que debe dejarse dormir el asunto hasta que se vea quien haya de llevarlo á cabo y mejore la salud de Leon XIII.

Esto es lo que digo al Sr. Ministro (es refiere a la carta anterior a Groizard, en aquell mateix dia ja fora del ministeri), apuntandole la dificultad en resolver la conveniencia del traslado por razón á mi edad y al bien que a medio trabajar, puedo hacer aquí por tenerlo todo conocido y el que podría dejar en Barcelona si mis fuerzas decaigan antes de haber encauzado en aquella diócesis varios asuntos de importancia suma, que no habian podido ser atendidas por la larga enfermedad de nuestro amigo Sr. Catalá (q.e.p.d.). Des esta ansiedad tan solo podría librarme el saber que obraba por obediencia, con la cual nadie se pierde, á consecuencia de una voluntad expresa de la Santa Sede en vista de las circunstancias en pro y en contra que se presentan. Sea V. mi ángel bueno en la última etapa de mi vida que quiero acabar con el favor de Dios, consagrada por entero á la Iglesia y á la Patria. Tenga V. la bondad de conferenciar con el Sr. Nuncio si lo cree conveniente ó con el Sr Auditor que tan bondadoso esta conmigo; pidanme explicaciones y las daré completas para dar lugar sin resistencia á la moción del Espíritu Santo que veré en la resolución de Roma. No me niegue V, querido amigo, este último obsequio en asunto de tanta trascendencia para dos Diócesis y tan ligado con mi bienestar temporal y eterno."¹⁸

El nou ministre, Duran i Bas, ja pensava en Morgades com a futur bisbe de Barcelona abans d'accedir al ministeri¹⁹. Un cop nomenat, era molt clara la seva determinació i així ho manifestà en una carta adreçada al bisbe de Vic i escrita a Barcelona el mateix 4 de març:

17. Carta de Morgades a Groizard, datada el 3 de març. Groizard, ja en qualitat d'ex-ministre va escriure a Morgades, el dia 5 de març, i li digué: "Supongo que mi sucesor en el Ministerio continuará mi apenas comenzada buena obra convenciendo a Vd. de las resistencia que indica... ¡Ojalá que así sea y que logra su propósito!" Extret de Bonet i Baltà, *L'Església catalana...* op. cit., pàg 625.

18. Morgades - Antonio Ruiz (còpia). 3 de març de 1899. Josep Morgades i Gili, bisbe de Vic. Manuscrits III, Documentació personal I. Correspondència 1894-1926.

19. Hi ha una carta del marquès de Comillas a Duran i Bas, datada a Madrid el dia 27 de febrer, que és una contesat a una d'anterior de Duran del dia 22. En ella el marquès li diu: "Conozco, como V. sabe, y aprecio en lo mucho que valen las dotes y virtudes del Sr. Obispo de Vic, no necesito decir a V. la satisfacción con que vería su nombramiento para sucesor de nuestro inolvidable y llorado Prelado." Carta nº 284 del llibre: Borja de Riquer, *Epistolari polític de Manuel Duran i Bas. Correspondència entre 1866 i 1904.* (Barcelona, 1990).

" Mi querido amigo: Salgo esta noche para Madrid, llamado telegráficamente por Silvela. He de hacer un sacrificio más, de todos el más doloroso; quizás estéril y quiera Dios que no paguen con mortificantes ingratitudes.

Sobre la sede de aquí tengo escrito al Cardenal Sancha, a Monseñor Cretoni, al Marqués de Comillas, al Duque de Sotomayor y a otros amigos; hasta ahora sólo he recibido las contestaciones que le incluyo.

Ahora, si Roma no se resiste, debe V. contar con su venida a ésta. Si, como lo deseo y espero, ésto se consigue ¿quién le parece a V. que debe proponerse para Vich? Unos se inclinan al Sr. Aguilar, Obispo de Segorbe, otros al Sr. Rius, que lo es de Solsona; su consejo me ha de ser muy útil. Mucho se recomienda al apreciable Dr. Torras..." 20

L'acord sobre la designació de Morgades era total entre els diferents estaments que l'havien d'aprovar. Tenim una interessantíssima carta d'Antonio Ruiz, datada a Madrid el 6 de març, que ens explica aquesta unanimitat, els detalls del traspàs de poders entre Groizard i Duran i la predileció pel bisbe de Vic sobre Casañas per ocupar la seu barcelonina. La transcrivim pel seu extraordinari interès documental:

" Mi muy querido y respetado amigo: recibí ayer su estimada y discreta de anteayer, y esta mañana subí a ver al Nuncio para leersela, pero tenía visita, y no pudiendo yo detenerme, porque me esperaban para una visita, se la dejé a Mons. Babona con encargo que hablase con el Sr. Nuncio hasta mañana que subiría yo a recogerla, y a volver á conferenciar sobre el asunto.

Concluida la vista, me fui a casa del Sr. Grouizard, quien me dijo que al dar posesion al Sr. Duran y Bas, le entero del acuerdo de la Reina, de Sagasta y del Suyo respecto a V. esperando que seria tambien de su agrado la traslacion de V. a Barcelona. El nuevo ministro contesto a Groizard en terminos muy satisfactorios, y añadió, que preferia la candidatura de V. á la del de Urgel por varios conceptos, y por evitar las complicaciones que con su antipatico secretario llevaria a Barcelona. Y como en Nunciatura desean lo mismo, a pesar de las observaciones de V., entiendo que la cosa esta resuelta, y no hay mas que dejarse llevar de la voluntad de Dios, bien manifiesta en este caso.

Sea, pues, enhorabuena y que el Señor consuma su obra, como espera su buen amigo." 21

Una cosa queda ja perfectament clara i és que podem desfer una mica l'equívoc sobre la paternitat del nomenament de Morgades per a Barcelona. La historiografia sempre ha repetit que Duran i Bas havia portat Morgades a

20. Duran i Bas - Morgades (còpia), 4 de març de 1899. Borja de Riquer, *Epistolari polític de Manuel Duran i Bas*. op. cit., carta 286.

21. Antonio Ruiz - Morgades. 6 de març de 1896. MEV. Josep Morgades i Gili, bisbe de Vic. *Manuscrits III. Documentació personal I, Correspondència 1894-1926*, pàg 177.

Barcelona i Torras i Bages a Vic i que, això, era indicatiu de la sensibilitat "regionalista" que tenia el nou ministre i el govern de Silvela. Aquesta afirmació és certa, sens dubte, però ho és pel cas de Torras, sobretot, perquè la candidatura de Morgades estava ja plenament consolidada en temps del govern liberal de Sagasta, la qual cosa ens fa desestimar la interpretació que fa Josep Termes quan diu que s'optà per posar Morgades per ser més "tebi" en les seves posicions catalanistes que Torras, que, en principi i segons aquest historiador, era el candidat per Barcelona²². És obvi que ens falta saber què hagués passat exactament si aquest govern no hagués caigut i si Morgades s'hagués resistit molt al trasllat. És evident que Duran era amic del prelat vigatà i que es donava una circumstància molt especial que afavoria la preconització del tàndem Morgades-Torras.

Això ho posa de manifest el mateix Duran i Bas en una carta, datada el dia 11 de març, quan insisteix en el nomenament:

" Le digo que no nos corregimos, no hay más que un cambio de partido, no de sistema; quiera Dios que me equivoque. La Reina, el Gobierno, el Nuncio todos están conformes en que debe V. ir a Barcelona; empezadas ya las gestiones oficiosas, vendrán pronto las oficiales." ²³

Però, ahora, ja es preocupa del successor de Morgades a Vic. En aquest sentit, segons Duran, cal anar amb una certa rapidesa perquè es pugui col·locar el candidat millor pels interessos de Catalunya. Un candidat que ha de reunir la condició de "dinàstic", i si pot agradar als catalanistes, millor: Torras, sens dubte, era l'home:

" Con toda urgencia me convienen indicaciones para proponer su sucesor. Deben hacerse las dos cosas a un tiempo. Que vengan acompañados de todos los datos y noticias necesarios para recomendarlos a S.M. y al Nuncio. Se desea persona de condiciones superiores y reconocidas; y muy evidentemente dinástico. S.M. tenía candidato no catalán; y para contrarestarle es necesario lo que V. antes le indica. Los catalanistas verían con entusiasmo a D. José Torras y Bages; yo le aprecio mucho, pero deseo el consejo de V." ²⁴

Seguim, però, el curs dels esdeveniments. En els cercles eclesiàstics i polítics corrien els rumors i les valoracions. Collell escrivia, per exemple, al sacerdot barceloní Gaietà Soler el dia 11 de març i li començava

²². Josep Termes *Història de Catalunya*. Dirigida per Pierre Vilar. Vol VI Barcelona, 1987, pàg 161.

²³. Tret de Bonet i Baltà. *L'Església catalana...* op. cit. pàg 626.

²⁴. *Ibid*, pàg 626.

a exposar els arguments de Morgades per a la no acceptació de la nova seu:

" Això del bisbat vostre estarà encara per resoldre y amb la pujada del Duran y Bas podria darse casi per segura la promoció del senyor Morgades, si no hagués certes corrents en altes esferes... A vosaltres vos convé, però a n'ell no, puix el trasllat a la seva edat és sempre un desarralament que té conseqüències. És veritat que torna a casa, però no sé si tindrà vigor y la iniciativa per corretgir tants abusos y moure tantes inèrcies co hi ha per Barcelona. Per Vic en les actuals circumstàncies (la promoció) és una calamitat." ²⁵

Però l'ambient era favorable. L'industrial i polític Sallarés, en aquells moments diputat, deia a Duran i Bas, en una carta del 14 de març, "Cuando va a Barcelona nuestro Obispo?, porque ahora no se escapa." ²⁶

Morgades, però, es dirigí directament al secretari d'estat Rampolla per demanar-li que no el moguéss de Vic i el mateix va fer amb Duran i Bas ²⁷:

"pero no estaria tranquilo en conciencia si no hacia presente á Su Santidad, ser mi conviccion profunda coram Domino, que por razon de mis años y en atencion al conocimiento intimo y profundo que tengo de la Diocesis de Vich y de las muchas fuerzas que se necesitan para levantar y regir la de Barcelona, no conviene semejante traslacion y que tan solo podría aceptarlo sabiendo que es voluntad espresa de la Santa Sede, porque obedeciendo nadie se pierde.

Dignase V. E. que mas de una vez ha sido mi amparo y mi guia encargarse de hacer conocer á la Santa Sede el estado de ansiedad de mi alma en un asunto tan íntimamente ligado con la gloria de Dios, la salvacion de las almas y la mia; á fin de que conociendo yo la voluntad de Dios en la del Santo Padre, pueda quedar tranquilo los dias que me quedan de vida, cualquiera que sea su evolucion." ²⁸

Rampolla, des de Roma, el contestaria dies després comunicant-li el següent:

"Muy Señor mio y venerado Hermano. Son dignos de muchos elogios los sentimientos de absoluta sumisión á la Santa Sede que V. reitera en su última carta. No eran desconocidos para mi ni para Su Santidad, sin embargo el Padre Santo se ha complacido en ellos: todavia no puede tomar resolucion respecto á la diocesis de Barcelona, pero desea que V se tranquilize en la seguridad de

25. Tret de Bonet i Baltà. *L'Església catalana...* op. cit., pàg 625-26.

26. Sallarés - Duran. 13 de març. Treta de Borja de Riquer, *Epistolari politic...* op. cit., carta nº 293.

27. La carta a Duran i Bas es escrita el 14 de març i li diu gairebé el mateix que al nunci. Hi ha una troç de la carta transcrita a Bonet i Baltà, *L'Església catalana...* op. cit., pàg 626.

28. Morgades - Rampolla. ASV SS. (249) 1899 fasc 2, fol 206. Bonet i Balta a *L'Església catalana...* op. cit., pàg 626-27, la data el 14 de març. L'original de la carta que nosalres hem consultat a Roma no porta data, però creiem que pot ser perfectament durant aquests dies.

que, antes de resolver lo que mejor convenga para la expresada diócesis, no dejará de tener presente lo que V. ha querido ahora manifestarle por mi conducto. Reservándome pues á escribirle otra vez cuando se manifieste la voluntad de Dios por medio de la del Papa, aprovecho gustoso la ocasión de reiterarle el testimonio del distinguido aprecio con que soy su affmo hermano S.S. q.b.s.m."²⁹

Malgrat la resistència de Morgades, tot i que alguns ja el felicitaven pel trasllat³⁰, tant la nunciatura com el ministeri de gràcia i justícia començaren la ronda de consultes per tal d'elegir el candidat que hauria d'anar a Vic. El dia 16 de març, el nunci escrivia a Morgades per demanar-li els informes pertinents sobre Torras i Bages³¹ i, el dia 17, ho feia, mitjançant un telegrama, Duran i Bas³².

Morgades contestà a tots dos. El mateix dia 17 a Duran i Bas i li exposà la seva opinió sobre els possibles candidats: Torras i Bages, Ricard Cortès, l'arxiprest de Tarragona, Joan Corominas, el bisbe de Menorca, Castellote i Ramon Tor, vicari general de Tarragona. De Torras i Bages, "pensador profundo, piadoso, libre de familia, rico"³³, en diu que és "estimado por todos sin distinción de clases ni partidos y gran autoridad para toda Cataluña y aún para los catalanistas a pesar de su prudentísimo criterio sobre lo que conviene en realidad a Cataluña sin menoscabo alguno de los intereses de España, antes al contrario"³⁴. Curiosos les paraules de

²⁹. Rampolla - Morgades (còpia), 20 de març de 1899. ASV SS (249) 1899, fasc 2, fol 207.

³⁰. Aquest és el cas del bisbe de Toledo que li envià una carta, el dia 18 de març, on el felicita pel seu sant i li diu que més endavant l'haurà de felicitar per una altra cosa (es refereix al bisbat de Barcelona) donat que va ser a Madrid el dia 14 i li han explicat que el trasllat era cosa feta. MEV Josep Morgades i Gili, bisbe de Vic. Manuscrits III. Documentació personal I. Correspondència 1894-1926, pàg 180.

³¹. La carta del nunci va adreçada, amb el mateix redactat, a Morgades i al Superior dels Jesuïtes i diu: "He de merecer de su amabilidad tenga á bien proporcionarme á la mayor brevedad y bajo la mas absoluta reserva exsactos informes acerca de la vida y costumbres del Pio D. José Torras y Bages de Barcelona, indicandome á la vez si al mencionado sujeto le ornan las dotes de gobierno y las prendas de ciencia piedad, celo y prestigio que se requieren para el grave cargo de Obispo. Desearia también saber de donde es natural, que edad tiene, y que servicios ha prestado á la Iglesia". ASV NM 632 t VII, r II, s I nº 10 i 11 (còpia).

³². Segons consta en la transcripció que Bonet i Baltà en el seu llibre fa del telegrama. El mateix 17 li escriví una carta on li diu a Morgades que "Creo que aún puede V. hacer mucho bien a Barcelona, y espero que Su Santidad le obligará a aceptar aquella mitra". Amdós documents a Bonet i Baltà, *L'Església catalana...* op. cit., pàg 627-28

³³. Morgades - Duran i Bas. 17 de març de 1899. Borja de Riquer *Epistolari polític...* op. cit., carta nº 294.

³⁴. Ibid. El text sencer de la carta quan parla de Torras i Bages és el següent: " Entiendo que el más indicado es en su caso el Dr. D. José Torras y Bages, joven aún, de unos cincuenta y cinco años, pensador profundo, piadoso, libre de familia, rico, en contacto con el pueblo, los autores y artistas, estimado por todos sin distinción de clases ni partidos y gran autoridad para

Morgades quan es fixa en què Torras és un home ric i en les valoracions que fa sobre el catalanisme.

Al nunci el contestà el 19 de març amb una carta on diu, parlant sobre les qualitats del capellà Torras, el següent:

" Muy Sr. mio y venerado Hermano: el Dr.D. José Torras y Bages de unos 54 años de edad, por quien V.E. se digna preguntarme es un verdadero ejemplar de Obispo: irrepreensible, sobrio, prudente, pudoroso, sabio, bien reputado, estimado y devoto.

Su modestia le ha hecho apetecer los puestos oscuros, pero su celo por la gloria de Dios le ha puesto al descubierto en sus raras circunstancias. Ordenado de presbitero pudo optar por los mejores destinos del obispado, pero por temperamento y unido muy estrechamente con su Padre que murió ya hace unos tres años, prefirió la vida oscura de su casa. Habiendose negado á desempeñar una Catedra en el Seminario, fue obligado á servir de Capellan de unas Religiosas Bernardas de Barcelona, cuya comunidad puso en poco tiempo á la altura que hubiera podido desear S. Bernardo." ³⁵

Després, observa la seva vinculació amb el catalanisme i la utilitat que, per a l'Església, pot tenir la seva tasca d'atreure els regionalistes i artistes cap a les directrius eclesiàstiques de moderació i rectitud d'esperit, exposats, com estaven, al radicalisme o a la perversió:

" Observador profundo comprendió que podría hacer un gran bien arrastrando en pos de si á los catalanistas de buena fe y á los artistas de corazon, y en efecto escribiendo varios tratados sobre las tradiciones catalanas, uno sobre todo con este mismo nombre "Tradición catalana", que es un monumento de sabiduría tomistica, y fundando la Academia de S. Lucas, se ha llevado en pos de si, á gran numero de artistas que apartandose del realismo insano de la epoca han entrado plenamente en la buena escuela cristiana. Con varios opusculos publicados oportunamente ha hecho

toda Cataluña y aún para los catalanistas a pesar de su prudentísimo criterio sobre lo que conviene en realidad a Cataluña sin menoscabo alguno de los intereses de España, antes al contrario. Ni una sola nota desgraciada hay en todos sus escritos ni acto alguno en su vida, sobre el particular. Su vida ha sido oscura porque ha preferido así por carácter y también porque estaba ligado con su padre que no tenía a nadie mas en el mundo. Estuvo de capellán en Valdoncella y en poco tiempo puso la comunidad como podía haber hecho S. Fernando. Cuando yo estaba de rector en el Seminario se le ofreció una Cátedra en el Seminario, la rechazó por el motivo expresado y en una a la Nunciatura en 1888 el Sr. Urquinaona preguntado por candidato a Obispo, puso ya que era en *cuestión* un obispo de primera clase. Yo no temo a afirmar que es uno de los pensadores más profundos de Cataluña y aún de España, sencillo, humilde y piadosísimo capaz para escribir el libro de la "Tradición catalana", como novenas al Sagrado Corazón de Jesús y San José.

Cuando se trató de proveer Solsona estaba convencido de que fuera él el propuesto, pero el Dr. Estalella que le conocía mucho parecía que con ser sabio y santo en toda la extensión de la palabra, no servía para Obispo porque los negocios le abrumaban. Se desistió, pero sin quedar convencido, porque gran número de negocios van al Vicariato y Secretaría y para los indispensables que van al Obispo, he encontrado siempre en él un juicio severo, práctico y muy ajustado. Pero sin orden expresa de la Santa Sede no hay que contar con él; estoy seguro de ello. Su nombre será garantía segura de evitar conflictos de toda clase con las autoridades y corporaciones y un medio para hacerse suyas a las personas de más importancia del país." Després passa a parlar dels altres candidats, de les seves virtuts i dels seus defectes.

35. Morgades - nunci. 19 de març de 1899. ASV NM 632 t VII, r II, s I, n° 10 i 11.

ver que no solamente por religion, sino por ciencia y por arte debain apartarse de la groseriadel primer sistema, paraentregarse al ideal poetico, fino y delicado de la segunda. Actualmente está dando dando unas conferencias a la Juventud Catolica de Barna. que estan produciendo un gran bien y son al mismo tiempo una prueba de la gran estima en que se le tiene." 36

Quan parla sobre el seu perfil polític i sobre la seva situació dins de la polèmica entre integristes i "mestisos" comenta:

" Nunca ha militado e partido alguno y cuando la desdichada tormenta pasada entre integristas y mestizos, mas bien reputado entre estos porque en su ciega obediencia á la Iglesia y en su instinto previsor adivinaba el resultado que la cuestion habia de tener. Y sin embargo, la Juventud catolica que tiene fama de carlista y que habia dado mas de un disgusto al Sr. Urquinaona le ha buscado para que lesenseñase y estan contentisimos de sus predicaciones.

Los P.P. Jesuitas le estiman mucho, como igualmente los del Oratorio y todos los Obispos de Cataluña sobre todo el Sr. cardenal de Urgel saben cuanto vale, en virtud, ciencia, prudencia y tacto." 37

I finalitza la carta donant unes quantes notícies biogràfiques de Torras on fa sobresortir, també curiosament, que compta amb una important fortuna:

" Como he dicho es enemigo de figurar y costaria mucho, quizas solo por obediencia, saldria de su retraimiento. El Sr. Estalella Obispo que fue de Teruel y que le conocia intimamente, creia que no servia para Obispo porque los negocios le abrumaban é impacientaban: yo sin embargo en los variados asuntos que con él he tratado lo he hallado siempre reposado y sereno.

No tiene familia inmediata, pues carece de padres y hermanos y tiene una fortuna heredada de sus padres mas que regular. Es natural de Vilafranca del Panades, Obispado de Barcelona y creo como he dicho que tendrá unos 54 años. Tiene la vista algo delicada pero no le impide la mucha lectura que imponen sus variados escritos sobre diferentes materias, pues así trata de las tradiciones catalanas, como del arte, como compone libros sobre la devocion al Sagrado Corazon de Jesus, S. Jose, etc, etc. Vive modestamente en Barcelona en una casita que le legó su Padre."38

Lluís Puigrós, superior dels jesuites, també informà al nunci sobre el candidat Torras i Bages. A part de fer elogis sobre la seva preparació intel·lectual, sobre les qualitats religioses i la discreció en què havia desenvolupat la seva tasca pastoral, incideix en el tema del catalanisme

36. Ibid.

37. Ibid.

38. Ibid.

sobre el qual en fa un comentari prou eloqüent:

" El Dr. Torras se ha dado mucho á la lengua catalana, y hace un gran bien actualmente con su prestigio, encauzando por buen camino las corrientes catalanistas." ³⁹

També fa constar que és un home amb diners. Sobre la possibilitat que sigui un bon bisbe, pel que fa les seves dots de govern, dóna un perfil del seu caràcter que bé podria entendre's com una certa reserva sobre la capacitat de ser un bon prelat:

" Resuelto el Dr. Torras en su parecer y de carácter algo seco, tal vez sería algo duro en el gobierno. Es de una sencillez muy formal y algo brusca, que apenas da lugar á réplica: de donde podría resultar que careciese de la santa maña que en el trato sirve tanto á los Prelados." ⁴⁰

També el vicari capitular de la diòcesi barcelonina, Francesc de Pol, donà bons informes sobre Torras i Bages⁴¹.

El procés continuava i és molt interessant la comunicació de Duran i Bas, del 30 de març, on afirma que el pas de Morgades és un fet i que cal lligar el tema de Torras i Bages, sobre el qual encara manca alguna precisió pel que fa les seves fidelitats polítiques:

" Lo de V. es cosa resuelta y ayer me dijo el Sr Nuncio que tenía de Torras y Bages las mismas noticias que habíale yo dado de él, con referencia a las de V. y a las mías propias. La única duda que queda es la de si es bien dinástico, sin resabio carlista. No se desea que tenga filición política; que se desea una adhesión al trono de Alfonso XIII como la de V. y la mayor parte de los prelados actuales. Sobre esto se tiene absoluta confianza en lo que V. diga, y como la contestación es urgente, al recibo de esta carta, el sábado por la mañana, me pone V. con carácter de urgente el siguiente telegrama: "Mº de G. y J. - Madrid. El amigo persona de confianza (en caso afirmativo) o: El amigo de antecedentes dudosos (si los tuviese)" " ⁴²

A part de totes aquestes consultes i de les impressions governamentals, el complicat procés eclesiàstic seguia les seves passes. El dia 3 d'abril, el nunci feia l'informe de rigor al secretari d'estat i li parlava sobre la situació dels bisbats de Barcelona i Vic i sobre els candidats a ocupar aquestes seus. Sobre el trasllat de Morgades a Barcelona, el convenciment del nunci era total:

39. Lluís Puiggrós - nunci. 20 de març de 1899. ASV NM 632 t VII, r II, s I, nº 10 i 11.

40. Ibid.

41. Francesc de Pol - nunci. 27 de març de 1899. ASV NM 632 t VII, r II, s I, nº10111.

42. Tret de J. Bonet i Baltà *L'Església catalana...* op. cit., pàg. 628.

" Affin di provvedere l'importante sede di Barcellona d'un dotto e zelante pastore, non appena essa rimase vacante, interessai il Signor Ministro di Grazia e Giustizia a fissare l'attenzione su di un soggetto veramente degno. Il nome del Vescovo di Vich, la cui dottrina operosità, sollecitudine pastorale e devozione verso la Santa Sede son ben note all'Eminenza Vostra Reverendissima, fu accolto con simpatia nelle sfere governative. Prima però che il Sigr. Groizard mi facesse la proposta formale, avvenne la crisi ministeriale.

Le suo successore, Sigr. Duran y Bas, tosto che giunse à Madrid, si affrettò a visitarmi, e mostrandomisi deferente, dichiarò esser suo proposito di voler procedere sempre di concerto col Rappresentante Pontificio, e quanto alla scelta dei Vescovi di volersi porre d'accordo con me anche prima di farne parola a S. M. la Regina per evitare ogni disgusto. Grato a siffatte manifestazioni, gli comunicai quan lo si era trattato riguardo alla Diocesi di Barcellona. Ammitatore, come egli è, delle esimie qualità di Mons. Morgades y Gili, convenne con piacere in tale proposta. Gli feci allora intendere che sarebbe opportuno di designare allo stesso tempo il candidato di Vich."⁴³

Després parla sobre Torras i Bages i els informes que li han estat subministrats. La impressió és positiva i, curiosament, no hi ha cap referència al catalanisme, tot i que pondera la qualitat de l'obra "La Tradició catalana".

El 8 d'abril la secretaria d'estat del Vaticà enviava un telegrama al nunci amb el qual li deia que el Sant Pare havia aprovat les propostes per a les seus de Barcelona i Vic⁴⁴. L'endemà, el mateix Rampolla escrivia una carta a Morgades on li confirmava el desig de Lleó XIII que passés a ocupar la seu barcelonina i el convencia sobre la necessitat d'acceptar-ho:

" Il Santo Padre (...) ha preso in attenta considerazione le difficoltà che Ella crede di vedere nella proposta sua traslazione alla sede di Barcellona. Però Sua Santità ha dovuto convincersi che le difficoltà da Lei indicate sono dovute principalmente alla sua modestia, e che il buono stato di salute in cui Ella si trova, unito alla grande conoscenza che ha della diocesi di Barcellona, offre fondata speranza che anche in questa diocesi Ella possa fare molto bene: il favore e la simpatia con cui é stata accolta la notizia della progettata sua traslazione assicurano previamente della buona accoglienza che Ella è per avere nella diocesi della sua origine. Laonde la Santità Sua crede che V.S. debba deporre ogni timore ed angustia e riconoscere la volontà di Dio nell'accordo delle due suprema autorità che intendono trasferirla alla diocesi di Barcellona. Sono lieto di farle questa comunicazione da parte del Santo Padre ed augurando che nel nuovo e piú vasto campo dischiuso al suo

⁴³. Nunci - secretari d'estat, nº 186. 3 d'abril de 1899. ASV SS (249) 1899, fasc II, fol 215. Hi ha la còpia a ASV NM 632 t VII, r II, s I, nº 10 i 11.

⁴⁴. Hi ha la transcripció del telegrama a ASV NM 632t VII, r II, s I, nº 10 i 11.

zelo Ella possa cogliere abbondante messe di frutti..."⁴⁵

El 10 d'abril era el nunci qui comunicava a Morgades la decisió pontifícia i el felicitava⁴⁶. El mateix feia amb Torras i Bages, acceptat pel Vaticà com a nou bisbe de Vic⁴⁷. Un dia abans ho havia fet amb Duran i Bas en una entrevista personal, tal i com explica el ministre a Morgades:

"Mis deseos se verán realizados. Como era de presumir, Su Santidad acepta la presentación de V. para la silla de Barcelona. Ayer me visitó el Nuncio para participármelo. Cataluña entera está de enhorabuena." ⁴⁸

El ministre també escriví ràpidament a Torras i Bages per comunicar-li-ho i fer-li alguns advertiments:

"Mi estimado amigo: Por este mismo correo recibirá V. una carta del Sr Nuncio en que le participa, como yo, que S. Santidad acepta a V. para Obispo de Vich, en sustitución del Dr. Morgades, que pasa a Barcelona.

Al pedirle su contestación favorable, pues es costumbre hacerlo antes de los actos oficiales, he de rogarle encarecidamente, que sea afirmativa y pronta. A parte de otras razones he de decirle que en Roma hace muy mal efecto que sin causa de verdadera imposibilidad se deje de aceptar el nombramiento, y que un sacerdote se haga de rogar; y urge la contestación, porque hay que enviar las dos propuestas oficialmente a un mismo tiempo.

Excuso decirle con cuanto gusto he intervenido y deberé continuar interviniendo en este nombramiento; solo un ruego, sino como especialísimo encargo hemos de hacerle; el del silencio más absoluto, hasta con el amigo más íntimo, mientras no se haya hecho la presentación oficial. Han sido aquí y en Roma de muy mal efecto ciertas negativas en otras ocasiones y además en caso de deberse atender, pueden ocasionar la dificultad de que oros no acepten por no querer ser platos de segunda mesa."⁴⁹

Morgades respondria afirmativament mitjançant una carta al nunci, datada el 13 d'abril, on diu:

"Muy Señor mio y venerado amigoy Hermano: ayer recibí la de V.E., la del Sr Ministro de Gracia y Justicia y otra del Sr. Cardenal Secretario de Estado diciendome de parte de S.S que vea

⁴⁵. Rampolla - Morgades (còpia) n° 49.525. 9 d'abril de 1899. ASV SS (249) 1899 fasc II, fol 217.

⁴⁶. Nunci - Morgades. 10 d'abril de 1899. MEV Josep Morgades i Gili, bisbe de Vic. Manuscrits III, Documentació personal I. Correspondència 1894-1926. pàg 191. L'esborrany és a ASV NM 632 t VII, r II, s I, n° 10 i 11.

⁴⁷. Nunci - Torras i Bages (còpia). 10 d'abril de 1899. ASV NM 632 t VII, r II, s I, n° 10 i 11.

⁴⁸. La carta és del 10 d'abril i l'hem tret de Bonet i Baltà *L'Església catalana...* op. cit., pàg 629.

⁴⁹. Duran i Bas - Torras i Bages. 10 d'abril 1899. carta n° 297 de Borja de Riquer *Epistolari polític...* op. cit.

en el acuerdo de las dos Potestades Supremas respecto mi traslación al Obispado de Barna, la voluntad de Dios, dignándose expresarme los motivos que ha tenido para fijarse en mi humilde persona y animándome para el ejercicio del nuevo cargo. Quiera Dios que no queden defraudadas las esperanzas de cuantos han contribuido en esta obra tan superior á mis fuerzas! Enseguida participé al Señor Ministro mi aceptación como V.I. me prevenia, reservandome dar oportunamente las gracias á quien corresponda.

Pero se las doy desde el fondo de mi alma á V.E. por la benevolencia inmerecida con que me ha juzgado, rogándole encarecidamente se digne tenerme presente en sus oraciones para que el Señor me favorezca con sus dones celestiales."⁵⁰

El mateix dia, Morgades va escriure a Duran i Bas acceptant el nomenament i fent consideracions semblants a les que hem vist que, anteriorment, havia adreçat al nunci. Només el preocupava una cosa, qui l'havia de substituir a Vic, "Nada me dice del sucesor, en lo cual ya puede figurarse cuánto interés tengo, primero por el buen servicio de la Iglesia en general, y después por la de Vich que tantas satisfacciones me ha proporcionado."⁵¹ No sabia que Torras i Bages era el proposat, car Duran i el nunci li havien fet prometre que no ho digués a ningú. El mateix Torras havia acceptat també el nomenament amb sengles cartes al ministre, el 12 d'abril, i al nunci, el 14 d'abril⁵².

50. Morgades - Nunci. 13 d'abril de 1899. ASV NM 632 t VII, r II, s I, nº 10 i 11. L'esberrany es troba a MEV Josep Morgades i Gili, bisbe de Vic. Manuscrits III. Documentació personal I. Correspondència 1894-1926.

51. Carta de Morgades a Duran i Bas treta de Bonet i Baltà *L'Església catalana...* op. cit., pàg 631.

52. A Duran i Bas li escriví el següent:

"MI antiguo maestro y querido amigo: Contesto a la suya recibida esta mañana, al mismo tiempo que la del Sr Nuncio, con grande miedo de mi mismo en el alma que redunde en mortificarme dolor en el cuerpo, que acepto lo que ambos me proponen. Me hago perfecto cargo de lo que me dicen V. y el Representante de Su Santidad, y a mi, aunque por temperamento soy sencillo, me gusta tratar seriamente las cosas importantes de la vida y más las que tan de cerca se relacionan con la eternidad; comprendo las dificultades que tendré que vencer y los sacrificios que apuraré dado mi carácter y el linaje de vida que he tenido hasta la fecha, pero también comprendo lo que me dice el Sr Nuncio de que lo que ha pasado en este asunto es providencial; y siguiendo el consejo de este Prelado me abandono a la Providencia que sé tiene para con los hombres entrañas maternales.

Guardo en absoluto, y continuaré guardándola, la reserva que se encarga, de manera que para evitar coincidencias, a veces fáciles, que pudieran excitar suposiciones al ver a un eclesiástico que trae un pliego certificado para el Ministerio de Gracia y Justicia, le mando la presente sin este requisito, confiando en otra parte en que llegará a sus manos sin peligro de perderse.

Tampoco lo he consultado con nadie más que con la Virgen Santísima a la que he rezado una parte del Rosario antes de escribir la presente; pero Ella aunque mujer ya es discreta." Exyret de Borjada *Riquer Epistolari polític...* op. cit., carta nº 299.

La carta al nunci, datada el 14 d'abril deia el següent:

"Mi muy venerado Señor Nuncio: contesto á la de V.E.I. del dia 10 del corriente para manifestarle mi agradecimiento por la forma cariñosa con que me participaba mi eleccion para la Silla de Vich, en virtud de mútuo acuerdo entre la Santa Sede y el Gobierno de S.M.C.

Conozco las dificultades que ha de importar el ejercicio de tan alto oficio, pero siguiendo el consejo de V.E.I. me abandono en manos de la Providencia divina, esperando que el omnipotente Señor que ha comenzado la obra El mismo la completará.

Como desprendí de su carta que el deseo de V.E.I. era que en primer término contestase al Señor Ministro de Gracia y Justicia así lo hice; y, como ambos me prevenían, he guardado la

El dia 16 Duran i Bas comunicava a Morgades, mitjançant un telegrama, que era Torras l'elegit per a Vic⁵³. En una carta escrita el mateix dia li explicava que "Para éste (es refereix al bisbat de Vic) se había pensado, antes de mi venida, en un obispo castellano, y, atendida mi observación de que había de ser catalán el nombrado, fueron varios los propuestos. Pidal, que tiene el deseo de que todos los Obispos de España les esten más o menos unidos -aunque no lo confiesa-, ha puesto primero al obispo de Segorbe, y después al Padre Llanas, pero el señor Nuncio y yo nos hemos siempre fijado con preferencia en Celestino Ribera y en Torras y Bages. Respecto a éste, no le encontraba el Nuncio más inconveniente que el de no haber ejercido antes ningún cargo; pero la carta de V. y las noticias que él tomó lo decidieron, lo mismo que S.M."⁵⁴. L'endemà, dia 17, el ministre escrivia una notificació oficial al nunci dient-li que la reina havia signat els decrets pels quals es nomenava Morgades com a bisbe de Barcelona i Torras com a bisbe de Vic⁵⁵. Això mateix comunicà de forma oficial a Morgades⁵⁶.

Fou el moment, també, que Torras i Bages es posà en contacte amb Morgades per dir-li que havia acceptat la mitra vigatana, però que no li havia dit perquè li havien fet prometre que no ho comunicaria ni al seu amic més íntim⁵⁷. El dia 19 d'abril, Morgades escrivia una carta al nunci on el feia partícip de l'alegria que li havia produït el nomenament de Torras per a Vic i li donava el nom de la persona encarregada de formar l'expedient del

reserva mas absoluta, sin haber hablado palabra con persona alguna, y así continuaré haciéndolo hasta que llegue el caso que V.E.I. me indica.

Tambien estoy pronto á indicarle las personas (supongo que han de ser dos) que han de intervenir en el expediente canónico, así que llegue la ocasion oportuna.

Ya puede V.E.I. pensar que en la historia íntima de mi vida el nombre del Nuncio apostólico, Mr Nava de Bontifé, será de recuerdo indeleble por haber contribuido á la crisis de mas trascendentales efectos en mi existencia temporal y eterna." ASV NM 632 t VII, r II, s I, nº 10 i 1. També està en part reproduïda a Bonet i Baltà *L'Església catalana...*, op. cit. pàg 631.

53. Telegrama que està reproduït a Bonet i Baltà *L'Església catalana...* op. cit. , pàg 632.

54. Carta del dia 16 d'abril i que està reproduïda a Bonet i Baltà, *L'Església catalana...* o. cit., pàg 632.

55. Duran i Bas - nunci. 17 d'abril de 1899. ASV NM 632t VII, r II, s I, nº 10 i 11.

56. Comunicació del 17 d'abril on de manera oficial li comunica el ministre a Morgades la signatura per part de la reina del decret. MEV Josep Morgades, bisbe de Vic. ;Manuscrits III, Documentació personal I. Correspondència 1894-1926, pàg 195.

57. Torras i Bages - Morgades, MEV Josep Morgades i Gili, bisbe de Vic. Manuscrits III. Documentació personal I. Correspondència 1894-1926, pàg 189.

seu trasllat⁵⁸. També comunicà oficialment a Duran, amb una altra carta, la seva acceptació del bisbat de Barcelona⁵⁹.

Començava, a partir d'aquest moment, tot el llarg procés burocràtic pel seu nomenament efectiu com a bisbe de Barcelona⁶⁰, la comunicació a diferents personalitats i institucions del fet⁶¹ i les felicitacions de rigor⁶².

El mes d'abril tingueren lloc les eleccions generals a diputats. Des de la nunciatura se seguí atentament el procés i s'informà puntualment de tots els esdeveniments. Abans de celebrar-se, el nunci ja havia comentat a Rampolla el nou estil que es volia que tinguessin aquests comicis. Fent una portentosa explicació de com funcionava el sistema electoral espanyol, li diu:

"À ben noto all'Eminenza Vostra Reverendissima il modo come qui si son venute facendo le elezioni: il governo, maneggiando a talento le urne, distribuiva i collegi non solo tra icandidati ministeriali, ma eziandio tra quelli delle varie opposizioni. Questo si faceva dal partito chiamato al potere coll'acquiescenza, anzi colla intelligenza dell'altro che n'era sceso, e che alla sua volta seguiva lo stesso sistema. Da ciò risultava che le Cortes piú che rappresentanza nazionale erano strumento del Gabinetto; e per tal ragione oltreché esse non aveano autorità alcuna, rimandono senza efficace censura gli atti del potere esecutivo. Di qui i molti disordini che ora si

58. Morgades 0- nunci 19 d'abril de 1899. ASV NM 632 t VII, r II, s I, n° 10 i 11. Morgades l'havien escrit, el dia 18 d'abril, des del Tribunal de la Rota, on li començaven a explicar tots els passos que calia fer. Aquesta carta es troba a MEV Josep Morgades i Gili, bisbe de Vic. Manuscrits III, Documentació personal I, Corespondència 1894-1926 pàg 196.

59. Morgades - Duran i Bas. 20 de abril de 1899. MEV Josep Morgades i Gili, bisbe de Vic, Manuscrits III, Documentació personal I. Corespondència 1894-1926, pàg 198.

60. A MEV Josep Morgades i Gili, bisbe de Vic, Manuscrits III, Documentació personal I, Corespondència 1894-1926 hi ha: Marquès de Valdillo, subsecretari del ministeri de gràcia i justícia - Morgades 24 d'abril de 1899, on li envia documentació per procedir a fer els despatxos reials i les butlles pontificies, pàg 208; Tribunal de la Rota - Morgades 27 d'abril de 1899., pàg 210; Tribunal de la Rota - Morgades 28 d'abril de 1899, pàg 215; Tribunal de la Rota - Morgades 8 de maig de 1899, pàg 227.

61. A MEV Josep Morgades i Gili, bisbe de Vic. Manuscrits III. Documentació personal I, Corespondència 1894-1926 hi ha: Carta de Morgades al capítol de Vic, 21 d'abril de 1899, on els comunica el seu trasllat, pàg 206. Ja abans el capítol, en una altra carta datada el 13 d'abril, li havia comunicat a Morgades la profunda pena que representaria que marxés però, alhora, l'encoratjava davant el més que probable nou destí, pàg 193; Morgades - capítol de Barcelona, 21 d'abril de 1899 on també els comunica el seu nomenament; Còpia de les cartes de Morgades adreçades a la Diputació, Ajuntament de Barcelona, Capità general, president de l'Audiència i governador civil, 27 d'abril de 1899, pàg 209.

62. A MEV Josep Morgades i Gili, bisbe de Vic. Manuscrits III. Documentació personal I, Corespondència 1894-1926 hi ha: felicitació de la Casa de Caritat de Barcelona a Morgades pel seu nomenament, 28 d'abril de 1899, pàg 212; Felicitació de la Col·legiata de Manresa, 1 de maig de 1899, pàg 216.

lamentano da tutti." 63

Malgrat la bona voluntat perquè aquestes eleccions fossin més netes, cosa que no es produí, el nunci encerta de ple quan comenta que "il popolo rimane indifferente anche per la poca, per non dire nessuna fiducia che ha nel sistema parlamentare"⁶⁴. Afirmar, recriminant-los, que els catòlics, "divisi, non guidati da un autorevole indirizzo, invece di organizzarsi, di prendere parte alla lotta e di avvalersi dei mezzi legali per tutelare i diritti della Chiesa e procurare il bene sociale, si prendono in recriminazioni ed aspetano la salvezza da un uomo che d'un colpo dissipi tutti i mali che si son venuti accumulando su questo disgraziato paese. É non pochi Vescovi contribuiscono a mantenere questo stato"⁶⁵. Li parla de la problemàtica dels carlins i integristes i de les diferents postures que hi ha en aquests grups sobre les eleccions, així com dels rumors sobre els "progetti bellicosi dei carlisti"⁶⁶, cosa que havia fet que el govern hagués enviat tropes al País Basc, a Catalunya i al País Valencià. Pel nunci, però, el triomf dels conservadors és assegurat, tot i que no comptaran, probablement, amb la majoria de l'anterior gabinet. Un cop fets els comicis els hi tornà a comentar extensament en un altre informe on detalla a Rampolla la composició de la càmera i les conclusions que se'n pot treure⁶⁷.

Morgades seria elegit senador per la Societat Econòmica d'Amics del País de Barcelona en les eleccions del 30 d'abril⁶⁸.

Mentrestant hi havia una notable correspondència entre Morgades i Torras i Bages sobre dos diferents temes: l'un, el referent a la problemàtica dels jocs florals i el discurs que havia de pronunciar l'electe bisbe de Vic i, l'altra, qüestions relatives a la consagració episcopal d'aquest últim.

63. Nunci - secretari d'estat nº 191, 11 d'abril de 1899. ASV SS 249 (1899) fasc I, fol 30.

64. Ibid.

65. Ibid.

66. Ibid.

67. Nunci - Rampolla nº 195. 23 d'abril de 1899. ASV SS 249 (1899) fasc I, fol 40-41.

68. A l'Arxiu del Senat a Madrid es pot consultar la carpeta corresponent a Morgades i el *Diario de sesiones de Cortes. Senado. Legislatura de 1899*, vol I, Madrid 1900.

Pel que fa els Jocs Florals⁶⁹, és sabut que Torras havia de pronunciar-ne el discurs i que aquest tema provocà una àmplia polèmica. En una carta de Torras a Morgades, datada el 20 d'abril, li comentava la feina que se li havia girat però li recalrava que, a més, "hay que añadir la obligación de mirar lo de los Juegos Florales que no puede abandonarse"⁷⁰. Més tard, el 28 d'abril, Torras tornava a escriure a Morgades i li deia que "Ya me marean con la consagracion, porque la imaginacion de los hombres tira siempre muy al porvenir, y la gente moderna que se preocupa mucho de los espectaculos, ve en la consagracion un espectáculo, y me hablan de hacerla en Vilafranca"⁷¹. Però, a l'electe bisbe de Vic li semblava que no era pertinent fer-ho a Vilafranca pels arrenjaments que calia fer a casa seva en aquest cas i perquè "me parece que hay soluciones más canónicas, mas regionalistas y mas conformes con la logica por la cual se han desarrollado nuestros asuntos"⁷². Sens dubte la idea de Montserrat ja li corria per la ment com el lloc adient perquè aquesta consagració fos més "regionalista". Immediatament després ja parla del tema dels Jocs Florals:

" Ya que he mentado la palabra regionalismo le dire que me ha enviado recado un hombre de los influyentes en el espiritu público politico diciéndome que por una persona llegada de Madrid sabía que allí se daba á nuestras elecciones un caracter regionalista y que sabiéndose que yo era Presidente de los Juegos Florales estaban aguardando mi discurso. El discreto transmisor ya me dijo que no daba grande importancia a esta noticia y yo precisamente tenía encima de la mesa las pruebas de imprenta de dicho discurso lo cual dije al amigo que me traia este aviso. Creo que el canónigo Collell tiene un premio, la violeta, por una poesia muy digna sobre la primera comunion y la ultima misa de S. Felipe N. Tambien tiene, al parecer, Costa y Llobera. Mi discurso versa sobre la autonomia en la poesia y en la vida pública. Lo leí a los amigos y el timorato Cortés lo encontro prudente." ⁷³

Qui estava espantat per aquest famós discurs era el ministre Duran i Bas. Això es desprèn d'una carta que escriu a Torras i Bages, el 3 de maig, una carta impressionant perquè es pot calibrar molt bé l'estat de coses

69. Tracta el tema Bonet i Baltà *L'Església catalana...* op. cit., pàg 221-226.

70. Torras i Bages - Morgades. 20 d'abril de 1899. MEV Josep Morgades i Gili, 20 d'abril de 1899. Manuscrits III, Documentació personal I. Correspondència 1894 - 1926, pàg 203.

71. Torras i Bages - Morgades. 28 d'abril de 1899. MEV Josep Morgades i Gili, bisbe de Vic. Manuscrits III, Documentació personal I. Correspondència 1894-1926, pàg 213.

72. Ibid.

73. Ibid.

d'aquell moment. Encara que sigui molt llarga, la reproduïm tota pel seu valor documental:

" Mi muy estimado amigo: Me veo obligado a escribirle en virtud de una grave noticia que me dieron ayer a las once de la noche. Dijéronme que en el discurso que leerá V. el domingo como Presidente de los Juegos Florales habla del regionalismo en términos que son el programa del separatismo, que el Sr. Obispo de Vich le ha llamado la atención acerca de ellos, y que V. no los puede retirar porque hay varias personas que los conocen.

No puedo creer que la noticia sea exacta. Con profundo convencimiento hice de V. los debidos elogios, y los hizo el Dr. Morgades en carta que me escribió y enseñé a S.M. y al Sr. Nuncio, no solo de su virtud y ciencia, sino de su prudencia; y cuando el segundo me preguntaba qué cargos había VC. ejercido para apreciar sus dotes de gobierno, díjele que, aún sin ellos, eran un modelo sus consejos por el elevado espíritu y el sentido práctico que los inspiraba. Además, sin quererse que los Obispos tengan partido político, la Corona, que hace la presentación, desea la adhesión a las instituciones, y yo respondí de V. diciendo que jamás le había tenido por carlista, y el Sr. Morgades añadió que le tenía por un gran moderador de las exigencias catalanistas.

Por mi parte sigo con el mismo convencimiento; pero no puedo negarle que he pasado esta noche sin dormir por lo rotundo de las afirmaciones de quien me trajo la noticia con referencias de Barcelona. En primer lugar no puedo dudar de que persona de tanta previsión como V. no hubiese comprendido que, en su cargo, así por su naturaleza como por los sentimientos y actitud del padre Santo respecto a España, es hoy más necesario que nunca mantener la concordia entre la Iglesia y el Estado, y que las exigencias, por no dar otro nombre, a cierta actitud de los catalanistas, tiende a una separación que ha de destruir el Estado y de cambiar el modo de ser de las instituciones fundamentales e históricas. Menos dudosa es todavía que en su reconocida amistad hacia mí, en la primera contestación a mis cartas, V. me habría advertido -si hubiesen tendido sus ideas, de cerca o de lejos, a un regionalismo separatista- de sus convicciones y de las dificultades que a V. y al Gobierno podría crear. Y tengo por segurísimo, conociendo como conozco la superior inteligencia de V., que, opinando como yo acerca del valor histórico e social de nuestras instituciones y de la conveniencia de renunciar los Poderes públicos al uniformismo en todo lo que entiende que constituye la vida gubernamental, ni Cataluña puede aspirar al separatismo de España para alcanzar su independencia, ni debe querer la separación de España para unirse a otra nación, ni ha de esperar que el cambio, la transformación de su forma de ser dentro de la nación española, se ha de conseguir violentamente y en breve tiempo, sino de un modo lento y gradual, conquistando voluntades y no provocando antagonismos.

Como quiera la noticia, como V. comprende, es para producirme alarma. Creo haber hecho algo por Cataluña y conseguido más de los que podía esperarse; pero no sin luchar con grandes dificultades y sin encontrarlas todavía, y esperarlas mayores cuando se abra el Parlamento. Mi obra de hoy, mi plan para mañana, quedarán destruidos si, en vez de la cooperación de las

personas sensatas y de influencia en las direcciones de la opinión de Cataluña, encuentro no sólo un criterio distinto del mio, sino bandera de oposición a él. En el gobierno del Estado hay algo semejante a la navegación; y si desde fuera de él se puede ser muy absoluto en las afirmaciones, hay que luchar con no pocas dificultades antes de llegar al noble término del viaje que se ha emprendido.

Yo espero tener fuerza contra la resisitencia de aquí; de seguro me faltará la prudencia de los de mi tierra me falta. Yo no puedo creer que me falte la de V., y por esto, en cuanto tengo a ello derecho, le pido que, si contra lo que presumo, hubiese en el discurso de V. algo, que aún cuando sólo para los suspicaces, pudiese dar lugar a creer que para hoy o para un tiempo más o menos lejano se aspira a la separación del resto de España, lo elimine por completo. Puedo asegurar a V. que en las más altas esferas las aspiraciones moderadas de Cataluña encuentran grandes simpatías; no imitemos a los revolucionarios que todo lo quieren reformar de un golpe; *festina lente*, en la realización del ideal de que Cataluña viva según sus condiciones éticas e históricas, sin olvidar las condiciones de los tiempos presentes y la influencia, en lo que sea legítima, de las edades pasadas, ha de ser nuestra conducta. Intranquilo mi ánimo aguardo la pronta contestación de V. éste su buen amigo."⁷⁴

Torras i Bages contestà ràpidament aquesta carta, el dia 4 d'abril, i intentà tranquil·litzar el ministre:

"Siento mucho, mi querido D. Manuel, el mal rato que le han hecho pasar, y crea V. que si mi elección hubiese de ser causa de cualquier perturbación estaría contentísimo de que se deshiciese lo hecho y aún lo tendría como una dencición de Dios."⁷⁵

Li explica que no hi ha res en el discurs que pugui ser dolent, que l'han llegit diverses persones i tothom l'ha trobat ponderat. I afegeix:

"Mi discurso es antitético y substancialmente contrario al separatismo en casi toda su extensión, nombro con respeto a la Reina y manifiesto que la Providencia ha colocado a distintos pueblos en la península para que formen una legión para que trabaje en bien de la civilización, no para piedra de escandalo. Afirmo que la autonomía no es autocracia, y hago derivar aquella de la misma ley de los seres."⁷⁶

Afirma que el discurs és una exposició de doctrina tomística i li dóna garanties que no suposarà cap problema, que es basa en el sentit comú i que no se'n pot deduir cap recolçament a somnis irrealizables.

⁷⁴. Duran i Bas - Torras i Bages. 3 de maig de 1899. Borja de Riquer *L'Epistolari polític* op. cit., carta nº 303. També és reproduïda a Bonet i Baltà *L'Església catalana*... op. cit., pàg 222-25.

⁷⁵. Torras i Bages - Duran i Bas. 4 de maig de 1899. Borja de Riquer *L'Epistolari polític*... op. cit., carta nº 304. També és reproduïda a Bonet i Baltà *L'Església catalana*... op. cit., pàg 225-26.

⁷⁶. Ibid.

El discurs es pronuncià i les coses, aparentment, van tornar a tranquil·litzar-se. O, almenys, és el que comunica a Morgades, el dia 12 de maig, quan li diu que "Los de Madrid ya se calmaron en sus temores y he recibido cartas del M. y del N. satisfactorias. Se conoce que ya a priori alguien cuidó de alarmarles; mandé allí el cuerpo del delito, cuando pude, y con dedicatoria al Presidente, y segun me manifesto el M. transcribiendome unos renglones de aquel, el contenido le supo bien."⁷⁷ Després, el tema, com veurem, tornaria a sortir.

També durant els primers dies de maig es produeix un carteig entre Morgades, Torras i Bages i Ricard Cortés sobre els possibles candidats a secretaris personals d'ambdues diòcesis⁷⁸. Mentrestant, s'estaven duent a terme els tràmits de presentació per part de la reina al Papa dels dos nous bisbes per tal d'impetrar les butlles apostòliques corresponents, tal i com consta en les cartes que Merry del Val, ambaixador d'Espanya davant la Santa Seu, escriu a Rampolla el 20 de maig i la contesta d'aquest⁷⁹.

A finals de maig i començaments de juny, Torras i Bages anava a fer exercicis espirituals a la Cova de St. Ignasi, a Manresa. Tot i el caràcter secret del viatge, en ser Manresa de la diòcesi de Vic, ho comunica a Morgades. Torras va mostrar, també, un gran interès en parlar amb el bisbe però, com li diu, "me parece inconveniente que yo vaya a Vich, como que tambien V. venga a Barcelona. V. que es fecundo en recursos piense donde podemos vernos sin dificultades, y despues podremos concertar la entrevista"⁸⁰. El mateix Torras tornà a escriure a Morgades per suggerir-li un dia per a aquesta entrevista. Seria el dia del Sagrat Cor i a Manresa, on es traslladaria Morgades i es podrien veure secretament. Aquest caracter tan secret respondria, segons Torras, a "la ventaja de la entrevista y ademas evitaríamos los inconvenientes de mi exhibicion prematura, y quizas mortificante para los de la ciudad de Vich que tal vez se creyesen

⁷⁷. Torras i Bages - Morgades. 12 de maig de 1899. MEV Josep Morgades i Gili, bisbe de Vic. Manuscrits III. Documentació personal I. Correspondència 1894-1926, pàg 238.

⁷⁸. Torras i Bages - Morgades. 1 de maig; Ricard Cortés - Morgades, 3 de maig; Torras i Bages - Morgades, 3 de maig de 1899. MEV Josep Morgades i Gili, bisbe de Vic. Manuscrits III, Documentació personal I. Correspondència personal 1894-1926, pàgs, 219, 224 i 229.

⁷⁹. Merry del Val - Rampolla . Roma 20 de maig de 1899. ASV SS (249) 1899 fasc II, fol 230 -31. Es tracta de dues cartes , l'una per Morgades i l'altra per Torras i Bages. La contesta es produeix l'endemà i es troba en el mateix fons documental.

⁸⁰. Torras i Bages - Morgades. 30 de maig de 1899. MEV Josep Morgades i Gili, bisbe de Vic. Manuscrits III. Documentació personal I. Correspondència 1894-1926, pàg 243.

postergados en atencion á su ciudad rival. Ademas la fiesta de Manresa es patriótica, los animos hoy andan soliviantados, a mi se me ha querido dar una determinada significacion, en Manresa existen entusiastas y tal vez pusiesen en alguna dificultad; y esto es de prudentes evitar los peligros, mayormente cuando no va de por medio la salvacion de ninguna alma"⁸¹. No sabem si l'entrevista es produí, ens sembla que no, però caldria investigar-ho més.

A començaments de juny, s'havia produït l'obertura de les noves Corts. El nunci n'informà puntualment a Rampolla⁸². A Roma, el 19 de juny, se celebrava el consistori secret mitjançant el qual Vives i Tutó era elevat al cardenalat i Morgades i Torras i Bages nomenats bisbes de Barcelona i Vic respectivament⁸³. Les butlles papals porten la data del 15 de juliol, tot i que el vist i plau del ministeri de gràcia i justícia sigui, amb algunes matitzacions, del 21 de setembre⁸⁴. Aquest mes de juliol, però, seria problemàtic. Per un cantó hi ha una carta molt significativa de Morgades a Duran i Bas sobre la situació del país i, per l'altra, tot l'afer parlamentari sobre els darrers Jocs Florals.

Duran havia començat a tenir problemes dins de les esferes polítiques madrilenyes i era titllat, en diverses intervencions parlamentàries i de manera menyspreadora, de "regionalista". El 14 de juny havia presentat la dimissió a Silvela com a conseqüència del retardament del programa que s'havia fixat, per no trobar suport entre els altres ministres i per no haver discutit prou les reformes i els pressupostos del ministre d'hisenda, Villaverde⁸⁵. Silvela aconseguí convèncer-lo que no fes cas dels atacs i no

⁸¹. Torras i Bages - Morgades 30 de maig de 1899 (per la tarda). MEV Josep Morgades i Gili, bisbe de Vic. Manuscrits III. Documentació personal I. Correspondència 1894-1926, pàg 241.

⁸². Veure nunci - rampolla, n° 204, 3 de juny de 1899, ASV SS 249 (1899) fasc I, fol 65-66.

⁸³. A MEV Josep Morgades i Gili, bisbe de Vic. Manuscrits III. Documentació personal I. Correspondència 1894-1926, hi ha l'acta en llatí d'aquest nomenament. Abans d'aquesta data tenim la carta de Morgades al nunci, 30 de maig, on el felicita per accedir al cardenalat i li demana quan es farab efectiu el trasllat perquè ha de resoldre algun tema pendent del bisbat. El nunci el contesta el 8 de juny indicant-li que després de la seva preconització continuarà governant la diòcesi i podrà acabar alguns dels temes pendents. A més li agraeix la felicitació. Adués cartes es troben a ASV NM 632 t VII, r II, s I, n° 10 i 11. I la del nunci també a MEV Josep Morgades i Gili, bisbe de Vic. Manuscrits III. Documentació personal I. Correspondència 1894-1926, pàg 247. En aquest mateix fons hi ha una carta de Torras i Bages a Morgades, 11 de juny, on li comunica aspectes de la consagració d'aquest últim perquè es puguin fer a Montserrat.

⁸⁴. MEV Josep Morgades i Gili, bisbe de Vic. Manuscrits III. Documentació personal I. Correspondència 1894-1926, pàg 252.

⁸⁵. Ho treiem, així com les informacions que comentarem després, de Borja de Riquer. *Epistolari polític...* op. cit., pàg 129-132

li acceptà la renúncia. Pel juliol els atacs continuaren i en aquest context hem de situar una carta de Morgades al ministre, datada el dia 9, on li fa aquestes consideracions tan apocalíptiques:

"Mi muy estimado amigo: reitero mi cordial enhorabuena por su discurso, pero si colectivamente el Gobierno no hace nada á favor del orden material y moral que está proximo a desaparecer del todo en España, su sacrificio nada servirá, y la verdad no quisiera ver su nombre unido al Gobierno que rija los destinos del país el día de la desgracia que viene a marchas forzadas. La prensa de Madrid sobre todo, la de Valencia y Barcelona ha llegado á un grado de procacidad y provocacion que dudo tenga igual en el mundo y es imposible no haya medio de contenerla. Si los hay dentro la ley, como los debe haber, pues de otra manera estaría establecida la anarquía, que el fiscal cumpla su deber, y despues de él el Juez ó el Magistrado. Si nada de esto es posible, entregar la España á la revolucion y no querer mancillar nombre alguno honrado. No soy cobarde ni pesimista, pero veo a plazo corto una gran catastrofe, y por grande que sea el hambre por el poder, no puedo concebir que la misma minoria liberal no ayudase al Gobierno en la obra de apagar el fuego que contra la Religion y la sociedad estan vomitando los periodicos y meetings.

Yo en conciencia me veo en el caso de levantar una viril protesta si no se enmienda pronto. Procuraré desde un principio fuese esta colectiva de todos los Obispos: ya que no pudo ser, no me creo desligado de hacerlo personalmente, para que no se me diga que al menos el último de los Obispos no ha levantado la voz en contra de tanto desafuero y en vista de tan grande y próximo peligro.

Vivimos un milagro de la Providencia; pero es de temer que nos abandone ya que nos hacemos indignos por mas tiempo. Espero su contestacion cuando buenamente pueda darla, pues deseo conformar mis actos á los de V. á quien quiero y considero tanto como á mi mismo." 86

El dia 12 de juliol, el nunci explicava a Rampolla les discussions parlamentàries a rel de l'aprovació de la resposta al discurs de la corona. S'hi discutí tota la política del govern i assenyala que els ministres més atacats foren els de foment, de la guerra i de gràcia i justícia. Sobre Duran i Bas comenta que "ha ribattuto con forza ed abilità le accuse di regionalista e reazionario a lui fatte nell'una e l'oltra Camera"⁸⁷. Parla sobre els projectes de Villaverde i es fixa, primordialment, en les actituds contràries per part dels contribuents i en la demanda, per part de molts sectors de les càmeres, de reducció en l'assignació al clergat, per la qual

86. MEV Josep Morgades i Gili, bisbe de Vic. Manuscrita III. Documentació personal I. Correspondència 1894-1926, pàg 251.

87. Nunci- Rampolla n.º 214, 12 de juliol de 1899. ASV SS 249 (1899) fasc I, fol 70-71.

cosa es pregà que s'iniciessin converses amb la Santa Seu⁸⁸.

Romero Robledo atacà Duran, en les sessions parlamentàries del dia 9 i 24 de juliol, de filo-separatista. A més, a Barcelona creixia la protesta contra els pressupostos de Villaverde i els gremis de comerciants amenaçaven amb no pagar les noves contribucions. La sessió del 24 de juliol és aquella en què Romero Robledo criticà el discurs de Torras i Bages als Jocs Florals i el seu nomenament com a bisbe qualificant-lo de "separatista pueblerino"⁸⁹. Això produí una reacció a certes esferes eclesiàstiques de Vic. El capítol de la catedral, per exemple, va adreçar una carta a Morgades, el dia 31 de juliol, en la qual surt en defensa del mateix Morgades, també mencionat pel diputat, i de Torras i Bages. La carta signada pel degà, Jaume Serra i Jordi, i pel canonge-secretari Jaume Collell, fa una valoració encesa del "regionalisme" quan diu que Morgades, "aparte de los trabajos de evangélico celo y de las obras de su munificencia inagotable que son en todo el Reino conocidas, lo que principalmente ha resplandecido en los actos de su ministerio pastoral, ha sido un patriotismo a toda prueba, un perfecto conocimiento de las necesidades de la época, y un empeño decidido y constante en promover, aun a costa de personales sacrificios, la cultura científica, literaria y artística de la región catalana, y en particular de nuestra afortunada diócesis; por entender V. E. Ilma., como así lo entendemos nosotros, que esta obra de restauración de la visa regional es un factor poderoso de vigorización de la misma vida nacional, cuya postracion y decadencia lamentables provienen en gran parte del sistema político centralizador y torpemente uniformista, que hace años impera en la gobernacion del Estado."⁹⁰ Torras i Bages també va escriure a Morgades sobre el particular. Per a Torras, "En cuanto a decir nada, me parece conviene

88. Això ja havia provocat un informe del nunci del 3 d'abril, nº 189, a Rampolla on li explicà l'entrevista amb Silvela, en la qual, el president, li comunicà les mesures econòmiques que volia portar a terme el govern, entre les quals hi havia la reducció de beneficiats i d'altres reduccions en la despesa pública pel que fa l'església. No cal dir que el nunci defensa aferrissadament les prerrogatives eclesiàstiques tot apel·lant a l'esforç que ja feia l'església i a les propietats que havien estat apropiades durant la desamortització. El secretari d'estat del Vaticà el contestà, el dia 18 d'abril, felicitant-lo per la defensa dels interessos de l'església i dient-li que cal que consulti el tema amb certes jerarquies de l'episcopat espanyol i, sobretot, amb els cardenals, per saber la seva opinió. Un cop sabut li demana que el torni a escriure. Adues cartes a ASV SS 249 (1899) fasc I, fol 27-28 i 29-30.

89. Borja de Riquer *L'epistolari polític...* op. cit., pàg 128.

90. Capítol de Vic - Morgades. Vic, 31 de juliol de 1899. MEV Josep Morgades i Gili, bisbe de Vic. Manuscrits III. Documentació personal I. Correspondència 1894-1926, pàg 256.

antes pensar mucho en si conviene meterse en el barullo"⁹¹. Ell té la seguretat que "no va la cosa tanto para mi como para armar una zancadilla parlamentaria. I esto al dia siguiente ya ha perdido la importancia; y nosotros debemos seguir nuestro camino"⁹². Dies després, Torras tornava a escriure a Morgades insistint que "Yo de Madrid no me preocupo sin que deje de conocer que tiene su importancia para el porvenir"⁹³. Tot i això, li fa unes precisions prou contundents quan afirma:

"Pero un día ú otro han de despertar los dormidos, y mas vale que la gente esté despierta que dormida; pero me parece que hay mucha gente incapaz de despertar y aun de comprender la verdad porque estan dorminados por sus concupiscencias."⁹⁴

Se'ns mostra, per tant, un Torras i Bages segur de les seves posicions i del seu pensament, però no tant de l'actitud que ha de tenir en la seva actuació. Aquest fet, l'explica a Morgades confiant en el seu consell:

"Me gustaria tener algunos ratos de conversacion con V. acerca de la conducta pública que conviene observar, porque yo temo de mi mismo y aun de que exagere mi vida de recogimiento. De otra parte la sociedad esta disuelta en grupillos que andando entre ellos es muy facil de tropezar. A veces pienso que en el órden humano, en la presente constelacion, uno casi vale mas que no se apoye mas que en el derecho natural, y en la piedad cristiana. Seria una gran cosa que V. pudiese regalarme una parte de su experiencia de los hombres, porque V. los conoce en si mismos y yo solo casi por la reflexion. A veces pienso sino se guardar bastante mi pensamiento y soy indiscreto por una cierta espontaneidad natural i tal vez falta de dominio de mi mismo; pero de otra parte no quiero preocuparme y me entrego a la Providencia de Dios."⁹⁵

El nunci ho explica tot plegat al secretari d'estat Rampolla en un informe, datat el primer d'agost, on comenta:

"Fra i deputati, che hanno attaccato con maggior violenza il Ministero nelle passate discussioni parlamentari, si é fatto notare principalmente il Sig. Romero Robledo. E una delle sue accuse, pigliando pretesto da una dimostrazione fatta giorni fa in Barcellona da un gruppo di rivoltosi in senso antinazionalee separatista, biasimava la nomina dell'attuale Vescovo di Vich (Morgades) e del suo successore (Torras i Bages) come fautori di

91. Torras i Bages - Morgades, 26 de juliol de 1899. MEV Josep Morgades i Gili, bisbe de Vic. Manuscrits III. Documentació personal I. Correspondència 1894-1926, pàg 259.

92. Ibid.

93. Torras i Bages - Morgades, 1 d'agost de 1899. MEV Josep Morgades i Gili, bisbe de Vic. Manuscrits III. Documentació personal I. Correspondència 1894-1926, pàg 260.

94. Ibid.

95. Ibid.

quel movimento di esagerato regionalismo. All'egregio Ministro di Grazia e Giustizia ed a taluni deputati catalani non fu difficile assumere la difesa di quei due illustri Prelati, i quali diedero sempre prove non dubbie del loro grande amore alla patria comune, desiderando solo, come del resto è l'aspirazione della grande maggioranza degli abitanti di Catalogna, meno un numero sparuto dispregevole di esagerati, che alla loro regione si conceda una opportuna e temperata autonomia nel terreno amministrativo."⁹⁶

Unes cartes del nunci i de Duran i Bas, datades el dia 13 de setembre, li comunicaven oficialment la resolució del decret consistorial mitjançant el qual passava a Barcelona i, per tant, la diòcesi de Vic restava com a seu vacant⁹⁷. El dia 17 de setembre Morgades feia una carta pastoral per acomiadar-se de la seva diòcesi de Vic, que contenia un resum dels ensenyaments que havia fet durant el seu pontificat, reproduïa moltes cites de pastorals anteriors i insistia sobre temes ja exposats. Explicava, també, quina havia estat o havia volgut ser la seva missió. Feia, alhora, una defensa del papat i una exposició de la tasca dels bisbes. Finalment s'acomiada de tothom, clergues, ordes religioses masculines i femenines, confraries, autoritats i fidels⁹⁸.

El dia 28 de setembre Morgades prenia possessió del bisbat de Barcelona i el dia 30 entrava a la ciutat. No cal comentar tots els actes de rigor que suposa l'entronització d'un nou bisbe i menys la de Morgades, personalitat que era coneguda abastament per les autoritats civils, militars i eclesiàstiques de la ciutat comtal⁹⁹.

El 8 d'octubre era consagrat a Montserrat Torras i Bages pel nou bisbe

⁹⁶. Nunci - Rampolla (còpia), 1 d'agost de 1899. ASV NM 626, r II, II, n° 8 fol 296.

⁹⁷. Nunci - Morgades, 13 de setembre de 1899. L'original a MEV Josep Morgades i Gili, bisbe de Vic. Manuscrits III. Documentació personal I. Correspondència 1894-1926, pàg 264; la còpia a ASV NM 632 t VII, rII, sI, n° 10 i 11.
Duran i Bas - Morgades, 13 de setembre de 1899. MEV Josep Morgades i Gili, bisbe de Vic. Manuscrits III. Documentació personal I. Correspondència 1894-1926, pàg 265.
Morgades contestava al nunci amb una altra carta on li comunicava que Jaume Serra i Jordi era nomenat delegat interior del bisbat i assenyalava el dia 23 pel nomenament de vicari capitular (ASV NM 632 t VII, rII, sI, n° 10 i 11).
El mateix dia hi ha la comunicació del capítol a Morgades on li participa de tots aquests terminis (MEV Josep Morgades i Gili, bisbe de Vic. Manuscrits III. Documentació personal I. Correspondència 1894-1926, pàg 266).
A BOE BV n° 1256, 23 de setembre de 1899, hi ha el resultat de l'elecció de vicari capitular, feta el dia 22, que recaigué en Jaume Serra i Jordi.

⁹⁸. Carta-pastoral de Morgades d'acomiadament de la diòcesi. Vic, 17 de setembre de 1899. BOE BV n° 1255, 18 de setembre de 1899.

⁹⁹. Es pot consultar tot plegat a BOE BB n° 1221 i 1222, del 28 de setembre i 14 d'octubre de 1899.

de Barcelona, acompanyat pels bisbes de Lleida i de Solsona. Hi assistiren, també, els alcaldes de Barcelona, Vic i Vilafranca¹⁰⁰. El 15 d'octubre entrava al bisbat i prenia possessió de la mitra vigatana, una seu que no abandonaria fins la seva mort el 1916.

¹⁰⁰. BOE BV nº 1258, 12 d'octubre de 1899. Torras i Bages li comunica al nunci amb una carta del 17 d'octubre de 1899, carata que és contestada pel nunci el 21 d'octubre. El nunci li explicaria al secretari d'estat Rampolla amb un informe del dia 18 d'octubre de 1899. Tot plegat a ASV NM 632 t VII, r II, s I, nº 10 i 11.

V. 2. EL BISBE I EL CONTEXT POLÍTIC DE LA CATALUNYA DEL
TOMBANT DE SEGLE.

Un cop entrat al bisbat de Barcelona, Morgades dedicà una llarga pastoral als seus nous diocesans. Datat el primer d'octubre de 1899, l'escrit episcopal ressegueix un seguit de temes que, ben bé, podrien considerar-se un resum de les posicions del bisbe. Morgades era un home de setanta tres anys, amb disset d'experiència episcopal i, per tant, amb un bagatge més que notable a les seves espatlles. Li quedava un any i escaig de vida, probablement, el més intens de tots. El Morgades que arriba a Barcelona, però, no és un home vell, limitat, sinó al contrari. Es tracta d'un home gran, d'un home que es fa càrrec d'una diòcesi conflictiva i complicada, per la qual cosa era necessari un vigor més que notable. El nou bisbe no adoptarà una posició acomodaticia i tranquil·la. Ans el contrari, li veurem iniciar la tasca amb força i valentia. Probablement els esdeveniments superaran la seva capacitat de resistència i això el portarà a la mort tan aviat, però no es pot negar que entrà a Barcelona per comandar la diòcesi segons les seves idees i la seva manera de veure les coses.

La primera pastoral és tot un programa d'aquestes idees i d'aquesta manera de veure les coses. Comença amb la retòrica referència a la seva negativa a ser bisbe de Barcelona per trobar-se incapacitat, però afegeix que

l'obediència al Sant Pare li ha fet abaixar el cap i plegar-se a les exigències de l'Església, de la qual n'és i en serà sempre un servidor fidel. Després de fer unes consideracions sobre el què és la gràcia de Déu, proclama la sobirania de Crist sobre l'individu i sobre la societat. Les tesis de Ramière, sobre les quals havia treballat tant des de feia molts anys, encara subsisteixen en el vell Morgades. Explica, després, la doctrina de l'Església sobre cadascú i en els diferents estats de la vida, tot fent referència als seus pastors, a l'origen del poder que es troba en Déu, a les benaurances com a model de vida, a les obligacions dels casats, dels pares, dels criats i dels amos, dels vells, dels joves i dels rics. Passa després a parlar de la situació d'Espanya, una situació que només pot trobar solució amb una acció regeneradora que tingui l'Església com a guia: la tesi que ell defensa i per la qual treballa. Ho argumenta d'aquesta manera:

" Las circunstancias excepcionales por qué pasa el país claman á voz en grito que cesen las pasiones; que se examinen seriamente las causas de nuestros desastres, y de nuestro malestar, y que se trate por parte de todos de poner remedio al mal que está próximo, muy próximo á hacerse incurable. La Iglesia ni teme este examen, ni niega su concurso para esta obra de regeneración. El siglo de oro de España, el mayor siglo de oro que ha tenido Nación alguna, lo proclamamos muy alto, fué precisamente en época en que la Religión estaba en su apogeo; la ruina de España ha venido cuando se la ha ido descartando de la acción pública, cuando su intervención oficial ha sido más aparente que real; después de haber sido perseguida, violentamente más de una vez, y mansamente casi siempre. Esto no obstante, estamos en nuestro puesto, predicando la reconciliación y la paz, y trabajando por los medios adecuados por la reconstitución del país."¹

L'Església com a guia de la societat, l'Església com l'element que ha de donar sentit a la seva regeneració, una idea central del prelat a partir de la qual argumenta la seva visió de les coses. Per a ell, la societat no està satisfeta perquè s'aparta de la veritat que li porta l'Església. L'avenç prodigiós de la ciència físico-química i de la indústria no han portat avenços d'ordre moral: la pau mai s'havia vist tan amenaçada; multituds d'homes i de dones es passen la vida tancats en mines i fàbriques, separats de les famílies; una minoria gaudeix d'immenses fortunes mentre que una majoria viu de manera paupèrrima; l'egoisme i la usura progressen de manera imparable. Les societats, segons el prelat, s'han abocat a la destrucció d'altres civilitzacions. Aquest fet, li fa expressar una de les pogues

1. "Carta pastoral que el Excmo é Illmo Dr. D. José Morgades y Gili Obispo de Barcelona dirige a sus diócesanos con motivo de su entrada en el obispado". Barcelona 1 d'octubre de 1899, pàg 15.

crítiques que hem pogut trobar -en aquests i en d'altres escrits- al fenomen colonitzador que era tan fort en aquells moments. L'argumentació és la següent:

"la civilización propagada en países que no la tienen, no por amor á Dios y á la humanidad, ni por medios de persuasión, sinó por medio de las balas, resultando de aquí una conquista muy imperfecta cuando no es criminal, porque hace desaparecer razas enteras que tenían derecho á vivir y á participar, en la proporción de su capacidad, de las ventajas de la humanidad y del Cristianismo; odio de razas y de clases poco visto;"²

Aquesta desesperació social és el que porta cap el nihilisme i l'anarquisme, veritable càncer del món. Un món que s'aparta de la civilització i entra en una etapa de barbàrie.

Són aquestes premises les que el porten a fer una de les desqualificacions més impressionants de la societat liberal que hem vist en Morgades:

" Se ha esperado en el triunfo de la filosofía filantrópica y ha prodigado los suplicios y la metralla; se ha esperado en las restricciones y barreras que deben imponerse al Poder, y se han aumentado las disensiones y envenenado más la discordia; se ha creído en la República, y hemos visto á los suizos y á los americanos degollarse unos á otros; se ha esperado en las Constituciones, y se han ensayado todas con la certeza de que aquella por la que se habían sacrificado tantas vidas en Julio y destruído reputaciones sin mancha, disgustaría en Septiembre; se ha esperado en los gobiernos libres, y se ha visto que la corrupción engendraba en ellos males no menores ó mayores que los que nacían del terror en los gobiernos despóticos; se ha proclamado, en nombre de la Representación nacional y de la misma República, el poder absoluto del Estado y la omnipotencia de las Asambleas hasta sobre la dirección religiosa, intelectual, industrial, sobre las escuelas, los periódicos, los teatros, la familia. Se ha querido poner la soberanía en el mayor número, y se ha observado que esto es un hecho puramente civil, material y variable, y que en último resultado no es más que el derecho de la fuerza, ó del soborno.

Se consideró como una conquista la abolición de las franquicias locales, pero ha resultado en provecho del absolutismo y no del pueblo. El amor á la unidad nacional ha producido la inacción local, y el amor á la libertad se ha apoyado en una libertad indeterminada que da mucho que pensar al que sabe pensar y á los que creen que la pérdida de los derechos civiles no está compensada con el goce de los derechos políticos. Algunos quisieron reconstruir esta libertad que existía en todas partes de Europa antes del despotismo administrativo, pero ha sido ahogada entre los brazos de la burocracia. Pareció que era vergonzoso que el poder secular dependiese de la autoridad eclesiástica, y en todas partes los príncipes quisieron que se

2. Ibid, pàg., 17.

pusiese al Clero al nivel de los empleados públicos, que sus asuntos sufriesen la disciplina ministerial y que el derecho eclesiástico fuese una parte integrante del derecho civil. Pero esta sujeción de la Iglesia al estado atacó á las clases, á los intereses, á las confesiones, á los mismos partidos políticos, y ha destruido otras garantías de libertad. Se ha esperado en la educación popular, y se han aumentado los crímenes con sus progresos, como para atestiguar cuán grande es la distancia que existe entre la instrucción y la educación, pues la instrucción no es más que un instrumento, bueno solamente cuando la educación es buena, si no es un privilegio para los profesores que la consideran como un oficio, y no como una vocación.

Se ha esperado en la emancipación de la mujer, pero se ha conocido cuán imprudencia es tocar el hogar doméstico, y que el mejor medio de elevarla es grabar en su corazón el sentimiento de la maternidad, es decir, de la virtud"³

Tot plegat el fa concloure amb una frase definitiva:

" El siglo XVII había estudiado los deberes; el siglo XVIII estudió los derechos y proclamó la igualdad civil, la libertad política, la tolerancia religiosa; el siglo XIX se ha apegado á los intereses."⁴

Tota aquesta llarga exposició, la fa per arribar a la conclusió ja exposada moltes vegades: la societat contemporània ha volgut privar l'Església d'intervenir en la cosa pública d'una manera real i efectiva, i, moltes vegades, l'ha despullada, maltractada i perseguida. Som tan lluny dels integristes? Evidentment que no. Diu que els Papes ja havien anat advertint d'aquest procés i posa com exemple el *Syllabus* de Pius IX, així com els ensenyaments de Lleó XIII.

Per lluitar contra tot això, Morgades informa que una de les primeres coses que farà serà consagrar de nou la diòcesi al Sagrat Cor, devoció antiga a Barcelona que, des del 1868 i sota la forma de l'Apostolat de l'Oració, començà a propagar-se per Espanya. Una reivindicació del bisbe de la seva pròpia obra, iniciada fa més de trenta anys. Demana, ahora, la intercessió de la Mare de Déu de Montserrat i de la Mercè i dels sants patrons Pacià, Sever, Oleguer i Eulàlia, veritables puntals perquè Barcelona es mantingui en la fe.

Per a aquesta regeneració, confia en el capítol de la catedral, en els professors del seminari, en la totalitat del clergat secular i regular, en les ordes religioses femenines i en la població del bisbat en general. Seguidament, fa un repàs de les coses que ha fet, per deixar entreveure quina

³. Ibid, pàg 18-19.

⁴. Ibid, pàg 21.

serà la seva acció i en quins aspectes serà prioritària. Repassa la vinculació que havia tingut amb les obres de beneficència de Barcelona, fa sobressortir la preocupació que ha manifestat per l'arqueologia i les belles arts, pel seminari, on passà prop de quaranta anys, i pels hospitals. Però nosaltres voldríem ressaltar l'èmfasi que posa en la qüestió intel·lectual, la manera com parla de les biblioteques i de la riquesa documental eclesiàstica com a reveladora que ha estat l'Església la gran productora de cultura durant totes les èpoques.

Planteja, després, les relacions amb el poder civil, poder que els ha donat Déu. La unió i la concòrdia han de presidir aquestes relacions, en el ben entès que el poder civil ha de garantir la justícia i impedir els actes que ofenen la religió. En aquest sentit, fa un incís especial en l'educació, que considera abandonada per l'estat, en l'àmbit de la qual hi han de fer un gran esforç l'Església i d'altres associacions benemèrites.

Explica també la importància de la premsa, que espera "Nos prestará su concurso en la obra de santificación y de paz que venimos á llenar en esta importante Diócesis"⁵. Però cal anar en compte, perquè acostuma ser, alhora, el mitjà de propagació de mentides i d'atacs a la religió. Pel bisbe, "Publicarlo *todo para todos* es el mayor absurdo que puede concebir la inteligencia humana, y el origen de grandisimos males. Para la conservación de loscuerpos y el bienestar material de la sociedad, forzosamente han de ponerse ciertas restricciones, en virtud de las cuales no se entrega el arsénico ni la dinamita, sinó a ciertas personas y para usos determinados laudables."⁶

I, finalment, adverteix la població contra la pornografia, el joc i la blasfèmia, com un dels mals més extesos en la societat barcelonina i veritable termòmetre del seu estat moral⁷.

Morgades va enviar la pastoral a Rampolla i li demanà que pregués per ell per tal que pogués complir amb encert la tasca que l'esperava. Una tasca difícil, com ell mateix la qualifica, sobre la qual "Procuraré tener a V. E. al corriente de lo que vaya sucediendo porque no es poco lo que debe

5. *Ibid*, pàg 36.

6. *Ibid*, pàg 38.

7. Aquesta pastoral rebé la felicitació del cardenal Casañas i el felicita per la presa de possessió d'un bisbat, que segons la seva opinió, necessita de molta força per comandar-lo. Casañas - Morgades, 1 de novembre de 1899. MKV Josep Morgades i Gili, bisbe de Vic. Manuscrits III. Documentació personal I. Correspondència 1894-1926, pàg 275.

corregirse y enmendarse, tarea siempre difícil, pero mas en estos tiempos que se han hecho ingobernables"⁸. El subratllat és del propi bisbe i veurem perquè ho subratlla.

Si aquesta pastoral ja és per ella mateixa una declaració d'intencions generals, Morgades encara deixarà més clar quin és el seu estil i com vol posar les coses en l'ordre que desitja. Un curt escrit de finals d'octubre, publicat al butlletí oficial eclesiàstic i titulat "Nuestros propósitos"⁹, és pràcticament una síntesi del seu projecte d'acció de govern. Probablement, Morgades no volia ser amenaçat per les persones que havien estat vinculades a l'anterior bisbe o per possibles enemics. En una diòcesi tan complicada com la de Barcelona, on no hi podia haver-hi un control tan gran com a la de Vic, devia pensar que si havia de fer alguna cosa més valia començar-la aviat i amb força. Calia demostrar d'entrada les intencions i fer que tothom seguís la guia ben marcada del prelat. Potser, per l'edat, no tenia la força i la determinació necessàries, cosa que no creiem, però, en qualsevol cas calia, almenys, fer-les veure.

A "Nuestros propósitos" ens planteja, primer, que una de les primeres coses que ha tingut en compte al fer-se càrrec de la diòcesi ha estat, entre altres dificultats, la qüestió econòmica. A Vic, en la seva modèstia i pobresa, ens diu, no hi havia parròquia que no tingués l'església a punt, una casa rectoral decorosa i un cementiri adequat. El seminari era gran i acollia gran nombre d'alumnes, hi havia una casa-asil per a capellans vells, un edifici per a estudiants pobres i hospitals per a indigents i malalts. Barcelona, en canvi, "á pesar de abundar en sentimientos de religiosidad, piedad y beneficencia..., està muy descubierto"¹⁰. I comença després a enumerar les possibles deficiències sobre les quals cal actuar de manera prioritària:

" La Catedral ha de continuar sus obras de fachada y construcción del cimborio, no sólo para completar lo que se ha hecho hasta ahora para su ornato con un desprendimiento poco común de parte de un caudaloso patricio, sino para asegurar la solidez del

8. Morgades - Rampolla, 12 d'octubre de 1899. El secretari d'estat el contestaria, am una carta datada el 21 d'octubre, on li dona les gràcies per la pastoral, un exemplar de la qual l'ha donat a Lleó XIII "che ne ha gradito l'omaggio e con effusione di paterno affetto Le invia l'apostolica benedizione." ASV SS 248(1899) fasc II, fol 269 i 270.

9. "Nuestros propósitos". BOE BB nº 1223, 31 d'octubre de 1899.

10. *Ibid.*, pàg 311.

templo nunca bastante alabado; se ha de concluir el Seminario incapaz para contener el gran número de estudiantes que se necesitan, y abrir nuevamente sus puertas á la magnífica Biblioteca encajonada hace tantos años; la izquierda del ensanche está clamando al Cielo en demanda de Clero, é Iglesia Parroquial, teniendo que recorrer grandes distancias para satisfacción de sus necesidades espirituales; San Martín de Provencals sin Iglesia y Clero suficiente para sus 40.000 habitantes y Santa María del Taulat puede decirse sin Iglesia y sin Clero á pesar de contar con el número de 40.000 feligreses; San Cucufate del Vallés amenazado de una próxima é irreparable ruina; la restauración de las magníficas Capillas de San Pedro de Tarrasa sin concluir, la Iglesia Parroquial de Santa Ana paralizada, etc., etc."¹¹

La voluntat de Morgades se'ns mostra decidida i ferma quan diu que:

"Si Dios nos da vida y salud, y los fieles, como esperamos, Nos prestan su auxilio, vamos á emprender estas importantísimas, y alguna de ellas necesarias reformas, para las cuales sin olvidar las atenciones debidas á la instrucción, educación y auxilio de los pobres, y sobre todo la santificación de las almas, emplearemos cuanto somos y cuanto tengamos y recibamos al efecto."¹²

I per a aquesta magna obra, que no deixa de ser de regeneració religiosa, fa una crida a tots el feligresos. Insisteix al capítol -en la part que els toca i pel que fa la catedral-, al clergat, pel seminari, a l'estat i al municipi i als "particulars que se han enriquecido con el mayor valor de los terrenos del ensanche"¹³. Mira, sobretot, la part moral, donat que si no es fes així "sería el engrandecimiento que conduce á la ruína"¹⁴.

Morgades es feia càrrec de la diòcesi barcelonina en el moment que la ciutat comtal bullia per tots cantons. El desastre colonial havia precipitat molts esdeveniments i era evident la necessitat d'un replantejament de l'estat de coses, tant a nivell espanyol com a nivell català. De fet, el 98 és un bon punt d'inflexió de la realitat política catalana cap a una nova situació, que s'anirà gestant durant el 1899 i 1900 i que acabarà desembocant en la formació de la Lliga Regionalista, com a fet demostratiu d'un canvi d'època. Era clar que els partits dinàstics ja no podien respondre a les expectatives d'una burgesia mitjana industrial i mercantil que veia, en el

¹¹. Ibid, pàg 312.

¹². Ibid.

¹³. Ibid.

¹⁴. Ibid.

desastre colonial, l'abast de la inoperància del sistema polític tradicional¹⁵. Aquest moviment de protesta fou protagonitzat, sobretot, per les corporacions econòmiques i cíviques de Barcelona, que canalitzarien el descontent envers el sistema de partits tradicionals i anirien adoptant actituds i demandes cada vegada més polítiques. Aquesta progressiva radicalització acabà per enfonsar, a la ciutat, els vells partits dinàstics. En aquest context hem d'entendre el fracàs del regeneracionisme des de dins, del "silvelisme", que demostraria la seva total incapacitat per oferir un marc polític nou on es sentissin a gust aquestes forces econòmiques i polítiques, absolutament desenganyades i disposades a substituir com fos el sistema.

Un fet essencial per aquest desencantament fou l'anomenat "tancament de caixes", moviment de protesta contra les reformes del ministre Villaverde. Quan, el 17 de juny de 1899, aquest ministre presentà al Congrés el projecte de nous pressupostos, va esclatar la protesta general¹⁶. La reforma Villaverde actuava molt sobre els sectors de la burgesia industrial i comercial que havia confiat en el reformisme de Silvela i que ara s'ho agafaven com una traïció a les seves expectatives. Arreu d'Espanya es començaren a mobilitzar contra els pressupostos, mentre que a Catalunya les principals organitzacions econòmiques mostraven la seva disconformitat, això sí, amb una diferent estratègia. Mentre el Foment volia solucionar-ho per la via del diàleg, els gremis barcelonis plantejaven la seva disconformitat amb la mobilització. A partir de l'1 de setembre s'inicià la vaga de contribucions que suposava la negativa, per part de molts comerciants, a pagar les d'aquell trimestre. La posició dura de Villaverde sobre el cas, al fons del qual hi havia tot el tema del concert econòmic, anava precipitant els esdeveniments cap a la confrontació. El 28 de setembre el govern patia una crisi important amb la dimissió del general Polavieja, enutjat pels retalls pressupostaris del seu ministeri, la qual cosa significava l'ensorrament de les esperances que molts sectors catalans havien dipositat en el "polaviejisme".

El nunci ho explicaria tot plegat al secretari d'estat Rampolla en un

15. Manllevo bona part d'aquestes idees de l'excel·lent article de Borja de Riquer "La vida política catalana" dins del llibre *Catalunya i Espanya al segle XIX* Barcelona, 1987, sobretot pàgs 54-56.

16. Pel tema del "tancament de caixes" seguiré, bàsicament, el llibre de Borja de Riquer *Lliga regionalista: la burgesia catalana i el nacionalisme (1898- 1904)*. Barcelona, 1977, sobretot pàgs 140-154. Tot i això també es pot resseguir en d'altres manuals i llibres generals sobre la història de Catalunya i és present a la premsa de l'època.

llarg informe sobre la situació política espanyola. Primer, li exposa les dificultats que està tenint el govern per tirar endavant el seu programa econòmic i la contestació que hi ha a diferents parts del país:

" Durante l'estate le aspirazioni del paese si manifestarono con maggior vigore. Le esigenze delle camere di commercio, la resistenza degl'industrianti a pagare le imposte, le tendenze separatiste palesatesi nelle provincie basche e nella Catalogna, il malcontento generale alimentato da varie cause e divenuto sempre piú pericoloso",¹⁷

Finalment, li relata amb gran detall el perquè de la dimissió de Polavieja i del seu enfrontament amb Villaverde per qüestions pressupostàries i dóna una valoració positiva del substitut Azcárraga.

A començaments d'octubre la situació es complicà amb la decisió, per part de l'estat, d'embargar els morosos, mesura amb la qual no estava d'acord l'alcalde Dr. Robert. La comminació de Silvela a Robert perquè executés les ordres d'embargament, el dia 12, provocà la dimissió de l'alcalde. Aquest fet fou contestat amb una vaga general, per part dels gremis de comerciants de Barcelona, en solidaritat amb el batlle dimitit. Mentrestant, la premsa de Madrid escalfava els ànims i deia, clarament, que el que succeïa a Barcelona era una revolta separatista. El 24 d'octubre, el govern suspenia les garanties constitucionals a la província de Barcelona i iniciava una escalada repressiva a la ciutat. Un dia abans, com a mostra de desacord envers el projecte de descentralització administrativa que preparava Silvela i amb les mesures repressives adoptades a Barcelona, Duran i Bas dimitia del govern.

La nunciatura, sempre atenta a qualsevol esdeveniment, informava ràpidament al Vaticà d'aquesta nova crisi ministerial amb un informe datat el 28 d'octubre. Per veure la rapidesa i la fluïdesa amb la qual era advertida la Santa Seu de qualsevol cosa cal només assenyalar que abans que el nunci escrivís aquest informe, havia ja enviat dos telegrams comunicant la dimissió de Duran i la seva substitució, al front del ministeri, pel comte de Torrealanz. Segons el nunci, aquest nou ministre té bons sentiments religiosos i espera que les relacions amb la Santa Seu siguin semblants a les que tenien amb el seu predecessor. La crisi, però, encara que parcial, la considera important donat el "prestigio del dimissionario Ministro di Grazia e Giustizia e per ciò ch'egli rappresentava nel seno del gabinetto"¹⁸. Passa

17. Nunci - Rampolla n° 231, 1 d'octubre de 1899. ASV SS 249 (1899) fasc I, fol 74-75. Rampolla li contesta amb una carta del dia 9 d'octubre que es troba en el mateix fons.

18. Nunci - Rampolla n° 239, 27 d'octubre de 1899. ASV SS 249 (1899) fasc I, fol 79.

a explicar després el context de la dimissió i les seves causes. Hem d'advertir del valor documental que té l'informe pel que fa a la situació de Catalunya:

" Da qualche tempo si avverte nella Catalogna e propriamente in Barcellona un malcontento ed un disgusto che a ragione è motivo di non lieve preoccupazioni per gravissimi disordini che ne possono seguire. Invero, se i separatisti che vorrebbero trasformare la Spagna in uno stato federale, non sono numerosi, nè trovano eco nella parte sensata delle diverse classi sociali, non può dirsi lo stesso dei regionalisti, i quali aspirano a rivendicare a favore degli enti locali molte facoltà le quali oggi sono assommate nel potere centrale; il che intralcia l'andamento di varie opere. A tal scopo si è costituita in Barcelona, massime tra le persone dedicate al commercio ed all'industria, una lega di difesa appoggiata dalle camere di commercio, allo scopo di conseguire l'autonomia amministrativa. Per ora domanda una notevole riduzione delle pubbliche spese ed il cosiddetto concierto economico, specie di convenzione per la quale la provincia s'impegnerebbe a pagare allo stato la quota dei tributi corrispondente a quella regione ed avrebbe essa cura di ripartire tra i cittadini le imposte in el modo che stimerebbe più opportuno e di riscuoterle.

Sostengono i catalani che ciò fu loro promesso, e quindi, indignati contro il Governo per aver, secondo essi, mancato alla parola, si resistono a pagare le tasse fino a che non saran soddisfatte le loro aspirazioni. Vani tornarono i mezzi persuasivi per indurre i contribuenti morosi a deporre l'attitudine di ribellione verso i pubblici poteri e per convincerli che questi non possono cedere di fronte ad imposizioni e minacce.

Tale condizione di cose, mentre poneva il ministero nella dura necessità di prendere misure energiche, rendeva quanto mai difficile la situazione del Sigr. Duran y Bas che, se non condivide tutte le idee della menzionata lega, ha sempre difeso con calore gli istituti forali e combattuto la eccessiva ingerenza dello stato in molte cose che spettano alla provincia ed al municipio.

Per considerazione forse al prelodato Ministro si esaurirono tutti gli spedienti pacifici, i quali non approdarono all'intento voluto. Ma mentre tale stato non potea durare a lungo, la prossima apertura delle Cortes esigeva che il Gabinetto difendesse il suo programma parlamentario, quanto ai bilanci ed alle altre riforme richieste dalla pubblica opinione.

Nell'ultimo Consiglio di Ministri si approvarono le riduzioni di spese da introdursi in ciascuno dicastero ed altri provvedimenti finanziari, risultando un vantaggio di circa 60 milioni pel bilancio. Ond'è che il Governo ha fiducia che con la sanzione degli altri progetti presentati già alle Camere potrà presto vedersi sciolto l'arduo problema economico. Lessa inoltre il Sigr. Silvela un disegno di legge di decentramento amministrativo, col quale si riconoscono come persone giuridiche le provincie, i municipii e le università ufficiali perciò capaci di amministrare i propri beni, di vendere ed acquistare.

Il Sigr. Duran y Bas dichiaravasi d'accordo coi suoi colleghi

rispetto alle economie ed allo spirito dell'accennata legge, ritenne essere insufficienti le riforme annunziate e doversi proporre la modificazione della legge provinciale e comunale in senso di un radicale decentramento, indicò inoltre la necessità di dare un vigoroso impulso delle opere pubbliche; contraendo all'scopo un grande prestito. Siccome i ministri, conformi nel fondo con tali intendimenti, non giudicarono opportuna le presenti condizioni per condurli ad effetto, il Sigr Duran presentò le dimissioni, ed a nulla valsero le preghiere per farle ritirare.

Continuò il Consiglio ed in seguito alle recenti notizie pervenute da Barcellona deliberò di sospendere le garanzie costituzionali, ed il relativo decreto fu firmato la stessa sera. Si occupò altresì dell'attitudine delle Camere di commercio e decise di sciogliere quelle che divenissero centro di agitazione, e di deferire ai tribunali i periodici che eccitassero i cittadini a non pagare le imposte. Stabilì infine di proibire il meeting in detto dalle camere di commercio a Granata, nel timore che esortasse tutte le classi mercantili di Spagna a seguire l'esempio di quale di Barcellona.

Intanto in questa Città si è proclamato lo stato di assedio e verranno giudicati come rei di sedizione i contribuenti che opporranno resistenza ai pubblici funzionarii incaricati dalla riscossione delle tasse.

Oltremodo spinosa è la situazione politica. Obbligato il Governo a riscuotere i tributi colla forza, raccoglierà tanta impopolarità che difficilmente potrà sostenersi a lungo. Si richiede quindi da parte di esso energia e prudenza per dar soluzione al conflitto iniziato nella Catalogna ed impedire che si estenda alle altre provincie.

è da sperare che infine trionfi il buon senso e che non si turbi l'ordine pubblico, base della vita nazionale."¹⁹

L'empresonament de morosos, l'1 de novembre, i les gestions portades a terme a Madrid per part de Rusiñol, esdevenien un fracàs. Al Congrès, mentrestant, els debats sobre l'actitud dels gremis es convertien en atacs furibuns contra el catalanisme.

El dia 9 de novembre, com a resposta a noves detencions i al tancament de botigues per ordre militar, es produí una nova vaga general del comerç a Barcelona, que tingué una durada d'una setmana i que no s'aturà fins que posaren en llibertat part dels detinguts. La protesta estava en el seu punt més alt, tot i que, a mitjans de novembre, va començar a remetre. El 18 es féu una reunió al Foment on Rusiñol expressà la tesi que el govern no volia discutir el tema del concert econòmic a causa de la vaga. S'aprovà finalitzar-la i es dirigiren a Silvela per tal de fer-li present aquesta resolució a més de demanar-li que es comencés a plantejar la qüestió del

¹⁹. Ibid, fol 79-80.

concert.

El dia 28 de novembre, es reuniren els diputats i senadors de Barcelona al Palau episcopal, convocats pel bisbe Morgades, que era senador. Rusiñol hi presentà un projecte de "Bases para el establecimiento de conciertos económicos entre la Hacienda y las provincias que lo soliciten"²⁰, elaborat pel Foment. Els parlamentaris catalans l'acceptaren, amb alguna esmena, i l'assumiren com a programa comú.

L'actitud del govern fou la d'ignorar qualsevol proposta i Silvela, fins i tot, presentà el seu programa de descentralització que havia provocat la dimissió de Duran. Era evident que, des de Madrid, ni tan sols mostraven la més mínima actitud conciliadora, ans el contrari, volien imposar-se per la força i sense concessions. Això significava el trencament definitiu de les forces vives catalanes, fins i tot les més moderades, amb la política "regeneracionista" de Silvela i confirmava l'esclerosi del sistema polític espanyol del moment, davant dels ulls dels catalans. Com diu molt atinadament Borja de Riquer, "El lògic fracàs del regeneracionisme des de dins, del silvelisme, vindrà a confirmar el total encarcament d'un sistema polític que no volia, ni podia, reformar-se a si mateix. La intransigència governamental manifestada durant el "tancament de caixes" i per la total oposició al concert econòmic apropià els dirigents de les corporacions barcelonines al sector més moderat i possibilista del catalanisme (el grup de "La Veu de Catalunya"). D'aquesta coincidència política únicament podia resultar una opció que forçosament havia de sortir-se de les "regles de joc" del sistema de la Restauració. Així es creà un *partit català* en el qual el component reformador i moralitzant del moviment de les "classes neutres" prendrà el cos aglutinant i justificador de catalanisme"²¹. I afegeix, com a conclusió, que, "Aquest procés de sensibilització política dels anys 1898-1901 servirà perquè es constati que si bé la política defensiva respecte de l'estat espanyol no havia tingut massa èxit i que el projecte d'estat-nació espanyol esdevenia un fracàs, en canvi sí que existia una "nació catalana" mobilitzada contra aquest estat. El catalanisme podria així esdevenir l'instrument polític per reformar l'estat, aconseguir la desitjada autonomia -ja no simple descentralització administrativa- i finalment imposar

²⁰. El text de les quals es pot trobar a l'apèndix novè del llibre de Borja de Riquer *Lliga regionalista...* op. cit., pàg 336.

²¹. Borja de Riquer "La vida política catalana 1856-1898", op. cit., pàg 55.

l'hegemonia catalana dins d'una nova Espanya."²²

Enmig, per tant, de tots aquests esdeveniments conflictius que acabem de sintetitzar, Morgades feia els seus primers passos per la diòcesi barcelonina. No es d'estranyar que aquest fet comportés maldecaps al nou bisbe i, a més, el fes reflexionar sobre la situació i la seva posició davant aquests canvis que es produïen en la política catalana. Si aquests anys foren de reflexió i de mutació de les tendències d'aquesta política, també significaren un element de inflexió en la posició del prelat. Morgades era un home essencialment pragmàtic i el seu olfacte polític el feia estar sempre enmig de les forces que podien ser majoritàries, entre les de les classes dirigents, naturalment. Home considerat com a "dinàstic", respectuós del joc de la Restauració, acceptava les regles de joc del sistema i la monarquia, malgrat que, ideològicament i de fons, tingués els seus dubtes sobre la societat liberal, segurament en sintonia amb les directrius papals de suport al sistema polític espanyol. Però també havia acompanyat el desenvolupament del catalanisme, encara que en les seves formulacions més culturals i religioses i sempre enmarcant-lo en el redreçament de la religió en la societat catalana. I malgrat la consideació de regionalista "tebi", la seva responsabilitat "pastoral" el feia paulatinament apostar per aquest moviment. No sense dubtes, en molts casos, i sempre tenint present que calia esser-hi al mig per moderar-ne les postures i no deixar-lo en mas dels més exaltats. D'aquí la confiança amb els postulats de Torras i Bages i el seu paulatí allunyament, almenys creiem intuir-ho, de la posició de Collell, gran "propagador" però sempre més abocat a excessos radicals i poc diplomàtics.

Morgades estava preocupat i alarmat pel rumb que podia agafar aquest catalanisme en un context de crisi com la que s'atravessava en aquells moments. Una carta adreçada a Duran y Bas, del 17 d'octubre, ho expressa clarament:

" Mi muy estimado amigo: Hace días quiero escribir a V., pero me da verdadera lástima, primero por el mucho trabajo que pesa sobre V. y principalmente por las condiciones en que debe desarrollarlo. Hago abstracción de la situación específica en el que le coloca el ser catalán, el estado de Cataluña y su interés en querer se cumpla lo ofrecido, y su valor en exigir que se cumpla sino quiere llegarse a un estado de cosas que dentro de poco tiempo nos colocará en estado semejante al que tenía la isla de Cuba antes de sernos arrebatada por los yankees.

²². Ibid.

El movimiento catalanista que hasta ahora no era temible porque no se desarrollaba sino dentro de una clase que no era terrible porque ni su propaganda llegaba a las muchedumbres, se va generalizando y tomando cuerpo por la suma de todas las quejas reales y positivas que las provincias todas y Cataluña especialmente tiene contra el Estado. Ya no son los catalanistas de antaño los que se exasperan contra las demasías y las inmoralidades de la administración y manifiestas su mala voluntad contra Madrid; el pueblo empieza a tomar parte y no puede darse un paso sin que aparezca hasta dentro de los círculos más circunspectos el peligro de un conflicto. Lo que está pasando en la Universidad, se manifiesta en todas partes, y pronto el odio de razas aparecerá con toda desnudez. Y este día puede no ser lejos; la propaganda no es notable hoy, pero mañana que haya una crisis, un cierre de fábricas, etc., y haya habilidad para atraer a los trabajadores a formar causa común con los que detestan la administración pública y piden reformas, aquél día se acabó. Un pueblo alborotado con motivos razonables de quejas podrá ser vencido, pero quedará con el fondo de rencor y la rabia que más o menos tarde explotará, como explota siempre cuando no se le hace justicia. El pueblo ha oído ya demasiado los motivos de queja y las promesas de reforma, porque se fijaba poco en ello porque apenas se enteraba de lo que decían los diarios; pero empieza a enterarse porque hay interés en que se entere; por sí mismo ve los desastres y un día exigirá que se eviten aunque sea relegando las mayorías. A esto se agrega el mal que vienen haciendo los periódicos; sin duda que alguno de los de aquí se han extraviado también; pero no han sido tantos, ni han sido provocadores y de todos modos en el fondo tenían más razón la de aquí (Barcelona) que la de ahí (Madrid); resultando siempre la creación de odio que no engendra moralidad ni siquiera unión. Líbreme Dios de usar ese lenguaje con nadie; pero a V. se le debe decir la verdad.

Por otra parte bajo el punto de vista general no se ve tampoco esperanza siquiera; todo sigue de mal en peor, la moral y el principio de autoridad por los suelos y una libertad de asociación y de imprenta capaz para acabar con el Estado más robusto y cimentado. V. que sin duda lo verá así porque tiene más perspicacia y ve más cosas y más cerca, sin duda tendrá el ánimo muy afligido, y pronto le repito lo que le decía ya algunas semanas hace, si comprende que nada puede hacerse debe a mi entender prepararse para salirse con oportunidad y con honor y hacer que no le comprenda la tormenta cuando estalle, que estallará si pronto no se pone remedio. Y dispense esta larga carta que debía a la amistad y al bien del país."²³

Per tant, veiem, primer, un bisbe espantat; segon, preocupat per on pot anar el catalanisme; tercer, atemorit, sobretot, pel poble, per la possibilitat que s'afegeixi a les protestes, possible perill si es té en compte la situació en què viu; quart, convençut de la mala situació del país

²³. Morgades - Duran i Bas, 17 d'octubre de 1899. Borja de Riquer *Epistolari polític de Manuel Duran i Bas*. Barcelona, 1990, carta nº 324.

i de la ceguesa del govern central que no vol cedir en res; cinquè, un bisbe que recomana a Duran que s'escapi de la crema que pot haver-hi. Pensem que mancaven només uns dies per a la seva dimissió com a ministre; l'agudesa del prelat, per tant, és inqüestionable.

Quin paper, doncs, havia d'adoptar? Quina línia havia de seguir? Suposem que Morgades es devia fer aquestes preguntes en aquells moments²⁴. En principi, i davant la problemàtica del "tancament de caixes", Morgades adoptà un paper de mitjancer que intenta conciliar els desitjos de les parts en litigi. Cal tenir en compte que les forces vives de la ciutat tenien una amistad personal amb el bisbe i que la recerca de la concòrdia, afegida a l'espant que li provocava aquesta situació conflictiva per les conseqüències que se'n podrien derivar, li feien adoptar aquest paper. El nunci l'escriuria el dia 15 de novembre exhortant-lo a fer tot el possible per tal d'ajudar el govern. Nunciatura seguia mantenint el seu ajut al sistema en aquest moment tan difícil. La carta deia així:

" Muy Sr. mio y venerado Hermano: Bien conoce V. las difícilísimas circunstancias porque atraviesa España; ni se ocultan a su ilustracion las tristesimas consecuencias que produciria especialmente en estos momentos la alteracion del orden publico. Por esto no puede menos de preocupar á todos que desean el bien y la prosperidad de esta nacion la peligrosa situacion de Barcelona.

He visto con gusto que V. penetrado de la necesidad de restablecer ante todo la normalidad en esa capital ha venido trabajando para lograr este intento. Estoy seguro que no cejará en su empeño; y por mi parte le ruego encarecidamente haga todo o que le inspira su acendrado amor a esa region y a su patria para secundar los esfuerzos del Gobierno encaminados a poner fin al conflicto, y devolver al pais la tranquilidad, causa de toda regeneracion."²⁵

Morgades explicaria al nunci el seu paper durant el conflicte i les seves intencions en una carta, datada el 17 de novembre, on li diu:

" Muy Sr. mio y venerado Hermano: puede estar V.E. estar bien tranquilo respecto mi conducta en los tristes acontecimientos que se desarrollan en esta Ciudad. Aunque sé que inmiscuirse en cuestiones de pueblos apasionados es jugar con fuego, en virtud de las simpatias que han manifestado siempre a mi persona todas las clases de Barcelona, no vacilé en aceptar el papel de

²⁴. Hem de pensar que ell estava preocupat, alhora, per la possible retallada econòmica cap a l'Església que suposava els projectes del ministre d'hisenda. A ASV NM 629 t VI, r I, s I, n° 16 fol 719, hi ha una carta al nunci, del 24 d'octubre, explicant-li qüestions econòmiques de la Diòcesi que es deuen enmarcar en aquest context.

²⁵. Nunci - Morgades (còpia). 15 de novembre de 1899. ASV NM 626 t V, r II, s II, n° 10 fol 313. Aquí és on es troba el document tot i que a dalt hi té escrita la següent referència: t V, r II, s III, n° 7.

mediador para solucionar el conflicto y hasta creo que en cuestiones de detalle he podido conseguir alguna cosa que ha hecho que hasta ahora no se estremasen las cosas, dejando siempre oír la voz de la razón, de la justicia y hasta de la conveniencia. Adí es que sin haber hasta ahora perdido la confianza de los gremios, sigo mereciendo la absoluta del Sr. Capitán General y Gobernador civil que estoy segurísimo han tenido lugar de observar en mí una conducta correctísima, dirigida á la paz y á la concordia y al respeto de las leyes y dentro de este terreno trabajar para conseguir lo que sea más conveniente a la felicidad de la Patria. El Sr. Marqués de Comillas y el Sr. Duran y Bas están enterados de mi proceder y cuento su aprobación y aplauso. Puedo dar testimonio de ello si lo juzga conveniente al Jefe del Gobierno y al Sr. Ministro de Gracia y Justicia y darles seguridad de que con el favor de Dios seguiré igual conducta en adelante por el convencimiento de que debe mirarse con espanto lo desconocido a que odria llevarnos la continuación y exaltación del conflicto pendiente. El Sr. Alcalde dimisionario podrá así mismo certificar que en el momento crítico, estuve a su lado hasta para consolarle en la aflicción que pasaba."²⁶

De fet, devien ser certes les afirmacions del bisbe sobre la confiança que li tenien les autoritats barcelonines, sinó no s'explica que, entre els seus paper personals, hàgim trobat la còpia d'una comunicació-telegrama del capità general de Catalunya adreçada al fiscal del Tribunal suprem de justícia, datada el 19 de novembre, on parla elogiosament de Morgades i fa una anàlisi de la situació, que reproduïm com a mostra de què pensava sobre la situació la suprema autoritat militar del Principat:

" Aunque solo conozco el extracto telegráfico publicado anoche prensa apresúrome felicitar calurosamente V.E. por sesuda y valiente circular dirigida á Ministerio fiscal, declarando sin vacilar que la resistencia sobre todo colectiva siquiera sea meramente pasiva, al pago del impuesto, constituye delito, señalando su sancion penal y excitando celo de sus subordinados á formular oportunas querellas, no solo contra individuos y colectividades que lo cometan sinó contra excitaciones de prensa periódica y otras. Consuela en alto grado en medio de tanta flaqueza de ánimo y versatilidad tanta de criterio y sentido jurídico, reveladas en esta mal llamada cuestión gremios Barcelona (pues entre más de 1600 industriales inscritos, solo una exigua minoría que no llega á 300 es la que hoy sigue resistencia á pagar sus cuotas contributivas primer trimestre), en medio este revuelto mar de complejos sentimientos, en que, contrastando con la admirable sensatez y cordura de clase proletaria de este pueblo trabajador y honrado y de su venerable Prelado, se destaca, por modo tan lamentable, el proceder de tantas corporaciones, sociedades y colectividades y soidisant conspicuas personalidades, que, sin audacia bastante para alentar

²⁶. Morgades - nunci. 17 de novembre de 1899. ASV NM 626 t V, r II, s II, n° 10 fol 315. Aquí és on es troba el document tot i que a dalt hi té escrita la següent referència: t V, r II, s III, n° 7.

abiertamente la actitud de estos inconscientes rebeldes, carecen tambien de suficiente valor cívico para vituperar claramente su proceder y aconsejarles obediencia debida y movidas por mil pequeñas pasiones personales, torpemente disfrazadas bajo relumbrante ropel de patrióticos ideales les incitan, un dia y otro, con sus actos harto mas elocuentes que sus ambiguas palabras é persistir en su resistencia con decidido ó vergonzante aplauso, no siempre desinteresado de prensa periódica, consuela, repito, y viene providencialmente á confortar en el austero cumplimiento de su deber á la Autoridad que inmerecidamente asume en tan difíciles momentos y con toda amplitud en Barcelona el espinoso ejercicio y grave responsabilidad del mando, el claro timbre de la autorizada voz de V.E. verdadero sursum-corda para cuantos lo hayamos menester. Por ello le felicita muy cordialmente y le tributa gracias mas expresivas su paisano el Capitan General del Principado."²⁷

Dies més tard, tal com hem dit, proseguint amb els seus esforços perquè es trobés una solució justa, el bisbe presidia una reunió de parlamentaris al Palau episcopal. Aquest fet podia ser interpretat com que el prelat prenia partit en la pugna contra el govern. De fet, hem de tenir en compte que Morgades era un senador i, segur, el de més edat d'entre els diputats i senadors. Això feia, lligat amb el prestigi que suposava un bisbe, que la reunió es fes a casa seva. No tothom ho entendria així, com ja veurem més endavant.

Del que sí estem segurs és de que Morgades s'emportà un cert disgust per la intransigència de Silvela i de les autoritats locals. Probablement també copsà el canvi polític que s'esdevenia a Catalunya, el desencantament de les classes dirigents catalanes davant del sistema polític espanyol i la volada que prendrien les posicions regionalistes, a partir d'aquell moment en franca disputa entre els "possibilistes" i els més "dogmàtics". ¿Seria aquest convenciment el que l'impulsà a escriure les famoses pastorals sobre la predicació en català? ¿S'apuntava Morgades als temps amb el convenciment que calia controlar el moviment i donar-li també, allora, un sentit religiós? Estem força convençuts que aquestes preguntes podrien ser afirmacions. Aquesta, almenys, és una de les nostres hipòtesis.

El 7 de novembre, Aristide Rinaldini era nomenat nou nunci a Espanya, en substitució de Francica Nava, i el 29 de desembre prenia possessió del seu càrrec. A aquest nunci li tocarà d'intervenir en tots els conflictius afers

²⁷. MEV Josep Morgades i Gili, bisbe de Vic. Manuscrits III. Documentació personal I. Correspondència 1894-1926, pàg 392.

de l'últim any de vida de Morgades. Les "Istruzioni" donades per la secretaria d'estat al nou nunci no parlen de res referent a la situació catalana²⁸. Només en les observacions que fa el nunci Francica Nava per a la redacció de les instruccions al nou nunci, comenta el següent: "Non sono molti i cambiamenti che devono intridursi nelle istruzioni a me date, perchè possano servire pel nuovo Nunzio presso questa Corte. Rivolta l'attenzione di tutti ai gravissimi eventi che funestarono la Spagna in questi tre anni, le condizioni religiose della penisola rimasero presso a poco invariate."²⁹

Com és lògic, Morgades donà la benvinguda al nou representant del Vaticà, enviant-li una expressiva carta que diu:

"Muy Sr. mio y venerable Hermano: he recibido su carta circular anunciandome su nombramiento y ofreciendome sus buenos oficios. Agradezco la atención y puede V.E. contar con mi adhesión incondicional y deseo de servirle en todo lo que pueda. Realmente la tarea es ardua porque España, y la Iglesia en ella, está pasando por una transformacion en extremo difícil, pero Dios y su Madre Santisima la han protegido siempre, y la bondad de Su Santidad y la de su nuevo enviado harán que salga todo lo bien que sea posible de la tremenda crisis que atraviesa mas por los desastres sufridos, por la ceguedad de los hombres que no escarmientan a pesar de ellos."³⁰

28. Aquestes "Istruzioni per Monsignor A. Rinaldini arcivescovo tit. di Eraclea Nunzio Apostolico di Spagna. 1899" es troben a ASV NM t I, r I, s III. Estan reproduïdes a F. Díaz de Cerio - M.F. Núñez y Muñoz *Instrucciones secretas a los nuncios de España en el siglo XIX (1847-1907)*. Roma, 1989.

29. ASV NM 640 t I, r I, s III. i també al treball de Díaz de Cerio i M.F. Núñez citat en la nota anterior, pàg 344.

30. Morgades - nunci. 10 de gener de 1900. ASV NM 640 t I, r I, s I, n2 5.

V. 3. LA PASTORAL SOBRE LA PREDICACIÓ EN CATALÀ.

V. 3. 1. CONTINGUT DE LES PASTORALS.

Durant la primera meitat de l'any 1900, Morgades escriuria les pastorals més famoses i més conflictives del seu pontificat. La conjuntura política del moment i, probablement, el convenciment del prelat que les coses havien canviat a favor de les opcions catalanistes, varen fer que optés per aportar el seu granet de sorra en aquesta direcció. Era clar que veia la necessitat d'anar configurant una pastoral de signe regionalista per tal que aquesta opció no derivés cap a qualsevol radicalisme i, menys, de signe anti-religiós.

El bisbe de Barcelona va escriure, a través de set textos publicats al butlletí eclesiàstic, entre el gener i el novembre d'aquest any, tot un seguit de consideracions sobre la predicació i l'ensenyament del catecisme. La referència a la predicació en català és una de les columnes vertebrals d'aquests textos, aspecte que li portarà un aital seguit de problemes, que podem dir ben bé que els esdeveniments de l'últim any de vida de Morgades estan principalment motivats per aquestes pastorals.

La primera pastoral, datada el 6 de gener de 1900 i publicada el dia 15, és la més famosa i conflictiva de totes. Tot i que va ser escrita en castellà, per a la seva l'anàlisi farem servir una versió en català, publicada en un llibre de l'època sobre el tema, perquè s'acosta més a la realitat del que volia dir el prelat.

Està dividida en cinc grans apartats. En primer lloc, hi ha una presentació on el bisbe ja ens diu que la pastoral "vá a versar sobre la llengua en que deu esser predicada la Divina Paraula y ensenyat el Catecisme en nostra Diòcessis."¹ El possible caràcter polèmic del contingut no se li escapa, a Morgades, que, d'entrada, ja manifesta:

" La sola enunciació de semblant tema produirà, potser, mal efecte a certs esperits superficials, y excitarà tal vegada les passions de molts que semblan interessats en que la Divina Paraula no fassa fruyt en les ànimes, y en que s'ignore y desconega la doctrina cristiana."²

Tot i això, el bisbe és contundent quan ens diu que, malgrat aquests malentesos i les passions que pot suscitar, "Nos no dubtam en pendre sobre tal materia una mida radical"³

En el primer apartat, Morgades fa un seguit de consideracions sobre el fet lingüístic i la relació que hi ha entre llengua i poble. Cada llengua pren, segons el bisbe, el caràcter del poble que la parla i, per tant, no pot morir si no mor o canvia el poble que l'ha fet possible:

"Per lo que es voler violentar la naturalesa de les coses; mes encara, es empenyarse en una cosa absurda, y exercir, per lo tant, un poder tirànich sobre un poble, obligarlo a usar en ses relacions civils una llengua que no li es natural. Poch hi fa quels pobles de divers llenguatge formen una sola nació: lo que es contra naturalesa sempre será tirànich; per lo que, si sels hi podrá imposar un llenguatge comú per les relacions oficials ab l'Estat, per exigirho aixís alguna rahó de conveniencia política, may sels hi podrá imposar la llengua oficial per les relacions civils, y això, además de la rahó fonamental ja exposada, per altra rahó també d'estricta justicia, com es que les lleys deuen esser equitatives, això es, afavorir y obligar per igual a tots els ciutadans; y no ho sería la lley que promulgás l'imposició d'una llengua particular d'una regió a totes les regions d'un estat de diverses llengues, puix aquestes resultarían

¹. "La Pastoral del Excmo é Ilmo Señor Obispo de Barcelona...impugnada o defendida...", Barcelona 1901, pag 31.

². Ibid, pag 31.

³. Ibid, pag 31.

perjudicades y la región particular afavorida."⁴

Totes aquestes consideracions serveixen a Morgades per observar i analitzar el cas espanyol i la relació que hi ha entre el castellà i el català. El bisbe no entén perquè es recrimina als habitants de les zones d'Espanya que no s'expressen en castellà el fet que ho facin en la seva pròpia llengua i es demana com és possible que s'obligui a conèixer i a usar la llengua oficial de la manera com està menyspreada l'educació. En un país que té de 12 a 13 milions d'analfabets és impossible queixar-se del desconeixement de la llengua oficial. No es pot pretendre que qualsevol ciutadà espanyol, sigui quina sigui la seva llengua materna, estigui en condicions d'entendre perfectament el castellà només pel fet que figuri el seu ensenyament en els programes d'instrucció primària.

A més, les diferències entre la llengua castellana i la llengua catalana són molt notables, "puix se tracta, no d'un dialecte y sa llengua originaria, com alguns encara erradament creuhen; sinó de dúes Llengues ab prossodia, sintaxis y vocabulari propis. No deixen de tenir semblances, com naturalment les tenen entre sí totes les llengues neo-llatines, per comunitat d'origen; però, si's fa un estudi comparatiu entre ells, se veurá immediatament que més semblança y analogia guarda el catalá ab l'italiá y el francés que ab la llengua castellana."⁵, la qual cosa fa que no necessàriament el coneixement del català hagi de suposar el coneixement del castellà, creença que Morgades rebut de manera contundent:

" En conseqüència, debem deixar sentat que la Llengua castellana no pot esser compresa per la massa general del poble, puix no ho permeten ni el geni de la nostra propia Llengua ni l'escassa educació literaria de que gosam a Espanya."⁶

Fetes aquestes consideracions, Morgades en dedueix el següent:

" Arribats a la precedent conclusió ¿tindrem necessitat de preguntar en quina llengua se deu predicar al poble en nostra Diòcessi? Es innegable que la rahó, quan no parlás molt alt l'experiencia aconsella l'us de la Llengua propia del país, que, per esser la general y universalment entesa dels feels, assegura el major profit, únich objectiu que ha de tenir l'orador cristià. La massa general del poble, fora en raríssims cassos, forma son auditori; si's vol suposar que molts l'entendrían si'ls parlás en castellá, més cert es que, parlántlos hi sa propia Llengua, l'entendran tots molt mellor. En catalá, donchs, deu predicarse

4. Ibid, pag 32.

5. Ibid, pag 34.

6. Ibid, pag 35.

a oyents catalans, com se predica en francés a oyents francesos, y en vascongat a oyents vascongats. Y això lo mateix en la capital qu'en les poblacions secundaries. Perque, si l'objecte de la predicació evangélica es ilustrar l'enteniment y moure la voluntat, no hi há dubte que sempre será medi més expedit y d'èxit en lo humá, més segur, l'emplear la llengua materna, tant per l'orador com pels oyents."⁷

Les raons per les quals Morgades troba positiu que es prediqui al poble en la llengua materna són, en primer lloc, el facilitar la comprensió de les matèries exposades; en segon lloc, evitar les dificultats que una llengua estranya suposa a l'haver d'anar traduint mentalment els conceptes, amb el perill de no acabar d'entendre'ls, o que l'oient se'n desentengui i no hi posi l'atenció necessària i, en tercer lloc, el perill que la memòria no retengui el discurs que s'ha predicat al sentir-lo en una llengua que no li és habitual, la qual cosa suposa un dany espiritual molt gran.

Però, és que, per l'orador, l'ús de la llengua materna també suposa el mitjà més adequat per comunicar les idees i trametre els sentiments. L'orador també ha d'anar traduint el que va dient i això li fa perdre efectivitat en l'expressió de pensaments i d'afectes. La raó d'això és, segons Morgades, que:

" En efecte: cada poble té motllo privatiu per expressarse, conforme ab el motllo intelectual de son enteniment. Es necessari que hi haja adequació complerta entre el verb de la ment y el verb oral per que l'idea no perda sa nitidesa, ni'l sentiment sa força d'ingenuitat. Si'l verb oral no's correspon ab el de la ment, com succeheix sempre que s'usa una llengua extranya, aquella nitidesa y aquella força han de perdres irremisiblement, ab grave perjudici del bé de les ánimes.

Hi ha que desenganyarse; cada poble té son modo de pensar y son modo de sentir propis: quan s'expressa en llenga privativa, prova evident de que son modo de sentir y son modo de pensar revesteixen una forma peculiar que deu forçosament respetarse, si no's vol fer violencia á la naturalesa."⁸

Per al bisbe, hi ha prou mostres a la història que refermen la seva tesi. Així, l'Esperit Sant donà el do de llengües als Apòstols el dia de la Pentecosta⁹; també esmenta Sant Pau com inculcador de l'ús de les llengües

7. Ibid, pag. 35.

8. Ibid, pag. 36.

9. Reprodueix el passatge dels Fets dels Apòstols (II, 4 i següents): "Hi havia aleshores a Jerusalem, jueus, y temerosos de Déu, de totes les nacions del món, y quedaren atònits al veure que cada ú sentia parlar als Apòstols, poc després de la vinguda de l'Esperit Sant, en sa pròpia llengua."

populars en la predicació i en l'ensenyament del catecisme¹⁰; exposa que el propi Concili de Trento manà que la doctrina s'expressés en llengua vernàcula¹¹; fa menció expressa de les resolucions dels Concilis Tarraconenses de 1636 i 1723 mitjancant les quals s'havia de predicar en la llengua materna catalana i, finalment, també exposa que l'últim Sínode celebrat a Tarragona l'any 1890 en el seu Títol II, Cap VII i VIII, XV i XVI, ve a dir el mateix. Fa referència, també, al bisbe de Perpinyà que, malgrat ser molt extès el coneixement del francès en el seu territori, acabava de publicar en català el seu catecisme diocesà.

Pel bisbe de Barcelona, si totes aquestes consideracions ja demostrin prou la necessitat de parlar al poble amb la seva llengua, encara han de ser més convincents per reconèixer el dret d'ensenyar el catecisme en català als infants.

" ;Se commou Nostre cor sempre que sentim ques parla als noys, en una llengua per ells desconeguda, de les coses més altes, més grans, més transcendents y que, per lo mateix, més impressió deurían produhir en ses tendres ànimes! Quan aixís s'obra, entengas ques preté gravar en sos cors el segell de la divina revelació ab un instrument que no deixarà cap recort en ells, tant aviat s'acabe la pressió que per un moment exerceix. Tal llenguatge serà un vel obscur que cubrirà les materies que sels ensenyen, les quals passarán devant de sos ulls sens causar impressió alguna; en conseqüència, en son cor no s'interessarà, y sa memoria no retindrà llarch temps lo que per falta d'intel·ligència no ha ferit sa imaginació ni ha excitat sa sensibilitat."¹²

Segons Morgades, els ensenyaments que es fan durant l'infantesa són els que duren més. La mare, en aquest sentit, té un paper primordial i, aquest fet, és el que fa considerar que l'ensenyament del catecisme en castellà porta una contradicció en el si de la família: el nen aprèn a recitar les oracions en castellà mentre que la mare resa en català. Aquest fet fa, segons el bisbe, que l'infant, un cop gran, no recordi les pregàries associades al record de la mare. Això suposarà que "quan les passions combaterán més tart aquelles ànimes y l'impietat les hi parará sos llaços, el recort matern, sempre dolç y commovedor, no serà ja mur quels defense; la religió y la família serán dos sentiments divorciats, en lloch d'esser un sol indomable ,

10. Carta I als Corintis. XIV, 9. d'on en reproduïx una cita.

11. Cita la Sessió XXIV, c VII.

12. *Ibid*, pag. 38.

fos en el foch de les més pures afeccions."¹³

En l'apartat cinquè i últim de la pastoral, el bisbe de Barcelona, exhorta "sens apremi d'exprés manament -que, no obstant, estam disposats a donar si no se'Ns secunda en aquesta empresa de zel per la salvació de les ànimes-"¹⁴, a tots els rectors i predicadors de la diòcesi perquè prediquin i facin els sermons en català, sense desatendre els que no l'entenen i mirant que les colònies d'estrangers puguin rebre la doctrina en les seves respectives llengües, sempre que així ho demanin els seus consolats. També exhorta que l'ensenyament del Catecisme es faci en català pels naturals del país i, en un grup separat, pels nois que no l'entenguin.

Obliga els col.legis que d'alguna manera depenguin del bisbat que, malgrat tinguin el castellà com a oficial en el seu establiment, pel que fa l'ensenyament del catecisme han de fer servir el català, tot i que poden, paral.lelament, fer-ho també en castellà. També han de fer-se en català les principals oracions com el Pare Nostre, l'Ave Maria, el Credo, la Salve Regina, el rosari , etc. Només queden exclosos d'aquesta obligació els nens de famílies no-catalanes i els que els seus pares així ho manifestin.

Espera, alhora, que els Instituts religiosos establerts a la diòcesi ajudin en aquest sentit i apliquin al rés de les principals devocions la llengua catalana en totes les esglésies i capelles.

Morgades posa, a més, exemples de sermons pronunciats en llengua catalana com són els publicats del Pare Claret, la traducció al català dels sermons del P. Le-Jeune, feta per Miquel Piera, o els sermons de l'arquebisbe de Tarragona Benet Vilamitjana.

La pastoral acaba amb un dels paràgrafs que, un cop publicada i difosa, resultaran més polèmics i sobre el qual girarà tota la crítica per part dels contraris i enemics de Morgades. D'altra banda, no deixa de ser el que conté una apreciació més política i, per tant, amb més possibilitats de polaritzar a favor o en contra les diverses opinions de les persones o dels grups polítics. El paràgraf diu així:

" Ja que ab una paciència apenes concebible sufrim fa tant temps el jou d'esser administrats, ensenyats y jutjats en castellá, lo qual nos perjudica gravement; siam exigents al menys en esser instruhits en catalá en lo que mira al Cel y nos posa en relacions ab Deu en nostres apuros y tribulacions, en nostres desitxs y esperances, en els desfogaments de la nostra ánima,

¹³. Ibid, pag. 39.

¹⁴. Ibid, pag. 40.

perque, si podem prescindir dels beneficis d'aquest mon, esmortuhits y caduchs en veritat, encara que molt conduhents al benestar honest d'aquesta vida, no podem en manera alguna renunciar, ni permetre que sufrescan perjudici ni merma de cap clase, els interessos del Cel perquè son eterns, y el fi últim de la creació y redempció humana. Y tal es, ni més ni menys, l'importancia que té predicar y ensenyar el Catecisme en llengua Catalana."¹⁵

I acaba la pastoral afirmant que:

" Nòs esperam, donchs, veure aviat realisada la restauració del antich esperit eclesiàstich, y per ella y per el encarrilament de la predicació per les vies del Dogma y la Moral catòliques, sens digresions inoportunes a la Política y a les Qüestions socials, materies que sòls deu tractar qui tinga reconeguda autoritat de ciencia, y l'ocasió oportuna se preste, confiam veure aviat reflorir la pietat, avuy tristament esmortuhida, en aquesta Nostra molt estimada Diócessis."¹⁶

L'esperit de la pastoral aviat es transformà en realitat perquè, dies més tard, el butlletí incloïa la nota següent:

"De conformidad con lo dispuesto por nuestro dignísimo Prelado, el Excmo Cabildo catedral ha acordado que se predique la Divina Palabra en lengua catalana en la Santa Basílica salvas algunas festividades taxativamente señaladas. Cumplimentando el referido acuerdo, el domingo último (es refereix al dia 11 de febrer) inauguró la predicación en lengua vulgar en esta Santa Iglesia con un notable sermón el M.I. Sr. D. Sebastián Puig, Canonigo, debiendo continuarla antes de la próxima Cuaresma, que asimismo la predicará en catalán, el Rdo P. D. Pedro Aguilera, de la Compañía de Jesús, los Muy Iltres Dres. D. Jaime Almera, Canónigo, y D. Buenaventura Ribas, Arcediano, en las próximas Dominicas Sexagésima y Quincuagésima, respectivamente."¹⁷

La pastoral comentada destapà, com veurem, la caixa dels trons al parlament, al govern, al Vaticà i al mateix bisbat. Enmig de la tremenda polèmica sortí publicada la segona instrucció pastoral al butlletí eclesiàstic del 31 de març. Morgades diu que, mentre la primera pastoral es preocupà d'assenyalar en quina llengua s'havia de predicar, ara vol referir-se a com ha de ser predicada la divina Paraula i com ha de ser ensenyat el catecisme. La polèmica sorgida a rel de la primera pastoral és comentada pel bisbe com un senyal que estava en el camí encertat, "El ruido que suscitó la

15. Ibid, pag 42.

16. Ibid, pag. 42.

17. BOE BB n° 1230, 15 de febrer de 1900, pag. 61-62.

primera "Instrucción", es una prueba más de que estábamos en lo firme, en lo conveniente, y en lo justo al publicarla."¹⁸ Per tant, Morgades es reafirma en la justícia de les seves paraules anteriors i espera que aquesta no porti tants conflicte i sigui fructífera i profitosa com la primera.

Després passa a considerar quina hauria de ser la preparació i quines les característiques del predicador, per la qual cosa reproduïx una extensa cita de Fray Luís de Granada, extreta del seu primer llibre sobre retòrica eclesiàstica.

Constata, ahora, que, malgrat haver-hi excel·lents predicadors a la diòcesi, no es predica el que caldria, fenomen molt acusat en el bisbat de Barcelona en comparació amb d'altres. En aquest sentit, les consideracions que fa sobre la diferència entre la ciutat i el camp són prou eloqüents:

" Los pequeñuelos, es decir la masa del pueblo, no tienen quien les suministre este pan de la Divina Palabra, si no se hace en forma provechosa, y de ahí proviene la ignorancia en materias de Religión que generalmente se observa aun en personas que se precias de instruídas. El pueblo de las capitales está respecto de este punto, en un nivel mucho más bajo que el de las poblaciones rurales, donde la comunicación directa y constante entre el párroco y los feligreses, llega a constituir una como relación íntima de familia que influye muy poderosamente en la educación cristiana del pueblo; y esto ya lo notaron en su tiempo los Reverendísimos Padres del Concilio Provincial Tarraconense de 1727. En ciudades populosas como la nuestra, lo que se llama "vida parroquial" está muy lánguida y debilitada por diversas causas; y aunque la fe, gracias a Dios, está todavía profundamente arraigada, la piedad, ó sea el conjunto de prácticas cristianas por las cuales la fe se manifiesta y á la vez se sostiene, ha sufrido desviaciones muy perjudiciales."¹⁹

Per Morgades, aquesta situació, en molts casos, ha estat influenciada per la manera com s'han predicat els sermons. Al poble, segons el bisbe, se l'ha acostumat a una oratòria artificiosa, que no respon a les necessitats d'explicació de la doctrina i la veritat religioses i que, en definitiva, no deixa de ser "unas arengas y discursos de hueca fraseologia que no dejan en el ánimo del oyente más que una pasajera impresión de agrado"²⁰, la qual cosa genera conseqüències funestes. A més considera que cal acabar amb el costum d'anunciar els sermons com a espectacles mundans quan es diu que tal o qual sermó el farà el "elocuente", "distinguido", "reputado", orador:

18. BOE BB nº 1234, 31 de març de 1900, pàg 125-26.

19. Ibid, pàg 131-32.

20. Ibid, pàg 132.

" Esas exterioridades son tan poco dignas de la gravedad y santidad del ministerio apostólico, como impropias del carácter catalán que siempre se había distinguido por su seriedad y circunspección en todos los actos de la vida, y particularmente de la vida religiosa."21

Per a Morgades, un dels fets que ha contribuït més a desenvolupar això que ell critica sobre la predicació i els predicadors és el periodisme:

" Mucho ha influido en esto el periodismo moderno que baraja sin respeto lo divino y lo humano, y trata las cosas del orden eclesiastico del mismo modo que las del orden civil, creando una atmósfera de indiferencia que influye no poco en la relajación del espíritu cristiano."22

En el Butlletí eclesiàstic del dia 14 d'abril sortia publicada la continuació de la pastoral. Es torna a tractar el caràcter que ha de tenir l'oratória sagrada amb cites dels pares de l'Església. Tema importantíssim, segons el prelat, perquè recorda que davant de totes les grans crisis del cristianisme, la predicació sempre ha sigut la solució i el seu remei. Recorda, en aquest sentit, Domingo de Guzmán i Francesc d'Asís al segle XIII; Sant Vicenç Ferrer durant el XV; St. Ignasi de Loiola i St. Felip Neri en temps del protestantisme i el beat Diego de Cadis i el mateix Claret durant el segle XIX espanyol. Acaba aquest punt intentant mostrar el perfil que ha de tenir un predicador: beure de les fonts dels Sants Pares de l'Església; parlar clar amb la veu del poble sobre les diferents qüestions, cosa que no vol dir ser vast o innoble; procurar la rectitud d'intenció en la predicació.

Passa a tractar, seguidament i en un altre apartat, sobre l'elecció dels temes i assumptes que s'haurien de tractar, sobretot en les anomenades conferències. Critica que s'hagi abusat d'aquestes conferències, sobretot en temps de quaresma, car suplantem els sermons i discursos doctrinals, que és el que veritablement cal fer, i es converteixen en exposicions sobre temes mundans. Adverteix, a més, sobre la preparació que cal tenir per tractar certs temes, perquè, si no, l'efecte que es produeix és el contrari del que es pretenia. En aquest sentit, posa l'exemple de temes com el socialisme o l'anarquisme. Són tan relacionats amb fenòmens com la industrialització o com el funcionament i desviació del món modern que, si no es té una bona preparació, en comptes de desautoritzar-los se'n fa una veritable apologia.

21. Ibid, pàg 133.

22. Ibid, pàg 133.

Per tant, és millor, doncs, no tractar sobre qüestions socials i explicar la doctrina i prou. I sobre això fa unes consideracions, que reproduïm seguidament, que ens serveixen per descriure, alhora, el pensament del prelat:

" Sin nombrar siquiera la palabra anarquismo, comunismo, socialismo, etc., etc., pueden perfectamente, sin peligro de errar, ó de ser mal comprendido ó mal interpretado, ser combatidos estos errores y estos peligros. El orador que consiga llevar al ánimo de sus oyentes el respeto á la propiedad y á la autoridad legitimamente constituida y doblemente necesaria por serlo por ordenación de Dios, y exigencia intrínseca de la naturaleza misma de toda sociedad civilizada; la necesidad igualmente intrínseca de diferencias sociales según el genio, fortuna y fuerzas físicas é intelectuales de cada cual; el derecho legítimo que todo hombre tiene de aprovecharse del fruto de sus riquezas y sus desvelos y hasta de su suerte, acompañada irremisiblemente de la obligación estrechísima de recompensar debidamente á los que le auxiliien en la explotación de sus riquezas y de sus trabajos, auxilio que debe ser voluntario, generoso, hasta interesado en hacer productiva esta explotación para común beneficio de ambos, que podrá ser mayor según sean mayores las ganancias de esta mancomunidad de actividad y de fuerzas; el orador que sepa infundir en el corazón de sus oyentes los sentimientos de justicia, de caridad y de amor al prójimo por amor de Dios, habrá conseguido, repetimos, sin necesidad de nombrarlos, condenar el anarquismo, el comunismo y el socialismo."²³

Les reflexions de Morgades, en aquest punt, culminen amb les recomanacions que la Sagrada Congregació de Bisbes i Regulars va publicar, per ordre expressa de Lleó XIII i en unes circulars del 31 de juliol de 1894²⁴, sobre el què s'havia de predicar.

Dies més tard apareixeria la continuació de la pastoral, que es centraria, una altra vegada, en com han de ser els sermons i en quina ha de ser l'activitat del predicador²⁵.

Finalment, i durant el mes de novembre, sortiria publicada l'última part, que tracta del tema del catecisme²⁶. En parlar del seu ensenyament, fa una menció especial als mestres de primeres lletres, que tenen en aquest una

²³. BOE BB nº 1235, 14 d'abril de 1900, pàg 149-50.

²⁴. Veure BOE BB de setembre de 1894.

²⁵. BOE BB nº 1236, 30 d'abril de 1900.

²⁶. BOE BB nº 1252, 30 de novembre de 1900.

de les seves més grans responsabilitats. Seguidament, però, reflexiona sobre la família. Considera que la família s'ha trencat i que la mare ja no es cuida d'ensenyar les veritats de la fe als seus fills. A les classes altes perquè confia la seva educació a internats; a les classes baixes perquè ha d'anar a treballar i no pot dedicar-hi temps. Posa exemples del que diu i considera que, malgrat que a tota la diòcesi s'ensenyi el catecisme, no es fa com caldria, per la qual cosa insisteix en fer tota mena de recomanacions als mestres.

Quin impacte tingueren aquestes instruccions pastorals, sobretot la primera? Veiem-ho tot seguit.

V. 3. 2. DEBATS EN EL CONGRÉS DE DIPUTATS I SENAT ESPANYOLS I IMPACTE EN LA PREMSA.

La pastoral de Morgades va suscitar encesos debats, tant al Congrés de diputats com al Senat, on no tant sols se'n discutí el tema estricte, sinó que s'hi obrí, també, un veritable procés sobre el catalanisme.

Al Senat es va discutir el tema en quatre sessions. Una el 18 de gener de 1900 i, les altres tres, que són, en realitat, la mateixa sessió amb diferents ajornaments, els dies 24, 27 i 29 del mateix mes. Al Congrés dels diputats n'hi hagué una de primera el 19 de gener i les altres tres els dies

20, 21 i 22 de febrer.

Resumirem, primer, els debats del Senat i, després, els del Congrés. Volem fer notar, però, que es tracta d'una síntesi molt curta que només pretén mostrar els arguments parlamentaris que es varen fer servir sobre el cas i només vol fer veure com les afirmacions de Silvela a les càmeres no es van correspondre amb la realitat de la seva actuació.

Debat del Senat, sessió del 18 de gener de 1900²⁷.

Els debats al Senat van començar per una pregunta que el senador Dávila volia formular al govern²⁸ entorn de la pastoral publicada pel bisbe de Barcelona. En primer lloc i en la intervenció, Dávila declara no conèixer exactament el contingut de la pastoral i tenir-ne referència només pel que ha publicat el *Diario de Barcelona*. Afirmar que la sola notícia del diari i el resum que fa del contingut, amb la inclusió d'alguna de les seves parts més significatives, ja li ha semblat greu com per parlar-ne al Senat i demanar al govern "qué piensa el Gobierno enfrente del gravísimo texto de esta pastoral: que medidas urgentes piensa tomar; qué resoluciones propone adoptar con aquella prontitud que el caso demanda; y cuando haya obtenido acerca de esta pregunta concreta la respuesta que creo merece la gravedad del asunto, según sean sus términos, así ampliaré mas ó menos las consideraciones que, por lo pronto, me reservo, pero que no renuncio á someter a su ilustrada consideración de esta alta Cámara"²⁹.

La resposta donada pel ministre de governació, Dato, fou la següent:

27. *Diario de sesiones. Senado 1899-1900*. Tomo 7. - Sesión del jueves 18 de enero de 1900. nº 111. pàgs 2040-2048. Està reproduïda en el llibre *La pastoral del...Obispo de Barcelona...impugnada o defendida*. Barcelona 1901, del qual en seguirem el paginat.

28. De fet ell adreça la pregunta al president del consell de ministres, Silvela, que en no trobar-se en el Senat li serveix per dir, irònicament, que l'haurà de contestar el ministre de Governació, donat que el ministre de Justícia tampoc es trobava present.

29. *La pastoral del...obispo de Barcelona ... impugnada o defendida*. Barcelona 1901. Pag 45-46.

"lo primero que piensa hacer el Gobierno es enterarse de la pastoral"³⁰ i després ja actuarà de la manera que cregui més oportuna.

El senador Dávila tornà a interpelar el ministre de governació, mostrant-se extranyat que no conegués encara aquesta pastoral. Li indicà que cal que, immediatament, "se someta, sin pérdida de momento, á los tribunales competentes al Sr Obispo de Barcelona, el cual ha cometido, con motivo de su pastoral, verdaderos delitos, perfectamente definidos, contra la unidad nacional y contra la integridad de la Patria, así como contra la Constitución y las leyes"³¹, mentre específica, amb un llenguatge ple de violència, que "estoy rogando que, no obstante su jerarquia, se procese al delincuente".³² Alhora, es va permetre de fer una desqualificació del govern i del "error fundamental del Sr. Silvela"³³, que fou nomenar Duran i Bas com a ministre de justícia, la qual cosa va suposar l'entronització de Morgades al bisbat de Barcelona. El ministre, segons el senador, va marxar del govern per tal de "ponerse al lado de los intereses catalanistas, para fomentar la discordia con su conducta y para encender las pasiones en Barcelona, de acuerdo con ese mismo Obispo, en cuyo palacio se celebraban precisamente las reuniones que tenían por objeto avivar las pasiones en el sentido de que se pidiera á los poderes públicos el otorgamiento del concierto económico."³⁴ Al costat d'aquesta argumentació, que s'anà repetint en d'altres sessions, se'n formulà una altra també molt significativa com va ser la d'acusar la conducta del bisbe i d'altres destacades personalitats de Barcelona de més perillosa que la dels "filibusteros y separatistas en Cuba al principio de la insurrección"³⁵, en un moment que Barcelona i Catalunya, segons Dávila, estaven vivint una situació molt semblant a la cubana abans de la seva pèrdua.

La resposta del ministre de governació pujà de tò, protestà per les desqualificacions i insults cap a una jerarquia de l'Església i insistí al

30. Ibid, pag. 46.

31. Ibid, pag. 48.

32. Ibid, pag 49.

33. Ibid, pag 49

34. Ibid, pag 49.

35. Ibid, pag 50.

senador que més li valdria assabentar-se bé de la pastoral abans de parlar³⁶. Es dedicà, alhora, a fer una defensa de l'espanyolisme de Duran i Bas³⁷.

Dávila va acabar la intervenció anunciant que faria una interpel·lació al govern sobre el tema. Dato li contestà que ho comunicaria al president del consell de ministres i al ministre de gràcia i justícia i que seria acceptada, sens dubte, pel govern.

Acte seguit va intervenir el senador Miguel Villanueva. En el discurs va establir un paral·lelisme entre la pastoral de Morgades i les idees de Duran i Bas de seguir, per a Espanya, una política semblant a la d'Àustria-Hungria³⁸. Això li va permetre de demanar al govern si era el que pretenia, la qual cosa, segons el senador, era gravíssima per a la "subsistència de la Patria"³⁹.

La contesta de Dato a Villanueva fou absolutament significativa. Per una banda, defensà d'alguna manera les argumentacions del bisbe a la pastoral en dir:

"¿Puede, sin embargo, desconocerse, que hay en las Provincias Vascongadas vascongados, que hay en Cataluña catalanes que no conocen el idioma español? (...)

En algunas regiones de España se ignora por una parte de sus habitantes el idioma español, y eso no quiere decir que allí no haya verdadero patriotismo. Muchos de los héroes que defendieron el paso del Bruch no conocían seguramente la lengua castellana,

36. Això provoca, precisament, un creuement d'acusacions entre Dato i Dávila que va interrompre el discurs del ministre demanant-li si és que no tenia un governador civil a Barcelona per tal que l'informés de les paraules del bisbe. La resposta del ministre és ràpida i contundent: "El gobierno no tiene á los gobernadores para que le transmitan por telégrafo las pastorales de los Obispos". Li diu que, en tot cas, ho coneixerà el ministre de justícia, però que el ministeri de governació es manté molt lluny del que puguin dir els bisbes en les seves pastorals. Enmig d'aquest aclariment Dávila torna a interrompre el ministre amb els crits de "Y los gritos subversivos, cuando se dan en la iglesia ó en el palacio episcopal, ¿caen bajo la jurisdicción del Ministerio de Gracia i Justicia ó del Ministerio de la Gobernación?". El president ha de posar pau finalment i fer callar al senador.

37. Cita un discurs de Duran i Bas fet a Barcelona on digué la següent frase: "Si yo hubiera poder elegir cuna, hubiera elegido Barcelona; si yo hubiera podido elegir Patria, hubiera elegido España." Ibid, pag. 52.

38. "Ahora bien; ese pensamiento, esa idea de aquel Ministro de Gracia y Justicia, de seguir en España una política semejante á la de Austria-Hungria, está perfectamente traducida en la pastoral del Sr. Obispo de Barcelona. En Austria-Hungria, en estos momentos, la más grave cuestión que existe es precisamente la de los idiomas o dialectos, las ordenanzas bilingües, su subsistencia ó su derogación. Por eso está entorpecida la vida constitucional de aquel país desde hace bastantes años; desde el Ministerio del Conde Badeny todo allí es interino; lo es también la propia subsistencia del Imperio. ¿Es esta la política del Gobierno de S.M.? ¿Continúa siéndolo después desde la salida del Ministerio del Sr. Duran y Bas? (...) La religión se enseñará en idioma distinto del nacional: mañana tal vez pasemos, como sucede en Austria-Hungria, á que ocurra lo mismo con todo lo del ejército, en el que incluso la simple voz de mando y la contestación de "presente", se pretenderá que se empleen en catalán, como el slavo que se den en slavo, el magiar en magiar, y el alemán en teutón. ¿Es esa la política que se va a seguir? Porquede la religión pasaremos á lo demás." Ibid, pag. 55-56.

39. Ibid. pag. 57.

y sin embargo murieron por defender la integridad de la Patria española."⁴⁰

Però, per l'altra, reafirmà quina havia de ser la política del govern en aquesta matèria: ampliació i imposició del coneixement del castellà per damunt del català. La cita és prou eloqüent:

" Es sensible que no todos los españoles conozcan el idioma nacional; pero es un hecho innegable respecto al cual no cabe hacer más que una constante propaganda encaminada á extender el conocimiento de la lengua oficial, evitando que en las escuelas del Estado se enseñe otro idioma que el español, no permitiendo textos escritos en ningún dialecto, como libros de enseñanza, y adoptándose por las autoridades las medidas que se han adoptado al efecto, y que aplicará este Gobierno como las han aplicado todos los anteriores Gobiernos de España."⁴¹

És tan clara la posició del ministre que el mateix interpellant, el senador Villanueva, li va agrair aquest contundent enunciat de principis i, fins i tot, li especificà quina havia de ser la política lingüística a seguir:

"(...) y dárseles (les gràcies a Dato) también porque he entendido que la política de ese Gobierno, la dirección de ese Gobierno, el sentido de ese Gobierno, respecto al asunto en que nos hemos acupado, es totalmente contrario á aquel que indicó en las palabras que he tenido el honor de leer al Senado el Sr. Duran y Bas.

Es decir, para conretarlo más, que no se vea en la dirección de desenvolver una política regionalista, y principalmente en cuanto al idioma, igual á la de Austria-Hungria, sino, por el contrario, una política semejante á la alemana, que tiende á la unidad, de tal modo, que el Schslewing Holstein impone la lengua alemana, desterrando la dinamarquesa, y eso que la diferencia con relación á lo que en España ocurre, es bastante considerable."⁴²

Durant aquesta primera sessió del Senat, l'única intervenció a favor de Morgades la va fer el senador Ochoa, que va intervenir fent consideracions sobre la bona conducta que sempre havia observat el bisbe de Barcelona en moltes qüestions i s'oposà als atacs d'aquells que consideraven la pastoral com objecte de delictes. Segons ell, calia sortir en defensa d'un senador, com era el cas de Morgades, en aquell moments absent a la sala.

40. Ibid, pag 58.

41. Ibid, pag 58.

42. Ibid. pag. 62-63.

Debat al Senat, sessió del 24 de gener de 1900⁴³.

La segona sessió que, sobre la pastoral de Morgades, es va fer en el Senat fou la del 24 de gener. De fet es tracta de l'acceptació, per part del govern, de la interpel·lació del senador Dávila, la qual cosa fa que aquesta sessió tingui només dos protagonistes: per un cantó, el senador Dávila i, per l'altre, el president del govern Silvela.

Dávila comença la intervenció amb algunes consideracions preliminars. Recorda, en primer lloc, com en la seva primera compareixença havia dit no conèixer la pastoral del bisbe de Barcelona, però que amb les notícies i recensions aparegudes a la premsa li havia semblat prou perillosa. Ara, que sí l'havia llegida íntegrament i en la seva font original, encara en tenia un concepte més negatiu. Per altra banda, fa unes consideracions sobre el propi Morgades, persona que respecta, però del qual pensa que ha caigut en un error i en una imprudència temerària, alhora que lamenta que no sigui present, com a senador que és, a la càmera:

"Para mí, el Sr Obispo de Barcelona es un venerable Prelado de la Iglesia Católica, cuyos talentos, cuyos méritos personales y demás virtudes sacerdotales no he de regatear. Y, bajo otro aspecto, el Sr. Morgades, varón doctísimo, es un miembro de esta alta Cámara, un honorable Senador del Reino, el cual merece mi consideración y mis respetos; pero precisamente por todo esto, yo lamento, con el más profundo pesar de mi alma que el Senador haya incurrido en temeraria imprudencia, ó, por lo menos, en peligroso error; y que el Obispo, quizás en un momento de arrebató autonomista y de ofuscación regionalista, acaso sin pensarlo y sin quererlo, haya convertido el báculo pastoral, no en dulce y cariñoso cayado para apacentar mansamente las ovejas de su rebaño ó de su grey, sino en arma de agresión y de combate contra la integridad de la Nación española, dentro del régimen en que todos los españoles convivimos, bajo una sola ley fundamental y bajo una sola representación de su personalidad como tal Nación.

Y siento que no ocupe ahora su sillón, en estos escaños el Sr Morgades; pero no por su ausencia, la cual debo reputar como voluntaria, he de omitir ninguna de aquellas consideraciones que me propongo someter á la ilustrada atención del Gobierno, para que, recordando éste sus primeros y más capitales deberes, proceda de la manera enérgica que las circunstancias graves del

43. *Diario de sesiones. Senado 1899-1900. Tomo 7. - Sesión del miércoles 24 de enero de 1900. nº 115. págs 2122-2132. Està reproduïda en el llibre La pastoral del...Obispo de Barcelona...impugnada o defendida. Barcelona 1901, del qual en seguirem el paginat.*

caso piden con urgencia y demandan con absoluto imperio."⁴⁴

Passa, després, a analitzar el contingut de la pastoral comparant-lo amb el que ell anomena "el programa catalanista" (es tracta de les Bases de Manresa), per tal de fer veure que una cosa i l'altra són gairebé iguals⁴⁵. Quins són els elements, segons Dávila, que més ressalten de la pastoral? En primer lloc, l'afirmació de Morgades de considerar una injustícia l'exigència de conèixer la llengua oficial arreu, només perquè estigui en els programes d'ensenyament primari. En segon lloc, el caràcter coercitiu i amenaçador amb què recomana que s'ensenyi el catecisme i es prediqui en català, una recomanació que, si no es compleix, pot esdevenir un manament i, segons Dávila, "quizás á la postre la censura o la excomunió"⁴⁶. En tercer lloc, el fet que els col·legis que tinguin l'idioma castellà com a oficial hagin també d'ensenyar el catecisme i resar en català i, finalment, en quart lloc, el famós paràgraf en el qual Morgades es lamenta d'haver de suportar el "jou" d'ésser administrats, ensenyats i jutjats en castellà. Acaba l'anàlisi i el comentari de la pastoral amb una referència a la part que diu que es salvaguardarà el dret de qualsevol que vulgui ser ensenyat en la llengua materna si aquesta no és la catalana. Això li serveix per fer un atac enverinat i àcid al propi Silveira quan diu:

" Pero en fin, consolémonos los españoles (y al decir españoles, cuento entre ellos, á todos los barceloneses, á todos los ciudadanos españoles de la provincia eclesiástica de Barcelona); los españoles tenemos al menos, y con esto debemos consolarnos, ante el Obispo Sr. Morgades, los mismos derechos que tienen los ingleses, alemanes, franceses é italianos. Los cónsules de Italia, Francia, Alemania é Inglaterra, se pondrán de acuerdo con aquel Obispo, para que éste permita enseñar el catecismo á los hijos de los subditos de dichas Naciones en sus respectivas lenguas, y se les predique en ciertas y determinadas iglesias en francés, italiano, inglés y alemán.

Pues bien; ya que el Sr. Presidente del Consejo de Ministros no puede (¿que digo no puede?), no quiere cumplir los primeros y más elementales deberes á su cargo inherentes, ¿quiere al menos hacer á los católicos barceloneses el favor de convertirse en cónsul de España, para celebrar un concordato con el Obispo de Barcelona á fin de que los españoles aprendan el catecismo en lengua

⁴⁴. Ibid, pag. 66.

⁴⁵. Llegeix, traduït al castellà, una part de les Bases de Manresa que la publicació empordanesa "La Veu de l'Ampurdà", enviada pel propi director al senador segons la seva versió, reproduceix. *La Veu del Ampurdà* va començar a aprèixer el 1900 a Figueres com a "Seminari portaveu del Centre Catalanista de Figueres". Torrent i Tasis. *Història de la premsa catalana*. vol II, Barcelona 1966. pag. 148.

⁴⁶. Ibid, pag. 69.

castellana y oigan en nuestro idioma oficial á los oradores sagrados explicar la palabra divina desde la cátedra del Espíritu Santo?⁴⁷ Porque ya que no aparezca aquí el Sr. Silvela como Presidente del Consejo de Ministros, ya que no se nos presente, en este respecto, como verdadero jefe del Gobierno, de un Estado constitucional y libre, háganos, por lo menos, el señalado favor de ejercer el cargo de cónsul de la Nación española en sus relaciones con el Obispo de Barcelona."⁴⁸

Segons Dávila la qüestió de la pastoral té dos aspectes: el jurídic i el polític. El jurídic, per les possibles responsabilitats que es poden exigir al bisbe de Barcelona i, el polític, referit a les relacions entre l'Església i l'Estat sobre les quals el govern té la competència i la responsabilitat.

Quant a l'aspecte jurídic, el senador deixa ben clar que, ja en la sessió anterior del Senat, havia manifestat l'opinió que Morgades havia comès un delictes. Es fa ressò, això sí, de la sessió del dia abans al Congrés de Diputats on, tant Silvela com Romero Robledo, havien mantingut una postura coincident en considerar que la pastoral no incorria en cap delictes ni en cap falta continguda en el Codi Penal, tot i que la consideraven com un fet molt greu, fins i tot, superior a qualsevol delictes. Dávila, contràriament, intenta argumentar la seva tesi segons la qual Morgades hauria de ser castigat segons el Codi Penal vigent. Ho argumenta així en el seu discurs fent referència i comparacions amb els fets ocorreguts a Barcelona:

" No; no busquéis en el Código penal la definición concreta de semejante delito. Verdaderamente, al daros este consejo quizás me extralimite en cierto modo, porque, en realidad, no habéis sido vosotros tardos ni perezosos para acudir al Código penal, con el fin de buscar el artículo en que pudieran hallarse comprendidos los contribuyentes de Barcelona que se negaron pacíficamente al pago de los tributos: entonces el Poder ejecutivo declaró un día, por el órgano del capitán general de Barcelona, que dichos contribuyentes morosos, pero pacíficos y colocados dentro de la ley, los cuales no perturbaban la paz, ni el orden, ni la tranquilidad social, eran reos del delito de sedición, no deteniéndooos ciertamente en aquella cuestión ante la letra ni ante el espíritu del Código penal; y otro día, el propio Poder ejecutivo, por el órgano del fiscal del Tribunal Supremo, los comprendió arbitrariamente en el art. 248 del Código como reos del delito de rebelión.

No ha sido pues el Gobierno muy temeroso ni muy prudente en lo tocante á la invención de delitos, cuando hubo de acomodarle inventarlos: pero ahora, cuando el Obispo de Barcelona delinque más, mucho más, inmensamente más que aquellos extraviados

47. Aquesta frase provocà riure a l'hemicicle.

48. Ibid, pag. 72.

contribuyentes morosos, ejecutando un acto escandaloso y rebelde, de mayor trascendencia y de gravedad más extraordinaria, aparecéis meticulosos hasta el punto de decir que la conducta del Obispo de Barcelona no es punible, porque su pastoral no constituye delito, ni falta, según el Código penal. Vuestra inconsecuencia en el orden jurídico, por lo tanto, no puede ser más manifiesta ni más lamentable.

Pero es, Sres. Senadores, que el acto del Obispo de Barcelona constituye delito, y está comprendido en el Código penal. No ha muchos días, en 30 de Diciembre de 1899, se ha promulgado una ley que hemos hecho nosotros, y que sancionó la Corona, según la cuya ley se reforma por adición el art. 248 del Código penal.

Evidente resulta que, para el Obispo de Barcelona pudiera ser sometido por su pastoral á los tribunales de justicia competentes, no era, á mi juicio, necesaria la adición del art. 248 del Código penal; pero es que ya no tenemos precisión de discutir sobre aquella tesis, y mucho menos cuando yo no gusto de copiar los procedimientos y extralimitaciones del partido que dirige el Sr. Presidente del Consejo de Ministros. Quédese para S.S., quédese para su Gobierno y su partido la poco envidiable gloria de comprender a *fortiori* en artículos del Código penal á ciudadanos honrados; que pudieron equivocarse, que sin duda alguna se equivocaron, creyendo que no debían pagar los tributos, pero que no eran reos ni del delito de sedición, cuyo conocimiento se atribuyeron los Consejos de guerra, ni del delito de rebelión, según la extraña teoría del fiscal del Tribunal Supremo.

Para los efectos de este debate, me basta afirmar que, por la ley vigente, el art. 248 del Código penal resulta adicional en la siguiente forma: "Con las mismas penas serán castigados los ataques á la integridad de la Nación española, ó la independencia de todo ó parte de su territorio, bajo una sola ley fundamental y una sola representación de su personalidad como tal Nación." ⁴⁹

Per tant, segons Dávila, queda molt clar el perquè no es jutja Morgades: per covardia i mal govern de l'executiu:

" Convengamos, por lo pronto, y sin perjuicio de ulteriores ampliaciones, en que si no habéis procedido contra el Obispo de Barcelona con excesiva severidad (como quizá hubiérais procedido con excesiva severidad contra cualquiera otro de los ciudadanos españoles), es porque ahora no os atrevéis á proceder, es porque no tenéis aliento para ello; es porque olvidáis vuestros deberes, y porque entra en el sistema de vuestra política, encaja en vuestro modo de ser y en vuestro temperamento permitir y tolerar tales funestas intrusiones episcopales, aun cuando, por virtud de ellas, esté constantemente en peligro lo primero que debéis defender: la integridad de la Patria y la unidad nacional." ⁵⁰

Passa, després, a considerar els aspectes polítics de la pastoral, que toquen directament les complicades relacions entre l'Església i l'Estat. El

49. Ibid, pag. 74-75.

50. Ibid, pag. 76.

senador argumenta que España, com a país catòlic, ha seguit el sistema dels concordats per establir aquestes relacions, la qual cosa significa que "La Iglesia, independientemente para fines exclusivamente celestiales, debe guardar profundo respeto al Estado; y el Estado, respetando á su vez la propia independencia de la Iglesia, reconociendo la libertad de ésta, dentro del círculo privativo ó de la peculiar esfera de su ministerio, no debe inmiscuirse en su especial cometido"⁵¹. Establertes aquestes premises, Dávila intenta demostrar de quina mala manera l'Església entén i respecta l'autonomia i la sobirania temporal de l'Estat, utilitzant catecismes com el de Ripalda -aprovat pel bisbe de Madrid-Alcalá i destinat als escolars de la diòcesi i on hi ha les típiques argumentacions anti-liberals del pensament contrarevolucionari posterior a la revolució francesa⁵²- i fent pastorals com les de Morgades que atempten contra "la unidad constitucional de la Nación española y la integridad del territorio"⁵³. Per tant, mentre l'Estat respecta profundament la independència i les atribucions pròpies de l'Església, aquesta fa constants intrusions i atacs contra la sobirania nacional o sobre el sistema constitucional vigent. I així, mentre "esa conducta de nuestros Gobiernos, no interrumpida, ha correspondido con su paternal benevolencia, con sus cariñosos consuelos y con su inefable protección el Padre común de los fieles, el Soberano Pontífice, el sabio, el magnánimo León XIII"⁵⁴, els bisbes espanyols no han correspost de la mateixa manera.

La culpa de tot això, la responsabilitat política d'aquesta situació és del govern i del seu president:

" Aquí tiene el Sr. Silvela los frutos de su funesta é infausta política. Hubo un día en que el Sr. Silvela, á fin de alcanzar el poder, procuró escalarlo trepando por los hombros del general Polavieja y del Sr. Duran y Bas, y aquella desmedrada codicia está produciendo ahora sus frutos; porque si la pastoral del

51. Ibid, pag. 77.

52. I segons el qual la doctrina liberal és la culpable de tots els mals de la societat i està inspirada per Lucifern, la qual cosa fa dir a Dávila que "¿no es verdad, Sres. Senadores, que según el Catecismo aprobado por el Sr. Arzobispo Obispo de Madrid-Alcalá, y por cuyos preceptos ó definiciones se enseña la religión católica apostólica romana á los niños en las escuelas de instrucción primaria, aquíestamos todos excolmulgados, todos somos hijos de Satanás y no tenemos salvación posible?. El Rey, el Gobierno, los Ministros, los Cuerpos Colegisladores, la justicia, la enseñanza, la Administración, todo lo que en España tiene su origen, su raíz ó su base en el Código fundamental del Estado, todo eso está fuera del seno de la Iglesia católic, según el desdichado Catecismo por el cual aprenden los niños la doctrina religiosa en nuestras escuelas." Ibid, pag. 82.

53. Ibid, pag. 83.

54. Ibid, pag. 82.

Obispo de Barcelona no es ni mas ni menos que la ampliación del programa separatista catalán con cuya lectura empecé este desaliñado discurso, dicha pastoral es, a su vez, un trasunto fidelísimo del discurso que aquí pronunció el Sr. Duran y Bas en Junio de 1899, ocupando á la sazón en el banco azul el puesto de Ministro de Gracia y Justicia."⁵⁵

Un discurs en el qual Duran i Bas, discutint amb Martínez Campos i amb el mateix Dávila, va defensar, per a Espanya, una solució semblant a la d'Austria-Hungria. Acaba la seva intervenció encara amb més judicis condemnatoris cap el President i el seu govern.

Silvela, en el torn de resposta a la interpel·lació del senador, comença fent unes consideracions preliminars sobre la responsabilitat que té, com a president del govern, d'actuar de manera molt més prudent que qualsevol altre persona i pel fet, sobretot, de tractar-se d'un acte d'un prelat, que ha de tenir la llibertat, donat que un bisbe no és un funcionari públic, de poder parlar sobre els temes que la consciència li dicti en bé dels seus fidels, dret que ell respecte perquè es considera profundament liberal.

Considera, com ja havia dit en la sessió del Congrés, que en la pastoral hi ha paràgrafs lamentables, mancats de prudència i la discreció que una alta autoritat de l'Església ha de tenir, i que, per la qual cosa, ell hauria desitjat més que no s'hagués publicat.

Torna a afirmar que no hi cap aspecte de la pastoral que pugui ser jutjat "ni conforme al Código penal ni conforme a la ley posterior que S.S ha citado"⁵⁶, perquè no s'hi troba cap referència que posi en dubte el "principio de la integridad de la Patria, en cuanto es personalidad única, con una representación; y de esa suerte se ha querido establecer que lo único que traspasaría los límites de la legalidad sería la negación del Estado español con una personalidad única, y con una representación única también"⁵⁷, cosa

55. Ibid, pag. 83.

56. Ibid, pag. 86. Silvela, a més, fa una interpretació de la llei que ha assenyalat el senador Dávila de la següent manera: "Porque esa ley, que esta en este punto redactada muy cuidadosamente, á causa de que entraña un problema delicadísimo, ha tenido muy en cuenta que al propio tiempo que debía defender los sagrados intereses de la integridad de la Patria, al propio tiempo que debía poner un freno á los extravíos de algunas personas que podían atacarla, tenía también el deber muy estrecho de respetar la libertad de la discusión y de la imprenta y de no excederse, por un deseo que pudiera ser patriótico y excusable, de defender la integridad nacional contra ataques que tengan un carácter crimina, de no dejarse arrastrar, digo, por este propósito, hasta el punto de cohibir y limitar la discusión de temas mas ó menos oportunos y discretos, pero licitos al fin, en el terreno de los desenvolvimientos sociológicos y políticos, que es absolutamente imposible cohibir, so pena de que nos constituyéramos en un verdadero estado de retroceso respecto del ejercicio de la libertad de pensar."

57. Ibid, pag.87.

que no fa Morgades. Ara bé, en la mesura que aclareix les possibles responsabilitats penals de Morgades, deixa ben clara la seva opinió quan diu:

" Por mucho que quiera extremar S.S. el sentido de las manifestaciones que se contienen en la pastoral del señor Obispo de Barcelona, no podrá decir que hay negación de estos vínculos (es refereix als que fan possible la unitat d'Espanya), absolutamente en ninguna de sus afirmaciones. El uso de la lengua catalana para la enseñanza del Catecismo, las declaraciones que sobre este particular se hacen respecto de la predicación, podrán revelar una tendencia, que el gobierno lamenta, puesto que entiende que la orientación debe ser la contraria, y que, sin atacar á los fueros sagrados de la conciencia de aquellos que, no conociendo el castellano, tienen efectivamente derecho á ser instruidos en la religión católica en su dialecto ó lengua, sin atacar á esto, la orientación y el concurso de las autoridades eclesiásticas debiera ser en el sentido contrario al que la pastoral revela, debiera ser en el sentido de generalizar y facilitar los conocimientos de la lengua castellana, y procurar que esa lengua, que, al fin y al cabo, representa la unidad nacional más que ninguna otra, se extendiera, como igualmente el conocimiento de aquellas ideas y nociones que contribuyen también á unir el vínculo nacional tan poderosamente como ha contribuido en nuestra historia á hacerlo el vínculo sacrosanto de la religión única que profesamos los españoles en su inmensa mayoría."⁵⁸

Segons Silvela, els conflictes entre l'Església i l'Estat, sobretot quan té a veure amb una personalitat eclesiàstica, només tenen dos vies de solució: si és tracta d'un delictes, cosa que no passa en aquest cas, cal que actuï la justícia; si es tracta d'un conflicte, nascut per alguna cosa que no fos un delictes, però que amenacés la tranquil·litat o l'existència de l'Estat, caldria que les altes representacions d'ambdós poders tractessin de solucionar-lo. Segons el president del govern, aquest segon supòsit tampoc es dona i, per tant, no cal fer res més que vigilar i posar els mitjans necessaris perquè situacions d'aquest tipus no es repeteixin. El que queda molt clar és que les declaracions públiques de Silvela no es corresponen amb la realitat, perquè mentre afirmava que no calia donar més transcendència al fet de la pastoral, ell mateix estava tractant amb les altes instàncies vaticanes sobre el tema.

Passa, després, a contestar els atacs que sobre la política del govern li havia fet el senador. En primer lloc, nega tota responsabilitat respecte al catecisme que ha mencionat Dávila. De fet es tracta de reimpressions i, per tant, la possible culpabilitat no seria d'aquest govern. Tampoc ho seria

⁵⁸. Ibid, pag. 88.

pel que fa al manifest catalanista llegit pel senador, donat que al tractar-se de les Bases de Manresa, ja fa uns quants anys que estan proclamades i reproduïdes, la qual cosa fa que no es pugui responsabilitzar al govern de la seva proclamació. En tercer lloc, fa una defensa de Duran i Bas a qui qualifica de "decentralitzador" i home que va ser cridat al govern, no com a representant del regionalisme català ni res de semblant, sinó com a conservador i amb criteris semblants als seus en el camp jurídic. La seva dimissió del govern no pot ser considerada una "escapada", segons Silvela i recollint els judicis que s'havien dit a les Càmeres respecte aquest fet, sinó un fet de delicadesa en veure que la seva presència en l'executiu podria suscitar, contra la seva voluntat, algunes dificultats en el gabinet per les diferències de criteri sobre la rapidesa amb la qual havien de fer-se les reformes descentralitzadores.

Debat en el Senat, sessió del 27 de gener de 1900⁵⁹.

Durant la sessió del 27 de gener al Senat, continuació de l'anterior, van intervenir els senadors Villanueva i Dávila i, en el torn de resposta, una altra vegada, el president del consell de ministres Silvela.

Villanueva comença afirmant que, pel que fa la pastoral del bisbe de Barcelona, cal distingir dues coses: primera, la persona, i, després, el fet. La persona la respecta; el fet, però, el condemna, tal i com ho ha fet tothom que ha intervingut a les càmeres. Ara, el que d'entrada es planteja és perquè una persona com Morgades ha fet una cosa d'aquesta mena, ha recomanat i obligat la predicació en català. La resposta, segons el senador, és fàcil:

" Lo que ocurre, lo que motiva todo esto, Sres. Senadores, es que en Catalunya existe lo que se llama el catalanismo, que hay allí ideas regionalistas, y que las profesa, por lo visto, no habiendo tenido la fortuna de colocarse sobre estas miserias y pequeñeces humanas, el Obispo de Barcelona."⁶⁰

Es pregunta, ahora, la mateixa qüestió que tots: és un delicta la

⁵⁹. *Diario de sesiones. Senado 1899-1900. Tomo 7. - Sesión del sábado 27 de enero de 1900. n.º 118, págs 2201-2221.* Està reproduïda en el llibre *La pastoral del...Obispo de Barcelona...impugnada o defendida.* Barcelona 1901, del qual en seguirem el paginat.

⁶⁰. *Ibid, pag. 95.*

pastoral?. Pel senador no hi ha cap delictes, tot i que la falta és molt greu perquè es tracta d'un atemptat contra la vida de l'Estat i és inconcebible que un pastor de l'Església posi llenya al foc de la insolidaritat i del separatisme.

Quant a solucions per a aquest cas, opina que ha de ser el govern qui les ha de donar, donat que va ser ell qui el va fer bisbe de Barcelona i "creo que el camino que se debe seguir es el que se dice que se ha adoptado; esto es, acudir por la vía diplomática, de ruego y arreglo pacífico, amistoso, por el cual tanto ha conseguido la Nación española, y por el que es posible que arregle todas las dificultades que pueda tener con la Iglesia"⁶¹. En aquest sentit, confia molt en el Papa, que tantes mostres ha donat del seu bon govern envers els problemes d'Espanya i d'altres parts d'Europa i, a més, perquè "con el Pontificado actual, la Iglesia no está contra los liberales; la Iglesia está con nosotros, a pesar de todos los fariseos de la tierra"⁶²

Per a Villanueva, aquestes són les úniques referències a fer pel que fa el tema Morgades. Hi ha un altre aspecte de la qüestió, el polític, que sintetitza de manera molt clara:

" No hay aquí, verdaderamente, un problema religioso.(...) El problema es, en realidad, un problema político, que afecta al Gobierno, al país, á su porvenir, y, puede decirse, que hasta á su existencia.(...) La significación está á la vista de todos; es el regionalismo."⁶³

Segons Villanueva, no es pot dir -acusa el president Silvela d'haver-ho afirmat- que no hi ha una qüestió catalana. Tant un repàs a la premsa, a les declaracions de diputats i senadors, a les afirmacions en els mítings, etc., queda molt clar aquest fet, i la pròpia pastoral de Morgades n'és una atra prova⁶⁴. Mostra, alhora, la contradicció flagrant dels catalans entre la manera com defensaven els seus interessos econòmics, negant-se a qualsevol reforma dins les colònies espanyoles per dotar-les d'algun tipus d'autonomia, i els desitjos i anhels regionalistes. Aquesta constatació li fa dir:

"¿qué se diría de Cataluña, si después de haber estado negando á nuestros dominios de Ultramar un régimen determinado, lo pidiera

⁶¹. Ibid, pag. 97.

⁶². Ibid, pag. 99.

⁶³. Ibid, pag. 99.

⁶⁴. El senador Villanueva dedica bona part de la seva intervenció en llegir troços d'articles de premsa, declaracions de personalitats catalanes i d'altres documents per tal de provar les seves afirmacions. Ibid, pag. 105-107.

para si en los dias de mayor desgracia y amargura para la patria!"⁶⁵

Per tant, i com a conclusió, el problema del regionalisme, la qüestió catalana, existeix i, a més, s'ha agruejat. Per quines causes? Per la responsabilitat del govern que es mostra feble en un moment difícil i crític de la política espanyola. És feble i, a més, nomena ministres, alcaldes, bisbes i capitans generals regionalistes. Villanueva, naturalment, carrega la màxima culpa en la persona de Duran i Bas, amb els mateixos arguments utilitzats en la sessió anterior del Senat, i amb desig, per part de l'ex-ministre, de seguir per Espanya una política semblant a la d'Àustria-Hungria⁶⁶. La teoria del senador és que les nacions que prosperen són les que avancen en el camí de la cohesió nacional i de la unificació. Finalment, responsabilitza de tot plegat el president del consell de ministres i li recomana que dimiteixi:

" El gobierno ha vacilado, siendo, en realidad, cómplice de que las tendencias regionalistas se desarrollen y susciten las dificultades con que tropezamos. El jefe del Gobierno, con el mejor deseo, se equivocó al admitir que su primer Ministerio tuviera un sentido regionalista. Ha querido después enmendarlo; ha arrojado al Sr. Duran y Bas, al general Polavieja, al Sr. Robert y algunos otros alcaldes regionalistas, al general Despujol, y, á pesar de eso el regionalismo subsiste; y hoy un Obispo, mañana otra autoridad y siempre los *meetings* y la prensa, estarán recordando al Sr. Presidente del Consejo el error que cometió y el mal que ha causado á la Patria. No basta que arroje todo eso; necesita él arrojarse á sí mismo, porque viene á ser el Jonás, el pecador, y mientras continúe al frente del Gobierno, seguirá el partido regionalista teniendo esperanzas ó abrigando propósitos de venganza contra el Sr. Presidente del Consejo de ministros.(...)

Por eso considero que el Sr. Presidente del Consejo de Ministros hace ya tiempo que debió pensar en si les convenía dejar el Gobierno."⁶⁷

Després del senador Villanueva va intervenir el senador Dàvila, el qual va fer algunes consideracions sobre el fet que a Barcelona sempre s'havia

65. Ibid, pag. 107.

66. Fa tota una explicació de com funciona l'imperi austro-hungarès i les dificultats que té per mantenir-se cohesionat. Exposa les dificultats que hi ha entre les diferents llengües i com això paralitza l'administració, el parlament i l'exercit de l'imperi. A més, desenvolupa la tesi següent: que hi ha a Europa dues nacions decadents, Àustria i Espanya, en el moment que les altres es llancen a la conquesta del món o tenen una intervenció directa en la política mundial. Aquestes dues nacions decadents potser ho són pels problemes de disgregació i d'insoildaritat que tenen la qual cosa si persisteix els portarà a perdre el tren del progrés de les altres. Ibid, pag.108-114.

67. Ibid, pag. 120.

predicat en castellà i sobre el caràcter provocador de Morgades i d'altres regionalistes:

" En fin, el propio Morgades, actual obispo de Barcelona, cuando no era más que canónigo, desempeñaba ó ejercía el cargo de consiliario de muchas Hermandades y de numerosas Cofrarías. Celebrábanse á la sazón muy frecuentemente las fiestas de estatutos, y las novenas y todos aquellos otros ejercicios religiosos que suelen costear las Cofrarías y Hermandades, y él, como tal consiliario, buscó siempre los mejores oradores sagrados, para que todos ellos predicaran en castellano.

De manera que la práctica constante en la diócesis de Barcelona, lo que siempre se hizo allí (porqué así debió hacerse), la costumbre no interrumpida ha venido sancionando el hecho reconocido y probado de que desde la cátedra del Espíritu Santo se dirigieran los predicadores á los fieles sin interrupción alguna en la lengua castellana, en la lengua española, en la lengua oficial, autorizada, admirada y aun aplaudida por los Prelados de aquella iglesia, incluso el propio Morgades, antes Obispo de Vich, hoy Obispo de Barcelona.

Establecido este precedente, que importa mucho para los fines del actual debate, hemos visto después con asombro que, en un momento dado, cuando se creía modificada, mejorada, y hasta definitivamente resuelta, según la frase del Sr. Presidente del Consejo de Ministros, la cuestión catalanista; cuando todos juzgábamos (fundados en las propias palabras del jefe del Gobierno), que el problema catalán había dejado de ser tal problema, puesto que resuelto había sido por este Gobierno, valiéndose para ello unas veces de medidas excesivamente enérgicas, y apelando otras veces á procedimientos de concordia, con el fin de restablecer la paz y la tranquilidad en aquella sociedad perturbada; cuando confiábamos en todo eso; cuando ni siquiera nos amenazaba ya la demanda arrogante del concierto económico, porqué parecía que los contribuyentes y los gremios de Barcelona no insistían en pedirlo; cuando había dejado de ser amenazadora la actitud del regionalista Sr. Morgades, Obispo de Barcelona; del autonomista Sr. Robert, alcalde nombrado por ese Gobierno, y de otras personalidades que en el palacio del primero celebraron sus reuniones para exitar allí las pasiones y sostener el fuego de la opinión extraviada; cuando todo esto paracía dominado, y despejados, por fortuna, los horizontes, sobreviene la carta-pastoral que ha sido objeto de mi interpelación, y que en este momento de nuevo nos acupa."⁶⁸

Amb la intenció de refutar totes les afirmacions que Silvela havia fet en la sessió anterior al congrés dels diputats, el nucli de l'argumentació de Dávila fou el d'intenar convèncer, una altra vegada, de les responsabilitats penals en les que havia incorregut Morgades, per les quals podia ser jutjat donat que "el Estado tiene la facultat económica y tuitiva que, según el Sr. Presidente del Consejo de Ministros, perdió por virtud de

⁶⁸. Ibid pag.123-24.

la Constitución de 1869, y que hubo de recobrar desde el punto y hora en que la vigente Constitución de 1876 fué promulgada. Luego no puede dudarse acerca del carácter y condición de funcionario público que como autoridad tiene el Obispo Sr. Morgades, con arreglo á los preceptos consignados en los artículos que he tenido el honor de leer á la Cámara"⁶⁹. I afegeix que, malgrat no tenir cap ganes que sigui perseguir el bisbe de Barcelona, està convençut que el seu cas entra de ple en el que contempla la llei adicional sancionada per la corona i promulgada el 30 de desembre de 1899, tal i com ja havia afirmat en la sessió anterior. Perquè hi ha una cosa que el senador no entén: per una banda el president de govern afirma no veure que la pastoral pugui ser jutjada segons aquesta llei adicional, però, per l'altra, tant ell com tots els altres parlamentaris que han intervingut, l'han qualificada com un fet gravíssim que planteja com a prioritari el tema del regionalisme, del "problema català", i que, fins hi tot, pot superar, pel que fa la seva incidència social, molts dels actes que estan compresos en el codi penal. La pregunta, llavors, és fàcil: si planteja "tantes coses", si aquestes coses tenen a veure amb la integritat de la Pàtria i, a més, es consideren greus, ¿què fa falta a la pastoral per poder ser considerada delictive?

Quant a la solució, Dávila discrepa del senador Villanueva en el sentit que ell també confiaria en el Papa, però pensa que el govern ja ha deixat clar que no intervindrà i que, per tant, el senador ha entès malament els propòsits del govern i del seu president:

" Yo bien quisiera, con mi amigo el Sr. Villanueva, que la resolución de este asunto pudiera depender, en efecto, del arbitrio, de la paternal solicitud y benignidad del Soberano Potífice León XIII. Si hubiera de resolver este asunto

69. Dávila intenta fer veure dues coses: en primer lloc, el caràcter de funcionari que té un bisbe i, en aquest cas, el de Barcelona. En segon lloc, constatar que l'Estat en virtut de la Constitució de 1876, en la qual es declara que la religió de l'estat és la catòlica, té la potestat econòmic-tuitiva sobre l'Església. A més de fer moltes consideracions llegeix davant la Cámara tres articles del Codi Penal que estableixen la responsabilitat de les autoritats y funcionaris públics:

" Art. 277. Para los efectos de los artículos comprendidos en los tres capítulos precedentes, se reputará autoridad al que, por sí solo, ó como individuo de alguna Corporación ó tribunal, ejerciera jurisdicción propia. Se reputarán también autoridades los funcionarios del Ministerio Fiscal.

Art. 278. En el caso de hallarse constituido en autoridad civil ó religiosa el que cometiera cualquiera de los delitos expresados en los tres capítulos anteriores, será castigado con el máximo de la respectiva pena y con la inhabilitación absoluta temporal.

Art. 279. Los ministros de una religión que, en el ejercicio de sus funciones, provocaren a la ejecución de cualquiera de los delitos comprendidos en los tres capítulos anteriores, serán castigados con la pena de destierro si sus provocaciones no surtieren efecto y con la de confinamiento mayor si le produjeren, a no ser que correspondiere, por otros artículos del Código, mayor pena al delito cometido."

Estos tres artículos del Código Penal, definen desde luego la condición ó carácter de autoridad y funcionario público que tiene el Sr. Morgades, Obispo de Barcelona: 1º, porque ejerce jurisdicción propia; 2º, porque es autoridad religiosa; 3º, porque es ministro de la religión católica en el ejercicio de sus funciones." Ibid pag. 127-129.

directamente el Padre común de los fieles, yo, quizás, abrigaría la misma esperanza que el Sr. Villanueva. Pero esta puerta la ha cerrado ya el Sr. Presidente del Consejo de Ministros, quien, en su discurso de la otra tarde, dijo que, en el orden jurídico, todo esto no era ni delito ni falta, y que en el orden de las relaciones de la Iglesia y el Estado, no era posible apelar aquí á la acción diplomática cerca de la Santa Sede; de modo que esa decantada negociación de carácter diplomático á que el Sr. Villanueva aludía, es una ilusión sin realidad alguna."⁷⁰

Finalment, i com a conclusió de la seva intervenció, culpa el govern de tot aquest afer i, en particular, el seu president Silvela, i incideix, una vegada més, en demanar responsabilitats per haver nomenat Duran i Bas ministre, la persona, al cap i a la fi, que va nomenar Morgades bisbe de Barcelona.

Després del discurs de Dávila va prendre la paraula Silvela per tal de contestar les intervencions anteriors: en primer lloc fa unes rectificacions al senador Dávila i, després, passa a respondre al senador Villanueva.

Tres són els aspectes que Silvela vol rectificar de la intervenció de Dávila. Primer, el president opina que la potestat econòmico-tuitiva de l'estat sobre l'església no existeix i, per tant, que qualsevol conflicte s'ha de resoldre entre les representacions supremes d'ambdues potestats, la qual cosa no afecta al problema que en aquests moments es debat. A més creu que no es dóna, aquí, la consideració de funcionari, que Dávila extén a qualsevol que cobra uns diners de l'estat i que inclouria els bisbes. Exposa la seva opinió d'aquesta manera:

" A mi juicio, la verdadera determinación del concepto administrativo del funcionario público, nace del ejercicio de las funciones; y como las que desempeñan los Obispos y las autoridades eclesiásticas no dependen directamente del Estado, ni éste se relaciona con ellas, sino en lo que puede representar conflictos entre ambas potestades ó en el apoyo que la autoridad civil les presta para el cumplimiento de las sentencias en los juicios eclesiásticos, y para la acción que tengan sobre sus inferiores, entiendo y he sostenido siempre (y esta es la doctrina constante del partido conservador) que los Obispos no pueden ser considerados ni tenidos por funcionarios públicos, y sí por autoridades para todos los efectos del Código Penal."⁷¹

En segon lloc, Silvela li precisa que ell no veu que siguin tan greus les paraules del bisbe a la pastoral com per considerar-les un atemptat contra la unitat de la nació i situar-les, per tant, en els supòsits de la

⁷⁰. Ibid, pag. 131-32.

⁷¹. Ibid, pag. 140.

llei adicional que el senador menciona. Li diu que, si analita ben bé la pastoral, comprovarà que, encara que alguns siguin molt desafortunades, no hi ha afirmacions que constituïexin fets delictius. Una actuació com la que proposa el senador Dávila potser coartaria la llibertat d'opinió, cosa que un bon liberal no pot permetre:

En este concepto, la pastoral del Sr. Obispo de Barcelona no encuentro que encierre delito alguno, y debo manifestarle á S.S. que, si en vez de suscribirla ese señor Obispo, la hubiera suscrito otro ciudadano español, pensaría de ella lo mismo. He declarado y entiendo que representa una orientación equivocada y lamentable; en primer lugar, porque creo que no responde á la realidad de los hechos, porque el número de personas que saben perfectamente el castellano en Cataluña recomendaba y exigía que el sentido de la pastoral hubiera sido precisamente el contrario del que es, considerando como excepción todo lo que fuera la enseñanza del Catecismo y la predicación en catalán, y como regla general, el castellano.

Esta es la realidad de los hechos, especialmente en la diócesis en que el Sr. Obispo de Barcelona se encuentra, porque todavía en la que antiguamente ocupaba, ó sea la de Vich, podría haber tenido más justificación la pastoral."⁷²

Finalment, la tercera rectificació torna a ser una defensa de Duran i Bas incidint en els mateixos arguments de sempre, en el sentit de no considerar-lo un regionalista i d'afirmar que mai va ser cridat al govern en funció de representar als catalanistes, sinó en reconeixement a la seva vàlua i a l'amistat amb el president⁷³.

72. Ibid, pag. 141-42.

73. "Sean qualesquiera las cosas que el Sr. Durán y Bas haya dicho en las discusiones, quizá enardecido por ataques que él consideraba injustos, quizá desenvolviendo ideas, por virtud de la contradicción, con más crudeza que lo hubiera hecho en otras circunstancias, resulta notorio para todos que el Sr. Durán y Bas, cuando vino al Gobierno, vivía absolutamente apartado del movimiento político y regionalista de Cataluña; que jamás le han considerado los regionalistas como correligionario suyo; ni él ha figurado en ninguna de las manifestaciones, programas y peticiones regionalistas, ni se ha leído su nombre en las reuniones en que de estos asuntos se ha tratado, ni siquiera ha escrito en ninguno de sus libros la palabra *regionalista*, como lo ha declarado en el Congreso y en esta Cámara repetidas veces.

El Sr. Duran era un hombre apartado completamente de la política activa, que conservaba en Barcelona el prestigio que es propio de persona que ha desempeñado la cátedra durante tan largos años, y ha ejercido con tanta brillantez las funciones del foro y otras varias relacionadas con la política; pero que tenía su historia en los partidos políticos españoles; que era un hombre procedente de la unión liberal; que había figurado después en el partido conservador con el Sr. Cánovas del castillo constantemente; que siempre había demostrado cierto espíritu de independencia, propio de su carácter, lo cual le había hecho en varias ocasiones tomar parte en los debates un poco apartado de la estricta disciplina de los partidos políticos, si bien figuró como individuo del partido conservador, aceptando todos los programas del Sr. Cánovas del Castillo, con cuya política estuvo completamente conforme durante larguissimos años de su existencia, y mientras el Sr. Cánovas del Castillo desenvolvió la parte más brillante de su obra política en España.

En este concepto, y por estos antecedentes, vino á figurar en este Gobierno, sin género ninguno de compromisos regionalistas. Así lo ha declarado el mismo Sr. Duran y Bas muchas veces, y no hace mucho tiempo que yo he tenido carta suya en que me lo ratifica, y dice que puedo hacer constar donde quiera, que él no ha entrado en el Ministerio con representación regionalista de ninguna clase, sino como hombre de la unión conservadora, y por méritos que yo he estimado, y S.M. se ha dignado aceptar y que me parece eran sobradamente notorios, para el desempeño de la

Silvela contesta, després, al senador Villanueva. En primer lloc, li dóna la raó quan diu que, en el debat, engrescat per la interpel·lació del senador Dávila i per la pastoral del bisbe de Barcelona, no es planteja en cap moment una qüestió religiosa, sinó la qüestió regionalista. Puntualitza que quan ell havia afirmat que no hi havia una qüestió catalana ho deia en el sentit que el govern no tenia res a resoldre sobre el particular, donat que era molt clar que es vivia en un estat amb una unitat de legislació, que respectava les legislacions forals existents en l'ordre civil i administratiu, els plantejaments de la qual el govern no tenia cap intenció de canviar. Era veritat que qüestió regionalista a Catalunya existia de feia temps, molt abans que ell governés, però no podia comparar-se de cap manera aquesta situació amb la de Cuba. Dóna garanties, a més, que les propostes regionalistes mai entraran en el partit conservador perquè representen i signifiquen "lo que yo llamé antes un paso atrás, y á eso no estoy yo de ninguna manera dispuesto"⁷⁴.

Sobre el consell del senador al president en el sentit que dimitís per la responsabilitat de tot el que havia pasat, Silvela respon de manera contundent:

"yo puedo asegurar á S.S. que mi voluntad y mi propósito es continuar en este puesto todo el tiempo que me sea posible, todo el tiempo que á mi entender se necesita con un Gobierno estable, permanente, que responda á las necesidades del país y de las mayorías de ambas Cámaras; todo el tiempo que exija la obra de reconstitución que nosotros hemos declarado que no podía realizarse en un breve período, que necesitaría algunos años para ser completa en su concepto y en su grado definitivo.

Me parece que no se quejará S.S. de la claridad de mis propósitos. Ahora, debo concluir en este particular con una frase también célebre: "Dios sobre todo".⁷⁵

caterra de Gracia y Justicia." Ibid, pag. 144-45.

⁷⁴. Ibid, pag. 151.

⁷⁵. Ibid, pag. 151.

Debat en el Senat, sessió del 29 de gener de 1900⁷⁶.

Aquesta sessió és la culminació de les altres anteriors. Silvela, però, és absent de la sala. Hi intervé el senador Dávila amb el desig de replicar i rectificar els arguments del president del govern exposats anteriorment. Tot i sentir-se contrariat per l'absència del president del govern, Dávila explica i constata les divergències que el separen del cap conservador i formula una pregunta al govern i al seu president, una demanda que demostra la rancúnia amb què alguns polítics espanyols van rebre la pastoral de Morgades:

"... si pueden escribirse con la propia impunidad pastorales como la que últimamente ha escrito el Sr. Obispo de Barcelona, ya que á éste no le somete, como en mi concepto debería sometersele, á los tribunales de justicia competentes, ya que tampoco pueden entablarse por lo que se ve negociaciones de carácter diplomático con la Santa Sede para que el Santo Padre común de los fieles le imponga aquel correctivo que necesariamente merece, ¿será mucho pedir (y esta es mi pregunta), será mucho pedir, repito, del Sr. Presidente del Consejo de Ministros que, dada la autonomia del Estado y su coexistencia con la Iglesia, publique en la "Gaceta" una Real Orden por virtud de la cual se diga que la pastoral del Sr Obispo de Barcelona es "un documento que hubiera sido mejor que no se hubiese escrito, y que el Obispo, su autor, se ha excedido en el uso de las facultades que le corresponden?"⁷⁷

Després hi ha una intervenció de Villanueva per insistir que, per a ell, no hi ha delictes en la pastoral de Morgades, la qual cosa el diferencia de Dávila i així ho posa de manifest. Recomana utilitzar la via diplomàtica perquè sigui la Santa Seu qui faci les recomanacions pertinents al bisbe.

Posteriorment, entre rèpliques i contrarèpliques, es donà per finalitzada la sessió.

⁷⁶. *Diario de sesiones. Senado 1899-1900*. Tomo 7. - Sesión del lunes 29 de enero de 1900. nº 119, págs 2231-2236. Aquesta sessió no hi és al llibre *La pastoral del...Obispo de Barcelona...impugnada o defendida*. Barcelona 1901.

⁷⁷. *Ibid.*, pág 2232.

Debat en el Congrés de Diputats, 19 de gener de 1900⁷⁸

El primer debat sobre la pastoral del bisbe Morgades al Congrés dels Diputats el va obrir el diputat liberal independent Cañellas, que va dirigir un prec i una pregunta al govern i al president del consell de ministres Silvela, present en hemicicle. Cañellas va començar lloant el bisbe⁷⁹ i argumentant que no li semblava pas malament que es discutís el sentit polític i, fins i tot, l'oportunitat de la pastoral, però que, després d'haver vist que el que es pretenia era acusar el bisbe d'un delicte i menysprear la llengua catalana⁸⁰, tenia l'obligació d'intervenir per tal de sortir-ne en defensa.

Explica, en la seva intervenció, que és un fet sabut que en molts pobles del Principat no es coneix el castellà i que, per aquest motiu, s'ha predicat i es predica en català; el mateix es dona en l'administració de justícia, on cal traduir del castellà al català les preguntes que el fiscal o el jutge fan als seus testimonis.

Tot i això, no s'està de fer una consideració enverinada i crítica envers el govern conservador per la seva actitud de nomenar catalanistes per a càrrecs importants com alcaldes, ministres i bisbes, tot demanant "si el Gobierno de S. M. cree que nombrando alcaldes regionalistas de Real orden y Ministros y Obispos catalanistas, en vez de agravarse debia desaparecer la cuestión regionalista. Sembrando vientos, se recojen tempestades"⁸¹. Afegeix, irònicament, que el govern conservador deu haver après a escriure en català donat que, un cop al poder, són molts els que l'escriuen en aquest idioma i

78. *Diario de sesiones. Congreso de los Diputados. Tomo 10. - Sesión del viernes 19 de enero de 1900. n.º 109. pàgs 3639-3646. Està reproduïda en el llibre La pastoral del... Obispo de Barcelona... impugnada o defendida. Barcelona 1901, del qual en seguirem el paginat.*

79. Tot i que abans de començar ha de fer una declaració de principis que diu molt de l'ambient hostil que hi havia en el Congrés dels Diputats sobre el fet català: "Declaro ante todo que necesito hoy, aún más que otros días, de la benevolencia de la Cámara, y declaro además, que soy español ante todo; que mis tres hijos han nacido en Madrid; pero aparte de mi españolismo, vengo á defender hoy aquí al ilustre Sr. Obispo de Barcelona, á sa eminencia del episcopado español, á ese virtuosísimo Prelado que en Vich y en Barcelona ha demostrado un día y otro día, á la par que su talento y su ilustración, virtudes preclaras, sobre todo, la virtud de la caridad." *Ibid*, pag. 153.

80. "la lengua más viril que conozco, la lengua catalana, la hermosa lengua catalana, que es tan hermosa como la lengua castellana", afirmació que, segons el Diari de sessions, aixecà "rumores". *Ibid*, pag. 154.

81. *Ibid*, pag. 155.

demanen ser contestats de la mateixa manera.

Finalment, fa un prec i un seguit de consideracions al govern, que ara reproduïrem. És interessant d'assenyalar que veia Morgades com un bisbe atrapat pels catalanistes que l'havien empès al bisbat i a qui, per tant, havia de correspondre d'alguna manera:

"(...) la cuestión tiene verdadera importancia y trascendencia, orque no ha de olvidar el Gobierno de S.M. quedentro de pocos días vamos a discutir aquí nuevamente la cuestión del concierto económico, y a mí mes asusta pensar las consecuencias que sobrevendrán, según sea la resolución que se adopte en el caso concreto de la famosa pastoral del Obispo de Barcelona. De aquíel ruego que dirijo al Gobierno de S.M., y es, que no dé ninguna importancia, no digo ya en el sentido de la criminalidad, sino en el de la simple falta, á la pastoral del Sr. Obispo de Barcelona, y que entienda, como yo entiendo, que ese Obispo no ha hecho ni más ni menos que cumplir estrictamente con sus deberes de Obispo, porque estimulado por los catalanistas que lo han elevado hasta la sede de Barcelona, el no podía faltar a los compromisos contraídos, a menos de que se expusiera a que aquellos sus amigos y admiradores le dijeran que, conquistada la Silla de Barcelona, olvidaba por completo sus promesas y sus compromisos."⁸²

Acaba la intervenció amb un advertiment: cal tenir molta cura en posar harmonia en aquest afer, perquè, en cas contrari, la tempestat que es podria desencadenar podria tenir unes conseqüències polítiques impressionats:

" Porque hasta ahora son muy pocos los paisanos mios, son muy pocos los catalanes que no amen como yo amo á España y que no deseen ante todo ser españoles; pero tales se podrían poner las cosas, tales podrían ser las consecuencias, que el exiguo número que hoy no está conforme con estas ideas patrióticas, con estas ideas que yo no abandonaré nunca, ese exiguo número de catalanistas se convirtiera, por efecto de ciertas resoluciones poco premeditadas, en una mayoría en Cataluña, que es lo que yo no deseo."⁸³

El president del govern, Silvela, en la resposta que va donar al diputat Cañellas, exposà la que seria la seva posició oficial i pública en aquesta qüestió, que va mantenir, a més, al llarg de tots els debats:

" Me concretaré a la pregunta que S.S. me ha dirigido, y que creo puede reducirse a estos sencillos términos: si el Gobierno de S.M. cree que hay algún delito ó falta en la pastoral del Sr. Obispo de Barcelona. Debo decir a S.S. que la he leído atentamente, y que, en mi juicio, que al fin y al cabo no puede ser sino el juicio de una persona que no tiene encargo de administrar justicia, no hay absolutamente ningún delito ni falta de los que define el Código penal. Lo que sí hay es una falta, y

82. Ibid, pag. 156.

83. Ibid, pag. 156.

sigo hablando en este sentido de opinión particular, a consideraciones y a discreciones, que realmente hacen de esta pastoral un documento de aquellos que hubiera sido mucho mejor que no se publicaran. Pero, falta ó delito, yo no veo absolutamente ninguno, y por lo tanto, el Gobierno no tiene por qué excitar el celo del Ministerio fiscal, que es lo único que podría haberse solicitado, en el caso de que se estimara que había falta ó delito, para perseguir de ninguna suerte al Sr. Obispo de Barcelona."⁸⁴

Queda clar que a Silvela no li agradà gens la pastoral, ja que confessa que li hauria semblat millor que no s'hagués publicat mai. Sabia, però, que actuar de manera contundent i pública contra el bisbe hauria suposat, primer, donar la raó a l'oposició i, segon, un perill a causa de la reacció que hauria pogut tenir Catalunya. Era evident que preferia un escarment privat per part del Vaticà.

Després de la rèplica del diputat Cañellas a la intervenció de Silvela⁸⁵ va prendre la paraula el diputat Romero Robledo. En la seva intervenció, el fogós diputat reconeix, d'entrada, que l'apreciació del president del govern és encertada en considerar que a la pastoral de Morgades no hi ha res que pugui ser considerat un delictes, "lo cual no quita para que yo le dé una gravedad suma, inmensa, mayor que si hubiera cometido algún delito definido en el Código penal"⁸⁶. Passa, posteriorment, a valorar tot un seguit de coses relacionades amb aquest fet. Comença criticant la presència en el govern anterior de persones com el general Polavieja⁸⁷ i Duran i Bas perquè, segons el diputat, "estamos tocando las consecuencias del error original de aquellos que, no siendo políticos, ni teniendo servicios políticos en què apoyarse,

⁸⁴. Ibid, pg 157.

⁸⁵. La rèplica del diputat Cañellas a la intervenció de Silvela només va servir per engrescar els ànims. Un cop sabuda la posició del president del govern en el sentit de no considerar cap delictes les paraules de Morgades, el diputat passà a fer moltes consideracions sobre el català, demanant que es respectés aquesta llengua de la mateixa manera que els catalans respectaven la castellana. El fet provocà tot un seguit d'intervencions d'altres diputats i un intercanvi de frases sobre la llengua oficial, sobre els alcaldes de Reus i Tarragona que havien fet plens a l'ajuntament en català i sobre l'autorització a fer servir el català en els telegrams i telefonemes. Tot plegat va fer intervenir el president del Senat, per tal de posar ordre, advertint al diputat Cañellas que estava fent un seguit de consideracions que res tenien a veure amb el que s'estava discutint. Aquest contestà: "Tiene S.S razón; pero yo contestaba a las interrupciones de los individuos de la mayoría y de las minorías. (Nuevos rumores en todos los lados de la Cámara.) Ya sé que estoy sólo aquí, desgraciadamente, y esto es para mi el síntoma más alarmante que tiene el caso. Los catalanes estamos aquí solos. (Protestas.-El Sr. Presidente agita la campanilla.) Ibid, pag 157-58.

⁸⁶. Ibid, pag 159.

⁸⁷. La menció del nom del general provoca la reacció immediata del diputat Mataix, que defensa el general de les crítiques i ataca personalment al mateix Romero Robledo la qual cosa ha de fer intervenir al president del Congrés per aturar les interrupcions. Ibid. pag 159.

recogen en cualquier parte cualquier bandera para encumbrarse á las esferas de poder"⁸⁸. El diputat recorda que ja havia advertit de la política errònia del govern pel que feia l'alcaldia de Barcelona i les designacions dels bisbes Morgades i Torras i Bages. Les paraules del diputat en aquest punt són molt clares:

" En aquellos dias tuve yo el disgusto, que para mi lo ha sido siempre el tener que censurar en materia tan delicada y tan grave como la que se refiere á la integridad de la Patria, tuve yo el disgusto de advertir y de censurar la política del gobierno, por los representantes que aquella política tenía en Barcelona, ya en el alcalde, de designación Real, ya en el Obispo propuesto para aquella Silla, y en el Obispo de Vich, del cual es aquí público, y quedó completamente comprobado que, presbítero sencillo, sin mérito alguno, aunque con virtudes, había sido elevado á la silla episcopal de Vich por el solo hecho de haber escrito un folleto en catalán contra los españoles y castellanos y advertí al Gobierno los peligros que aquella política traería." ⁸⁹.

Pel que fa la pastoral, ja hem dit que Romero Robledo coincidia amb Silvela en dues coses: no la considerava objecte de delictes penal però la catalogava, també, com un fet greu. A partir d'aquí, el diputat plantejava un seguit de preguntes a l'executiu:

" ¿Es que el Gobierno se va a limitar a emitir ese juicio, ó va á tomar alguna providencia para impedir que hechos de esta clase se repitan?"⁹⁰

I continua el discurs amb tot un reguitzell d'interrogacions retòriques, atacs directes a Morgades i al catalanisme:

" En efecto, esta pastoral tiene circunstancias que la hacen muy grave. ¿Es verdad que el Gobierno ha dado importancia y ha combatido al catalanismo exagerado, suponiéndolo autor, como carlista y clerical, de los conflictos de Barcelona relacionados con el cobro de las contribuciones? Ahí está el *Diario de las Sesiones* demostrándolo.

¿Es verdad que existen en Barcelona periódicos separatistas? ¿Es verdad que la *Veu de Catalunya*, es un periódico que se distingue por injuriar á los poderes públicos de España y por verter en todos los tonos su odio y aborrecimiento á la madre Patria? ¿No es verdad, y el Gobierno debe saberlo, que el Sr. Obispo de Barcelona ha colaborado, ha escrito en la *Veu de Catalunya*, y que en un número ilustrado que circula por Barcelona se alega ese título para el amor de los catalanes en favor de ese dignísimo Prelado? Pues si á esto se agrega que este Obispo de Barcelona todas las cuestiones políticas procura envenenarlas,

⁸⁸. Ibid, pag 160.

⁸⁹. Ibid, pag. 160.

⁹⁰. Ibid, pag. 162.

une esa fracción católica en contra del sentimiento unánime español que late en el corazón de los catalanes, lo mismo que en nuestro corazón, en todas esas cuestiones el Obispo de Barcelona toma la vanguardia, la dirección, y en su palacio se celebran juntas y se hace todo género de gestiones políticas, ¿no es verdad, señores, que el Obispo de Barcelona, mas que un cura de almas y de la salvación en el otro mundo, de lo que se está ocupando es de los intereses mezquinos de éste y de las pasiones políticas que aquí nos enconan y dividen?"⁹¹

Segons el diputat, la pastoral és una mena de provocació del bisbe, car està adreçada no als que no saben el castellà, sinó als que el saben, ja que està escrita en aquest idioma. A més, es tracta d'un desafiament i una injúria a tot Espanya, les seves institucions i els seus governants, i representa, alhora, un intent de desfer "la obra de unos Reyes, cuyos nombres no es menester dar, que la historia y el mundo los conocen, solamente con decir que eran los Reyes Católicos, fundadores de la unidad nacional"⁹².

Fa una reflexió, en veu alta, sobre com s'ha de sentir ofès el cap del govern, donat que Morgades, en els seus setze anys com a bisbe, no s'havia atrevit mai a fer amb altres governs el que s'atreveix a fer, ara, amb aquest:

" Antes de ser Obispo de Barcelona ha sido Obispo de Vich. En estos diez y seis años y en ese Obispado, no ha hecho absolutamente nada que fuera en el sentido de esa pastoral. ¿Es por función ó virtud evangélica por lo que en diez y seis años ha dormido desconociendo sus deberes, y viene ahora á despertar coincidiendo con las agitaciones políticas y con la bandera del regionalismo? Durante los Gobiernos que pesidió el Sr. Canovas, y durante los Gobiernos que presidió el Sr. Sagasta, jamás, jamás, ni se atrevió ni se hubiera atrevido el actual Obispo de Barcelona, antes Obispo de Vich, á hacer nada parecido á lo que se atreve a hacer delante de ese Gobierno y delante de ese Presidente del Consejo de Ministros. ¿No es verdad que el Sr. Silvela se ha de sentir ofendido é injuriado por el menosprecio de su poder que revelan semejantes actos?"⁹³

I continua amb valoracions sarcàstiques sobre el que pretén el bisbe pel que fa la llengüa.

" De modo Sr. Diputados que ese digno Prelado pretende anular la obra de cuatro siglos, pretende desarraigar el español, pretende reintegrar y restaurar el catalán. Nada menos que eso quiere ese Sr. Obispo de Vich, que estuvo antes de su preconización diez y seis años callado ó hablando español; que ha sido presentado al

91. Ibid, pag. 162-63.

92. Ibid, pag 163.

93. Ibid, pag 164.

Papa en lengua española, de seguro, y que ha cobrado y cobra sus temporalidades en moneda española. Pero, en fin, él habla de esa manera, y siempre que tiene que citar á España lo hace como si se tratara de un país extranjero. Inspirado por el amor á su grey, dice que enseñará el catecismo en catalán, y que él procurará enseñar también á los que no sepan catalán; y á renglón seguido dice que igualmente lo enseñará á las colonias de italianos, franceses y alemanes que hay en Cataluña; de modo que para ese Sr. Obispo, los que hablan en castellano y residen en Cataluña, constituyen una colonia de España, al nivel de la de Italia ó de la de Francia."⁹⁴

La part de la pastoral de Morgades on afirmava, segons els crítics, que les colònies d'estrangers tenien assegurat l'ensenyament del catecisme en la seva llengua i que consideracions semblants es farien pel castellà, fou ràpidament interpretada, com hem vist, com un signe d'anti-espanyolisme pel fet d'identificar els "castellans-espanyols" amb els estrangers. Una cosa absolutament contrària als propis convenciments de Morgades.

Romero Robledo destaca dos aspectes més de la pastoral. El primer, és la crítica que el bisbe fa de l'ensenyament del país i de l'abandonament en què l'estat ha tingut sempre la instrucció. Cosa que, segons Morgades i reinterpretat pel diputat, ha potenciat que molts pares enviïn els seus fills a treballar de molt petits, que molts pobles rurals hagin estat oblidats i que molts mestres visquin en la més absoluta misèria, la qual cosa ha tingut com a conseqüència que l'idioma oficial no sigui conegut arreu. Romero Robledo considera que aquestes crítiques són un insult perquè, malgrat totes les deficiències que hi pugui haver en la instrucció pública, totes les culpes no poden ser carregades a aquest govern i, per altra banda, amb aquestes afirmacions es desqualifiquen tots els esforços que, des de molts anys, ha anat fent l'estat per millorar l'ensenyament i la situació dels mestres.

El segon aspecte, és la referència que fa Morgades, en la pastoral, al fet que Catalunya pateixi el jou de ser administrada, educada i jutjada en castellà i la necessitat de ser exigents per poder rebre, almenys, l'ensenyament del catecisme en català. Romero Robledo troba aquestes consideracions absolutament desafortunades, donat que, si es parla de "jou", significa que els catalans estan sotmesos, no només per l'administració, els tribunals o les institucions de l'ensenyament, sinó per tot el que representa el món oficial que té, com a instàncies superiors, en primer lloc el govern

⁹⁴. Ibid, pag.166.

i, finalment, la pròpia monarquia. Per tant, les paraules del bisbe de Barcelona, d'aquesta manera, poden ser interpretades com un acte contrari a la pròpia unitat de l'estat, unitat que vol posar de manifest en les seves últimes consideracions, que citem:

" Como véis, el programa no puede ser más claro y su gravedad evidente, y yo me felicito de los sentimientos de adhesión que mis palabras ha prestado la mayoría; porque, es verdad, delante de una cuestión, como ésta, ho hay partidos, no hay mayoría ni minorías; aquí todos somos españoles, y son facciosos los que vienen á recordar á los pueblos que hubo un tiempo en que tuvieron cierta vida independiente y que vinieron á sumarse en la nacionalidad patria. Hoy no hay catalanes, ni vascos, ni navarros, ni andaluces; hoy no hay más que españoles en todos los territorios de la Península; el sentimiento unánime de la Cámara lo ha demostrado, y yo tengo la absoluta confianza en que el gobierno ha de responder á estos sentimientos y á la rectitud de intención con que yo he pronunciado estas palabras."⁹⁵

Podríem, per tant, resumir la intervenció de Romero Robledo amb una pregunta que es fa, ell mateix, a l'inici: "¿Hay algún problema catalán en la política española?"⁹⁶.

Silvela, en el torn de resposta, començà, precisament, per intentar respondre aquesta pregunta i afirmar que aquí "no hay absolutamente ningún problema catalán que resolver. Aquí no hay más que problemas españoles." I segueix:

"Todos absolutamente todos, y muy especialmente los económicos, tienen un carácter de unidad y de univesalidad que nosotros no podemos olvidar, pues si bien entiendo y he defendido siempre que las diferenciaciones, los caracteres diversos de las lenguas, dialectos, literatura y leyes, y aun de costumbres, deben respetarse escrupulosamente, y en ese sentido he sido defensor de esas ideas que creo constituyen elementos vigorosos de la Patria, precisamente en el problema á que S.S. ha referido, que es especialmente el económico, no existe ninguna de esas razones, y la completa unidad é igualdad de todos los españoles puede y debe realizarse sin consideración á ningún linaje de especialidades ni regionalismos."⁹⁷

Més endavant, tot i congratular-se que el diputat Romero tingui la mateixa apreciació que ell en el sentit que no hi ha cap element de la pastoral que pugui ser constituït de delictes penals, el president del govern expressa la seva posició i la del govern, d'acord amb la legislació vigent:

95. Ibid, pag. 170.

96. Ibid, pag. 161.

97. Ibid, pag. 171.

" Pero debo fijar claramente, porque á ello me llevan mis deberes de Gobierno, lo que son las restricciones que me impone la legislación y el régimen en que vivimos, restricciones que habiendo concluído con el régimen antiguo de relaciones entre la Iglesia y el Estado, representado por lo que se llamó en otro tiempo la potestad económica y tuitiva, ha dejado exclusivamente reducidas las relaciones del poder público con los Obispos y los ministros de la Iglesia, á las establecidas en el cumplimiento de las leyes criminales.

Si esas leyes se infringieran, por alta y elevada que fuera la autoridad que las infringiera, el Gobierno las haría respetar y obedecer é impondría los castigos á que se hicieran acreedores á los que las infringieran. Mientras no las infrinjan y permanezcan en el terreno de las opiniones, de las manifestaciones, de las orientaciones sociológicas más ó menos equivocadas y lamentables... Mientras en ese terreno permanezcan los principios de nuestra legislación eminentemente liberal, y de los cuales, yo por mi parte, no estoy dispuesto a prescindir, nos obligan a mantenernos en cierta reserva, en cierta prudencia verdadera para intervenir, que S.S. creo yo reconocerá es conveniente, sin que eso excluya el ejercicio de aquellas facultades generales de gobiern, y de aquellas iniciativas que puedan tener en otro orden de consideraciones y de esferas, para procurar que se restablezcan, donde sea preciso, la prudencia y la discreción que están recomendadas en lo que se refiere al ejercicio de las facultades eclesiásticas por las potestades y poderes diversos del estado español."⁹⁸

Acaba la intervenció amb una reflexió encaminada a fer veure com pot ser negatiu que es parli tant del tema del problema català i se li doni una importància que no té⁹⁹, quan el sentiment unànim dels catalans és, segons ell, d'amor a Espanya.

98. Ibid, pag. 171-72.

99. Reflexió que comparteix el mateix Romero Robledo quan contesta a Silvela, alhora que el diputat marquès de Soto-Hermoso s'afegeix a aquesta reflexió ja que "asuntos de esta naturaleza tan candente conviene que se hable lo menos posible" i finalitzant amb unes consideracions entorn el patriotisme dels diputats catalans que foren molt aplaudides en l'hemicicle: "yo y todos los Diputados catalanes, estamos también completamente conformes con las manifestaciones de patriotismo y españolismo que tan elocuentemente ha expuesto el Sr. Romero Robledo, yo no quiero hablar más, no quiero prolongar este molesto debate, sino única y exclusivamente para hacer constar, que se sepa, que Catalunya ama á España, y que Cataluña estará siempre al lado de España." Ibid, pag. 175.

Sessió en el Congrés de Diputats del 20 de febrer de 1900¹⁰⁰

La sessió del Congrés de Diputats del 20 de febrer va tenir dos protagonistes: per una banda, Romero Robledo, que va formular una pregunta al govern i, per l'altra, Silvela, que va contestar-la.

La intervenció de Romero Robledo és un rosari de consideracions i acusacions al govern en relació als esdeveniments que es donen a Catalunya: consideracions sobre la gravetat del catalanisme a causa de la política de l'estat, acusacions sobre la feblesa del govern i sobre la seva manca d'iniciativa. És, alhora, una resposta a la pastoral i a l'actitud de Morgades, a la poca fermesa a l'hora d'aturar manifestacions "separatistes", que es van donant a tot el territori català, i una constatació de la semblança d'aquesta situació amb el cas cubà. La pregunta que formula al govern, per tant, és molt simple: "¿El Gobierno entiende legal lo que está sucediendo en Cataluña? ¿Sí, ó no?"¹⁰¹.

Silvela, en la seva resposta, afirma, d'entrada, que el que passa a Catalunya és una mena de malaltia nerviosa, ja que "el catalanismo no pasa de ser una neurosi"¹⁰², i explicita molt més aquesta particular visió quan diu:

" Dicho esto, añadiré respecto de la pregunta que su señoría me ha hecho sobre el catalanismo algo que ya va anticipado en las pocas palabras que llevo pronunciadas; es, a saber: que el catalanismo, representado especialmente en el programa de Manresa, lo conceptúo como un retroceso evidente, como un salto atrás en todo género de ideas sociológicas, económicas y políticas, destituido completamente de verdaderas raíces en el país, donde no tiene fuerza material, donde tampoco tiene partido organizado que le sostenga, donde cuenta, sí, con algunas inteligencias privilegiadas que producen el suficiente ruido y movimiento literario, para que aquí nos alarmemos excesivamente sobre lo que, á mi entender, no constituye peligro alguno, ni en Catalunya, ni en el resto de España, y lo que no se puee comparar por ningún concepto con lo que S.S. indicaba como término de comparación respecto de la isla de Cuba."¹⁰³

Segons Silvela, el problema de Cuba era de caire social, econòmic i

¹⁰⁰. *Diario de sesiones. Congreso de los Diputados. Tomo 12. - Sesión del martes 20 de febrero de 1900. nº 134. págs 4644-4650. Està reproduïda en el llibre La pastoral del...Obispo de Barcelona...impugnada o defendida. Barcelona 1901, del qual en seguirem el paginat.*

¹⁰¹. *Ibid*, pag. 177.

¹⁰². *Ibid*, pag. 178.

¹⁰³. *Ibid*, pag. 179.

polític; a Catalunya només es tracta d'un problema literari i nerviós.

Passa a contestar, després, tots els interrogants formulats per Romero Robledo. En primer lloc, considera que, en el cas de Morgades i un cop establert que la pastoral no es tracta de cap delictes, s'ha actuat amb els mitjans morals i indirectes que requeria la situació, "Y en cuanto á la acción indirecta que el Gobierno ha podido ejercer para que sobre el ánimo del Sr. Obispo de Barcelona se viertan conceptos y se influya en orientaciones que puedan favorecer lo que sea su conducta en el porvenir, entiendo que se ha conseguido todo lo que se podía desear"¹⁰⁴. Després, dóna la seva opinió sobre la legalitat o no de les bases de Manresa. Les qualifica de programa "completamente absurdo, contrario á los intereses de España, á las conveniencias del país, al estado de las ciencias sociales y políticas; entiendo que es una orientación que, tratando de destruir los fundamentos de nuestra nacionalidad, de nuestra unidad y de nuestra constitución, es una cosa que no tiene realidad entre nosotros, que todos los partidos españoles deben abominar de ella y considerarla como un absurdo"¹⁰⁵. Malgrat aquestes afirmacions, Silvela creu que les afirmacions que contenen són completament legals i cauen dins la legalitat constitucional.

Romero Robledo, en el seu torn de rèplica a les paraules de Silvela, és extraordinàriament dur. Contesta al president de govern i li diu que, segons el seu criteri, ha errat en la diagnosi del tipus d'enfermetat que suposa el catalanisme, molt més greu del que considera el president. Quant a fer canviar l'actitud del bisbe Morgades, pensa que el govern no ha fet res, cosa que es demostra amb la proliferació d'actes religiosos predicats en català i en la lluita entre catalanistes i no-catalanistes dins de l'estament eclesiàstic¹⁰⁶.

104. *Ibid*, pag 179.

105. *Ibid*, pag. 180.

106. En aquest sentit fa tot un seguit de consideracions que, algunes d'elles són totalment falses: "Pues ahora, el día de Santa Eulalia, patrona de Barcelona, por primera vez se ha atrevido un orador sagrado en la catedral de Barcelona á predicar en catalán (aspecte que probablemente es falso). Sabe el Gobierno, debe saberlo i al menos, que el cabildo está dividido entre los canónigos que lo eran ya en tiempo del Obispo Sr. Català, los cuales siguen defendiendo la conveniencia de predicar en el idioma patrio, y los canónigos nuevos, del reciente Obispo Sr. Morgades, los cuales siguen manteniendo que es necesario predicar en catalán (señala que no hi havia hagut cap nomenament de nous cononges a la catedral de Barcelona des de l'entronització de Morgades). ¿Es esto meramente literario? ¿Es este el éxito que ha obtenido el Gobierno? Ya lo habeis visto. En la iglesia de Gracia de los josefinos, salen los fieles en verdadera discordia y en guerra civil; el sacerdote tiene que abandonar ante la fuerza bruta, la sagrada cátedra de Dios (señala que això és una mentida), el Cabildo de Barcelona se halla dividido en dos facciones: la de los amantes del idioma patrio y la de os enemigos de este idioma, y sobre todos ellos está el Obispo, pensando, resolviendo todas las cuestiones, y obligando á todos los colegios á introducir grandes innovaciones, como, por ejemplo, en el Colegio del Sagrado Corazón, que

Però és que, a més, Romero Robledo es dedica, comparant-ho en alguns aspectes amb Cuba, a desautoritzar d'una manera molt violenta tot el que pot suposar el catalanisme. Creiem que, com a mostra del tipus d'argumentacions que fa servir, és significatiu aquest paràgraf que parla de l'himne nacional de Catalunya:

" La *Marsellesa* significa los esfuerzos de la época antigua para fundar la vida moderna; el himno de Riego es el himno á que nos hemos acostumbrado todos á unir las conquistas de la libertad; pero el himno de los segadores, ¿sabéis lo que significa? Odio, rencor, exterminio, traición; el himno de los segadores es el himno que se inspira en aquel sangriento hecho de 1640, cuando entraron en Barcelona los segadores para asesinar al virey Conde de Santa Coloma y á los oficiales reales; el el himno que se canta en odio á España enalteciendo aquellos juramentos de aquellos desgraciados, nuestros antecesores, que desgraciadamente tienen sucesores que quieren restablecerlo, que juraban fidelidad al Rey de Francia y comprometían a la Patria y nos obligaban á perder á Portugal. El himno de ossegadores es un himno de odio, es un himno de rencor, es un himno de exterminio contra la raza española, contra todas las provincias que forman la Monarquía española."¹⁰⁷

Sessió del Congrés de Diputats del 21 de febrer de 1900¹⁰⁸.

La sessió del Congrés dels Diputats del 21 de febrer de 1900 va consistir en un seguit d'intervencions, rèpliques i contrarèpliques -en alguns moments va haver d'intervenir el president de la càmera per posar ordre- que van tenir com a protagonistes els diputats Sallarès, Romero Robledo i Abadal.

Els elements centrals del debat foren molts, però, tots, centrats en aspectes relacionats amb el catalanisme i la situació política de Catalunya.

En primer lloc, hi ha una protesta, per part del sabadellenc Sallarès, per les acusacions a Catalunya, fetes al Senat, de tenir una posició ambígua

enseñan el Catecismo en catalán, allí donde se venía siempre enseñando en castellano ¿Son estas cuestiones literarias?" Ibid, pag. 184.

107. Ibid, pag. 188.

108. *Diario de sesiones. Congreso de los Diputados*. Tomo 12. - Sesión del miércoles 21 de febrero de 1900. nº 135. págs 4683-4691. Està reproduïda en el llibre *La pastoral del...Obispo de Barcelona...impugnada o defendida*. Barcelona 1901, del qual en seguirem el paginat.

en el cas cubà, de moure's per interessos estrictament econòmics i egoistes en les seves relacions comercials amb l'illa del Carib i de ser molt poc solidària amb la resta d'Espanya. Sallarès recorda que les exportacions catalanes a Cuba representaven només un terç del total i que, per tant, es veien afavorides d'altres zones del país. També retreu la participació de Catalunya en les despeses de l'Estat. Desmenteix que visqui a expenses de les altres zones de l'Estat i, a més, precisa que les coses que rep les agraeix contribuint d'una manera exemplar.

Els motius de controvèrsia entre Sallarès i Romero Robledo durant tot el debat, es centraren en temes referents a la consideració de Morgades com a separatista o catalanista¹⁰⁹; discutiren, també, sobre Torras i Bages i els seus mèrits per a ser bisbe¹¹⁰; sobre el que significaven políticament les Bases de Manresa¹¹¹; sobre la llengua catalana¹¹² i sobre la possible repressió del catalanisme o regionalisme¹¹³. A més, es creuaren opinions i acusacions favorables o desfavorables sobre el paper que Morgades jugava com a factòtum polític a Barcelona i sobre les reunions a Palau, considerat un lloc de

¹⁰⁹. Sallarès parla que ha sentit que s'acusava a Morgades com a separatista, catalanista i, fins i tot, carlista. Que res de tot això és cert, que la pastoral no pot ser considerada separatista de cap de les maneres i que Morgades, a més, va fer incloure al rey en les oracions que feien els clergues del bisbat de Vic quan va prendre possessió d'aquell bisbat a qual cosa no pot ser acusat de carlí. Romero Robledo amb una gran habilitat parlamentària nega que ell hagi qualificat mai amb aquests termes al bisbe de Barcelona.

¹¹⁰. Sallarès discuteix les afirmacions que deien que Torras i Bages no va havia donat les gràcies pel seu nomenament com a bisbe de Vic a la Reina regent. Afirmar que això és una mentida donat que el bisbe va anar a San Sebastián per tal d'expressar-li la seva gratitud. A més diu que no es pot calumniar i dir que un personatge que només ha escrit circulars hagi pogut arribar a bisbe quan l'obra de Torras i Bages ocupa moltes pàgines impreses.

¹¹¹. Sallarès es mostra disconforme amb les Bases de Manresa tot i que diu que els que les redactaren no tenien cap ànim separatista: "He de declarar que nunca las he aceptado; y digo más: que entiendo que las Bases de Manresa no pueden favorecer, como pretenden ó desean los autores de ellas, á los intereses de Cataluña de ninguna manera; y por esto es por lo que no las acepto; no porque crea que tienen la menor tendencia separatista." Ibid, pag. 195-96.

¹¹². Fa consideracions sobre la llengua catalana donant les opinions de personatges com Menendez y Pelayo quan va afirmar que atemptar contra la llengua catalana seria un sacrilegi. Argumentació contestada per Romero Robledo en el sentit que defensar la llengua castellana com a oficial a Espanya no és menysprear el català i que, fins i tot, ell sempre ha parlat de llengua quan hi ha alguns que en diuen un dialecte.

¹¹³. Sallarès desaconsella optar per la repressió per frenar el catalanisme en el que pugui tenir de disgregador. Pensa que "no debe ser este el medio para extinguir el catalanismo, en lo que tenga ó pueda tener de iluso ó de extraviado. La única manera de que, no sólo el catalanismo, sino todo lo que pueda pugnar y pugna con ciertas bases de la sociedad española pueda ser coregido, es atender á aquellas tendencias descentralizadoras que dominan en la opinión pública." Ibid, pag. 197. Romero Robledo, per altra banda, li contesta que mai ha demanat ell mesures de rigor, sinó coherència en el govern que és molt diferent.

conspiració catalanista¹¹⁴.

La intervenció del diputat Abadales se centra, a part de fer una defensa de Morgades i de Torras i Bages, en explicitar què significa el regionalisme, per tal que ningú més faci afirmacions, segons ell, que s'allunyen de la realitat i del pensament dels regionalistes. El paràgraf que reproduïrem seguidament és una bona mostra de la intervenció del diputat:

" Si es posible que subsista el programa federal sin ser tachado de contrario á la unidad del Estado español, con mucha más razón puede subsistir el programa regionalista, sin que se pueda decir que atenta á tal integridad; por lo mismo que la base y el fundamento del regionalismo, base y fundamento del criterio que alienta en el programa de Manresa, distintos de la base y fundamento del federalismo, son precisamente lo que dan consistencia mayor en el regionalismo al vínculo superior del Estado. Pues que lo peligroso del federalismo es aquel individualismo exagerado en que se funda, y que hace descansar la unión de unas y otras personas, de unos y otros núcleos, en algo que puede ser mudable y movedizo, como la voluntad misma del individuo, mientras que el regionalismo funda la unidad de todas las regiones españolas y su superior convicción en un solo Estado, en las fuerzas históricas y en la naturaleza misma de las cosas, que hacen que todas las regiones que existen en España sean españolas. ¡Ah!, si los cimientos pudiesen cambiar de modo de ser; si real y efectivamente pudiese la historia desaparecer en un momento; si la naturaleza de las cosas cambiara y dejara de ser españolas estas regiones en el fondo de su ser, entonces no habría unitarismo, ni federalismo, ni sistema político de ninguna clase que hiciesen posible que este Estado español subsistiese por más tiempo; pero desde el momento en que la naturaleza de las cosas hace que Cataluña sea española, y que lo sea Aragón, Navarra, Valencia, Asturias y las demás regiones de la Península, es indudable que, no por voluntad de los individuos, no por voluntad de los hombres, sino por su propia esencia y naturaleza, todas estas regiones han de constituir la superior concreción del Estado español."¹¹⁵

Abadal planteja la qüestió del regionalisme com un veritable regeneracionisme d'Espanya.

¹¹⁴. Aquest fet es repetiria moltes vegades en els debats. Per un cantó, els contraris de Morgades l'acusarien que tota la política regionalista es cuina al Palau Episcopal de Barcelona en reunions que aglutinen les forces vives de Catalunya. Els defensors de Morgades pensen que Morgades actua corectament donat la seva condició de senador i que les acusacions de conspiració són molt mal intencionades.

¹¹⁵. Ibid, pag. 211-12.

Sessió del Congrés de Diputats del 22 de febrer de 1900¹¹⁶.

La sessió que va tenir lloc el 22 de febrer de 1900, continuació de les altres, va centrar-se, bàsicament, en el tema del catalanisme i del regionalisme, sense amb prou feines fer esment del cas de Morgades.

Comença el torn d'intervencions el diputat Poveda que fa una pregunta al govern sobre la permisivitat de mítings i textos catalanistes¹¹⁷.

Acte seguit va prendre la paraula el diputat Mataix, a fi i a efecte de contestar unes afirmacions que Romero Robledo havia fet sobre el general Polavieja. Mataix comença fent unes consideracions generals sobre el catalanisme i passa a analitzar les Bases de Manresa, que considera el seu text fonamental. Després d'afirmar rotundament que "somos adversarios; digo más, : somos enemigos irreconciliables de las bases de Manresa"¹¹⁸, explica les raons per les quals no les accepten: en primer lloc, perquè són contràries a la unió nacional d'Espanya i, en segon lloc, perquè ells es consideren uns defensors de la descentralització administrativa, aspecte incompatible amb el catalanisme. Per tant, el diputat considera que qualsevol relació del general Polavieja amb les idees catalanistes, regionalistes i els seus defensors, no deixa de ser un insult al general i a les idees que propugna. Un ideal com la descentralització administrativa no pot ser mai, segons el diputat, confós amb les aspiracions dels catalanistes, perquè la descentralització vol reafirmar la idea i la realitat d'Espanya, mentre que els catalanistes volen disgregar-la. A més "lo que quería el señor general Polavieja era restar del movimiento regionalista exaltado la parte sana"¹¹⁹ i oferir un seguit de propostes que portessin a un reforçament dels

¹¹⁶. *Diario de sesiones. Congreso de los Diputados*. Tomo 12. - Sesión del jueves 22 de febrero de 1900. nº 136, pàgs 4720-4731. Està reproduïda en el llibre *La pastoral del... Obispo de Barcelona... impugnada o defendida*. Barcelona 1901, del qual en seguirem el paginat.

¹¹⁷. Li demana si pensa que un míting de Lleida, que ja havia portat els seus debats parlamentaris, i el fullet compendi de la doctrina catalanista (no sabem, ara mateix, quin tipus de document es tracta) li semblen legals i si l'estat està disposat a perseguir-ho. Silvela, en el torn de contesta, li respon al diputat Poveda que considera que les doctrines que conté el fullet cauen de ple en les atribucions de la llei que, darrerament, ha reformat un article del codi penal i pel qual s'ha de perseguir i, a més, el govern dictarà les disposicions oportunes perquè així es faci. Tot i això li recrimina que el diputat hagi llegit part del fullet en la càmera i d'aquesta manera elevar a document parlamentari un text d'aquest tipus. El diputat en llegeix bona part davant la Càmera, traduint-lo del català al castellà. *Ibid*, pag 216-222.

¹¹⁸. *Ibid*, pag. 225.

¹¹⁹. *Ibid*, pag. 231.

llaços entre les diferents zones d'Espanya.

El diputat Abadal intervé seguidament i, en primer lloc, mostra la seva sorpresa per la resposta del president del govern Silvela quan diu que considera il·legal el fullet que el diputat Poveda ha llegit davant de tots els parlamentaris i que el govern pensa perseguir i reprimir totes les conductes i publicacions que atemptin contra la integritat de l'estat. Opina que el fullet "Doctrina catalanista" i el programa catalanista són perfectament legals i que, a més, anteriorment havien estat absolts en un judici. Després, passa a analitzar algun dels temes que inclou el programa regionalista, com és el tema del dret civil català, per mostrar les diferències que hi ha amb Castella i plantejar que, segons ells, no es tracta que una legislació es someti a l'altra sinó que es busqui la manera de respectar cada una d'elles en l'àmbit que s'han format. Exemplifica la qüestió posant de manifest la diferència entre les institucions del "mayorazgo" i la de l'"hereu", com a realitats que responen a una evolució històrico-jurídica diferent i contrària i que costaria molt de canviar en un o en un altre cas. Perquè les diferents regions d'Espanya, segons Abadal, puguin perfeccionar-se i respondre satisfactòriament a les seves necessitats, "no es posible hacerlo mediante una uniformidad que se traduce en esclavitud, sino mediante un régimen de libertad en el cual quepa algo que es mejor, en mi concepto, que las libertades políticas: las libertades civiles"¹²⁰.

Finalitza la seva intervenció amb un prec al president del govern en el sentit següent:

" Y basta ya; para concluir, únicamente tengo que rogaros, y que rogar, sobre todo, al gobierno de S. M. , que piense bien respecto á la declaración que hoy casi se ha formulado desde aquel banco, que se acuerde de las observaciones que yo he hecho, que entienda que los que defendemos las tendencias regionalistas es porque entendemos hacer un servicio á España, y que, cuando hay tantos y tantos que no buscan en el Estado otra cosa que la satisfacción de apetitos y de pasiones, es muy triste, sería muy triste, que á aquellos que con toda el alma siguen ciertas tendencias é ideas, creyendo prestar con ello un buen servicio, sería muy triste, digo, que se ahogara su voz, y que de alguna manera pudieran ser declarados fuera de la ley."¹²¹

Silvela, en el torn de resposta a Abadal, torna a reafirmar que les afirmacions que ha llegit el diputat Poveda en veu alta a la Càmera li

¹²⁰. Ibid, pag. 236.

¹²¹. Ibid, pag 237.

semblen contràries a la llei, contràries al sentiment de la nació espanyola i contràries a la lleialtat que cal tenir als vïncles nacionals. El que probablement hagin estat absoltes abans, vol dir, segons ell, que aquests conceptes "estaban en el espïritu del Cïdigo de 1870; pero no habïan tomado estos sentimientos, éstas, llamémoslas por su nombre, malas pasiones, la forma retïrica, y quizá científica, que ahora han ido tomando, y la letra del Cïdigo no los comprendió con la suficiente claridad para que la aplicaran los tribunales de justicia, que tiene el deber, en materia penal, de hacer aplicaciïn de la ley con interpretaciïn restrictiva y favorable al reo"¹²². Afegeix que, per aquest motiu, va proposar a les Càmeres una llei, que han aprovat i que ja ha estat sancionada pel rei, on es consignés com a delictes qualsevol atac al concepte de nacionalitat espanyola.

Per Silvela, a les bases de Manresa no hi ha cap declaraciïo contra la pàtria espanyola. Considera que, tot i que "bordean las disposiciones de la ley, estan dentro de ella"¹²³, cosa que no pot dir-se del fullet.

Tot i aixï, la seva intervenciïo acaba amb una declaraciïo contundent que va provocar els aplaudiments estusiastes de la majoria i que connota molt clarament l'estat de coses del moment:

"El Gobierno no puede consentir que por nadie se niegue la unidad fundamental de la Naciïn espaïola independientemente de cualquier otro concepto, y por eso dice que considera punible todo lo que sea negar la personalidad de Espaïa, que es lo que constituye la esencia nacional, que no es sïlo la personalidad polïtica del Estado, sino sus sentimientos, sus afectos, sus creencias, la nociïn de simpatïas de unos corazones espaïoles con otros; por eso afirma no serà negada por nadie, sin incurrir en delito que tiene todos los caracteres de traiciïn á la Patria."¹²⁴

Torna a intervenir el diputat Poveda que, alhora que felicita el president de Govern per la claretat amb què ha parlat, li torna a plantejar una altra pregunta. Li demana si dïna suport l'actitud del governador civil de Lleida que, un cop publicada la llei, a la que abans s'ha fet referència de l'1 de gener de 1900, ha enviat els estatuts de societats -se suposa que "catalanistes" pel to del debat tot i que no ho diu en cap moment de la seva intervenciïo- de Lleida, Cervera, Solsona i Balaguer als jutges respectius, per tal de veure si es tractava d'associacions il.legals. Dos dels jutges,

122. Ibid, pag. 237-38.

123. Ibid, pag 238

124. Ibid, pag.238-39.

informa, ja han instruït el sumari corresponent. Silvela li respon que, tot i no conèixer, naturalment, els estatuts d'aquestes societats, dóna suport a les disposicions del governador civil i que, per tal que hi hagi unanimitat amb els jutges, el ministeri de justícia ha tramés al fiscal del tribunal suprem les instruccions necessàries perquè es regularitzi i es normalitzi la manera de procedir dels jutjats.

Finalment intervé en el debat el diputat Romero Robledo. En primer lloc explicita les seves crítiques al general Polavieja. No dubta dels seus sentiments patriòtics ni de la seva adhesió a la defensa de la nacionalitat espanyola. El que li retreu és la seva poca habilitat política -que justifica per l'inexperiència- en fomentar unes aspiracions que podien portar com s'ha vist conseqüències greus.

Per Romero Robledo no hi ha, en l'aspecte legal, diferència entre les bases de Manresa o el fullet que s'ha llegit. Tots dos els considera il·legals perquè no només es tracta de propaganda o una declaració, sinó que representen un projecte que es pretén de dur a la pràctica. I això es pot comprovar només consultant la premsa regionalista de Barcelona.

Ressò a la premsa sobre la pastoral i sobre els debats parlamentaris.

La premsa es va fer ressò tant de la pastoral del bisbe de Vic com dels debats que suscità. Seria impossible fer-ne un resum complet; mirarem, però, de caracteritzar els punts principals sobre els quals parlaren els periòdics.

Com es de suposar, la premsa barcelonina estigué majoritàriament a favor del prelat. I la premsa més catalanista féu elogis encesos sobre l'actitud de Morgades. "La Renaixensa", per exemple, deia, el 20 de gener, que "A Madrid sembla que se'ls ja indigestat molt la sabia instrucció pastoral de nostre prelat á la ensenyansa de la doctrina cristiana y predicació en nostra llengua"¹²⁵. Deia que, Morgades, ben segur que ja sabia el que li esperava, però, incideix, curiosament, en les crítiques que encara li han d'arribar per part de clergues i fidels del seu propi bisbat, persones

¹²⁵. "La Renaixensa", 20 de gener de 1900.

a qui caracteritza molt bé:

" Cóm s'ho pendrán aquells reverendos que no's preocupan de lo que han de dir, sino de com ho han de dir; que no miran lo que han d'inculcar, sino com ha de fer més efecte; que no van tant cap a convencer com á lluhir-se, omplint lo cap de sos oyents ab faramallas retòtiques, soroll de brocalets y focs de artifici?

Abont anirán are á distreure son aburriment y á lluhir sos vestits, barrets y joyas, á rumbejar sa vanitat y fer gala d'una devoció purament externa y d'una corcada filantropía, aquellas damas y aquellas damiselas que en no sentint la *sonora lengua* ho troban tot cursi y ordinari y prefereixen quedar-se a casa, fins faltant als preceptes de la Iglesia que no pas confondres ab la *plebe* dels que, enamorats de la democracia cristiana, fugen dels oripells y falsetats, buscant sempre la veritat y la justicia en todas las cosas, dihent al pa, pa y al vi, vi?"¹²⁶

L'endemà tornava a sortir un article que ja comentava l'efecte de la pastoral en els polítics de Madrid, centrant les crítiques sobre Romero i Robledo i sobre l'"Imparcial". "Que'ls hi fa als catòlics polítics que'l propòsit del doctor Morgades sia guanyar ànimas pel cel? Qué'ls hi fa si'l cel ells ja'l tenen a Madrit, hont sense fer res gosan de tot el que volen"¹²⁷, comenta irònicament. En els diversos escrits posteriors, la crítica la seguiran centrant contra Romero Robledo, intentaran fer veure que ja era hora que a Catalunya es pugués predicar en la llengua que no hauria d'haver estat mai sotmesa al jou del castellà i celebraran que Catalunya vagi reafirmant la seva personalitat diferenciada¹²⁸. Un altre article titulat "A la Catedral", publicat el 2 de març, és tot un exemple de la prosa abrandada i glorificant sobre Catalunya, el catalanisme i el bisbe Morgades. Escrit a rel de la predicació en català feta a la catedral de Barcelona, l'11 de febrer, hi ha paràgrafs com aquest:

" Lo Catalanisme va aixecant la bandera; la ha pujada tan enlayre, que ja la ha vist la Iglesia; y'ls seus prínceps sadollan d'encens los plechs sagrats de la senyera, la beneheixen, la alsan més amunt encare donant-li las alas de la fé, fins que volen comunicarli'l seu esperit y la proposan als seus fills com á *labar* miraculós que apareix al mitj del cel de Catalunya ab uns caràcters de foch entre quins s'hi llegeix aquesta hermosa inscripció: "Ab aquesta senyal guanyarás." Benehida Pastoral de nostre veritable Pare d'ànimas, lo bisbe de Barcelona! Posemse aquest document sobre'ls nostres pits: besemlo ab lo carinyo d'enamorats y ab lo respecte de fills, portemlo á la part de fora, perque escudantnos ab ell quan vingui l'Angel

126. Ibid.

127. "La Renaixença", 21 de gener de 1900.

128. "La Renaixença" 31 de gener i 1 de febrer.

Exterminador, passará de llarch al véurens ab la senyal dels veritables israelitas, dels fervorosos fidels de Catalunya! Gloria al Dr. Morgades aquí á la terra y més gloria á la bonaventuransa ahont únicament tenen complerta recompensa accions tan virtuosas."¹²⁹

Rubió i Lluch escriuria a "La Veu de Catalunya", del 15 de febrer, un article titulat ";Dialecte, Dialecte!", on intentava desqualificar els parlamentaris que havien utilitzat el terme dialecte en parlar del català. Fa tota una argumentació sobre la història de la llengua catalana -basant-se en els estudis de Milà i Fontanals, Morel Fatio, i el reconeixement que havia tingut per part de Menéndez y Pelayo i Juan Valera- tot titllant d'ignorants aquells que no parlen amb propietat sobre el tema. Aquesta discussió, continua dient, no té res de política, car la filologia és com la botànica o qualsevol altre ciència, descobreix la veritat de les coses i prou. En tot cas, la discussió política s'hauria de centrar en d'altres qüestions però mai en evidències científiques incontestables¹³⁰.

El "Diario de Barcelona", també es mostrà favorable a Morgades. En primer lloc, s'estranyà que els diputats i senadors acusessin de separatista qui no ho era, com Duran i Bas i el mateix Morgades. Amb això, no tant sols demostraven una ceguesa política, sinó que atacaven veritables patriotes espanyols¹³¹. En un altre article, reproduiria el discurs del Comte de Ceste, del 23 de setembre de 1868, quan s'adreçà als catalans com a capità general de Catalunya en català, recordant que actualment era el president de l'Academia de la Lengua Española¹³². Articles successius van anar tractant el tema incidint sempre en dos punts: la equanimitat, la intel·ligència i la ponderació de Morgades i la desproporcionada crítica dels diputats i senadors, incapaços d'entendre la situació¹³³.

El diari carlí "Correo Catalán", també sortí en defensa de Morgades, però, evidentment, per aprofitar l'ocasió per desqualificar la política liberal de les cambres legislatives espanyoles i de tots el seus polítics.

129. "La Renaixensa", 2 de març de 1900. L'article es signat per R. Bonet. El dia 14 de març en va sortir un altre, signat per Ignasi Ferrer i Carrió, titulat "La Doctrina cristiana ensenyada en català en les escoles primàries de Catalunya. La cuestió legal".

130. "La Veu de Catalunya", 15 de febrer de 1900.

131. "Diariode Barcelona", 20 de gener de 1900.

132. "Diario de Barcelona", 24 de gener de 1900.

133. "Diariode Barcelona", 31 de gener (dos articles) i 7 de febar.

"Los liberales, que son duchos en marrullerías de mala ley, buscan con ahinco cualquier pretexto para combatir al clero, y el pretexto para declarar guerra al Obispo de Barcelona -guerra que ya estaba latente en algunos labios y plumas en las orillas del Manzanares- ha sido ahora la Carta Pastoral que ha pocos días honró nuestras páginas"¹³⁴, comenta el diari, curiós de veure si Pidal, Polavieja i d'altres que es deien tant catòlics i "mestissos" defensaran el bisbe. Les paulatines intervencions dels parlamentaris anirien subministrant el fons dels diferents articles que va anar publicant, sempre comentats amb l'acidesa de qui representa el món que es troba a fora d'aquestes institucions¹³⁵.

El diari integrista "Diario Catalán", també donà suport al prelat barceloní i, com el "Correo Catalán", aquest fet li serví per defensar les seves tesis. Per a ells, amb una tergiversació notable, aquest conflicte plantejava la lluita dels liberals, atrinxerats en el congrés de diputats, senat i govern, envers la veritable missió pastoral i la defensa de la religió que suposava Morgades. Aquest fragment pot ser-ne una mostra:

" ¿no valen por mil elogios los ataques y desplantes del Sr. Romero Robledo, contra el señor Obispo de Barcelona? ¿No es digno de nuestra más cordial enhorabuena el insigne Prelado que ha merecido ser objeto de las iras y groserías con que lo acometen estos días todos los masones y masonizantes, y todos los liberales más ó menos francos, que ya por malicia, ya por tontería incurable, se dejan llevar como borregos á donde conviene á los fariseos que les guían?"¹³⁶

Sardà i Salvany, des de la "Revista Popular", també féu servir arguments semblants. No vol defensar Morgades perquè no cal. Després de definir-se com "vertader catalanista", Sardà pensa que el setge a què han sotmès Morgades és el millor estímul perquè les idees dels veritables catalanistes i dels veritables catòlics resplandeixin i s'expandeixin. I, sota l'expressiu títol de "¡Gracias, mil gracias!", escriu una defensa de les seves tesis de sempre:

" No saben ellos lo mucho que ayudan á la causa católica en Cataluña y al catalanismo de buena ley, con esa explosión de sus furoros sectarios, á la vez anticatólicos y anticatalanistas. Están dando á nuestro problema regional la nota que alguna vez le faltaba y que nosotros, con menos elocuencia y con menor eficacia

134. "Correo Catalán" 20 de gener de 1900.

135. "Correo Catalán", 21 i 23 de gener.

136. Diario Catalán, 21 de gener de 1900. També es poden consultar els dels dies 20, 27 (dos articles).

que esos pobres enemigos nuestros, hemos estado años ha predicando: la del verdadero y legítimo regionalismo según Dios y la Santa Iglesia, tan distinto del que allá para sus torcidos fines quisieran traernos el Liberalismo y la Masonería."¹³⁷

Altres diaris publicats a Barcelona com "La Dinastia", conservador¹³⁸, o "La Vanguardia"¹³⁹, sortiren en defensa de Morgades i la seva pastoral. No cal dir que "La Veu del Montserrat" féu elogis encesos de la pastoral i del bisbe¹⁴⁰. Però, també, arreu de Catalunya i de les Illes sortiren moltes publicacions en defensa de Morgades¹⁴¹. Sens dubte pels catalanistes i anti-centralistes, s'havia convertit en el prelat més emblemàtic del Principat.

Capítol a part mereix la premsa de Madrid. Hi hagué un grup de diaris extraordinàriament bel.ligerants envers la pastoral del prelat barceloní. El "Heraldo de Madrid", diari afí a Canalejas, publicava el dia 18 de gener un article amb el suggestiu títol de "Caso lamentable", on criticava l'actitud de Morgades presentant-la com a anti-espanyola i separatista. Entre d'altres coses deia:

" En nuestro clero ha habido exaltaciones carlistas, integristas, intransigencias religiosas y antiliberales; pero nuestro clero ha sido siempre patriota y español. Por eso en el organismo eclesiástico causa más sorpresa quizá que en los demás elementos sociales la actitud de una parte del clero catalán, favorecida por las predicaciones del Obispo de Barcelona."¹⁴²

"El Correo" també atacà Morgades¹⁴³ i "El Nacional" opinava que "Por eso nos parece pequeña toda condenación de la famosa pastoral, en la que no hay más remedio que ver ó una insensatez sin ejemplo; ó una perfidia refinada, y por eso nos parece también una obligación de la prensa y de los hombres del Parlamento no caer incautamente en la red que ha tendido á la buena fe de los

137. Revista Popular, 25 de gener de 1900.

138. Es pot consultar el número del 20 de gener.

139. Es pot consultar el número del 24 de gener.

140. Per exemple un article del 27 de gener el felicita i fa consideracions sobre els polítics madrilenys. "La Veu del Montserrat", a més publicà la pastoral.

141. Per exemple només cal repasar els articles apareguts a "La Llum" de Manresa, el 27 de gener; a "El Norte Catalán" de Vich, el mateix dia; a "La Veu de Tortosa", el 28 de gener; a "Les Quatre Barres" de Vilafranca del Penedès, el 28 de gener; a "La Voz del Panadès" de Vilafranca també, el 23 de gener i a "La Veu de Mallorca", del 3 de març.

142. "El Heraldo de Madrid", 18 de gener de 1900.

143. Per exemple es pot consultar un article del 18 de gener.

españoles la pasión malsana del Obispo"¹⁴⁴. "El Imparcial" també mostrà una actitud molt crítica envers la pastoral morgadiana, insistint en la defensa de la unitat d'Espanya i en les crítiques contra el "separatisme". Per veure els arguments utilitzats, volem reproduir un paràgraf molt significatiu:

" Ignoramos lo que dirá León XIII al conocer esta pastoral, y sobre todo las líneas subrayadas; pero los huesos de Gregorio VII y de Inocencio III deben de haberse estremecido en sus tumbas. Aquel sentido estrecho y particularista de la Edad Media, contra el cual tanto lucharon los insignes pontífices, reaparece por Barcelona.

¡Para que Dios oiga á los catalanes, tienen éstos que hablarle en catalán! Aunque sepan castellano, el catecismo si no está escrito en catalán no les sirve."¹⁴⁵

Per contra, l'intransigent "El Siglo Futuro" sortí en defensa del bisbe. Evidentment no es tractava d'un suport gratuït, sinó que aprofitava per fustigar els seus enemics liberals i defensar un model de societat tradicionalista i medievalitzada:

" ¿Qué interés tiene el liberalismo en uniformar el lenguaje? ¡Ah! Pues muy grande. A nuestros antiguos reyes no les importaba que sus súbditos hablasen en vascuence, en valenciano, en catalán, y aun en portugués, en italiano ó flamenco. Los gobiernos modernos, los partidos que nos esclavizan, recelosos de todos porque de todos se sienten odiados y maldecidos, no quieren que nadie hable idioma que ellos no entiendan, para espiar, en nombre de todas las libertades, hasta las palabras, hasta los pensamientos y sentimientos de todos los que, si son españoles, por fuerza han de ser enemigos declarados y mortales de tales partidos y tales gobiernos, tiranos y verdugos de España en general y de cada una de sus regiones en particular."¹⁴⁶

I conclou l'article amb aquesta crida que és tot un programa:

" El grito no ha de ser de unas víctimas contra otras, sino de todas contra sus verdugos. Y todas unidas, y cada cual con sus fueros, libertades, usos é idiomas, deben lanzarse como falange á defender la fe católica, la patria común, y las respectivas leyes é intereses, contra los partidos liberales que están destruyendo, aruinando y envileciendo á Castilla y Aragón como á Catalunya y Valencia, y á Vasconia, y á Asturias, y á Galicia, y á León, y á Andalucía, y á España entera.

¡Hasta raer la mala semilla del suelo de la patria, y quemarla por mano del verdugo, y aventar las cenizas para que no quede rastro ni memoria!

144. "El Nacional" de Madrid, 20 de gener de 1900.

145. "El Imparcial", 18 de gener de 1900. També es pot veure els articles dels dies 20 i 21 de gener.

146. "El Siglo Futuro", 18 de gener de 1900.

¡Abajo los partidos, y España para los españoles!"¹⁴⁷

No cal dir que en d'altres artices continuà en aquesta línia, atacant els diaris liberals, com "El Imparcial"¹⁴⁸, el govern i els diputats¹⁴⁹.

També el carlista "El Correo Español, defensà la posició de Morgades amb arguments força iguals als del seu germà, "El Correo Catalán". Una concepció foralista d'Espanya, contrària al centralisme liberal jacobí, els portava a combregar amb les tesis del que era, en definitiva, un seu enemic idelògic. Alinear-se al costat d'un Morgades atacat, d'un bisbe qüestionat per les forces liberals, era, ni més ni menys, la millor manera de recaptar simpaties per part d'aquells que el defensaven i la manera de posar en evidència una certa política anti-religiosa del govern i dels parlamentaris. Calia, per tant, jugar aquesta carta¹⁵⁰.

No cal dir que foren molts els diaris d'arreu de l'estat espanyol els que comentaren, a través d'articles i informacions, alguns d'ells copiant-ho dels de Barcelons i Madrid, la pastoral del bisbe Morgades.

També es produïren adhesions, a la pastoral i a la figura de Morgades, per part d'institucions notables com, per exemple, la Societat Econòmica d'Amics del País de Barcelona¹⁵¹, que s'hi va manifestar a favor el mes de juny. La junta del Col.legi d'advocats de Barcelona ho havia fet el 9 de maig amb un document on hi havia la signatura dels homes de lleis més reconeguts i famosos de la societat catalana d'aquells temps¹⁵².

147. Ibid.

148. "El Siglo Futuro", 20 i 22 de gener de 1900.

149. "El Siglo Futuro", 23 de gener de 1900.

150. Veure, per exemple, "El Correo Español", 19, 24, 27 de gener i 10 de febrer de 1900.

151. Es pot veure a "El Diario de Barcelona" del 27 de juny de 1900.

152. Es pot consultar a el "Diario de Barcelona", 10 de juliol de 1900.

V. 3. 3. MORGADES I EL CATALANISME ATACATS DES DE L'ESTAT I INCOMPRESOS PEL VATICÀ.

La veritable incidència de la pastoral sobre el govern: primeres mesures.

Ja hem vist el ressò de la pastoral de Morgades a la premsa i les discussions que provocà en el parlament. La posició de cara a l'exterior del govern de Silvela també ens ha quedat clara: el document és inoportú, però les posicions del bisbe no constitueixen cap delictes. El govern, per tant, malgrat el seu enuig pel fet, no intervindrà directament. Les raons que s'addueixen són les derivades del tipus de relació, en aquells moments, entre l'Església i l'Estat.

Malgrat això, era evident que una qüestió com aquesta incidia en les relacions entre la santa Seu i el sistema de la Restauració. El govern, malgrat la seva postura conciliadora de cara a les Càmeres i a l'exterior, es sentí profundament dolgut pels escrits de Morgades i, en definitiva, es decidí a actuar per tal de "castigar" el bisbe de Barcelona. Les bones paraules al parlament es veieren acompanyades per una contundent ofensiva diplomàtica davant del Vaticà que no tenia res a veure amb les bones intencions fetes públiques. Feia un paper al parlament i un altre davant dels poders eclesiàstics. En definitiva, la solidesa de les posicions del govern, les relacions entre l'Estat i l'Església i el desig que el catalanisme no prosperés eren elements que estaven en joc.

Silvela i el seu govern emprendrien l'acció diplomàtica per les dues vies utilitzades en aquests casos: mitjançant les gestions del seu ambaixador davant la Secretaria d'Estat del Vaticà i a través de la Nunciatura a Madrid.

El mateix dia 18 de gener, dia que el govern es veu interpellat per primera vegada sobre el tema, al Senat, el cap de l'executiu escrivia una carta a l'ambaixador espanyol davant la Santa Seu, Rafael Merry del Val, explicant-li tot l'afer de la pastoral:

"Aludo al conflicto suscitado por el Obispo de Barcelona. Hombre de reconocida virtud y notable celo religioso, es difícil atribuir á su desenfrenada propaganda catalanista una intención política aviesa, aunque ya regentando la Diócesi de Vich se distinguió en público y en privado por las mismas exageradas tendencias. Hace muy pocos dias, como V. no puede menos de saber por la lectura de la prensa, su pasión regionalista le ha impulsado á dar a sus diocesanos una pastoral recomendando con toda la autoridad de su cargo, el uso exclusivo del catalán para la predicación y la oración en común y hasta para en recinto reservadísimo del confesionario.

No necesito describir a V. el profundo y desagradable efecto que ha producido en los ánimos tan intempestiva y violenta manifestación. De nuevo se exacerban las latentes divisiones en Barcelona, se ofrece al partido carlista y á los fanáticos separatistas de Cataluña una ocasión inmejorable para arreciar en su campaña contra la autoridad central y se provocan serias complicaciones de órden político para el Ministerio, que ya se ha visto interpellado y atacado en el Congreso por un Diputado de la oposición"¹⁵³

Després d'incitar l'ambaixador que faci servir l'amistat que té amb el Secretari d'Estat del Vaticà, cardenal Rampolla, li ordena que sol·liciti "de la Santa Sede por de pronto una amonestación severa y su traslado eventual, antes de mucho tiempo, a otra diócesi"¹⁵⁴. Les intencions de Silvela queden clares i, malgrat reconèixer les dificultats que suposa el canvi d'un bisbe de la seva seu, pensa que "las circunstancias me hacen estimar el caso como grave y justifican la exigencia, por mucho que á nosotros cueste presentarla á la Santa Sede, y a esta cumplirla"¹⁵⁵. Això ens demostra que l'aparent tranquil·litat que oferia el cap del govern en les successives sessions parlamentaries no era res més que una pantalla per no mostrar-se feble i profundament enutjat davant l'oposició.

Paral·lelament, i el mateix vespre del dia 18, el ministre de gràcia i justícia, conde de Torreánaz, anava a veure el nunci per parlar sobre el tema. L'endemà era el propi nunci qui visitava al cap del govern. Així ens ho

153. Silvela-Merry del Val. 18 de gener de 1900. AMAE S.Sede. Política nº 2.677.

154. Ibid.

155. Ibid.

explica en el seu primer informe al secretari d'estat Rampolla¹⁵⁶, datat el dia 19 de gener, on li comenta la visita del ministre i en el qual l'informà de la interpel·lació del senador Dávila i de les instruccions de Silvela a l'ambaixador Merry del Val. Rinaldini, alhora, li explica l'entrevista que ha mantingut amb Silvela, el qual li havia precisat la posició que pensava mantenir el president del consell de ministres sobre el tema: no es procedirà judicialment contra el bisbe de Barcelona, donat que no hi ha cap element delictiu en la pastoral, però es prega a "il Santo Padre a volerlo esortare (al bisbe) di essere piu prudente nel trattare certi argomenti massime che non sono ancora calmate le passioni regionaliste. Mi ha soggiunto infine che qualora si presenti una occasione sarà bene promuovere quel Prelato per toglierlo da Barcellona"¹⁵⁷. ¿Quines són les primeres impressions del nunci sobre l'afer? En primer lloc, Rinaldini diu a Rampolla que totes les notícies que arribaven de Barcelona li havien fet comprendre "che la questione si porterebbe nel Parlamento, e si accuserebbe il menzionato Vescovo di catalanismo"¹⁵⁸, sobretot per alguns apartats de la pastoral, que envia a Rampolla degudament subratllats en vermell. En segon lloc, intenta treure importància al tema davant de Silvela i defineix el paper que ha adoptat en les primeres entrevistes, "quanto al fondo della questione mi mantenni nella maggiore riserva; feci per altro considerare che si richiede grande prudenza in questo punto che tocca le funzioni del magistero della chiesa e le relazioni di questa con lo Stato; e che una qualsiasi misura contro il Vescovo, oltrechè sorpasserebbe i limiti della potesta laica produrrebbe effetto contrario, dapoiché ecciterebbe vié maggiormente gli animi nella Catalogna"¹⁵⁹. Tot i això, el nunci opina que la pastoral s'ha publicat en un mal moment, "la pastorale in parola è generalmente censurata per concetti che contiene per la forma e per le circostanze nelle qualli si è pubblicata"¹⁶⁰, i que el govern té raó d'estar preocupat pel ressò que les paraules de Morgades poden tenir en un moment polític delicat ja que poden servir com a arma per a aquells que volen combatre el poder central.

156. Rinaldini-Rampolla n° 5 19 de gener de 1900 ASV SS 249 (1900) fascicolo 2 3-4.

157. Ibid.

158. Ibid.

159. Ibid.

160. Ibid.

Les gestions diplomàtiques també tenien un altre front a Roma. Segons ens explica Merry del Val, en una carta enviada a Silvela i datada el 26 de gener¹⁶¹, el dia 23 al matí, l'ambaixador havia tingut una entrevista amb el secretari d'estat Rampolla. Merry del Val, que encara no havia rebut la carta del dia 18 amb les instruccions del president del govern, coneixia vagament els problemes que havia causat la pastoral de Morgades per les notícies dels diaris de Madrid. Malgrat això, manifestà a Rampolla la mala impressió que les instruccions del bisbe causarien, segons la seva opinió, "en el Gobierno y en la opinion general de España por el apoyo que una autoridad tan alta como el Obispo de Barcelona daba á la propaganda catalanista cuyas consecuencias podrian ser muy graves"¹⁶², mentre recomanava al secretari d'estat que "viera la manera de corregir la extralimitación cometida por el Prelado, pues de otro modo ademas de provocarse disturbios y crearnos una situacion parecida á la que por la cuestion de las lenguas se ha originado en Austria podrian suscitarse serios disgustos que todos teniamos interes en evitar."¹⁶³ Rampolla li contestà que ell només coneixia el que li havia enviat el nunci i, malgrat no haver tingut temps per estudiar els documents amb profunditat, li semblava que "el Obispo habia estado imprudente é inoportuno"¹⁶⁴. Tres hores més tard, l'ambaixador rebia la carta de Silvela i, a la tarda, es tornava a reunir amb Rampolla per comunicar-li les instruccions i els desitjos del govern. El secretari d'estat es comprometia a parlar-ne amb el Papa l'endemà mateix.

Al cap de tres dies, el 26 de gener, Rampolla exposava a Merry del Val la posició oficial del Vaticà. L'ambaixador ho comunicava a Silvela d'aquesta manera:

" Hoy, como viernes, he asistido á la audiencia que el Cardenal da tambien este día á los diplomaticos y preguntandole yo cual era la resolucion de Su Santidad me contesto que ayer mismo y por su encargo habia escrito una carta al Señor Morgades, expresandole el disgusto con que el Papa se habia enterado de sus Instrucciones cuya publicación la consideraba inoportuna y peligrosa, y recomendandole que observara mayor prudencia en lo futuro. Cree S. Emma que esto seria suficiente y que V. quedara

161. Merry del Val - Silvela, 26 de gener de 1900. n223. AMAE Santa Sede. Política n2 2.677.

162. Ibid.

163. Ibid.

164. Ibid

complacido, pues debe tener en cuenta que raras veces emplea la Santa Sede un lenguaje como este cuando se dirige á un Prelado y está seguro que el de Barcelona cuya adhesion á nuestra dinastia y obediencia al Papa le consta, se abstendrá de repetir la falta que ha cometido.

Canónicamente, añadió Rampolla no se puede decir que merezca censura, por que desde el Concilio de Trento hasta ahora se ha encargado siempre á los Prelados que enseñen el catecismo en el lenguaje que esté mas al alcance ó sea mas comprensible de sus diocesanos; pero cuanto á la prudencia y oportunidad de aplicar estas disposiciones era otra cosa, porque dependia de las circunstancias y esto es lo que se le ha desaprobado al Obispo de Barcelona en términos claros.

Por lo que hace á su traslado á otra diocesis, Su Santidad lo considera muy delicado y en interes mismo del Gobierno y del pais cree que no debe pensarse en ello por ahora, porque excitados como estan los animos en pro y en contra del catalanismo su salida de Barcelona provocaria demostraciones y conflictos de toda especie que ha de evitar a toda costa a fin de conservar la paz y la calma y no dar armas á los enemigos de las Instituciones, Su Santidad considera y espera que la carta que se le ha enviado basta para que el Obispo se abstenga en sus manifestaciones y modifique su conducta, confiando que el tiempo hara lo demas de una manera satisfactoria." 165

També Morgades es començà a preocupar per les reaccions que estava produint el seu escrit i s'apressà a escriure al nunci una carta, el dia 20 de gener, prou il.lustrativa:

" Muy Señor mio y venerable Hermano por si no o hubiere recibido, tengo el honor de remitir a V. I. un ejemplar de mi última Instrucción Pastoral que contra mi voluntad tanto ruido ha movido. Parece imposible que las pasiones políticas lleven á estos extremos. La Pastoral no puede ser ni mas cauta en el fondo ni mas templada en la forma. El único parrafo que puede considerarse duro es el referente al yugo de ser enseñados, administrados y juzgados en lengua que no conocen los que son enseñados, administrados y juzgados y si esto perjudica no hay necesidad de demostrarlo. Asi y todo yo no hago mas que consignar el hecho, ni me quejo de él, pidiendo tan solo en cambio libertad para predicar en catalán a los catalanes, en frances a los franceses, en italiano a los italianos y en castellano a los españoles, como hizo el Espiritu Santo el dia de Pentecostes.

En cambio del escandalo que aqui han promovido los amantes de escandalo, aqui ha producido la Pastoral un efecto extraordinario gracias a Dios. El Diario de Barcelona, el Correo Catalán, La Dinastía, El Diario Catalán y otros publican artículos que equivalen á un verdadero triunfo." 166

165. Ibid.

166. Morgades-Rinaldini. 20 de gener de 1900. ASV NM 653 t V, r II, s III, n° 1.

La preocupació de Morgades per les conseqüències i la possible extensió del conflicte a rel de la pastoral la tornà a posar de manifest l'endemà en una altra carta al nunci i amb la qual li envia dos diaris "uno el mas genuinamente catolico, otro el mas furibundo contra la Religión, para que pueda si asi le conviene enseñarlos al Gobierno y á la misma Reina para que se convenzan de quien se aprovecha de los desahogos de cierta parte de la prensa y algunos que se dicen representantes del pais"¹⁶⁷. El nerviosisme del bisbe de Barcelona era patent.

Dies després, Morgades rebria dues cartes: l'una, enviada pel nunci i datada el 27 de gener, en la qual li comunicava que havia rebut les dues comunicacions del bisbe, li agraiïa la tramesa de la pastoral i els retalls de diari i li recomanava tenir una certa prudència en tractar certs temes en un moment polític tan delicat i amb els ànims tan exaltats, alhora que li pregava "tenga a bien cooperar con su prestigio y valiosa influencia al noble intento de afianzar la publica tranquilidad que es la base de toda regeneracion"¹⁶⁸. L'altra carta, datada el 28 de gener, era enviada pel secretari d'estat sota indicació del Papa. De fet, era la primera comunicació directe que, des del Vaticà, es feia al bisbe de Barcelona valorant la seva pastoral. Un document prou important per començar a prendre nota de la postura oficial de la Santa Seu entorn al català i al catalanisme:

" La recente pastorale pubblicata da V. S. Illma e Revma sulla lingua da adoperarsi nella predicazione della divina parola e nell'insegnamento del Catechismo ha suscitato, sebbene contro il manifesto desiderio di Lei, nuove polemiche dietro lagnanze piú o meno vive. L'eco di queste é giunto anche al Santo Padre il quale, considerando che le passioni regionaliste non sono ancora calmate in cotesta diocesi, teme che dalle rinnovate polemiche possa venir danno agli interessi religiosi e che la stessa persona di V.I. possa non essere piú circondato di tutto quel rispetto a cui per tanti titoli ha diritto. Perciò Sua Santità mi ha commesso di esortare la I.V. a volersi attenere ad una condotta di somma prudenza e aliena dal favorire qualsiasi partito. La devozione di V.I. al Santo Padre é cosí notoria che non dubito sia Ella per conformarsi esattamente a questa confidenziale esortazione".¹⁶⁹

Començava per Morgades un camí tortuós i ple de dificultats. Sabia

167. Morgades-Rinaldini. 21-gener-1900. ASV NM 653T V, r II, s III, n° 1.

168. Rinaldini-Morgades. 27 de gener de 1900. ASV NM 653 t V, r II, s III, n 1.

169. Rampolla-Morgades. 54501 (còpia). 28 de gener de 1900. ASV SS 249 (1900) fasc 2. p 21.

perfectament que darrere aquestes paraules, tan diplomàtiques, hi havia una reprimenda i la incomprensió per part del Vaticà. Malgrat no parar compte de totes les peticions del govern de la monarquia, Rampolla atenia les indicacions de Madrid sobre el catalanisme.

Un bisbe de Barcelona a la defensiva escriuria sengles cartes: una al nunci¹⁷⁰, datada el 31 de gener, i, l'altra, al secretari d'estat, escrita el 10 de febrer, en les quals, amb idèntics arguments i amb l'excusa de contestar-los, intentava justificar la seva postura i es defensava davant dels atacs de què era objecte. Reproduïrem la carta que va escriure a Rampolla per veure les argumentacions del bisbe:

" He recibido la muy atenta comunicacion de V.E. á proposito del ruido que gratuitamente ha querido moverse respecto mi Pastoral referente á la predicacion de la divina Palabra y enseñanza del Catecismo, y la exhortacion que con este motivo me comunica de parte de Su Santidad que, como todo lo que de la Santa Sede, miro como venido del Cielo. Yo creia haber hecho una rigurosa demostracion teologica de mi enseñanza, y llena de caridad para todos mis fieles, y no tengo ciertamente la culpa que tomando la Pastoral por pretexto, y no por causa alguna politicos sacandola de su objeto hayan querido clamar contra mi y contra Cataluña que ninguna parte habia tenido en su publicacion y que no quedaba mas favorecida que las demas en la predicacion y enseñanza del catecismo.

Es tanto mas de lamentar cuanto el Gobierno le consta que no soy rebelde, antes al contrario, que por mi adhesion á las enseñanzas de la Santa Sede respecto las cuestiones sociales y conducta con los poderes constituidos, he merecido la censura de periodicos de partido. Reciente está la circular de que permito enviar copia á V.E. trazando la conducta del Clero de Vich. Publicada en el Boletin Eclesiastico (li adjunta la circular que Morgades va fer, datada el 20 de novembre de 1898, on recomana als eclesiàstics de la diòcesi vigatana s'abstinguin de participar directament en qualsevol controvèrsia política), la reproduje en Roma: el Sr. Groizard me pidió algunos ejemplares aplaudiendola calurosamente siendo Ministro de Gracia y Justicia: se dió á conocer harto las mas elevadas Regiones, y el Sr. Duran y Bas sucesor en el ministerio del Sr. Groizard me dió las gracias. Toda mi vida se ha basado en esta prudencia, que ahora han olvidado los de Madrid. Alabado sea Dios. Amigo de la paz ni una palabra he dicho en mi defensa ni como Senador ni como Obispo, y he conseguido evitar manifestaciones á que daban lugar ciertas intemperencias de periodicos y politicos.

Sin embargo, aquí la opinion se ha declarado unanime en mi defensa y ayer mismo el Diario de Barcelona, el Decano de la Prensa, el organo mas autorixado en España del partido conservador, publicó el articulo de que remito un ejemplar á V.E. para que haga el uso que estime conveniente.

Y rogando á V.E. me ayude conseguir de Dios toda la prudencia

¹⁷⁰ . Morgades-Rinaldini. 31 de gener de 1900. ASV NM 653, t V, r II, s III, n I.

y acierto necesario para regir esta grey en las difíciles circunstancias por que atraviesa España, se repite con la mas alta consideracion afmo. S.S. y Hermano." 171

Els debats que es produïren sobre la qüestió de la pastoral, tant en el Senat com en el Congrés de diputats, eran seguits amb molta atenció per part del nunci. Una bona mostra d'això és el llarg informe que tramet al secretari d'estat, el 4 de febrer, on li resumeix de manera excel·lent les argumentacions produïdes en la discusió parlamentaria i la posició del govern. Queda clar, segons el nunci, que Morgades és acusat de catalanista, o sigui, "un'offesa alla dignità della Spagna, un attentato all'integrità della patria, il proposito infine di riaccendere le sopite passioni regionalisti"¹⁷² i que, malgrat una certa unanimitat en no considerar-ho com un delictes, hi ha el temor que això tingui funestes conseqüències polítiques. El nunci, ahora, li comunica les explicacions que el bisbe li ha donat en la seva defensa per carta. Es fa ressò, també, d'una conversa tinguda amb Silvela en la qual li havia explicat les negociacions entre l'ambaixador i el secretari d'estat i el contingut de la carta enviada per aquest, sota indicació papal, a Morgades.

D'aquesta carta del secretari d'estat i de la resposta de Morgades, el cardenal Rampolla en donà compte a Merry del Val. L'ambaixador ho comunicava al president de govern d'aquesta manera:

" Mi querido amigo y Jefe: en edición y como complemento á mi carta del 26 de Enero último debo participar á V. que el Cardenal Rampolla ha recibido respuesta á la amonestación que á petición mía dirigió al Obispo de Barcelona sobre las inconvenientes instrucciones que este comunicó á su Clero respecto del uso del dialecto catalan en el púlpito y en las escuelas.

Segun me dice Su Eminencia, el Prelado se muestra muy sentido de haber sido objeto de las observaciones que por órden del Santo Padre le dirigió. Creia no causar disgusto á Su Santidad al recomendar á su Clero que empleara el lenguaje mas al alcance de la generalidad de los fieles, segun prescriben los canones; podia haber sido inoportuno al dictar esas reglas; pero lo hizo sin propósito ni intención de suscitar dificultades que lamenta y ofrece no incurrir mas en el desagrado del Papa, reiterando sus testimonios de fidelidad y adhesión á la Santa Sede y á la dinastia de España, á las cuales profesa veneración.

Con esto creo que ha recibido una buena lección y que se mirará mucho en repetir sus inconveniencias, pues ya sabe que Su Santidad no aprueba su conducta y que le causará un desagrado.

¹⁷¹. Morgades-Rampolla. 10 de febrer de 1900. ASV SS 249 (1900) fasc 2, p 27.

¹⁷². Rinaldini-Rampolla. nº 10. 4 de febrer de 1900, ASV SS 249 (1900) fasc 2 p 22-25.

Si contra lo que es de esperar, da lugar á incidentes semejantes participemelo sin dilación para hacer las reclamaciones oportunas." 173

Per a l'Estat era evident que Morgades havia rebut una "llició" per part del Vaticà i això feia que, cap a mitjans de febrer, es tingués la sensació que el problema s'havia solucionat. Aquesta sensació és clara en les paraules que el secretari d'estat escriu en una carta adreçada al nunci l'11 de febrer: "Con piacere ho visto che l'incidente si é chiuso abbastanza presto, e sono rimasto particolarmente soddisfatto della condotta corretta tenuta anche in questa occasione dal Signor Silvela, Presidente del Consiglio dei Ministri"¹⁷⁴. Del mateix caire era la carta del ministre d'estat a l'ambaixador Merry el 14 de febrer: "Me apresuro a darle las gracias por el éxito de las gestiones que ha practicado obteniendo se hagan al Obispo de Barcelona las observaciones que eran del caso despues de la publicacion de la intempestiva Pastoral sobre el uso del catalán en las Iglesias de su diocesis."¹⁷⁵

Malgrat que la situació, a nivell oficial, es calmava, Morgades continuava sentint-se acorralat. Les coses que es deien en els debats parlamentaris, les notícies i opinions expressades a la premsa, els rumors i la pròpia controvèrsia política en un moment tan delicat, feien que el bisbe es veiés defensat o atacat, felicitat o qüestionat des de moltes bandes. Això li provocava un sentiment d'impotència perquè no podia explicar exactament i públicament els seus actes ni les seves veritables intencions. Aquest estat d'ànim és veu clarament en la carta que escriu al nunci, el 29 de febrer, on desmenteix falses informacions i intenta justificar el seu paper polític en el tema del concert econòmic per Catalunya:

"En mi ultima decia á V.E. que yo no daría motivo para nuevas algazaras: en efecto no he dicho una palabraa pesar de tanto insulto. Pero añadía que no podía responder de que se buscasen pretextos para repetir las mismas injurias. Pero (...?) ha habido y se ha acudido á falsedades. Es falso que el dia de Sta. Eulalia se predicase en catalan en la Catedral: es falso que no se hubiere predicado nunca en ella en catalan cuanto por la Mision general que ordenó el Sr Catala, se predico en catalan cada dia aun estando presentes las Autoridades superiores: es

173. Merry del Val-Silvela nº 24. 8 de febrer de 1900. AMAE Santa Sede. Política. nº 2677.

174. Rampolla-Rinaldini. nº 54742. 11 de febrer de 1900. ASV MM 653, t V, r II, s III, n 1, p 6. Hi ha la còpia a ASV SS 249 (1900) fasc 2, p 26.

175. Ministre d'Estat-Merry del Val. nº 3. 14 de febrer de 1900. AMAE Santa Sede. Política. nº 2677.

falso que en Gracia hubiese conflicto alguno: es falso que el Cabildo esté en desacuerdo conmigo cuando en todo mas que union, hay unidad: es falso en fin cuanto se dijo respecto de mi y del Hermano de Vich. Y el Gobierno que se manifestó tan solícito en recoger una opinión que le pareció oía a política, no tiene una palabra de desautorización ante tanta inexactitud que podía comprometer una autoridad constituida. Afortunadamente resultaba contraproducente, y aquí donde se veía la cosa muy clara, no hacia mas que (.....?).

Es muy triste, Sr Nuncio, la condición de un Prelado en tales casos! Conste además que si tomé parte en buscar una fórmula para pedir el concierto, lo hice como Senador en una reunión provocada por el Sr Capitan General Conde de (....?), compuesta de 21 Senadores y Diputados de todas ideas a decir de todos los que habia en Barna. Y es bien cierto que en aquellos días se hizo un gran favor al gobierno contribuyendo á la pacificación de la ciudad." 176

Són molt interessants de veure, també, algunes reaccions de persones significatives en el moment que es produïa la polèmica més forta, des de mitjans de gener a mitjans de febrer. Hem triat, per una banda, el paper del metropolità de Tarragona i, per l'altra, les impressions del pare Rupert de Manresa, secretari del cardenal Vives i Tutó.

L'arquebisbe de Tarragona, Tomàs Costa i Fornaguera, escriuria al nunci, el 4 de febrer, una carta molt il·lustrativa de la seva postura respecte al tema i la polèmica que en aquells moments es vivia:

" Mi respetable señor Nuncio: los periodicos de Barcelona han soltado dos noticias. Es la primera, que estoy gravemente enfermo; y como escribo la presente, esto mismo la desautoriza. La segunda consiste en que -"El Cabildo metropolitano de Tarragona, á instancias del Magistral del mismo, ha acordado que la predicacion se haga en lo sucesivo en catalan. Esta determinacion ha sido sometida a la aprobacion de S.E.I el Arzobispo de aquella Diocesis"- . Esto es exagerado, y nada a sido sometido a mi. Puede suceder, y lo presumo, que algunos elementos de Barcelona quisieran que yo promoviera una adhesion al escrito del Sr. Obispo de Barcelona; y como no estoy en hacerlo, ni procuraré meter ruido. La situacion del Metropolitano en esta Provincia se hizo dificil en tiempo de mi antecesor, y por circunstancias especiales se han aumentado las dificultades."177

La resposta del nunci fou absolutament diplomàtica. A part de celebrar

176 . Morgades-Rinaldini. 27 de febrer de 1900. ASV NM 553 t V, r II, s III, n 1. A rel d'aquesta carta se'ns planteja un problema. En el mateix lligall hi ha una carta del ministre de gràcia i justícia, Torreánaz, adreçada al nunci i datada el primer de març que diu el següent: "Merci, Monseigneur, pour votre démarche. Je vous rends la lettre de l'Evêque de Barcelonne, que j'ai fait lire á mon Président, et qui semble de bon augure." La qüestió és saber si es tracta d'aquesta carta de Morgades del 27 de febrer o d'alguna d'anterior.

177 . Tomas Costa-Rinaldidi. 4 de febrer de 1900. ASV NM 642 t I, r III, s II, n 3, p 119.

la bona salut de l'arquebisbe, li diu que, pel que fa a les notícies que es divulguen per Barcelona, "comprendo las dificultades con que V. tropieza; pero estoy seguro de que con su ilustracion y prudencia sabrá vencerlas."178 Ni una paraula més, ni cap tipus d'explicació sobre les gestions diplomàtiques que s'estaven fent, ni cap informació sobre les indicacions que es farien a Morgades.

Una versió molt interessant dels fets ens la dóna el pare Rupert de Manresa en una carta escrita al vicari general de Barcelona el 3 de febrer. La carta entre els dos col.laboradors més directes, de Morgades i del cardenal Vives i Tutó respectivament, fou una manera diplomàtica de posar-se en contacte el cardenal i el bisbe de Barcelona. Analizant el contingut de la carta es veu clarament aquesta intenció. Alhora que descobrim l'opinió de Vives i Tutó i del pare Rupert sobre la pastoral, se'ns perfila alguna de les intencions dels protagonistes, que no són altra cosa que un intent de donar confiança a Morgades:

" A proposito del Sr. Obispo le diré que aquí hemos seguido paso a paso la algarada levantada contra su Pastoral. Afortunadamente tuvo la amabilidad de enviarme el Boletin en el cual se publicó y como aquí de los periodicos no se admite fe, ni aun para copiar, pude enseñar a alguien el texto autentico y discurrir sobre una base legitima. A mi y al Cardenal nos pareció de perlas, justisima, fundada y racional. Las frases que tanto escocieron, seran decididas, energicas, denodadas, pero no audaces, ni temerarias, ni inoportunas.

Hablando con V. me hago cargo que hablo con un amigo, y en el seno de la amistad, en lo mas secreto de la confianza pueden decirse cosas que yo no podria decir (subratllat pare Rupert) al Vicario General. Muchos viven lastimosamente engañados creyendo que en el Vaticano se busca como satisfacer las codicias politicas, y que en cualquier evento se podrá decirescribimos que manden una reprimenda y allá va al instante. Sub secreto diré al amigo que esto ha pensado y creido el gobierno español; pero por una parte el Embajador ha sido prudentisimo y cuerdo, por otra han visto que la realidad dista infinito de ser lo contado, y el (no s'entén gaire bé, però podria ser Emi. Rampolla) ha dado una magnifica y contundente (subratllat pare Rupert) respuesta. Sera facil que tambien escriba, pero este seguroque sera solamente para decirle que está en terreno firme, pero que le suplica se abstenga de palabras que pudieran exitar la irritabilidad de algunos nerviosos. Será, si se lega a enviar, una carta amistosa y solo pro informatione et voto. Si de esto habla al Señor Obispo, le suplico que sea siempre con suma reserva, y hasta le estimaré que ni aun respondiendome a mi se dé V. por enterado. Prefiero en estos asuntos no dirigirme directamente al Sr. Obispo, a quien tanto venero y aprecio, y por cuyos trabajos en

178. Rinaldini-Tomás Costa. ASV NH 642 t I, r III, s II, n 3, p 120.

esa Diócesis tanto bendigo y doy gracias al Señor, por no llamar la atención." 179

L'aparent calma i els canvis de govern.

Sembla que durant els mesos que van des de finals de febrer a març i abril hi ha una certa tranquil·litat pel que fa el tema Morgades i la seva pastoral. Caldrà esperar a maig per veure com, al bisbe de Barcelona, li tornen els problemes. Aquesta "calma" per a Morgades no representa en cap moment calma per al país. Ans el contrari, l'efervescència política del moment era intensa.

D'una banda, els industrials i comerciants catalans tenien problemes amb els seus col·legues de la península. L'assemblea de cambres de comerç, a Valladolid, féu palesa l'animadversió amb què eren rebudes les propostes catalanes de descentralització i concert econòmic. Acusats de catalanistes, als nostres industrials i comerciants els era molt difícil una participació activa en la creada Unió Nacional. Cada vegada més anava creixent entre les classes poderoses catalanes el convenciment que no podien esperar res del govern, ni tampoc de cap aliança amb d'altres sectors reformistes de l'Estat espanyol, amb les cambres de comerç i d'altres. L'opció que apareixia més clara era la d'endegar una via pròpiament catalana¹⁸⁰. D'aquesta manera, cada reivindicació econòmica, com la descentralització o el concert econòmic, agafava una dimensió política de signe catalanista que, a més, s'anava extenent areu del Principat.

El 30 de març s'aprovaven els controvertits pressupostos de Villaverde. El nunci, que en fa un informe al secretari d'estat, a part d'explicar-li les dificultats financeres del país, li comenta que "a giudizio di persone versate negli studii finanziari, si è nel buon camino, e la meta non è

179. Pare Rupert de Manresa-Vicari general de Barcelona. 3 de febrer de 1900. MEV. Josep Morgades i Gili, Bisbe de Vic. Manuscrits III. Documentació personal I. Correspondència 1894-1925. p. 294.

180. Borja de Riquer *Lliga Regionalista: la burgesia catalana i el nacionalisme 1898-1904*. Barcelona, 1977. Pàg 177.

lontana, la quale si tocherà di certo, se per qualche regna la pace"¹⁸¹. I no seria pas precisament pau el que hi hauria.

En el mateix informe li planteja el tema del futur del govern, de la possible crisi, i fa la següent apreciació:

"Nell'interregno parlamentare probabilmente si dividerà il dicastero di fomento in due, in quello cioè della pubblica istruzione e delle belle arti, ed in quello dei lavori pubblici e dell'agricoltura; e vi sarà crisi. E' difficile però presagire quali Ministri escano e quali personaggi sian destinati a sostituirli, dappoichè gli aspiranti son molti, ed il Presidente del Consiglio dovrà procurare di contentarli per evitare divisioni nel partito. E' per questo che la soluzione della crisi si vuol collegare e coordinare con un esteso movimento nell'alto personale diplomatico e con la nomina di parecchi senatori vitalizii."¹⁸²

Li explica, ahora, tota la qüestió de la lliga d'industrials i comerciants que, per criticar la llei de pressupostos, es resistiran a pagar els impostos. Diu que això es vol començar a partir del primer de maig, perquè coincideixi, així, amb les mostres de descontent del poble.

Dies més tard, Rinaldini torna a informar Rampolla sobre la situació política espanyola. Parla de la crisi de govern, de les motivacions que la causaren i dóna la composició del nou govern:

Presidenza e Marina - Silvela
Esteri - Marchese de Aguilar de Campóo.
Grazia e Giustizia - Marchese de Vadillo.
Finanze - F. Villaverde.
Interno - Dato
Guerra - Azcarraga.
Istruzione pubblica e Belle arti - Garcia Alix
Agricoltura, Industria, Commercio e Lavori pubblici - Sigr. Gasset"

I fa una mica la descripció dels ministres:

"Quattro sono i nuovi Ministri. Il Sigr. Marchese de Aguilar de Campóo è Senatore Vitalizio ed à stato negli ultimi tempi Alcalde di questa Capitale. Figurava il suo nome nella lista dei futuri Ministri, ma causá sorpresa il vederlo destinato al Dicastero degli Esteri.

Il Sigr. Marchese de Vadillo è noto all'Eminenza Vostra. Fu costantemente amico del Sigr. Pidal, ed è molto stimato tra i conservatori. Ottiene il portafoglio, a cui egli aspirava. Tutti i giornali ne lodano la coltura e la laboriosità e mettono in evidenza i suoi sentimenti cattolici. Piú d'una volta prese la parola nella Camera per difendere gl'interessi religiosi ed i

¹⁸¹. Rinaldini-Rampolla. n.º 18. 4 d'abril de 1900. ASV SS 249 (1900) fasc 1. p 31 verso.

¹⁸². Rinaldini-Rampolla. n.º 18. 4 d'abril de 1900. ASV SS 249 (1900) fasc 1. p 31.

diritti dela Chiesa."183

També parla del ministre Garcia i de Rafael Gasset. Diu que el marquès de Pidal ha quedat fora però que hi ha el rumor que se li prepara un alt càrrec diplomàtic. I, finalment, fa la consideració següent: "Il nuovo Ministero ha una impronta meno conservatrice dell'ultimo."184

Cristobal Robles parla d'aquest nou govern, en funció de Morgades i el catalanisme, de la manera següent:

" Desde la crisis del 18 de abril había un nuevo ministro de estado. Silvela había encomendado esta cartera a Ventura García Sancho, marqués de Aguilar de Campó, que procedía de la Unión Liberal. Al igual que Cánovas y otros miembros del partido conservador, que militaron antes en el partido de O'Donnell, era una persona menos flexible en las relaciones con la Santa Sede. Así se demostraría en este incidente. Posiblemente los nuevos ministros García Alix y Rafael Gasset apoyarían su postura dura respecto al obispo y ante la Santa Sede." 185

El 4 de maig, Rinaldini tornava a escriure a Rampolla comentant-li, aquesta vegada, aspectes de la Unión Nacional. En primer lloc, li parla del manifest que han fet, document que envia al secretari d'estat; diu que els diaris "El Siglo Futuro" i "El Pais" l'han reproduït íntegrament, que bona part de la premsa i els partits polítics l'han criticat, perquè diuen que és una incitació a la revolució, i li adjunta trossos dels articles; observa que li sembla que hi ha elements de la Unión Nacional que no estan d'acord amb les directrius de la junta directiva; li comenta que el govern pensa actuar amb contundència sobre aquests comerciants i industrials per tirar endavant els seus projectes i, finalment, li exposa que el govern creu que les mesures de pressió no trobaran ressò en el poble.

També parla que els socialistes han fet esforços per celebrar el primer de maig, però que "Solo in Barcellona e Valenza alcuni gruppi hanno provocate qualche disordine di poca importanza"186. I sobre el tema de mantenir l'ambaixador al Vaticà, li diu:

" Conformandomi alle venerate istruzioni di Vostra Eminenza ho già fatto qualche passo confidenziale per impedire il cambiamento del Sigr. Merry del Val. Le Ministro degli Esteri, il quale è amico personale di codesto Sigr. Ambasciatore, é disposto a

183. Rinaldini-Rampolla. nº 21. 20 d'abril de 1900. ASV SS 249 (1900) fasc 1. p 22-23.

184. Rinaldini-Rampolla. nº 21. 20 d'abril de 1900. ASV SS 249 (1900) fasc 1.

185. Cristobal Robles "Santa Sede y catalanismo. El Vaticano y el obispo Morgades" p.35.

186. Rinaldini - Rampolla. 4 de maig de 1900. ASV SS 249 (1900) fasc 2.

favorirlo, per quanto gli sarà possibile. Mi ha per altro assicurato che pel momento non sarà cambiato, ma si è espresso meco in termini tali da non rimuovere ogni dubbio, riguardo all'avenire. Ed infatti anche dopo i colloqui ch'ebbi col Sigr. Marchese Aguilar de Campóo, continuano le voci che il Sigr. Marchese di Pidal possa esser destinato ad Ambasciatore presso la S. Sede, essendo questo alto e onorevole posto l'unico ch'egli sarebbe pronto ad accettare, fuori di Spagna."¹⁸⁷

La visita de Dato a Catalunya i l'agreujament de la situació a partir del maig.

A partir del mes de maig la situació tornaria a ser molt conflictiva i retornarien els problemes per a Morgades. Hi ha un seguit d'elements que juguen a favor d'aquesta conflictivitat: primer, el canvi de govern del 18 d'abril, un gabinet alguns membres del qual es mostrarien poc receptius davant de l'església, aspecte ja comentat; segon, tota la qüestió de la "Unión Nacional" amb el tancament d'establiments i la negativa a pagar els impostos motivat per les mesures de Villaverde; tercer, la celebració del "primer de maig" en uns moments de crisi econòmica; quart, els sempre polèmics, des del punt de vista d'un govern espantat pel regionalisme, Jocs Florals -que van tenir lloc el diumenge 6 de maig- i, finalment, la visita de Dato a Catalunya, veritable guspira que ho va tornar a encendre tot.

Dato arribaria a Catalunya el 4 de maig. L'home, que era considerat el culpable de la repressió dels botiguers en el "tancament de caixes", fou xiulat mentre passava pels carrers d'una Barcelona que li era hostil, amb una vaga de botiguers i amb les garanties constitucionals suspeses. Els cercles catalanistes havien preparat una campanya contra la presència del ministre, considerant-la com atemptat i un insult a Catalunya. El Foment del Treball Nacional decidí no assistir als actes oficials en honor seu. No només tingué problemes a Barcelona, sinó que també fou mal rebut a Manresa, Terrassa i, fins i tot, hagué d'escurçar el viatge. De camí cap a Madrid en tren, encara va tornar a tenir problemes a la ciutat de Reus.

La resposta de Silvela fou la repressió. I la mesura de les seves

¹⁸⁷. Rinaldini - Rampolla. 4 de maig de 1900. ASV SS 249 (1900) fasc 2.

intencions fou la prohibició de "La Veu de Catalunya". Era clar que tot el pes de les culpabilitats s'adreçaven cap els catalanistes. Morgades, per tant, també en patirà les conseqüències, tot i que ell no havia participat en cap acte hostil al ministre.

Dels molts articles que, contra el viatge de Dato, van aparèixer a la premsa volem comentar-ne un. Es tracta de l'escrit del canonge Collell "I.N.R.I.", publicat a "La Veu de Catalunya" el 10 de maig de 1900, en un petit interval en què "La Veu" tornava a sortir. Aquest article seria un element que va representar, a la llarga, un fet cabdal en la polèmica que, com veurem, es plantejaria posteriorment. L'interessant article, en el més pur estil del cèlebre canonge, deia així:

" No bastava la persecució violenta, era necessari també fernos beure'l fel y vinagre. Aquest ministre mal aconsellat que ha vingut á estudiarnos, ha pujat á Montserrat, y desde allí, potser inconscientment, ens ha llansat á la cara una befa. En l'Album que guardan els monjos del Monestir pera las firmas de personas granadas hi ha volgut estampar la seva, y l'ha posada al peu d'aquestas paraulas:

"Una vez desde el cielo nos dice: *Amaos los unos á los otros: oigan esta voz patronos y obreros y tendrán mucho adelantado para evitar conflictos entre el capital y el trabajo.*- Eduardo Dato"

Al home per la paraula y al bou per la banya. Nosaltres creyém que'l senyor Dato sentí, com sent tothom á Montserrat, la influencia del misticisme religiós y del misticisme de la naturalesa; creyém que li entraren al cor els cants dels monjos y dels escolans, més que'ls acorts de la Marxa Real, que ha anat á menos desde que pels pobles la tocan las *murgas* á qualsevol diputat *cunero*; creyém que sentí allí dalt una ratxada d'ayre pur, pel cos y per l'ánima sempre sanítós; però quan va pendre la ploma pera deixar en l'Album consagrat un pensament, una impresió, fou tan infelís en l'idea que de tan manca y vulgar res significa, com infelís per la forma que comensa ab un vers digne d'un himne d'aquells que's cantavan en temps de la Constitució.

Peró tot aixó, podria perdonárseli, perque en general las frases d'Album solen ser desdixadas com els brindis si aquestas quatre paraules no encloguessen un amarch sarcasme per Catalunya. En Dato a Montserrat era qui menos havia de retreure'l precepte evangélich de que'ls homes hem d'amarnos els uns als altres; perque no está autorisat pera parlar d'amor y de fraternitat el polítich que tan impolíticament se'n vé á despertar rencunies en la terra catalana, *plena de llealtat* com deya'l Rey en Pere; del ministre de la Governació, que en lloch de venirsen aquí confiadament y sense segonas instencions, compareix com una broma negra, prenyada de tempestats, rodejat de polissons, refiantse de cacichs y de comparses desacreditadas.

¡Quin contrast més horriblement cinich! Mentres el ministre escriu á l'Album de Montserrat: *Ameuvos els uns als altres*, els seus representants y subordinats á Barcelona, reparteixen garrotadas de cego, y abordan á dignes patricis, á pacífichs ciutadans, á delicadas damas y fins á sacerdots que s'están

tranquilament celebrant la gran festa de la llengua catalana, la festa dels Jochs Florals. Si la frase que ha estampat en dato en l'Album del Monestir de Montserrat no es una mueca d'un excéptich ó d'un hipócrita, escrita en aquestas circumstancias tan excepcionals per Catalunya, en fa tot l'efecte. Es com l'*Inri* del martiri qu'estém passant; d'aquest martiri de la honradesa y de la paciència d'un poble que's veu insultat, vexat y tractat d'ilota pels polítichs del Parlament, pels procónsuls de las provincias, sense may sentir una veu de defensa, ni una promesa d'encoratjament en las altas esferas del poder. Pera ensenyarnos l'amor no necessitém polissons mal vestits y aperduats que persegueixin al nostra jovent á cops de sabre; per ensenyarnos á practicar l'amor y la germandat, no ha de venir un ministre de la Corona á agravar pels catalans la molestia de la suspensió de las garantías constitucionals, ab el funcionament permanent y sistemátich de la partida de la Porra.

Y prou per avuy, perquè la ploma'ns rellisca y'l cor ens bat ab fortas estravadas." 188

El nunci Rinaldini analitza la situació catalana.

El nunci, complint les seves obligacions com a diplomàtic, observava atentament la situació política del moment, tan conflictiva, i n'informava periòdicament al seu superior, el secretari d'estat. La precisió dels seus informes polítics, on resumeix magníficament els esdeveniments i dóna pistes interpretatives de la realitat, ens fa entendre perquè l'Estat vaticà era, aleshores, un dels més ben informats. En aquest sentit, és interessantíssim l'informe que, datat l'11 de maig, Rinaldini envia a Rampolla explicant-li els últims esdeveniments¹⁸⁹. El nunci, en primer lloc, explica les accions, com el tancament de botigues, que la "Unión Nacional" va fer per tal de protestar contra les mesures del ministre d'hisenda: "Ieri (es refereix al 10 de maig) ebbe luogo tale manifestazioni e riuscí di certo quasi unanime, provocando gravissimi disordini in varie città come in Barcellona, Valenza, Siviglia."¹⁹⁰ Resumeix, alhora, la postura del govern. Aquest, convençut que

188. Jaume Collell. "I.N.R.I." "La Veu de Catalunya", 10 de maig de 1900.

189. Rinaldini-Rampolla. n224. 11 de maig de 1900. ASV SS 249 (1900) fasc 2. p 39-42. Aquesta carta i la del 4 de maig foren contestades per Rampolla amb una altra carta, datada el 17 de maig de 1900, amb el n2 56488 i que es troba en el mateix lligall, p. 43.

190. Ibid.

molts van participar en les accions per evitar-se problemes i confiant que, a la llarga, els contribuents s'abstindran de crear una dinàmica de subversió que no els afavoriria en res, té plena confiança en què les coses se solucionaran i no pensa recórrer a la força pública, de moment, tot i que la farà intervenir amb decisió si no es respecten les lleis votades al parlament. També parla, el nunci, dels esdeveniments de Xàtiva, quan un grup d'oficials de la guarnició de València, prenent venjar-se de la injúria que els havia provocat un escrit del periòdic local, havien protagonitzat enfrontaments amb els treballadors del diari i d'altres persones de la població.

Però, potser, el que ens interessa més és quan parla de la situació a Catalunya:

"E non meno impensierisce la questione catalana, i cui caratteri si son meglio palesati in occasione del recente viaggio del Ministro dell'Interno. Non ancora si conosce il fine che si prefisse il Ministro nel consentire tale viaggio. Secondo alcuni la missione del Sigr. Dato fu quella di attrarsi le classi operaie e di studiare sul posto le aspirazioni dei catalanisti; secondo altri di preparare il terreno ad una visita dei Sovrani.

Ma checché sia di cio, il fatto si è che il Ministro tanto in Barcellona che altrove fu ricevuto con fischi ed oltraggi, ed ha prodotto penosa impressione l'attitudine dei partiti governativi i quali nulla fecero per impedire le dimostrazioni ostili e per riparare le ofesse inferite al sentimento nazionale ed all'autorità. Ciò indica che tutta Catalogna simpatizza coi dimostrati, od almeno che questi sono riusciti ad imporsi in guisa che nessuno osa riprovarne la condotta indegna. (subratllat nostre)" 191

Comenta que els diaris, unànims en línies generals a l'hora de condemnar els fets, no es posen d'acord, però, en les causes i en valorar la importància de l'agitació que s'estava vivint:

"I giornali officiosi ne riconoscono la gravità, ma asseriscono che il malcontento assiste da lungo tempo e che si è esacerbato per gli ultimi disastri; che esso non è contro un determinato partito o gabinetto, ma contro, come colà si dice del giugo di Castiglia. Consigliano quindi ad studiare il problema con calma per avvisare ai necessari rimedii. Alcuni credono che con savie riforme si possa togliere ogni pretesto ai sediziosi; altri, in vista dello spirito di rebellione che cui domina, giudicano insufficienti i mezzi pacifici e reclamano provvedimenti energici.

Gli organi dell'opposizione meno aggressivi, pur accusando il Ministero di imprevedgente, condannano senza reticenza gli attachi rivolti alla nazione e sostengono che urge garantire l'ordine pubblico e reprimere le arroganze di coloro che non si

191. Ibid.

peritano d'insultare la patria comune.

I giornali piú spinti trovano buona l'occasione per abbandonarsi a recriminazioni astiose contro il Governo, lo rendono responsabile del conflitto, perchè, dicono, non ha mantenuto le promesse fatte, irritando cosí gli animi, e ne chiedono le dimissioni." 192

Pel nunci queda clar que "non puó negarsi che tra i catalani è estesa l'avversione verso il potere centrale, benchè diversi siano gli obbiettivi che vogliono raggiungere, e diversi i mezzi per conseguirli."193 Per tal d'explicar a Rampolla aquests objectius i els mitjans per aconseguir-los, passa després a fer una descripció molt interessant dels diferents grups en què es podria dividir el catalanisme:

"V'ha un gruppo di separatisti i quali domandono l'indipendenza della Catalogna che dovrebbe al piú rimanere unita alla Spagna con vincoli federali. E costituito da elementi sovversivi, i quali hanno impresso all'agitazione un carattere antispagnuolo ed antidinastico.

Vi sono inoltre i regionalisti, assai numerosi, tra cui figurano i personaggi che piú si distinguono in Barcellona per ricchezza e coltura, i quali rivendicano i diritti esposti nel programma di Manresa del 1892, cioè la restaurazione nella sua integrità di quello che chiamano "la personalidad de Cataluña". Essi reclamano una specie di autonomia amministrativa, quale esiste nelle provincie basche ed in Navarra, ed insistono specialmente nel volere l'uso della lingua catalana negli atti pubblici, ed il cosiddetto "concierto económico", o convenzione, mercè la quale la diputazione provinciale pagherebbe allo Stato un canone annuo, avendo essa cura di ripartire le imposte tra i cittadini e di riscuoterli." 194

Diu, ahora, que "Gli operai, che rappresentano una grande forza, si mantengono finora estranei a tali lotte. Anch'essi però sentono amore alla propria regione e potrebbero prendervi parte nell'avvenire."195

Rinaldini explica que el govern, persuadit que ha de fer alguna cosa, es proposa portar a terme mesures de descentralització consistentes en donar més poders a les administracions locals. Però l'agudesesa política del nunci li fa qüestionar-se fins on serà capaç d'arribar el govern, dubte que el porta a una conclusió que, per a nosaltres, és una de les més significatives:

"Il contegno dei catalani non porge argomento a molte speranze: essi chiedono assai piú di ciò che il Governo s'inclina a

192. Ibid.

193. Ibid

194. Ibid.

195. Ibid.

concedere, e difficilmente si daranno per soddisfatti"¹⁹⁶

Finalment, acaba l'informe constatant que els ànims estan exaltats i que, en l'atmosfera política, hi ha presagis de tempesta. Conclou dient que "Il Governo, coadiuvato da uomini di ordine, deve adoperarsi, quanto può, a trovare soluzioni, atte a fare scomparire le principali cagioni di dissidio ed ad assicurare la pace, di che abbisogna la Spagna per riparare i mali che l'affliggono ed entrare in un'era novella di prosperità."¹⁹⁷ Sens dubte i seguint els desitjos del nunci, el Vaticà ajudarà el govern, com veurem seguidament, en la recerca d'aquesta "pau".

Morgades de nou perseguit.

Morgades tornaria a ser, una altra vegada, al centre de la polèmica. Alguns dels ministres nous, a rel del canvi ministerial del 18 d'abril, semblaven disposats a no tolerar més el comportament del bisbe de Barcelona. D'entre ells, el ministre d'estat, marquès de Aguilar de Campó, seria qui tindria un protagonisme més gran, donat que s'ocupava dels afers exteriors del govern espanyol i era, per tant, qui tenia cura de les relacions amb la Santa Seu. El ministre, davant la difícil situació política que atravessava el país, tornà a fer gestions diplomàtiques per tal que el Vaticà cridés a Morgades a Roma per amonestar-lo i el foragités, finalment, de la seu barcelonina. La carta que envia a l'ambaixador Merry del Val, l'11 de maig, amb l'encàrrec de trametre al secretari d'estat aquests desitjos és, senzillament, impressionant. Ens fa adonar de la barroeria amb què han tractat alguns ministres del govern espanyol la qüestió catalana i ens indica la "fina diplomàcia" que caracteritzava el responsable dels afers exteriors de l'estat:

" En cuanto al Cardenal Rampolla -que seguramente no se acordará de mí, pero a quien tuve el gusto de conocer cuando estuvo en Madrid como Nuncio de Su Santidad- no deje V. de decirle, tan pronto como se le presente la ocasión, que si quiere demostrarnos practicamente su simpatía, debe apretar más á algunos Prelados españoles. Tenemos, por ejemplo, en Barcelona, un Obispo Morgades

196. Ibid

197. Ibid.

que es de oro. Sus amigos dicen que es Prelado muy virtuoso; pero como yo no tengo para qué examinarle bajo el punto de vista de las virtudes, deploro que sea tan catalán, que no conozca las reglas más rudimentarias de lo que los franceses llaman "conveniencias". ¿Comprende V. los desplantes de ese señor, no solo en sus pastorales, sino recientemente, en los juegos florales, en los que se manifestó como el mas entusiasta catalanista ó separatista, que para el caso es lo mismo? ¿Se explica V. que el Prelado que hace y dice lo que Morgades ha dicho, tenga el atrevimiento o la indecencia de ir despues a rendir pleito homenaje á un Ministro de Castilla y á decirle que hace todo lo que puede en nuestro favor? ¿No medita ese señor, el alcance del daño que está haciendo?

Por mi parte, creo que debería tratársele como el Marques del Duero, siendo Capitán General de Cataluña, trató al Obispo que por entonces regentaba aquella Sede episcopal.

Como los tiempos han variado y las costumbres son hoy de mayor tolerancia, no tiene nada de particular que el general Delgado no amenace á Morgades con pegarle cuatro tiros; pero si V. obtuviera del Señor Rampolla que le llamase á Roma para que se ocupara en ejercicios que pudieran ser estudios profundos, que bien los necesita, sobre los deberes de los Obispos para con los poderes constituidos, sea los que fueren, creo que prestaría V. un gran servicio á la Religión, al Papa y de paso á la Monarquía española y a la integridad de la Patria. Como V. en esa Corte es omnipotente, no dudo que conseguirá que el obispo Morgades sea llamado á Roma, y si puede ser que le manden a las antípodas, el servicio que V. preste será completo.

El dia de ayer (porque esta carta la termino el 12) continuaron los trastornos obligando al Gobierno á proclamar el estado de guerra en Barcelona y Valencia; acaso sea preciso proclamarlo en Sevilla: el Gobierno está resuelto, con toda la calma y sangría fría que asunto tan delicado requiere, a poner mano para restablecer el orden material y el orden moral que estan un tanto perturbados." 198

L'ambaixador Merry del Val complí l'encàrrec que el ministre li havia fet, segons ens consta en una carta que envià al ministre d'estat el 18 de maig. Parlà amb Rampolla sobre la conducta errònia que, segons el govern, seguia Morgades i les conseqüències que podria tenir. Alhora, li féu notar que les cartes que se li enviaren expressant el disgust del Papa per les pastorals que havia publicat sobre el català, no havien causat l'efecte desitjat i "visto que continua exitando los ánimos en sentido catalanista"¹⁹⁹, el govern demanava que cridessin el bisbe a Roma per tal que "oyera de labios del Santo Padre el desagrado con que veia su conducta y la necesidad de que

198. Aguilar de Campóo-Merry del Val. n.º 3 11 de maig de 1900. AMAE Santa Sede. Política 2677.

199. Merry del Val-Aguilar de Campóo. 18 de maig de 1900. AMAE Santa Sede Política 2677.

diera ejemplo de respeto y acatamiento a las leyes y a los poderes constituidos, porque de lo contrario el Sr. Morgades seria objeto de una severa medida."²⁰⁰ L'excusa pel viatge, perquè no cridés gaire l'atenció, podia ser el fet que molts bisbes anaven a Roma amb motiu de l'any sant.

Segons l'ambaixador, "El Cardenal quedó impresionado con lo que le dije, y me manifestó que daría cuenta al Papa de los deseos del Gobierno, si bien creía que habiendo anunciado Morgades su venida para el mes de Septiembre encontraba difícil prevenirle que se presentase aquí desde luego".²⁰¹ Merry insistí, davant aquesta resposta del secretari d'estat, en com era de crítica la situació i que fes "anticipar la venida del Obispo, pues no respondia de las consecuencias"²⁰².

També tractaren de la qüestió d'enviar Morgades a una altra diòcesi, però, segons Merry, "Su Santidad cree, en interes del Gobierno y del pais, que no debe pensarse en ello, por ahora, porque excitados los ánimos como están en Barcelona su salida provocaría manifestaciones y conflictos y aun oposicion material que conviene evitar a toda costa, tanto por la conservacion de la paz, como para no dar armas a los carlistas"²⁰³.

Rampolla li digué, finalment, que esperava rebre els informes del nunci sobre el particular i que, amb el contingut dels despatxos i amb el que li havia dit l'ambaixador, informaria el Papa i li donaria una resposta més definitiva.

Per acabar, Merry demana al ministre si li pot enviar el contingut del discurs que Morgades va pronunciar en els jocs florals, per tal de tenir més elements per acusar el bisbe de Barcelona; li recomana que intenti que la premsa no es faci ressò de la possible anada de Morgades a Roma i mostra la seva disponibilitat en seguir treballant per escarmentar el prelat, donat que "No hay duda que es absolutamente preciso poner término a lo que sucede en Barcelona y mientras mas pronto mejor, por lo cual aplaudo los propósitos del Gobierno de proceder con energia"²⁰⁴.

Aquesta carta també ens serveix per descobrir que , en l'afer Morgades,

200. Ibid.

201. Ibid.

202. Ibid.

203. Ibid.

204. Ibid.

per encàrrec de la mateixa regent, s'havia obert un altre front diplomàtic protagonitzat pel bisbe de Toledo, primat d'Espanya:

" El Cardenal Sancha, que llegó (a Roma) esta mañana (18 de maig), ha tenido una larga conversación conmigo (Merry del Val) sobre esto, refiriéndome que también tenía encargo de la Reina de hacer una petición en el mismo sentido, y ambos, de acuerdo en todo, veremos de conseguir que el Papa se decida á tomar una medida." 205

Els informes que Rampolla esperava de nunciatura no degueren tardar gaire en arribar ja que coneixem el contingut d'un despatx de Rinaldini, datat el 13 de maig i enviat al secretari d'estat²⁰⁶, on tracta de manera exclusiva aquest tema. De fet, el motiu de l'informe del nunci és explicar-li la visita que el ministre d'estat, Aguilar de Campóo, li havia fet el dia abans. Segons el nunci:

"Premesso un succinto accenno alla questione del catalanismo e a varii aspetti sotto cui si presenta, e resomi conto della convinzioni acquistata dal Governo, dopo le inchieste fatte e le informazioni ricevute sopra il vero carattere rivoluzionario e antidinastico da parte degli uni e separatista da parte degli altri della propaganda catalanista e dei recenti disordini nella Catalogna, il Sigr Ministro mi dichiaró che il Governo era dolente di dover rinnovare lamenti e reclami contro la condotta del Vescovo e di varii membri del Clero di Barcellona. Avendogli io domandato in queto punto di precisarmene i motivi, il Ministro mi disse che Mogr Morgades, mostrando di aver dimenticato o di far poco conto dei consigli ed esortazioni direttegli dalla Santa Sede, in una recente occasione, si era compromesso di nuovo durante gli ultimi avvenimenti col prender parte ai cosi detti "Juegos Florales", proprio in quei giorni in che gli animi erano maggiormente eccitati; aggiunse che le poesie e i discorsi pronunziati nell'Accademia, specialmente quello di un canonico intimo amico del Vescovo, avevano riflesso l'idea e tendenza per l'autonomia della Catalogna, esaltandosi le grandezze e le glorie della medesima, in confronto alla Castiglia in cui risiede il potere centrale; osservó di piú che la condotta del Pastore dava ansa a quella dei preti e dei laici piú esagerati, come ne erano una prova il discorso dell'indicato canonico ed un articolo da questo pubblicato in un giornale di Barcellona, mentre si trovava colà il Sgr Dato e vi era insultato dai fautori del catalanismo, col quale articolo l'autore criticava con violenza il viaggio del Sigr Ministro e la politica del governo. A qualche mia osservazione tendente a scusare in alcun punto la condotta del Vescovo o a apiegare il suo modo di agire, il Ministro mi rispose che non era alieno dall'ammettere,

205. Ibid.

206. Rinaldini-Rampolla.nº 25. 13 de maig de 1900. ASV SS 249 (1900) fasc 2. p 46-47. La còpia es troba a ASV NM 661 t II, r II, s V, n 3.

che Mogr Morgades possa avere buone intenzioni e che non sia suo proposito di coadiuvare alla separazione della Catalogna dal potere centrale; ma non ispirandosi a prudenza e lasciandosi dominare dalle sue idee regionaliste, non rifletteva e non si rendeva conto del male proveniente dalla sua partecipazione attiva alla questione catalanista e dell'appoggio in diretto che presta, senza volerlo, ai repubblicani, ai socialisti e ai carlisti che fanno causa comune contro le vigenti istituzioni della Spagna e contro la Dinastia regnante. Il Sigr Ministro conchiuse che il Governo era deciso di agire con energia, di reprimere con tutti i mezzi legali in suo potere la politica del partito catalanista e di non accordare a quella provincia l'autonomia di cui godono le Prov. Basche, che rispetto al Vescovo di Barcellona non vorrebbe il Governo stesso trovarsi nella necessità di prendere qualche misura di rigore reclamata dalla pubblica opinione; e perciò che faceva ricorso con fiducia all'intervenzione efficace della S. Sede. Il Sigr Ministro infine, dopo avermi ripetuto quanto era profonda la riconoscenza di Sua Maestà la Reggente e della nazione spagnuola verso il S. Padre per il suo efficace concorso nei momenti piú gravi e pericolosi, mi manifestó la speranza da cui il Governo è animato, che anche nei presente difficili momenti la Santità Sua vorrà degnarsi di esercitare direttamente la Sua autorevole azione sopra il Vescovo di Barcellona per frenarne le idee e tendenze e per indurlo ad astenersi egli stesso ed a ritenere il suo clero dal far propaganda in senso catalanista" 207

Finalment, li explica els fets violents ocorreguts a Barcelona i en d'altres punts d'Espanya, que feren que el govern declarés l'estat de guerra a la ciutat comtal²⁰⁸.

Per acabar d'arrodonir la qüestió, sembla que el metropolità de Tarragona, Tomàs Costa, tampoc ajudava gaire a millorar la situació de Morgades i es mostrava queixós davant del secretari d'estat, Rampolla, en una carta datada l'11 de maig:

" Mi respetable Sr. Cardenal, no quiero ser molesto y procuraré ser breve. Ya vé V^a Em^a la situación de Cataluña que podrá agravar la ya harto difícil de la provincia eclesiástica. Creo que se ha dado estos últimos años demasiada importancia a los elementos de Barcelona y de ahí resulta una serie de disgustos para el Metropolitano que ha de estar con los brazos cruzados. A este paso, los Barceloneses tendran influencia en todas las Diocesis de Cataluña y la Metropoli mas antigua de España quedará completamente oscurecida. Cuando la direccion y accion no salga de un organismo propio, todo está perdido, y lo peor es que

207. Ibid.

208. "la manifestazione di giovedì scorso (dia 10 de maig) provocó sommorese popolari in varii punti, a reprimere le quali si dovè fare uso delle armi, e disgraziatamente tra i dimostranti qualuno rimase morto e molti furono feriti. In Barcellona ed in Valenza si (?) anche le barricate; ma il provvedimento adottato dal Governo di proclamarvi lo stato di guerra ottenne l'intento voluto. In Siviglia bastó il proposito manifestato dalle autorità di ricorrere a questo mezzo per far cessare i tumulti." Ibid.

algunas ocasiones mi salud se resiente." 209

Davant les notícies i les polèmiques aparegudes a la premsa sobre els successos ocorreguts durant el viatge de Dato a Catalunya, el caire que anaven prenent les coses i els rumors que circulaven sobre negociacions del govern davant del Vaticà per tal de castigar el bisbe de Barcelona, Morgades tornà a posar-se en guàrdia. Aquest és el motiu pel qual escriví al nunci, el 14 de maig, una carta justificatòria del seu comportament en la qual li deia, entre d'altres coses, que "He de esperar que se me oirá á mi dispuesto á probar hasta la evidencia que como siempre por un favor de Dios, mi conducta ha sido no solo correctísima sino la mas propia para asegurar la paz del país y el respeto y obediencia á las Instituciones vigentes conforme en un todo á las enseñanzas Pontificias que he aprendido de memoria y he trasladado siempre en mis escritos y discursos"²¹⁰. Afegeix que només cal preguntar a totes les autoritats, els capitans generals, així com tots els governadors civils, que hi ha hagut a la província de Barcelona durant el seu pontificat i es veurà com reconeixen que sempre els ha fet costat en tots els conflictes socials i obrers que hi ha hagut. Es poden comprovar, també, entre els papers de nunciatura, les mostres d'estimació de què ha estat objecte quan el volien traslladar a la seu de Burgos, o en el recent pas de la diòcesi de Vic a la de Barcelona. Finalment, i amb un tó que no amaga la desil.lusió i la impotència enmig de la qual es trobava, afirma que "He creido conveniente hacer esta manifestacion porque nada me causa mas pena que el que se moleste á la Santa Sede por mi culpa, ni que me suponga el reves de lo que siempre he sido y con el favor de Dios seré siempre. Que se me oiga."

Justificacions que torna a expressar en una altra carta, datada el 16 de maig, que escriu al ministre de justícia, marquès de Vadillo:

"Muy Sr. mio y apreciado y respetable amigo: V ve con que insistencia se ocupan los periodicos de mi persona despues del viaje del Sr. Ministro de Gobernacion. No sé lo que puede haber dado lugar á estas habladurias que al fin resultan contra mi autoridad, porque procurá observar con dicho Sr. la conducta mas correcta que podia darse. Tuve el gusto de ir á recibirle con el Sr Dean de la Iglesia, le acompañé á su alojamiento, a instancias repetidas del Sr. Capitan General tuve la satisfaccion de almorzar con él el mismo dia; le acompañé á visitar el hospital atravesando la Rambla y calle del Hospital en carretela

209. Tomàs Costa- Rampolla. 11 de maig de 1900. ASV SS 249 (1900) fasc 2 . p 33 i verso.

210. Morgades-Rinaldini. 14 de maig de 1900. ASV NM 611 t II, r II, s V, n 3.

descubierta los dos solos, siendo objeto tanto en las calles como en el Hospital de consideraciones de respeto y consideracion de parte de todos sin la menor nota discrepante: le preparé un recibimiento en Montserrat donde fue recibido y tratado como correspondia á su significación y alta gerarquía, de lo cual me consta quedo muy satisfecho: el lunes estuve en la Capitanía General para deplorar lo que estaba pasando, saber noticias y ofrecerme para cuanto pudiese convenir: el miercoles por la tarde volví á la Capitanía General y me dijeron que el Sr. Ministro estaba en la carrera de caballos, y no sabiendo que marchase tan pronto no pude despedirme, pero lo hizo el Sr. Ministro en atento B.S.M. que recibí el día siguiente y que agradecí como era debido. El Sr. Capitan General estuvo tan complaciente conmigo que durante el almuerzo dijo que habia telegrafiado al Mayordomo de S.M. que yo almorzaba en la Capitanía sabiendo que habia de complacer á S.M. la Reina. ¿Que es pues que puede haber dado lugar á tanta noticia y suposicion desfavorable? Absolutamente no se atinarlo y por esto en el seno de la amistad acudo a V que ademas de amigo es Ministro de Gracia y Justicia para que me ilustre si lo estima conveniente como se lo agradeceré en el alma. ¿Quizas haber asistido á los Juegos Florales? Es de advertir que desde su institucion asisten las Autoridades como asistió este año un Delegado del Sr. Gobernador, la Diputación Provincial, el Ayuntamiento en corporación con sus maceros, las demás Corporaciones etc. y en la fiesta no tuve mas participacion como las demas Autoridades que presenciarlos y sin duda infundir tranquilidad y calma de lo cual era garantía el estar el discurso a cargo del Sr. Guell hermano político del Sr. Marques de Comillas y que habia censurado asimismo las demás composiciones que se leyeron. La fiesta siguió bien con un pequeño murmullo en el extremo de la salon porque dijeron habian notado la presencia de algun individuo de la policia, y solo cuando las Autoridades estabamos ya fuera hubo al salir de la fiesta alguna alteracion de que no tuvenoticia hasta las 8 de la noche, pues con el Alcalde habíamos ido a repartir premios al Círculo de obreros que no hicieron en absoluto manifestacion de ninguna clase. ¿Que es pues, lo que ha podido dar lugará todas estas noticias que no pueden dejar de afectarme porque dan á entender en mi una conducta diferente de la que he guardado toda mi vida siempre en beneficio de la paz y del orden y de las Instituciones vigentes á tenor de las enseñanzas de Leon XIII? Si nada se me dice no podre defenderme y esto no es posible. Todas las Autoridades que han gobernado la Provincia desde que soy Obispo podran decir si he estado siempre á su lado hasta como amigo cariñoso, pintándoseme ahora sin razon ni justicia al revés de lo que he sido. Dispense tanta molestia, y se repite de V. con la mayor consideracion afmo amigo S.S. y Cap." 211

Era clar que sobre el bisbe requeien bona part de les acusacions sobre tots els fets acorreguts en aquell moment i, això, Morgades ho sabia

211. Morgades-Ministre de gracia i justícia. (còpia). 16 de maig de 1900. MEV Josep Morgades i Gili, Bisbe de Vic. Manuscrits III. Documentació personal I. Correspondència 1894-1926.

perfectament. Des de Madrid s'intentava buscar qualsevol cosa que contrarrestés els efectes del catalanisme i, en els passadissos del Congrés de diputats, es parlava dels passos que s'estaven fent per tal d'anul·lar la personalitat del prelat barceloní. Els rumors eran incessants; que si seria destituït, que si seria traslladat a Andalusia, que si s'esperaria fins que el tema de la "Unión Nacional" estigués més clar. El que era segur és que el govern havia elegit Morgades per demostrar la seva decisió d'actuar amb energia davant la difícil conjuntura política del moment²¹².

Els enemics de Morgades tampoc perdien l'ocasió que se'ls presentava per afegir llenya al foc. En aquest sentit hem d'entendre la visita que tres capellans de la "Asociación sacerdotal", vinculats estretament amb Pey Ordeix, varen fer al Capità general de Catalunya, Manuel Delgado, poc temps després de ser declarat l'estat de guerra, per tal de lliurar-li una carta on lamentaven la política catalanista del prelat i les conseqüències que, per a l'Església i per a Espanya podia tenir que els capellans, seguint les instruccions del seu superior, la secundessin. El Capità general, que ho explica a Morgades en una carta datada el 19 de maig²¹³, els demanà els documents que acreditessin que es tractava d'una associació legal, donat que ell no la coneixia. Un cop lliurats, envià tot el dossier al president del govern. Per aquesta carta sabem que Morgades havia escrit al Capità general abans, probablement perquè intuïa o coneixia les gestions que els seus enemics feien o volien fer davant aquesta autoritat²¹⁴.

Però, és evident que, quan Morgades veié l'ofensiva d'aquest capellans i el ressò que tot plegat tenia en la premsa, es degué enutjar profundament. Un Morgades acorralat i incomprès desplegà, seguidament, tota la seva energia per aturar el mal que se li estava fent.

Els quinze dies que van de finals de maig a començaments de juny foren molt importants per la quantitat de coses que succeïren: gestions de

212. Això queda molt clar en la carta que Jesús López Gómez envia a Morgades, datada a Madrid el 18 de maig i escrita en un paper amb el membre del Congrés del Diputats, on li explica tots els rumors que circulaven i la impressió generalitzada que el bisbe és un element triat per contrarestar l'auge del catalanisme. Li ofereix, alhora, la seva amistat i l'ajuda que pugui necessitar. MEV. Josep Morgades i Gili, Bisbe de Vic. Manuscrits III. Documentació personal I. Correspondència 1894-1926. p 318.

213. Capità General de Catalunya-Morgades. MEV. Josep Morgades i Gili, bisbe de Vic. Manuscrits III. Documentació personal I. Correspondència 1894-1926. p 320.

214. Nosaltres no coneixem el contingut d'aquesta carta de Morgades i, per tant, no podem saber la data exacte en què va ser escrita. Potser es troba en l'arxiu de capitania, fons que no hem consultat.

Morgades, pressions diplomàtiques, manament per part del Vaticà al bisbe perquè anés a Roma, ressò a la premsa, marxa enrere en aquesta decisió i nova estratègia per part del govern davant del cas. Tot plegat, generà un allau de cartes creuades entre els protagonistes plenes de resolucions i matisos sobre el cas. Intentarem, tot i la seva dificultat, d'anar-ho explicant de la manera més intel·ligible possible.

En primer lloc, parlarem de les gestions que Morgades emprengué davant de la nova ofensiva que contra ell, a rel del que hem dit abans quan comentaven la carta del capità general, s'estava produint. Aquestes gestions del prelat en defensa pròpia tingueren quatre fronts: el cardenal de Toledo, la reina regent, el capità general de Catalunya, el ministre de justícia i el nunci.

Des de feia dies, Morgades havia escrit al cardenal Sancha, bisbe de Toledo, per tal d'explicar-li la situació en què es trobava. Això ho sabem per la resposta del primat d'Espanya, enviada a Morgades des de Roma i datada el 21 de maig, on pràcticament no li diu res i menys encara de les gestions que, per encàrrec de la reina, estava fent davant el Papa aquells mateixos dies:

" Mi Venerado Hermano y querido amigo: al día siguiente de llegar aquí me entregaron su apreciable carta, á la que tengo el gusto de contestar diciéndole que en Madrid no me detuve mas que un día, y no me quedó tiempo, ni para visitar, ni menos para celebrar conferencias, inventadas por la prensa.

Solo vi a S.M. la Reina, solo con el fin de saber con certeza si iba con S.M. el Rey a Toledo, para volverme yo allí a recibirla, ó para continuar mi viaje á esta Ciudad Pontificia.

Siento mucho las contradicciones que suscita á V. la prensa periódica. Ojalá se hubiera resuelto á seguir los propósitos del Nuncio Sr. Cretoni. Hoy seria Cardenal, y sobre no tener tantos disgustos, se habria dado mejor solución en pro de la unidad de los Hermanos de esa Provincia Eccla." 215

Morgades també feu gestions exculpatòries sobre la seva conducta davant la Reina. En una carta adreçada pel bisbe al majordom de palau, datada el 20 de maig, Morgades diu que "una de las cosas que mas sentiria en la algarada que sin motivo ni razon se ha levantado contra mi, seria lo de que S.M. la Reina pudiese creer que abrigaba ni remotísimamente sentimiento alguno que pudiese perturbar la paz y la tranquilidad, desunir á España, ni hacer ni permitir en mi Clero alguno que pudiese redundar en perjuicio de la

215. Cardenal Sancha-Morgades. 21 de maig de 1900. MEV Josep Morgades i Gili, Bisbe de Vic. Manuscrits III. Documentació personal I. Correspondència 1894-1926. p 330.

integridad de la Patria, ni ofensa al Trono ni á la Familia Real que tan dignamente lo ocupa."²¹⁶ Li explica que tota aquesta campanya és orquestrada per tres capellans -de fora de la diòcesi i condemnats pels seus respectius prelats-, membres de la junta directiva de l'"Asociación Sacerdotal", associació condemnada pel metropolità de Tarragona i per tots els altres bisbes de Catalunya, el periòdic portantveu de la qual ha estat condemnat, també, per gairebé tots els prelats d'Espanya. La resposta de la casa reial, de 23 de maig, agraeix a Morgades les seves intencions i la documentació enviada per provar les seves afirmacions i conclou dient-li que "aprecia cuanto se sirve manifestar en dicha carta y los sentimientos de acendrado amor a la integridad de la patria española y su adhesion al Trono de su Augusto hijo que en dicha expresa, sentimientos de parte de V. de las que no puede caber duda alguna a Su Majestat"²¹⁷.

Morgades s'adreçà, també, al capità general, Manuel Delgado, màxima autoritat a Catalunya en aquells moments. El bisbe li tramet totes les resolucions que sobre l'Urbió havia publicat al butlletí oficial eclesiàstic de Barcelona, perquè les enviés al president del consell de ministres. Li envia, a més, la còpia de les diferents cartes que havia adreçat al ministre de justícia sobre l'"asociación sacerdotal". Es mostra queixós davant dels atacs i difamacions sobre la seva autoritat episcopal per part de certa premsa, cosa que fa que el capità general adverteixi a "El Diluvio" sobre

216. Morgades - Majordom de Palau. 20 de maig de 1900. MEV. Josep Morgades i Gili, Bisbe de Vic. Manuscrits III. Documentació personal I. Correspondència 1894-1926. p 328.

217. Majordom de Palau - Morgades. 23 de maig de 1900. MEV. Josep Morgades i Gili, Bisbe de Vic. Manuscrits III. Documentació personal I. Correspondència 1894-1926. p 334.

l'actitud que manté envers les autoritats eclesiàstiques²¹⁸. Tot plegat provoca que Morgades faci grans declaracions de principis sobre la seva lleialtat al Papa i la reina i sobre la seva espanyolitat. Ho podem veure en aquests dos paràgrafs de sengles cartes enviades al capità general:

"Yo respondo bajo mi honor que ni uno de mis sacerdotes se aparta, ni se apartará sin castigo inmediato del camino correcto que le he trazado y que gracias a Dios, les enseñó con mi ejemplo. Fui a Vich por orden de Su Santidad; vine aquí (es refereix al bisbat de Barcelona) por constarme positivamente la voluntad de S.M. la Reina q.D.g. y la virtud de dos cartas de Su Santidad con que a mí se me preconizó." 219

" Sentiria que hubiere una alma mas española que la mia, y tengo en mi corazon tan identificados los sentimientos de Religion y de Patria, que el día que me persuadiese que al trabajar para hacer buenos cristianos, no hacia al mismo tiempo buenos ciudadanos, me retiraria en un desierto." 220

Morgades també s'adreçà al ministre de gràcia i justícia, marquès de Vadillo, per tal de defensar-se dels atacs de què era objecte. En la carta que li tramet, datada el 20 de maig²²¹, el bisbe fa referència a una notícia, apareguda a la "Publicidad", que l'havia recollida de "La Epoca", on, amb el títol de "El Sr. Morgades y la Epoca", aquesta publicació felicitava i

218. Tot això es pot veure en diferents documents i cartes que s'intercanviaren durant aquells dies i que es troben a MEV Josep Morgades i Gili, bisbe de Vic. Manuscrits III. Documentació personal I. Correspondència 1894-1926. En primer lloc, cal consignar un "saluda" del capità general enviat a Morgades el 20 de maig on li diu que "con esta fecha remite al Presidente del Consejo de Ministros el nº del Boletín Oficial Eclesiástico del 24 de febrero del presente año"(p 325). O la carta que Morgades li envia al capità general, el 20 de maig, on li parla dels atacs que reb per part de la premsa (p 326). També cal tenir en compte una nota (còpia) de Morgades enviada al capità general el 22 de maig on li diu que "envío con reserva y devolución copia de mi comunicacion al Sr. Ministro de Gracia y Justicia" (p 331). O la carta que el capità general adreça a Morgades el 22 de maig on li diu el següent: "Al devolver a V. su comunicacion dirigida al Ministro de Gracia y Justicia que he leído con verdadera complacencia, le expresaré tambien mi gratitud por su deferencia al tenerme al corriente de cuanto practique y se refiera a la "asociación" sacerdotal, y quedaré satisfecho si V. entiende que corresponde a ella debidamente para cortar el Escandalo que producen los Periódicos con sus escritos tan irrespetuosos como inconvenientes, dispuse esta mañana á las nueve, se comunicare al Director de "El Diluvio" la orden que en copia es adjunta; otras comunicaciones la insertarán ademas para conocimiento de todas" (p 332). Aquesta comunicació a "El Diluvio", datada el 22 de maig, deia aixís: "El Excmo Sr Capitán General me ordena le prevenga a V. (director de "El Diluvio) debe abstenerse en lo sucesivo de dirigir ataques y comentar los actos de las autoridades eclesiasticas a fin de evitar se lastimen los sentimientos religiosos y puedan producirse excitaciones lamentables" (p. 333).

219. Morgades - capità general. 20 de maig de 1900. MEV. Josep Morgades i Gili, Bisbe de Vic. Manuscrits III, Documentació personal I, Correspondència 1894-1926. p 326.

220. Aquesta carta (còpia) de Morgades al capità general sembla que porta la data del 21 de maig. Jo m'inclinaria a pensar que es una mica posterior, però no tinc prous elements per provar-ho que no sigui el sentit general de les coses que diu. Es troba a MEV. Josep Morgades i Gili, Bisbe de Vic. Manuscrits III. Documentació personal I. Correspondència 1894-1926. p 329.

221. Morgades - Ministre de gràcia i justícia. 20 de maig de 1900. Josep Morgades i Gili, Bisbe de Vic. Manuscrits III. Documentació personal I. Correspondència 1894-1926. p 323. Morgades n'envia una còpia al nunci per la qual cosa es troba també a ASV NM 611 t II, r II, s v, n 3, p 114-15.

elogiava la decisió de la junta directiva de l'"asociación sacerdotal" de denunciar el comportament catalanista del prelat barceloní davant el capità general de Catalunya. Morgades torna a explicar al ministre que aquesta associació i el seu òrgan d'expressió estan condemnats pels prelats catalans i per la major part dels espanyols i li'n dóna les proves documentals²²². Afegeix que "Muy sensible es, Excmo Sr., que se haya dado tanta importancia á unos infelices que castigados por sus propios Prelados han venido aquí á sembrar el escándalo para predicar la heregía y el cisma, asegurando bajo mi honor que no me consta que ni uno solo de los sacerdotes de mi Obispado forme parte de la asociacion ni de la redaccion del periódico condenado. Y como va haciéndose pesado ver mi nombre por los periódicos con términos depresivos de la autoridad que jерzo, pido á V.E. se sirva mandar abrir una amplia informacion sobre mi conducta y la de todo mi Clero del cual sin una sola excepcion respondo como de mi mismo sobre la campaña catalanista que se nos atribuye; que se me dé traslado de la denuncia presentada por la Junta directiva de la asociacion sacerdotal á los efectos convenientes; y por fin que V.E. en su recto criterio y justo amparo á un Obispo español perseguido sin razon ni justicia, disponga cuanto estime conveniente para depurar la verdad y dar á cada cual su merecido"²²³. Finalment, diu que ell mai no havia donat motius de censurar, ans el contrari, sempre havia estat lloat pel seu esperit de servei "en beneficio de la Religion y de la Patria"²²⁴, tal i com demostrà quan acceptà el bisbat de Barcelona.

El marquès de Vadillo el contestà al cap d'un quants dies, el 28 de maig, amb una carta que representa, per una banda, l'opinió d'un ministre que no mostrava cap animaversió envers Morgades, el contrari del que feia el ministre d'estat, i, per l'altra, la posició i el criteri del govern, en ser el ministre de justícia qui tenia la responsabilitat en les relacions de l'executiu amb l'estament eclesiàstic. La importància de la carta és clara

222. " A fin de poner las cosas en su lugar he de decir á V.E. que los sacerdotes que se dicen Junta Directiva de la Asociacion Sacerdotal son dos ó tres privados residir en esta Ciudad por sus respectivos Prelados de Osma y de Gerona; que la nombrada asociacion sacerdotal fué condenada como verá V.E. en el Boletín Eclesiástico nº 1234, que tengo el honor de acompañar, por los Obispos de la Provincia Tarraconense; y el periódico que es su ecotitulado el "Urbion" lo ha sido además por la mayor parte de los Obispos de España, siguiendo su publicacion á pesar de tantas condenaciones con mayores escesos que antes. Para que V.E. se forme idea de los escritos de esos infelices, acompaño el folleto que acaba de publicar., habiéndolo hecho ya de igual manera contra mí y contra el Eminentísimo Sr. Cardenal Casañas." Ibid.

223. Ibid.

224. Ibid.

perquè, a part de ser enviada a Morgades, se'n trameté una còpia al secretari d'estat i al nunci²²⁵.

La carta diu el següent:

" Mi respetable y bondadoso amigo. Perdone mi retraso en contestar a su carta, que le agradezco en el alma, por la confianza que de mí hace y que me revela que puedo y debo corresponder á ella en igual medida. Estoy acostumbrado a respetarle y quererle de largo tiempo atrás, mucho antes de que pudiera pensar en encontrarme con V. en la relación en que hoy nos colocan nuestras respectivas posiciones sociales. Siempre reconocí con gusto, en el sacerdote ejemplar y docto, al ciudadano afecto y respetuoso a las instituciones urgentes; siendo por eso más de lamentar que las circunstancias actuales traten de presentarle como todo lo contrario, en aras de un exagerado regionalismo y por su influencia legítima y natural en la Diócesis que rige, donde precisamente por ella podía ser, y espero que ha de ser todavía un poderoso elemento de paz y de concordia, ya que su misión es esa y no la de gobernar mezclándose en la lucha candente de los partidos políticos, cuando tan exaltados están como en Cataluña.

Nada ganariamos con eso; así que, el evitar todo pretexto á la crítica dispuesta siempre á cebarse en cuanto pueda ofrecerle apariencias siquiera de motivo fundando debe ser a toda hora para todos nosotros nuestra preocupación más fija.

Por eso, sin duda, lo que en años anteriores pudo parecer natural, su asistencia á los juegos florales, no lo era tanto en este; como no lo fué tampoco la nota aguda de la predicación en catalan, recordada cuando nadie la tenia en olvido. La tolerancia excesiva con algun Capitular (es refereix al canonge Collell), a quien se acusa de calificativos algo más que imprudentes, usados para juzgar la visita de un Ministro de la Corona al Santuario de Montserrat (es refereix a l'article de Collell a "La Veu de Catalunya"); todo ello unido á su propia y personal importancia, de la tanto podía esperar como auxiliar poderoso el Gobierno, han sido parte á las acusaciones repetidas con mayor ó menor reticencia, contra V. por algunos periódicos.

El Gobierno no se ha hecho solidario de tales cargos, como rechaza igualmente toda participación, más ó menos oficiosa, en lo dicho por La Epoca, respecto de la Asociación de Sacerdotes, á que se refiere en su comunicación dirigida á este Ministerio, y contra los que, por el acto de indisciplina de que hacen alarde, tiene y tendrá V. toda la protección que reclama, añadiendo que, en todo caso, entre la autoridad del Prelado y la actitud de esos desgraciados sacerdotes, no es ni puede ser dudosa la actitud del Ministro. Pida, pues, con confianza, pero cortemos á la par dificultades que tanto puede salvar con su conducta y con su prestigio envidiable.

Hágase cargo de las graves, gravísimas dificultades que crea y puede crear al Gobierno, cuanto por su parte y con sus actos dé lugar, ya que no razón, ocasionansiquiera, á que se le presente

²²⁵. L'original es troba a MEV Manuscrits III. Documentació personal I. Correspondència 1894-1926. p 337. La còpia enviada al nunci es troba a ASV NM 661 t II, r II, s V, n 3, p 78-78 bis. La còpia adreçada a Rampolla es troba a ASV SS 249 (1900) fasc 2 p 73-74.

como el apóstol de una cruzada que va contra la Religión al herir en las entrañas mismas de la Pátria.

Yo espero mucho de su tradición de buen español y afecto al régimen actual, y por eso me he permitido hablarle este lenguaje; pudiendo asegurarle que en el camino de la sinceridad y del afecto me encontrará siempre, confiando más que en nada, repito, en la tradición y caridad del Señor Obispo de Barcelona. Espero confiado en que hará justicia á la rectitud de intención en que se inspira esta carta, que termina con la protesta sincera de lo mucho, muchísimo que agradecí la suya, dándome camino á esta respuesta y medio y ocasión con ella de poder tratar este asunto directamente con V., y puedo asegurarle que con completa reserva cortando así ingerencias de la prensa periódica que interesa a todos cortar, para que en ningun caso padezca en lo más mínimo ni su prestigio ni tampoco el del Gobierno de S.M." 226

Morgades també es dirigí al nunci, per tal d'explicar-li la seva situació, en una carta datada el 20 de maig²²⁷. A part d'exposar-li el mateix que als altres interlocutors²²⁸, el bisbe de Barcelona acaba la misiva amb aquestes frases tan contundents:

"Si no cesa este clamoreo, á pesar de todos mis esfuerzos, porque soy enemigo de plebicitos, no podrá evitarse una explosión de indignación que podria traer lamentables consecuencias." 229

El nunci havia enviat l'auditor de la nunciatura, Bavona, perquè s'entrevistés amb Morgades i poder saber, així de primera mà, les impressions del prelat. L'entrevista va tenir lloc el dimarts dia 23 de maig, aprofitant que Bavona es dirigia cap a Itàlia per uns assumptes de família. La preocupació més gran de l'auditor de la nunciatura era que l'entrevista amb el bisbe transcendís a la premsa i se'n donés una falsa interpretació. Així es pot veure en una nota on comunica a Morgades el seu viatge i li recomana la

226. Ibid.

227. Morgades - Rinaldini. 20 de maig de 1900. ASV NM 611 t II, r II, s V, n 3, p 107. La còpia es troba a MEV Josep Morgades i Gili, Bisbe de Vic. Manuscrits III. Documentació personal I. Correspondència 1894-1926. p 327.

228. "Muy Sr. mio y venerado Hermano: dura ya demasiado que la prensa sectaria y los que se hacen reos de ellas sigue contra mi y mi Clero para que no demande justicia ante el Sr. ministro de Gracia y Justicia para no tener de hacerlo públicamente. Con esta misma fecha le dirijo la comunicación de que tengo el honor de remitirle copia. Le remito asimismo el Boletín en que el Metropolitano y todos los Obispos de Cataluña se condenó al Urbión y á la Asociación sacerdotal que ahora quiere darse aire de redentora. Por último para que vea los sentimientos que procuro inculcará mi Clero, además de las que V.E. conoce ya, le envío el Boletín del mes de Abril de este mismo año. Cuando la algarada contra mi Pastoral en la cual mandaba se predicase y enseñase el catecismo en catalán á los catalanes echaronse á volar escritos como los de ahora. Uno de los periodicos mas serios de la Ciudad publicó el artículo que verá V.E. (...) Lo que digo al Sr. Ministro lo digo á V.E. Si se cree conveniente abrese una informacion; no pido sino ser oído." Ibid.

229. Ibid.

màxima reserva²³⁰.

Rinaldini, en la carta que envià a Morgades el 23 de maig, per tal de contestar les del bisbe, ja pressuposa que s'han vist amb l'auditor de la nunciatura i que han pogut "hablar confidencialmente". Intenta, alhora, i de manera molt diplomàtica, calmar les ansietats del prelat i fer-li veure que tot es pot solucionar:

"Me parece que V. , en sus impresiones, da demasiada importancia á las noticias que difunden los periodicos. Sabe V.E. que generalmente el uno copia del otro, haciendo cada uno de ellos comentarios correspondientes á sus propios deseos é ideas. No se oculta á su ilustración como facilmente, en los momentos de agitación y cuando los ánimos están excitados, se reproducen con inexactitud y falsedad en los periodicos las voces que circulan en el uno ú otro grupo político. Creo que la carta de la cual V.E. ha tenido á bien enviarme copia (es refiere a la carta que Morgades havia escrit al ministre de gràcia i justícia) servirà á dilucidar algunos puntos delicados de su situación personal y que así se ofrecerà a V. la oportunidad de exponer el verdadero estado de las cosas. Por mi parte confiado en su sabiduría y prudencia, deseo que con el poderoso concurso de V desaparezcan las nubes que en los ultimos dias han oscurecido su alma y se restablezcan en su querida Diocesis la paz y la tranquilidad." ²³¹

Però, què pensava realment el nunci? Creiem que la postura de Rinaldini és molt evident en l'informe que envià, sobre tot aquest afer, al secretari d'estat Rampolla, el 25 de maig. Li explica, primer, que han estat divulgades pels diaris tot un seguit de notícies falses o exagerades sobre la conducta del bisbe en relació amb el catalanisme i les mesures que, proposades pel govern i acceptades per la Santa Seu, es pensen dur a terme de cara a castigar aquesta actitud -cridar-lo a Roma, trasllat de diòcesi...-. Li diu que Morgades, dolgut per la polèmica, ha intentat fer-se escoltar en diferents instàncies, entre les quals, el ministre de gràcia i justícia, a qui va escriure una carta de la qual n'hi envia una còpia. El més important, però, és la impressió que té que, per culpa de la premsa i de la indiscreció de les persones amb responsabilitat política, s'han exagerat les coses i les recomanacions que fa perquè s'actuï amb prudència per la qual cosa ell mateix ja ha fet un seguit de gestions. Creiem que Rinaldini havia entès la força del catalanisme i com era de delicat atacar el prelat barceloní:

²³⁰. Bavona - Morgades. 20 de maig de 1900. MEV, Josep Morgades i Gili, Bisbe de Vic. Manuscrits III. Documentació personal I. Correspondència 1894-1926. p 322.

²³¹. Rinaldini - Morgades. 23 de maig de 1900. MEV Josep Morgades i Gili, Bisbe de Vic. Manuscrits III. Documentació personal I. Correspondència 1894-1926. p 335. Una còpia es troba a ASV NM 681 t II, r II, s V, n 3, p 116-17.

" Ho potuto accorgermi nuovamente in questa circostanza, che le indiscrezioni di questi giornali sono il piú delle volte collegate o provenienti da quelle che si commettono dalle persone medesime, cui la posizione obbligherebbe alla piú rigorosa riserva, nell'interesse stesso della buona riuscita degli affari che hanno a trattare. Mi permisi, mercoledì a sera, di farlo osservare delicatamente all'attuale Segretario di Stato, Sgr Perez Caballero, che é una persona molto intelligente e ben affetta alla Nunziatura e con cui m'incontrai nei saloni di un Ambasciatore. Ne profittai anche per ripetere consigli di moderazione, di prudenza e di calma nelle trattative della questione di Barcellona e del Prelato di quella Diocesi, aggiungendo che mi sembrava che il Governo farebbe bene di approfittare dell'occasione, offerta dallo stesso Vescovo colla lettera indirizzata al Ministro della Giustizia, onde venire a scambievoli spiegazione e comporre pacificamente le cose; altrimenti, se si prendesse qualche pubblica misura in questi momenti, in cui i Catalani sono maggiormente eccitati per le riferite indiscrezioni dei giornali, potrebbe a mio avviso, aggravarsi la situazione e trovarsi il Governo in maggiore imbarazzo. Ieri, essendomi in contrato col Sigr. Marchese del Vadillo ad una sacra cerimonia Collegio dei Gesuiti, ebbi con lui un confidenziale colloquio. Gli ripetei tutte le suddette riflessioni colle quali il Sigr. Ministro sembró convenire pienamente, ed anzi mi disse essere sua intenzioni di domandare ai Suoi Colleghi che rilasciassero a lui solo l'incarico di trattare ed accomodare la questione pendente con Mogr. Vescovo di Barcellona." 232

Per la carta sabem, per tant, que el ministre de justícia estava força d'acord amb el punt de vista del nunci i, fins i tot, que volia resoldre ell tot sol el contenciós. Aquesta actitud d'un membre del govern contrastava amb el parer del ministre d'estat, marquès de Aguilar de Campóo, que tenia una visió molt diferent de les coses i que volia apretar Morgades fins on fos possible. Això es veu perfectament en la carta que envià aquest ministre a l'ambaixador Merry del Val el 22 de maig²³³. Li explica, primerament, que ha sabut de les justificacions que Morgades ha enviat al nunci, on li diu, entre d'altres coses, que sempre ha actuat amb patriotisme, que havia acompanyat Dato arreu i que va dinar amb ell a capitania, que, pel que feia els Jocs Florals, s'havia limitat, només, a presidir-los. Però pel ministre d'estat això no vol dir res. Amb unes argumentacions que semblen increïbles en boca del que se suposa que hauria de ser un ministre, afegeix el següent:

232. Rinaldini-Rampolla. n.º 26. 25 de maig de 1900. ASV SS 249 (1900) fasc 2, p 49-50. S'hi adjunta una còpia de la carta que Morgades havia enviat al ministre de justícia, datada el 20 de maig, transcrita pel nunci. L'esborrany de l'informe del nunci es troba a ASV NM 661 t II, r II, s V, n 3, p 83.

233. Aguilar de Campóo-Merry del Val. n.º 4. 22 de maig de 1900. AMAE Santa Sede. Política. 2677.

"No tengo para que explicar á su perspicacia de V. el verdadero valor de esas frases, tan poco en armonía con los hechos y hasta con otras palabras de quien las trazó. Muchas maneras hay de entender el patriotismo que tambien sirve de manto al anarquista asesino de un Jefe de Estado para cubrir el honor de sus actos mas abominables y ha llegado á ser uno de los conceptos mas huecos y baratos por el continuo abuso que de él se ha hecho. De la habilidosa asiduidad demostrada en esa falaciosa cortesía con el Ministro (es refereix a Dato), mas vale no hablar. Hay que descontarla como ardid propio de cuantos rinden culto al principio de que el fin justifica los medios." ²³⁴

Segons la versió del ministre, Rinaldini "parece comprender la situación y le atribuye la misma gravedad que nosotros"²³⁵, cosa que, com hem vist anteriorment, no és ben bé així. Aquesta sintonia en l'apreciació de les coses -continuem seguint l'argumentació del marquès- hauria fet que el nunci hagués donat l'ordre "á su auditor el Sr. Bavona para que este, á su paso para Roma se detenga en Barcelona donde, por cierto debe hallarse en estos momentos y conferencie con el alborotador"²³⁶. Com veiem, no s'atura en qualificar l'actitud del bisbe de Barcelona i continua dient que "este (es refereix al "alborotador" Morgades) no se recata en proclamar su acuerdo con el banquero Güell, cuñado como V. sabe del Marqués de Comillas y hoy jefe y alma de la escuela catalanista á cuya disposición ha puesto sus cuantiosos caudales"²³⁷. Segons el ministre d'estat, "apartandose de la opinion dominante en Roma (...) pretende el Nuncio que se eleve al Sr. Morgades á la categoria de Arzobispo, dando así una forma agradable á un traslado que no puede menos que interpretarse como un castigo, pero al Gobierno, como es natural, parecía esta salida mas propia para excitar á la rebeldia que para contenerla"²³⁸. Comunica, ahora, a l'ambaixador que "En mi deseo de proveer a V. de las armas necesarias procuraré conseguir y remitirle el discurso pronunciado por el Señor Morgades en los Juegos (Jocs Florals) pero no tengo seguridad absoluta de poderme hacer con el texto"²³⁹. Però en la mateixa carta, i com a postdata, fet que ens demostra fins a quin punt estava ben informat, ha de

234. Ibid.

235. Ibid.

236. Ibid.

237. Ibid.

238. Ibid.

239. Ibid.

reconèixer el següent:

" P.D. No me será posible enviar á V. el discurso que suponíamos pronunciado por el Obispo de Barcelona. No ha pronunciado ninguno. La Porta Voz es un señor Canónigo llamado Collel o Colell que pronuncia los discursos catalanistas, pero es uña y carne del Sr. Morgades. Contra estos se ha levantado Cruzada por una asociación de sacerdotes á quien algun periodico Ministerial ha amparado; son estas personas de tampoco respetabilidad como sobra de audacias; el Gobierno los conoce y no está dispuesto á amparar ningun sacerdote que se aice contra su prelado; pero la prensa da tal libertad y abusa de tal suerte de esos medios que nuestra legislacionpone en sus manos que el Gobierno no ha podido impedir la publicación de unos artículos favorables a los tales clerigos.

Tampoco ha podido evitar que los mismos periodicos tratando de sacar mentira verdad hayan dicho que el Gobierno Español estaba tratando el destierro ó el llamamiento ó lo que sea del Sr. Morgades. Esa publicidad que coincidia con los pasos officiosos dados por mi en un sentido que creo favorable á la Monarquia y á la Religion, ha molestado un tanto al Sr. Nuncio. segun referencias que tengo." 240

L'ambaixador Merry del Val, però, era un home que coneixia millor la manera d'actuar del govern vaticà i mirava de fer-ho veure al ministre d'estat. El 22 de maig li envià una comunicació reservada i xifrada on li recomanava calma i tranquil.litat:

" Mi querido Ventura: Llevo bien y con esperanzas de exito la cuestion del llamamiento a Roma del Obispo de Barcelona; pero como aqui no se precipitan por nada y toman tiempo antes de adoptar una medida cualquiera y mas si es tan delicado como esa es preciso armarse de paciencia. Por mi parte no cesaré de insistir para que cuanto antes sea un hecho, pues, como ya he dicho a V, creo que es la mejor solucion que pueda darse al asunto sin suscitar conflictos de otro genero.

El Cardenal Sancha que anteayer vió a Su Santidad me dice que este desaprueta la conducta que el Obispo esta observando y no comprende que persona tan buena y que tales pruebas de afecto habia dado a las instituciones haya tomado la linea que esta siguiendo." 241

240. Ibid.

241. Merry del Val- Aguilar de Campóo. 22 de maig de 1900. AMAE Santa Sede. Política 2677. Aquesta carta fou contestada pel ministre d'estat amb una altra carta, datada el 26 de maig i que es troba en el mateix fons, on diu el següent: Mi querido Rafael: De todas veras me congratulo por las buenas impresiones que me comunica V. en su carta del 22, a la que me apresuro á contestar para manifestarselo así. Debo, sin embargo, añadir que el aplazamiento de toda medida hasta septiembre ú Octubre, por ejemplo, no produciría en los animos muy necesitados de un escarmiento el mismo efecto que si se adoptara mientras el recuerdo del desmán está mas reciente. Con frecuencia veo a quien se interesa profundamente "et pour cause" en este triste asunto, notando por un lado en ella, la misma estrañeza con motivo de los extravíos inexplicables de ese espíritu obsecado, que la observada y referida á V. por nuestro Cardenal. Deseando á V. el éxito más pronto posible en tan delicada empresa, queda suyo siempre sincero amigo."

Finalment, i amb molt més rapidesa del que imaginava l'ambaixador, es produiria la desició vaticana: Morgades seria cridat a Roma, per ordre del Papa, amb l'excusa de preparar la futura peregrinació de la diòcesi de Barcelona. Així ho comunica Rampolla a Morgades, amb una carta datada el 23 de maig:

" Muy Señor mio y venerado Hermano:

Su Santidad en estos dias mismos dias ha tenido la satisfacci6n de recibir à varios señores obispos españoles, pero hoy me ha manifestado que tendría particular gusto en ver á V. y me ha dado encargo que así se lo comunique.

Me apresuro pues á poner en conocimiento de V. los deseos de Su Santidad y creo que á V. mismo le venga bien poder dar en persona las disposiciones que se requieren para asegurar el buen exito de la peregrinacion de su diocesis." ²⁴²

Sembla clar que, de moment, Rampolla s'aplegava als desitjos del govern espanyol de cridar l'atenció al prelat barceloní. A més, una visita a Roma, que de per si ja era un càstig, podia donar un marge de temps abans de prendre mesures que podrien resultar més delicades. El gest, però, el podem interpretar com una desautorització de la Santa Seu envers la paulatina filiació d'una part de l'Església del Principat cap el catalanisme.

L'interès del Vaticà d'actuar amb calma i no precipitar-se en prendre d'altres determinacions, es veu molt clarament en la notificació que Rampolla fa al nunci el 26 de maig. A part de mostrar la preocupació creixent sobre el tema, ens confirma el que ja sabíem per altres fonts: que el cardenal arquebisbe de Toledo, per encàrrec de la Reina, havia tractat el tema amb el Papa. Però que no deixa de ser significatiu comprovar com el primat d'Espanya veia amb recel, també, aquest possible decantament de l'Església catalana cap a posicions regionalistes que suposaven, segons el seu criteri, segurament, un perill per a la totalitat de l'Església espanyola.

El que volia Rampolla era tenir la màxima informació abans de prendre noves determinacions i, de fet, aquest és el motiu principal de la carta:

"Per6 prima di prendere una determinazione il Santo Padre desidera che V.I. mi faccia sollecitamente un dettagliato rapporto sugli addebiti che da cotesto Governo si fanno a Mons Vescovo di Barcellona, indicandomi se e quali quali fatti concreti vi siano i quali giustifichino le lagnanze del Governo. Sarebbe assai opportuno di avere in mano documenti che provino l'esistenza di quei fatti, per6 non entro nei dattagli delle giustificazioni che vorrei per assicurare il buon esito della pratica, pago solo di averne dato un cenno a V.I. affinché Ella

²⁴², Rampolla - Morgades. n2 56614. 23 de maig de 1900. MEV. Josep Morgades i Gili, Bisbe de Vic. Manuscrits III. Documentació personal I. Correspondència 1894-1926. p 336. Hi ha la c6pia a ASV SS 249 (1900) fasc 2 p 45.

mi metta in grado di corrispondere all'augusto desiderio di Sua Santità." 243

L'ambaixador Merry del Val donà la notícia que Morgades havia estat cridat a Roma mitjançant un telegrama, xifrat i reservat, eviat al ministre d'estat el 28 de maig. El text, escuet, deia el següent:

"Su Santidad ha resuelto llamar a Roma al Obispo de Barcelona. Ruego encarecidamente a V.E. que si es posible, me comuniqué por telégrafo dos ó tres cargos concretos que se hacen á Su Ilustrísima. 244

Volem ressaltar un fet que es repetia, aquí, com en el cas de la correspondència entre nunciatura i secretaria d'estat: la recerca d'informació. De fet, el mateix Merry escrigué, un dia després d'enviar el telegrama, una carta al ministre ampliant les informacions que li havia donat. En ella, ens confirma les gestions del cardenal Sancha davant de Lleó XIII; qualifica d'absurdes les indicacions del nunci de nomenar Morgades arquebisbe com una manera de treure'l de Barcelona, cosa que li havia dit Aguilar de Campó però que nosaltres no hem trobat confirmat en cap document de Rinaldini; aplaudeix la decisió del govern de no emparar els capellans de l'associació sacerdotal que s'han aixecat contra Morgades, donat que es tracta de clergues condemnats pels seus prelats; demana, finalment, que li siguin subministrats fets concrets i documentats, com discursos, brindis o alocucions que hagi fet Morgades, per tal de tenir proves palpables del seu comportament. No ens podem resisitir, per acabar, de transcriure l'últim paràgraf de la carta perquè és una demostració de com devia funcionar el ministeri d'affers exteriors -ministeri d'estat- durant aquells anys:

" Mucho agradezco a V. las noticias que me da en sus cartas, porque me suministran elementos para hablar y obrar con seguridad absoluta, y ajustarme á los deseos del Gobierno, lo cual me hace ver que se da cuenta de la situacion de los que estamos en el extranjero. Epocas ha habido en que la única source d'information que teníamos era lo que leíamos en los periódicos, teniendo que

243. Rampolla - Rinaldini. n° 56616. 26 de maig de 1900. ASV NM 661 t II, r II, s V, n 3, p 72. Hi ha la còpia a ASV SS 249 (1900) fasc 2 p 48. Rampolla tornà a insistir al nunci sobre la necessitat que li enviés tota la informació possible i de manera detallada en una altra carta, datada el 31 de maig: "trovandomi di averle chiesto una dettagliata relazione sugli addebiti che si fanno a Mgr. Morgades, per ora devo limitarmi ad attendere che Ella corrisponda con la sua abituale premura all'espresso desiderio". Rampolla - Rinaldini n^o56773 Ibid, p 79 i la còpia a Ibid, p 52.

244. Merry del Val - Ministre d'Estat. 28 de maig de 1900. AMAE Santa Sede. Política. 2677. El telegrama va ser posat a Roma a un quart menys cinc minuts de vuit i fou rebut a Madrid a un quart i cinc minuts de deu de la nit.

adivinar lo que fuera verosimil" 245

Com hem pogut veure anteriorment, Merry ja demanava en el telegrama que li fos enviada una petita relació de dos o tres càrrecs imputats a Morgades, demanda en la qual insisteix en la carta. El ministre d'estat, abans, segurament, de rebre aquesta carta, ja fa una relació dels greuges principals que retreuen al prelat barceloní, text que telegrafia a Roma el mateix 29 de maig. Encara que estigui escrita amb típic estil dels missatges telegrafiat, la volem reproduir perquè és molt clara en les seves intencions i perquè hi ha elements nous i importants. Diu així:

"Difícil contestar concretamente y tengo muy presente que las faltas no caen siempre bajo Código penal. -El gobierno, para cumplir su programa de descentralización administrativa, necesita centralización política, incompatible con espíritu regionalista, del cual amigos del Sr. Morgades, quizás contra su voluntad, le hacen cabeza visible. -Es cierto que recibió Ministro en estación, almorzó con él en Capitanía General, que escribió carta al Abad de Montserrat para que recibiera bien Dato, con lo cual pretende defenderse de cargos que se le hacen; pero tambien es cierto que en Pastoral de fines de Febrero ó principios de Marzo, afirma Cataluña no puede resignarse á ser gobernada por castellanos (no tengo el texto exacto pero se lo enviaré á V); es cierto ha mandado se enseñe el catecismo y se predique en catalán, no en la montaña, en donde no ha penetrado el castellano, sino en Barcelona, como si se pretendiera una resurrección. -Colell (sic), canónigo de Vich, publicó en "La Veu de Catalunya" artículo diciendo Dato habia profanado con su presencia templo de Montserrat y todo el mundo sabe Colell es de absoluta privanza de Morgades, el cual asistió juegos florales, mas mundanos que místicos, para aplaudir á su amigo. -Todos estos elementos que causaron disturbios recientes en Cataluña, son los mismos que más inmediatamente obedecen al Obispo y le aclaman gritando "Viva el Obispo Rey", sin que este haga contra estas manifestaciones facciosas ninguna protesta pública ni eficaz. - Se empeña decir que no hace daño con esta conducta, pero alienta á todas las personas que por impaciencia ó ignorancia se suman con gentes mal avenidas con orden social é integridad Patria. -Esta debe cesar y V.E. comprenderá lo peor de todo sería, despues de llamado á Roma continuara tan perjudicial ejemplo. Para otra clase de castigos, habría que contar con el Capitan General, quien puede apreciar si lo que sería aplaudido en toda España, puede ser contraproducente en Cataluña." 246

Creiem que, d'aquest llarg telegrama, se'n poden treure algunes consideracions interessants: en primer lloc, la curiosa visió de la realitat

245. Merry del Val - ministre d'estat. 29 de maig de 1900. AMAE Santa Sede. Política. 2677.

246. Ministre d'estat - Merry del Val. 29 de març de 1900. AMAE Santa Sede. Política. 2677.

que té el ministre, que pensa que per desenvolupar un programa de descentralització administrativa cal una centralització política, la qual cosa ens demostra que no sabia gairebé què tenia entre mans; en segon lloc, la constatació que no situa exactament ni les diferents pastorals de Morgades, ni les dates en què van ser escrites; en tercer lloc, és interessant d'assenyalar que reconeix que no té el text de les pastorals del bisbe (o sigui, uns quants mesos després d'haver estat fetes i havent constituït un problema que preocupava al govern, un ministre en desconeix el text); en quart lloc, és interessant de constatar que surt per primera vegada, com a greuge, l'article del canonge Collell -amb errors a l'hora d'escriure'n bé el cognom- a "La Veu de Catalunya" en relació a la visita de Dato, fet i persona que relaciona amb Morgades i element que, com veurem, serà, més endavant, de gran importància. Finalment, hi ha una referència a les possibles mesures que podria aplicar el capità general, tan satisfactòries per a Espanya, diu, que no deixarien de ser l'amenaça d'una intervenció més contundent, en el sentit més coercitiu, per part de l'autoritat militar.

La referència a la possible utilització de mesures més "contundents" no és gratuïta. Hi torna a insistir l'endemà mateix en un altre telegrama xifrat enviat a l'ambaixador. Pel ministre, "seria muy conveniente evitar se llegase á una política de violencia que se impondria si el Señor Morgades persistiera en sus anteriores procedimientos porque seria señal de que ni él ni sus amigos tienen propósitos de enmienda."²⁴⁷ Cal que, amb la visita a Roma, Morgades s'aparti del "camino de aventuras que predicen los catalanistas"²⁴⁸. I ho deixa encara més clar quan, en una altra carta, diu a l'ambaixador que "El Capitan General de Cataluña está dispuesto á cualquier medida con tal de asegurar el órden, incluso la de prender al Obispo"²⁴⁹. Hem de tenir en compte que el marquès de Aguilar de Campó podia amenaçar d'aquesta manera perquè coneixia l'opinió que, sobre el tema, tenia formada el capità general de Catalunya. Aquest, en un telegrama enviat, probablement, al ministeri de

247. Ministre d'estat - Merry del Val. 30 de maig de 1900. AMAE Santa Sede. Política 2677.

248. Ibid

249. Ministre d'estat - Merry del Val. 2 de juny de 1900. AMAE Santa Sede. Política 2677.

governació²⁵⁰ no s'està de dir que potser serà necessària una política d'ènèrgica repressió:

"El Obispo tiene indiscutible influencia en Barcelona; y, aunque regionalista, es dinástico. Si en Roma se consiguiera de él atraerlo á buen camino facilitaria grandemente la tendencia favorable que parece iniciarse en la opinion, que con su traslacion de excitaria.

Depende, pues, la conveniencia de la medida de la actitud en que se presente, porque, de persistir en sus anteriores procedimientos, seria señal evidente de que no existía en los que como él piensan propositos de enmienda, haciendose en tal caso necesaria una política de energica represion." ²⁵¹

Però l'ambaixador volia fets concrets i documentació en què basar els greuges del govern espanyol. Rampolla li insistia sobre aquest punt i, fins i tot, Merry del Val, per tal de donar-li uns quants elements de reflexió, li havia llegit el llarg telegrama del ministre d'estat que hem reproduït més amunt. Però, malgrat quedar impressionat, en general, per l'exposició del ministre, volia veure el text i les frases exactes que eren conflictives, la qual cosa no es trobava en el telegrama²⁵². L'ambaixador devia suposar que totes aquestes precisions no agradarien al marquès de Aguilar de Campóo. Per això es veu en la necessitat d'insistir en el següent:

"No crea V. por esto que aquí se trate de dificultar la accion del Gobierno, antes al contrario, ni que falte deseo de agradarle, como lo han probado constantemente y en asuntos no tan claros como este. Tambien me hará V. la justicia de creer que no digo esto por parcialidad hacia la Santa Sede. Es que aqui tienen métodos y procedimientos distintos de los de las demás partes, que andan despacio en todo y cuando tienen hechos seguros y concretos, porque una palabra ó una resolucion tomada á la ligera puede comprometer intereses muy sagrados. (...) Crea V. que el Papa y Rampolla tienen empeño en complacernos, pero necesitan

²⁵⁰. De fet el telegrama, datat el 30 de maig de 1900, es troba a AMAE Santa Sede. Política 2677. Però aquí se'ns planteja un problema d'identificació. Cristobal Robles en el seu article "Santa Sede y catalanismo. El Vaticano y el obispo Morgades", op. cit. diu que va ser enviat pel capità general al ministre d'estat. La clau és saber si el telegrama fou enviat primer al ministre de governació, donat que el membret del paper utilitzat en la còpia diu "Ministerio de Gobernación. Subsecretaria. Sección de Orden Publico, i des d'aquest ministeri tramés al d'affers exteriors. Es tracta, però, només, d'una precisió documental donat que no varia en res el seu sentit i la seva intenció que és inequívoca.

²⁵¹. Ibid.

²⁵². Merry del Val - ministre d'estat. 1 de juny de 1900. AMAE Santa Sede. Política 2677. Això es pot veure molt bé quan li diu: "Respecto del Obispo de Barcelona, he vuelto á hablar hoy con el Cardenal Rampolla, quien me ha repetido lo que el Papa dijo a Sancha, á saber, que llamaria á dicho Señor á Roma, pero que desea conocer hechos concretos para interrogarle cuando venga y que responda a los cargos que se le hacen. (...) He leído a Rampolla un resumen del largo telegrama que V. me ha enviado, y le ha causado mucha impresion, sobre todo lo que se refiere á la pastoral que el Obispo publicó; pero quiere tener el texto para presentar á este las rases exactas, y aun cuando la he buscado, con la delicadeza necesaria para no llamar la atencion, no he podido encontrarla en ninguna parte."

armas y hechos, pues si presentan á Morgades frases y suposiciones contestará este con otras y les tapaná la boca por no estar enterados de todos los detalles" 253

Tal i com suposava l'ambaixador, el ministre d'estat es devia irritar perquè en d'altres comunicacions que envia a Merry del Val, encara que no siguin contestacions directes a l'anterior carta, li diu, escuetament, que "Nada tengo que añadir á lo ya dicho en el asunto del Obispo de Barcelona. Los datos que he facilitado a V. no son generalidades, como indica su carta del 29, son hechos concretos si bien no se cuentan los castigados por el Código Penal"²⁵⁴. El canonge Collell torna a ser el gran i nou protagonista de l'afer Morgades, "Colell es el portavoz de Morgades. Intimo de este Señor, pertenece al círculo de sus amigos mas escogidos y es de sus mas asiduos contertulianos"²⁵⁵. L'article del canonge vigatà a "La Veu de Catalunya" sobre la visita de Dato seria un dels documents que enviaria a Roma perquè veiessin el to dels escrits dels amics del bisbe de Barcelona²⁵⁶.

Els esdeveniments posteriors, però, feren donar un tomb a la situació. La premsa es féu ressò de la decisió de la Santa Seu de cridar el bisbe a Roma i això, segurament, canvià les coses. Fins i tot la premsa estrangera parlà sobre el tema, com ho demostra la crònica que publica "Le Matin" el 30 de maig:

"Sur la sollicitation du gouvernement espagnol, Leon XIII vient d'appeler à Rome l'archevêque de Barcelona, qui avaint manifesté des sympathies pour la cause separatiste catalane." 257

253. Ibid.

254. Ministre d'estat - Merry del Val. 2 de juny de 1900. AMAE Santa Sede. Política 2677.

255. Ibid.

256. Ministre d'estat - Merry del Val. 1 de juny de 1900. AMAE Santa Sede. Política 2677.

257. El retall del diari es troba al fons MEV Josep Morgades i Gili, Bisbe de Vic. Manuscrits III. Documentació personal I. Correspondència 1894-1926. p 342. Això ens demostra que Morgades els guardava, com també un altre article de "El Correo Español" de l'1 de juny de 1900, que es troba en el mateix lloc i que diu el següent: "Dice *La Epoca*: "*Le Temps*, de París, llegado hoy, publicó un telegrama de Roma, en el que se dice que el Sr. Morgades, Arzobispo de Barcelona, ha sido llamado al Vaticano *ad audiendum verbum*, y recibirá probablemente dicho Prelado una severa amonestación de la Santa Sede." Aparte de que el Prelado de Barcelona no es Arzobispo, sino Obispo; aparte de que no se ha confirmado lo de la llamada, y aparte de que la Santa Sede no ha pensado en semejante amonestación, todo lo demás que publica *Le Temps* y reproduce con tanto gusto y fruición *La Epoca*, es completamente exacto. Para más información, puede *La Epoca*, si gusta, acudir á la Nunciatura, en Madrid."

Ajornament del viatge a Roma.

El dia primer de juny, el nunci Rinaldini aturà l'anada de Morgades a Roma. Així ho diu a Rampolla en un telegrama xifrat:

"Madrid 1 Giugno 1900.

Avuto ora conferenza con Ministro Culti sopra Vescovo Barcellona. Non giudica opportuno pel momento chiamata del Vescovo a Roma pubblicata ieri dai giornali" 258

La resposta del secretari d'estat del Vaticà, a través d'un altre telegrama, fou immediata:

"Attese le circostanze da V.S. telegrafate faccia sapere al Vescovo Barcellona differisca sua venuta a Roma non opportuna quel momento" 259

El nunci ho comunica a Morgades l'endemà mateix amb un altre telegrama:

"Recibirá V. martes visita de persona encargada por mi tratar con V. asunto urgente." 260

Un text que, com veiem, no diu que s'ha suspès el viatge. A l'esborrany del telegrama hi ha una nota de Rinaldini que diu que s'ha fet "in questo modo per impedire, con prudenza, la sua partenza"²⁶¹. Cosa que amplia amb una carta confidencial i personal a Morgades en aquests termes:

" No pudiendo por prudencia informar á V. en terminos más claros de suspender su viaje a Roma, he debido usar una forma encubierta en mi telegrama para hacer comprender á V.E. de quedarse ahora tranquilamente á Barcelona.

Es inutil añadir que V. debe considerar esta carta como la visita anunciada y observar sobre estas comunicaciones la mayor reserva." 262

Què havia passat? Creiem que dues coses: en primer lloc, que la

258. Rinaldini - Rampolla. 1 de juny de 1900. ASV NM 661. t II, r II, s V, n 3, p 98 i ASV SS 249 (1900) fasc 2, p 58.

259. Rampolla - Rinaldini. 1 de juny de 1900. Ibid.

260. Rinaldini - Morgades. 2 de juny de 1900. El telegrama es troba a MEV Josep Morgades i Gili, Bisbe de Vic. Manuscrits III. Documentació personal I. Correspondència 1894-1926. p 344. Hi ha una còpia a ASV NM 661 T II, r II, s V, n 3, p 98.

261. Ibid.

262. Rinaldini - Morgades. 3 de juny de 1900. MEV Josep Morgades i Gili., Bisbe de Vic. Manuscrits III. Documentació personal I. Correspondència 1894-1926. p 343. La còpia es troba a ASV NM 661 t II, r II, s V, n 3, p 91.

publicació per part de la premsa del possible viatge no degué agradar gaire a Nunciatura ni a certs sectors del govern, segurament per la por que tenien que s'alteressin els ànims a Catalunya; segon lloc, pensem que havia guanyat l'estratègia defensada pel nunci, amb l'acord del ministre de gràcia i justícia, marquès del Vadillo, que ja hem vist més amunt. Això queda clar quan Rinaldini diu a Morgades que "Puedo asegurarle que el Sr. Ministro de Gracia y Justicia profesa para V.E. sentimientos de verdadero cariño y respeto y estoy confiado que V. podrá arreglar pacíficamente con el egregio Sr. Marqués del Vadillo el consabido asunto."²⁶³

El propi Rampolla fou qui comunicà a l'ambaixador Merry del Val la suspensió del viatge i, aquest, feu arribar la nova al ministre d'estat, el 5 de juny, amb un telegrama el text del qual ens posa de manifest que Merry del Val estava convençut que l'ordre del nunci havia estat acordada amb aquest ministre²⁶⁴. Al marquès de Aguilar de Campó li sorprengué molt que Merry del Val pensés això i, a més, no li devia agradar gens ja que anà a casa del nunci per aclarir les coses. Rinaldini va reconèixer que es referia al ministre de gràcia i justícia. Nosaltres creiem que l'equívoc ve del telegrama que Rinaldini envià a Rampolla on li diu que han acordat la suspensió del viatge amb el "Ministre del culte", autoritat que es degué identificar amb el d'estat. Tot això ho sabem gràcies a una carta, datada el 6 de juny, que envià el ministre d'Estat a l'ambaixador²⁶⁵. En aquesta comunicació li confessa que "Mi contrariedad ha sido grande (...). Sin embargo, tuve que acceder á la suspension temporal de la medida, suspension que el Nuncio ha propuesto y me telegrafió V."²⁶⁶ Ens confirma, ahora, que la publicació del viatge a la premsa espantà el nunci.

"Este (es refereix al nunci) pide solamente la suspension por algunos dias: le ha molestado sobremanera lo que han dicho los

263. Ibid.

264. El text del telegrama, datat el 5 de juny, diu així: Cardenal Secretario de Estado me dice que el Nuncio le pide de parte de V.E. se suspenda la Orden, que yo habia conseguido ya, haciendo venir a Roma al Obispo de Barcelona. Suspendo, pues, mis gestiones hasta recibir aviso de V.E." Aquest telegrama es ampliat amb una carta que li escriu el mateix dia. Ambdues coses a AMAE Santa Sede Política 2677.

265. Ministre d'estat - Merry del Val. 6 de juny de 1900. AMAE Santa Sede. Política 2677. El dia abans li envià un telegrama que es troba en el mateix fons. La resposta de Merry del Val a aquest telegrama la féu amb una carta, datada el 6 de juny i en el mateix lligall, on li diu al ministre que ho comunicarà a Rampolla de l'error per posarles coses en el seu lloc. Després parla de la campanya difamatòria que sobre l'ambaixador feia el diari madrileny "El País", que l'acusa de ser una persona venuda a Rampolla.

266. Ibid.

periodicos, sobre todo "Le Temps" y "L'Indépendent belge" y presenta como poca airosa para la Iglesia la situacion que le han creado porque el viaje inmediatamente realizado apareceria como impuesto de Roma por el Gobierno español." 267

Intenta justificar, també, el perquè ha cedit en aquest cas i les condicions que ha posat:

" Distintas razones tuve yo para ceder y lo hice con las siguientes condiciones:

1Q) Al Obispo de todas suertes le habrán de decir que adelante la peregrinacion que tenia dispuesta para septiembre.

2Q) El Nuncio les escribirá que aparte de su lado personas como Colell que le comprometen; y renuncie a mezclarse en el movimiento catalanista; ocupandose solamente de sus fieles y de los intereses de la Religión.

3Q) El mismo exigirá que de Roma hagan idénticas indicaciones á este Señor; Ofrece que el Santo padre le escribirá.

4Q) A fin de dar un testimonio público de que el Santo Padre no participa de las vertidas por Colell en el artículo, que V. conoce, concederá inmediatamente una distinción, una Gran Cruz de las mas apreciadas á Dato, dando a entender con ello que no participa ni aprueba la afirmacion de que el templo de Montserrat, haya sido profanado por la visita del Ministro de la Gobernación.

5Q) Antes de la peregrinacion y con motivo de ella el Nuncio empleará y aconsejará todos los medios de persuasión ó de advertencia para que el Obispo tome una actitud resueltamente contraria á la que viene siguiendo (segun conocemos todos) y publicamente conforme con la que dice ser la suya propia, que afirma él que se armoniza con la unidad de la Nacion." 268

La narració de la conversa que té amb el nunci és torna més interessant quan ens explica detalls sobre el to de la trobada i els arguments que s'hi esgrimiren:

" Por momentos, nuestra conversacion fué algo viva. El nuncio seguramente informado por Bavona, y por las cartas del astuto obispo, defiende a este con gran calor; niega que sea enemigo de Castilla y afirma que no puede alejar de su persona á sus amigos ni a Colell (suponiendo que lo sea); ni puede molestarse porque griten: "Viva el Obispo Rey".

Como, por otra parte, este Señor Nuncio, aunque es un tanto expansivo, no mide bien el valor de las palabras, la conversacion habria acabado de mala manera, á no haber temido yo que si exigia el cumplimiento estricto de lo que con arreglo á mis instrucciones habia V. conseguido en Roma, pudieran ciertos elementos provocar en Barcelona, á la salida del Prelado, manifestaciones peligrosas.

Decliné sobre el Nuncio toda responsabilidad de las medidas de

267. Ibid.

268. Ibid. La referència a la condecoració a dato ja ho havia dit a l'ambaixador en un telegrama enviat el dia 5 i que es troba en el mateix fons documental.

rigor que el Capitan General habría de tomar con el Señor Morgades y con sus adláteres si el aplazamiento que le concedía y los pasos que me ofrecía dar inmediatamente no daban el resultado, que se proponía; y me acompañó hasta la entrada, pidiendome varias veces que perdonara si había pronunciado alguna frase que no habia interpretado fielmente su deseo."²⁶⁹

Finalment, diu a l'ambaixador:

" He creido necesario dar a V. todas estas explicaciones.

1º) Para que viera V. que no me habia contradicho.

2º) Que este señor Nuncio defiende á Morgades, cosa que no se atreveria á hacer quizá si no tuviese alguna esperanza de que aprueben en Roma esa defensa.

3º) Que conozca V. los motivos por los cuales he podido consentir en que la llamada a Roma del Obispo, se aplazara por unos dias para hacer de ellos el uso que crea oportuno.

Entretanto, creo que conviene asegurarse mas y mas de los propositos de la Corte Pontificia; porque repito, que un viaje de Morgades sin cambio en su conducta sería peor que la impunidad."²⁷⁰

L'ambaixador el contestà uns quants dies després, li confirmà l'equívoc de Roma en identificar al "ministro dei culti" amb el "di stato", es considerà assabentat de les condicions que havia posat el ministre al nunci, confirma algunes impressions del marqués de Aguilar de Campóo sobre l'auditor de la nunciatura i el propi Rinaldini, en el sentit de ser favorables a Morgades²⁷¹, li digué que ja havia parlat amb Rampolla sobre la condecoració a Dato²⁷² i, finalment, i a rel d'una xerrada amb el secretari d'estat, féu unes consideracions sobre el canonge Collell, aspecte sobre el qual parlarem més endavant.

Morgades respirà tranquil quan va saber la notícia de l'aplaçament de

269. Ibid.

270. Ibid.

271. "Bavona ha venido a verme, y en la conversación que hemos tenido atenua la conducta del Obispo, esforzándose por demostrar la situación delicada que atraviesa Barcelona, por culpa de quién, le interrumpí, sino del mismo Prelado que hechó (sic) el peso de su autoridad en una cuestion en que estaban apasionados los ánimos?- El bueno del Auditor se vé que ha sido enguirlandé por Morgades, y en ese sentido ha debido hablar con Rampolla, aunque esto no sea mas que una presunción, pues este no me ha referido la conversación que con él tuvo." Merry del Val - ministro d'estat. nº 11. 12 de juny de 1900. AMAE. Santa Sede. Política 2677.

272. "En la audiencia que hoy he tenido con el Cardenal y cumpliendo el encargo que V. me da en su carta del 5, le he pedido la Gran Cruz de San Gregorio el Magno para el Sor. Dato, como una reparación de los insultos que el canónigo Collell le ha prodigado. Tambien Rinaldini le ha comunicado este deseo del Gobierno, y S. Eminencia me ha prometido dar cuenta de ello á Su Santidad en el primer despacho." Ibid.

la visita a Roma. "Su carta ha venido á poner fin á la ansiedad"²⁷³, li diu el bisbe de Barcelona al nunci en una carta, escrita el 5 de juny, amb la qual contesta la comunicació de Rinaldini. Li reconeix que anar a Roma, a explicar-se, és una de les coses que té més ganes de fer, però que a causa de "las intemperancias de la prensa en que se me daba por condenado antes de ser oido y juzgado, duro era por el prestigio de mi autoridad"²⁷⁴. Finalment li comenta que escriurà al ministre, suposem que el de justícia, esperant "se desvanecerá toda duda posible"²⁷⁵, per acabar insistint en el següent: "porque creame V. Sr. Nuncio, desde ahí no se ve la cuestión tal cual es. Yo veré de no dar lugar á disensiones; aunque á la verdad me cuesta callar"²⁷⁶.

Rinaldini el contestà, el dia 8 de juny, amb una carta on, a part de felicitar-se per haver tranquilitzat l'ansietat del bisbe, li confirma que el motiu que ha tingut per haver suggerit que no es tirés endavant el projecte de fer-lo anar a Roma, ha estat la indiscreció de la premsa en esbombar-ho i el fet d'haver previst la possible agitació que això hauria provocat. Li recomana, a més, els passos que, el prelat, hauria de seguir a partir d'aquell moment: en primer lloc, li aconsella que, un cop s'hagin calmat els ànims, sigui ell mateix qui prengui la iniciativa i vagi a Roma "para dar de viva voz, mejor que por escrito, al Padre Santo y á Su Emmo Secretario de Estado informaciones y explicaciones sobre la situacion de las cosas y para esclarecer algunos puntos acerca de los cuales podrian existir diferencias y dificultades entre V. y el Gobierno"²⁷⁷ i, en segon lloc, li suggereix que faci un viatge a Madrid, idea que surt per primera vegada i que, segurament, representa una tercera via -la via intermitja entre anar a Roma i no fer res- pensada pel nunci com una manera de donar alguna satisfacció al govern central. L'argumentació de Rinaldini per tal de justificar aquesta proposta és la següent:

"Entre tanto me parece que seria muy bien visto por todos los

²⁷³. Morgades - Rinaldini. 5 de juny de 1900. ASV NM 661 t II, r II, s V, n 3, p 101 i MEV Josep Morgades i Gili, Bisbe de Vic. Manuscrits III. Documentació personal I. Correspondència 1894-1926. p 348.

²⁷⁴. Ibid

²⁷⁵. Ibid.

²⁷⁶. Ibid

²⁷⁷. Rinaldini - Morgades. 8 de juny de 1900. MEV. Josep Morgades i Gili, Bisbe de Vic. Manuscrits III. Documentació personal I. Correspondència 1894-1926. p 350. L'esborrany i còpia de la carta, però amb data del 7 de juny, es troba a ASV NM 661, t II, r II, s V, n 3, p 103.

amigos del Ministerio en Madrid, y aun por personas más elevadas, y contribuiría á restablecer la perfecta armonia e inteligencia del venerado y docto Pastor de Barcelona con los poderes civiles centrales, si V. se decidiera a venir personalmente á Madrid y hablara con los Ministros y ofreciera afectuoso homenaje á S.M. la Reina Regente. Algunos incidentes acaecidos en estos ultimos tiempos, referidos con exageración de circunstancias ó mal interpretados, pero sin haber dado motivo á inexactas imposiciones sobre las opiniones politicas y tendencias de V. en la cuestion candente de esa región. Para no ser demasiado largo, citaré un solo hecho que ha exacerbado los animos en las regiones ministeriales, y es que el Ministro de la Gobernación no sé le haya hecho el menor desagravio, con motivo del articulo muy injurioso que contra publicó un sacerdote (quando el Sr. Dato se hallaba en Barcelona); sacerdote al que los periodicos presentan como amigo intimo y asiduo visitador de V." 278

El nunci, finalment, li explica que ha estudiat la qüestió política de fons que hi ha al darrere de tot plegat i ens parla d'un dels seus informadors:

" Quanto al fondo de la cuestión política que se debate en esa provincia, por lo mismo que es tan delicada y complicada, mi posición me impone una prudente reserva. No obstante he procurado formar de esta cuestión un claro concepto, hablando con el optimo Sr. Marques de Comillas" 279

Era clar que Rinaldini havia analitzat el problema català i el paper de Morgades en tota la qüestió. Aquesta anàlisi, juntament amb la seva habilitat diplomàtica, li feia jugar un paper molt important entre el sector més dur del govern, que volia castigar fortament el bisbe, i el mateix Vaticà. Creiem que el nunci atinava força en les valoracions que feia de la situació política i, de fet, podem afirmar que les seves decisions estan molt d'acord amb el tipus de percepció que tenia del problema.

En aquest sentit trobem fonamental l'informe que fa a Rampolla, el 6 de juny²⁸⁰, on li explica la situació, li exposa totes les negociacions que ha fet i li justifica les decisions que ha pres. L'informe, de nou fulls manuscrits, és molt complet i contrasta amb la pobresa d'informació i valoració política que tenien les comunicacions entre els ministres i els diplomàtics espanyols. Les diferències entre el funcionament de l'Estat Vaticà i l'Estat espanyol són, en aquest sentit, abismals.

278. Ibid.

279. Ibid.

280. Rinaldini - Rampolla. 6 de juny de 1900. n.º 29. ASV SS 249 (1900) fasc 2, p 67-71. L'esborrany, datat el 5 de juny, es troba a ASV NM 661 t II, r II, s V, n 3, p 75-77.

L'informe comença dient que li sembla que, en el contenciós entre Morgades i el govern, les coses s'han calmat una mica, aspecte que valora com a molt positiu donat que permetrà actuar, a partir d'ara, amb molta més moderació i sense l'excitació dels dies anteriors, una excitació que hauria provocat una alteració en "l'animo del detto Prelato come di tutti i catalanisti, e di provocare nuove manifestazioni pubbliche da parte di questi verso il loro degno Pastore"²⁸¹.

Rinaldini explica que "è un fatto innegabile che Mogr. Morgades gode di un gran prestigio e di estesa popolarità in Barcellona ed in tutta quella provincia"²⁸², prestigi adquirit no només per "essere noto l'amore che nutre per la sua regione e per l'idioma catalano", sinó, també, per les seves "virtú sacerdotali e per le sue qualità di Pastore zelante, dotto e sommamente disinteressato per sè e generoso per ogni opera religiosa e sociale, che lo distinguono nell'Episcopato Spagnolo".

Pensa que les dificultats amb la reina-regent i amb el govern s'arrosseguen des de la conflictiva pastoral sobre la predicació en català i que això fa que és consideri el bisbe de Barcelona com "l'appoggio piú forte e valente del partito regionalista, il quale aspira ad ottenere un'autonomia amministrativa della Catalogna", per la qual cosa, seguint les argumentacions del govern, "la popolarità di Mogr. Morgades potrebbe divenire dannosa pel Governo nazionale, perché ne tirano pofitto, quantunque contro le intenzioni del Vescovo stesso, i gruppi politici -compresovi i carlisti- che sono contrarii alla Dinastia ed alle presente Istituzioni del Regno".

Per al nunci, queda clar que es tracta d'un procés sobre les idees i tendències atribuïdes al prelat, les opinions i desitjos sobre Catalunya del qual ja s'havien posat de manifest des que fou transferit de la diòcesi de Vic a la de Barcelona. Però retreu al govern un fet que nosaltres desconexíem i que considerem revelador:

"Non ho bisogno qui d'accenare ad altre particolarità, essendo già note a Vostra Eminenza; come p.e. al concorso efficace che grazia appunto alla sua popolarità presto Mogr. Morgades, per domanda segreta del medesimo presidente del Consiglio affine di portermine ai disordini avvenuti in Barcellona l'anno scorso, mediante però alcune promesse, d'accordo confidenziale collo stesso Sigr. Sivela e da questo poi non mantenute, come mi è

281. Ibid.

282. Ibid.

stato riferito." 283

Explica que des que va sorgir el problema havia mantingut una conducta en tres direccions: en primer lloc, "osservare dal mio canto una prudente riserva, non pronunziandomi né per gli uni né per gli altri"; en segon lloc, fent un "apello delicatament" a Morgades perquè "cooperasse alla pacificazione degli animi ed al mantenimento della debita commissione dei Suoi diocesani verso la Corona ed il Governo" i, en tercer lloc, "conversando qui con Ministri e cogli uomini del suo partito, ho consigliato loro la moderazione ed il regolamento pacifico della pendente questione, fuori di ogni pubblicità e mediante scambievoli spiegazioni collo stesso Vescovo". Però, enmig de tot aquest delicat procés, s'havien produït, a Catalunya, els esdeveniments contra el ministre Dato, la qual cosa significà que "gli organi ministeriali, como quelli dell'opposizioni propagarono notizie esagerate sopra i fatti medesimi, afirmando che vi erano accadute varie manifestazioni ostili alla Castiglia e al potere centrale, compromettenti anche la persona del Vescovo, e citando qualche incidente in cui il Prelato figurava, se non altro di aver mancato di tatto e di prudenza." A partir d'aquell moment s'encengueren, una altra vegada, les crítiques contra el bisbe i el govern cregué oportú recórrer davant la Santa Seu. Un dels personatges que més té a veure amb aquesta nova campanya contra el prelat barceloní és, segons Rinaldini, el marquès de Aguilar de Campóo. Nosaltres, creiem, ja ho hem anat demostrant abastament en les pàgines que portem escrites; el nunci, però, és molt clar quan afirma:

"S.M. la Regina, influenzata anche dai discorsi delle persone che l'avvicinano e dalle relazioni del suo ministro di Stato, abbondó nello stesso senso." 284

A partir d'aquest moment, el nunci, seguint en la mateixa tònica de discreció i reserva, estudia detingudament les notícies aparegudes als diaris i les crítiques que es llançaven a Morgades des del govern. La conclusió a què arriba no la pot expressar més clarament:

"ma debbo dire a V.E. che tra le affermazioni degli uni e quelle in senso opposto degli altri, ho potuto formarmi soltanto l'idea che se da parte del Prelato vi era stata forse qualche mancanza di circospezione e di tatto, offrendo con ciò qualche pretesto alle dette lagnanze, tuttavia gli addebiti dovevano essere esagerati ed alcuni provenienti da malintesi e da erronea interpretazione delle sue intenzioni. A poco a poco incominció

283. Ibid.

284. Ibid.

intanto a risapersi nei circoli politici (non essendosi guardato il segreto dove piú conveniente era l'osservarlo) che il Governo aveva fatto ricordo all'intervenzione della S. Sede; quindi i giornali locali ed esteri annunziarono come cosa positiva che Mgr. Morgades era stato chiamato dalla S. Sede ad audiendum Verbum." 285

Tot plegat, i sobretot aquesta indiscreció, intranquil·litzà Rinaldini i féu que cerqués l'opinió i la influència del ministre de gràcia i justícia. Tingué una conversa amb el marquès del Vadillo, del qual en fa grans elogis, i tots dos coincidiren en què no era el millor moment de cridar el bisbe a Roma, per la qual cosa envià el telegrama ajornant el viatge²⁸⁶.

Com sabem, això enutjà el ministre d'estat, que visità el nunci per tal de demanar-li explicacions. Més amunt hem citat la versió del ministre sobre l'entrevista. Ara la podem contrastar amb la versió de Rinaldini. Una cosa certa és que la conversa no fou precisament amable. El nunci no s'està de dir que "Sul principio il Sigr. Ministro mi si mostrò assai dispiacente che fosse stata ritardata la chiamata del Vescovo, affermandomi che ciò avrebbe fatto cattiva impressione sull'animo degli amici del Governo e confermato piú il Vescovo nelle sue idee". I continua dient que amb "veemenza di parola" li anà recordant tots els greuges que Morgades havia fet al govern. Es nota que la postura del nunci és molt crítica respecte aquest ministre perquè per a cada acusació que li fa intenta trobar una resposta. Per exemple, quan li retreu l'assistència de Morgades als jocs florals, on es feren al·lusions "offensive alla Castiglia e al Governo Centrale", Rinaldini posa, entre parèntesi, "Io ho saputo da buona fonte che prima di andare all'Accademia avea chiesto

285. Ibid.

286. "pensai che la miglior via che io poteva seguire, affine di procurarmi gli elementi di cui bisognava per il rapporto richiestomi, era quella di rivolgermi confidenzialmente al Sigr. Ministro di Grazia i Giustizia, che stava trattando la questione direttamente collo stesso Vescovo ed aveva dovuto, rispondendo alla lettera da questo indirizzatagli, precisare i fatti e giustificare le lagnanze del Governo. L'ottimo Sigr. Marchese del Vadillo volle venire egli stesso da me e durante la lunga conversazione che tenemmo insieme, ebbi nuova prova delle sue qualità superiori d'intelligenza, di calma e di saggezza, come delle rette intenzioni da cui è animato a riguardo del Vescovo di Barcellona, riconoscendo che l'esagerazione e la pubblicità non possono giovare allo scopo inteso dal Governo ciò che può porgere il fianco a critiche e lagnanze e di condurlo volontariamente a fare qualche manifestazioni di attaccamento verso la famiglia Relae (della quale per altro egli protesta d'essere devotissimo) e di adesione al Governo centrale, dando così una soddisfazione all'opinione pubblica. Il nostro discorso si portò quindi sopra le voci sparse dai giornali della chiamata a Roma di Mgr. Morgades. Io ignorava quale ne fosse il fondamento ed anche il Sigr. Ministro mi affermò di non saperlo, e dal Ministro degli Esteri, presso cui io avevo cercato, qualche giorno prima, di sapere, se e quale risposta si fosse ricevuta dal Sigr. Ambasciatore intorno alle intenzioni della S. Sede, mi fu detto che nulla ancora si sapeva di positivo. Nondimeno il Sigr. del Vadillo convenne che, pendendo le sue negoziazioni confidenziali col Vescovo in discorso e specialmente dopo le suddette indiscrezioni dei giornali, la misura di far venire ora Mgr. Morgades a Roma potrebbe pel momento creare maggiori difficoltà e tagliere l'efficacia alle buone influenze che si cercava di esercitare sull'animo del Vescovo" Ibid.

consigli al Governatore della Città e dietro accordo con lui si decise ad assistervi; sobre les aclamacions "Evviva il Vescovo Re!" de què va ser objecte el prelat, li demana si ho pot assegurar amb total certesa; sobre l'article injuriós de Collell sobre Dato, el nunci li diu que Morgades "aveva riprovato l'articolo e considerava l'autore come un esaltato ed un poeta" - cosa que no va convèncer el ministre que li contestà que això era la tàctica del bisbe de Barcelona, dir unes coses davant i fer-ne unes d'altres per darrere- i que, a més, Collell era "uno dei suoi migliori amici" i tenia amb ell "le piú intime relazioni ed a vista di tutti quel sacerdote si reca spessissimo all'Episcopio", cosa que, per altra banda, no deixava de ser certa. Comenta també Rinaldini la vehemència per part del ministre en demanar que a Dato li sigui concedida la distinció pontifícia de la Creu de Sant Gregori com a desgreuge per les ofenses rebudes. Finalment, el ministre "si calmó" i acceptà "che la venuta a Roma di Mogr. Morgades fosse ritardata da qualche settimana".

És evident la diferència de criteris entre els ministres d'estat i el de gràcia i justícia i també que Rinaldini s'entenia molt millor amb el segon. Diem això perquè no deixa de ser curiosa l'anècdota que tingués aquesta tensa conversa amb el marquès de Aguilar de Campó mitja hora abans de sortir de casa seva per anar a dinar, convidat pel marquès de Vadillo i la seva família. El nunci comentà al marquès l'entrevista que acabava de tenir amb el ministre, la qual cosa ens permet saber quina podia ser la postura del president Silvela:

"Dopo il pranzo comunicai confidenzialmente al Sigr. Marchese del Vadillo la conversazione che aveva avuto col Suo collega ed esso, confermandomi che stava interamente d'accordo con me e che dal suo canto aveva agito d'intesa col Sigr. Presidente del Consiglio mi disse che avrebbe questa mattina conferito col medesimo Sigr. Silvela prima di vedere il Sigr. Ministro di Stato." 287

Després d'aquest informe, el nunci en fa un altre que ens serveix per saber una mica més com veia la situació de Catalunya. Som al 9 de juny de 1900:

"Anche nella provincia di Catalogna, il Governo è riuscito, per momento, mediante qualche opportuna concessione d'ordine materiale, a restabilire una calma relativa e ad impedire il disgregamento del partito ministeriale che già incominciava a prodursi. E da sperare che questa migliore situazione si consolidi e che non sopravenga all'improvviso, com'è sempre possibile in questo paese, un qualche incidente, che ponga di

287. Ibid.

nuovo in pericolo l'esistenza del presente Governo e della pubblica tranquillità." 288

Morgades continuava esforçant-se per justificar la seva posició i aclarir possibles dubtes. En aquest sentit és molt interessant la carta que, datada el 4 de juny i enmig de totes les gestions que ja hem vist, adreçà al ministre de gràcia i justícia per exposar perquè l'Església ha de vincular-se al catalanisme. De fet, no fa altra cosa que justificar i raonar la seva pròpia postura. I, a més, planteja els arguments que, com hem vist abans, són objecte de conversa entre el nunci i el ministre. Diu així:

"Mi muy apreciado amigo y respetable amigo: recibí su favorecida que restituyó en gran parte la tranquilidad á mi alma, no haciendolo por entero al observar queda todavia en V. algun prejuicio sobre mi conducta respecto á la cuestión regionalista de Cataluña. Sentiria hubiese en España un alma mas española que la mia, y este amor a la Patria, acompañado de una rectisima intencion y la experiencia de cincuenta años de las cosas y personas de Cataluña es el que me ha guiado, guia y guiará con el favor de Dios, en cuanto yo alcance, todos los actos de mi vida. No quiero sincerarme . Dios me juzgará en verdad y espero que los hombres lo haran un dia en justicia cuando pasen preocupaciones de momento, que han impedido conocer lo que se ha dado en llamar catalanismo. Las cosas miradas desde aquí son muy diferentes é imponen á los que debemos prestar atención á la cosa publica obligaciones que de seguro no son suficientemente conocidas y por consiguiente bien estimadas. Los juegos florales habian ido a parar al teatro y á Angel Guimerá y han ahora solicitado que se bendigan los premios oyendo misa el dia de la fiesta los mantenedores; y mientras busquen la Iglesia nada tiene que temer la Patria porqué el amor á ambas es uno e inseparable. Podrá haber alguna exageracion, casi inevitable en jovenes y poetas, pero no constituiran nunca un peligro, porque la Iglesia les retiraria su sombra. Hay que acompañar á ciertos elementos en lo licito para tener sobre ellos autoridad para que no vayan á lo prohibido. Yo sentí no poder hablar con el Sr. Dato antes de marcharse de aquí aunque lo procurá. porque aun quizas dentro la cualidad de sospechoso, le hubiera proporcionado noticias que hubieran podido servir al Gobierno de S.M. quitando mucha importancia a la que se da á la cuestion regionalista de esta Provincia que no puede ni quiere ser separatista, ni anexionista porque seria su suicidio, i parte de rasgar con esto sus mejores glorias que la unen al resto de España. Lo que hay es que habiendo aquí mucha vida y actividad, los que tienen interes en hacer aparentarla aspiracion regionalista mas de lo que es, se aprovechan de todas las quejas que ya no son de Cataluña sino de

288. Rinaldini - Rampola. nº 30. 9 de juny de 1900. ASV SS 249 (1900) fasc 2, p 61-62.

España, para sumarlas á su causa." 289

Der mica en mica, Collell es va convertint en un element central en la polèmica sobre Morgades. Al final de carta hi ha aquestes consideracions:

" Se me hace un cargo respecto de un canonigo -el Sr. Collell- sin duda. ¿Que tengo que ver con él? No es de mi obispado, desde que estoy aqui le he visto dos solos instantes; si hubiera sido subdito mio no hubiera escrito lo que escribió ó habria sido castigado. ¿Que culpa tengo yo de sus intemperancias? Yo espero que ninguno de mis sacerdotes á pesar de que no hace muchos años firmaron en numero de mas de ochocientos un escrito que no tenia nada de dinastico con motivo de la cuestion de los integristas y mestiza, se separará en la cuestión regionalista de una conducta correcta y si lo hacia seria castigado: como el Seminario á pesar de contar cerca mil alumnos y estar junto á la Universidad, no ha tomado ni uno solo alumno parte alguna en las algaradas tan frecuentes en este centro docente. No puede ser sospechosa, pues, la conducta del gefe cuando los soldados guardan á la autoridad todas las consideraciones debidas y esto sin gran esfuerzo, tan solo con inspirarse en las intenciones y ejemplo de sus superiores gerarquicos." 290

De fet, la postura de Morgades tindrà, en el tema Collell, un doble vessant: per una banda, intentarà negar la possible connexió entre ell i el canonge i, per l'altra, farà el possible per exculpar-lo. Així, per exemple, li diu al nunci, en una carta escrita el 13 de juny, "Repito lo que he dicho ya: pasan meses sin ver al Sr. Collell y de todos modos ni inspiro sus actos, y menos me inspira ni pretende inspirar los mios, y esto no de ahora sino de siempre. Puede haber amistad pero casa uno cuida de los suyo y mas ahora que no me pertenece"²⁹¹. I afegeix que "He tenido hoy ocasion de ver al Sr. Obispo de Vich que ha venido al unico objetivo de celebrar un matrimonio. Resulta que el Sr. Canonigo Collell escribió una carta de satisfacció al Sr. Dato y que este le contestó hace mas de ocho dias en terminos de benevolencia diciendo que no habia tenido parte alguno en su procesamiento y que rogaria al Sr. Ministro de Gracia y Justicia que se sobreseyese la causa si habia terminos habiles para hacerlo. El martes pasado prestó el Sr. Canonigo su declaracion, segun se me ha asegurado de una manera cierta y está visto que

289. Morgades - ministre de gràcia i justícia. 4 de juny de 1900. MEV. Josep Morgades i Gili, Bisbe de Vic. Manuscrits III. Documentació personal I. Correspondència 1894-1926. p 346 (còpia). Aquesta carta també fou enviada a nunciatura ja que s'en troba una còpia a ASV NM 661, t II, r II, s V, n 3, p 99-100.

290. Ibid.

291. Morgades - Rinaldini. 13 de juny de 1900. ASV NM 661, t II, r II, s V, n 3, p 119.

el agua no llegará al río"²⁹².

Morgades, mitjançant aquesta carta, accepta l'estratègia del nunci i li confirma que "Si V.E. lo cree conveniente, no tengo dificultad en ir á la Corte para dar todo genero de explicaciones y como pienso ir á Roma en Septiembre en peregrinacion que podria resentirse si no la organizo yo, si otra cosa no se dispone, podré adelantarme algunos dias á ella para conferenciar y poner las cosas en su lugar"²⁹³. Fa, alhora, un comentari molt crític quan diu que "Espanta, Sr. Nuncio, considerar que nuestros politicos destinados á resolver las cuestiones mas delicadas y dificiles de orden interior y exterior, desconozcan hasta el punto que desconocen la cuestion regionalista de Cataluña y mi intervencion en ella"²⁹⁴.

Ja tenim perfilades, doncs, una mica les coses. L'estratègia del nunci -de fer anar Morgades a Madrid i ajornar la visita a Roma- en marxa, l'actitud de Collell al centre de la polèmica i, per acabar, la postura del secretari d'estat, Rampolla, més d'acord amb les posicions del sector més dur del govern, com veurem seguidament.

Hi havien, a més, contactes a tots nivells, pressions a Roma i negociacions per totes bandes. En aquest sentit, tenim una carta molt interessant del Pare Rupert de Manresa, adreçada a Ricard Cortès, vicari general del bisbat de Barcelona, i datada el 14 de juny, on li explica les múltiples negociacions i contactes que va tenint per solucionar el tema de Morgades. Constata que el bisbe de Barcelona ha estat acusat al vaticà per la seva actitud catalanista i que l'han presentat com una persona de "caracter indómito y levantisco, que estaba al frente de un movimiento poco menos que separatista y de miras y planes tan ambiciosos que proyectaban convertir a Barcelona ó en capital de España, ó en ciudad exenta de ley"²⁹⁵. Ens informa que el cardenal Vives i Tutó, a través d'una tercera persona, havia fet gestions prop de Silvela, Dato i el Capità general per tal d'aclarir les coses i explicar l'actitud de Morgades. Ens confirma que el que cou més és la

292. Ibid

293. Ibid

294. Ibid.

295. P. Rupert - Ricard Cortès. 14 de juny de 1900. MEV. Josep Morgades i Gili, Bisbe de Vic. Manuscrits III. Documentació personal I. Correspondència 1894-1926. p 357.

frase de la pastoral que diu que Catalunya està sota el jou de Castella i constata la dificultat que representa explicar una mica tot el significat del catalanisme. Hi ha un punt en la comunicació, especialment revelador de la manera com funcionava la diplomàcia eclesiàstica, que ens endinsa en el complicat món de les relacions entre els diferents estaments de l'Església. Això és el que escrivia el secretari del cardenal Vives i Tutó a la persona de rang immediatament inferior al del bisbe de Barcelona:

" Por la indole de lo escrito y sobre todo por lo del asunto Collell y palabras del embajador comprenderá cuan amistoso y reservado es el tenor de esta carta; pero eso no priva que pueda leerla a nuestro querido obispo. Si a V. y a él pareciere bien, y hallasen un medio adecuado que no pudiera dejar traslucir cuanto aqui yo digo, podría el Sr. Obispo darle las gracias al Sr. Cardenal Vives, que en este asunto puso toda su influencia y autoridad para mover el animo del card. Rampolla y el del Embajador á inclinarlos al conocimiento de la verdadera realidad del hecho, y aun ademas movio otros muchos resortes. La carta que le escribió el Obispo notificandole este asunto, fue muy oportuna y eficaz." 296

Converses privades, terceres persones, "moure d'altres ressorts", cartes entre secretaris, indicacions camuflades ..., massa elements que costan de rastrejar en els arxius eclesiàstics i que sempre produeixen la sensació que, en algun lloc, hi ha d'haver amagades moltes més dades²⁹⁷.

La posició del secretari d'estat Rampolla

Rampolla era un home molt pressionat per l'ambaixador Merry del Val i, per tant, pel ministre d'estat que, com sabem, representava, en el govern, el paper més dur contra el bisbe Morgades.

Malgrat acceptar la tàctica del nunci, "nuestro plan actual respecto del Señor Morgades consiste en que se venga á Madrid a hablar con el Nuncio

296. Ibid.

297. Per exemple a ASV NM 661 t II, r II, s V, n 3, hi ha diferents cartes de persones que estan per dessota de les màximes autoritats però que fan indicacions precises sobre certes coses, suggereixen moviments, etc. En aquest senti són es indicativa la carta de Giacomo Della Chiesa, persona que treballava sota Rampolla, adreçada al nunci on li va explicant diferents coses de l'afer Morgades. Della Chiesa seria a la llarga el Papa Benet XV. En la carta diu claramente que el cardenal Sancha, arquebisbe de Toledo, és una de les persones que més ha pressionat, en representació de la regent d'Espanya, davant del mateix Papa per veure què es podia fer amb Morgades, racomenant que fos retirat de la diòcesi de Barcelona.

sin perjuicio de ir mas adelante a Roma. Esta determinación responde a una pretension de Monseñor Rinaldini que no me parece mala del todo"²⁹⁸, el ministre, tot esperant que les altes' instàncies vaticanes es possessin paulatinament del seu cantó, no deixaria de fer pressions per tal de fer veure la malícia de Morgades. És per això que, un cop semblava que la problemàtica de l'escrit de Morgades havia ja passat, tornà a escriure a Merry del Val, el 10 de juny, per tal d'enviar-li la pastoral del bisbe, publicada el gener. L'argumentació del marquès de Aguilar de Campóo és molt clara i, en alguns punts, podríem qualificar-la de brutal:

" El argumento de que unicamente se persigan fines religiosos, es candoroso ó hipócrita.

Si la madre habla catalán y los hijos castellano, segun dice el Obispo, obvio es, que muerta la madre todos hablarán castellano.

No he de sugerir á V. todos los argumentos que se vienen á los labios, pero es evidente que la tendencia del Obispo, encontraria la que el Poder Central pretende hace 400 años cuando casi se habia llegado á hacer desaparecer los idiomas ó dialectos locales. En ese sentido, la tendencia al parecer literaria ó mística de los catalanistas, resulta francamente separatista.

Si en Roma quieren levantar su espíritu un poco mas alto, que la pesca de almas individual, habrán de comprender que sino referenan á Morgades, sus predicaciones darán su fruto; el Gobierno Central, sea el que sea, habrá de contestar á la guerra con la guerra, podrá ocurrir un escándalo, podrá levantarse nueva guerra civil, pero el término de la jornada, seguramente será, el mismo que ha tenido en Méjico por ejemplo, donde la Iglesia, ha sido arrojada, las comunidades expulsadas, y V. sabe si ha pasado algo, y lo que ha pasado." ²⁹⁹

Aquest interès en continuar argumentant contra el bisbe de Barcelona es veu molt clar en la comunicació escrita que Merry del Val fa al secretari d'estat Rampolla -continuació d'una entrevista oral que havien tingut- on fa servir un llenguatge d'una gran duresa:

" Eminentísimo Señor.

En cumplimiento del deseo que V.Emma. tuvo la bondad de manifestarme esta mañana paso á sus manos el Boletín Eclesiástico en que apareció la famosa Pastoral del Sr. Obispo de Barcelona, la cual ha contribuido poderosamente á avivar las pasiones separatistas de las turbas y contribuido á poner en sus manos las piedras que arrojaron al Ministro de la Gobernacion. Si las

²⁹⁸. Ministre d'estat- Merry del Val. nº 9. 11 de juny de 1900. AMAE Santa Sede. Política. 2677. I afegeix " El hecho de haber accedido la Santa Sede á llamar al Obispo, aunque la ejecución se haga esperar, ha producido buen efecto en el ánimo de S.M. y del Gobierno, sobre todo porque deseamos obtener el resultado apetecido sin dar lugar a manifestaciones por parte de los barceloneses. Esto será tanto más fácil cuanto que hoy por hoy los principales elementos catalanistas van inclinándose á temperamentos altamente beneficiosos para la patria."

²⁹⁹. Ministre d'estat-Mery del Val. 10 de juny de 1900. AMAE Santa Sede. Política 2677.

palabras ardientes del Señor Morgades serian siempre antipatrioticas, en la ocasion en que las lanzó se pueden considerar como criminales y desde luego innecesarias, puesto que desde tiempo inmemorial se predica y se enseña el catecismo en catalán en los distritos donde se conoce poco el castellano.

Tambien tengo el honor de remitir á V.Emma, uno de los varios articulos que con su firma ha publicado el Canónigo de Vich - Señor Collell- establecido en Barcelona contra las prescripciones canónicas, y en el que insulta al Representante del Gobierno que fué allá con una mision pacificadora, llamándole excéptico é hipócrita y excitando las pasiones con sus reticencias y declamaciones.

No creo que el Obispo y el canónigo cumplan con los consejos del Papa de respetar y acatar los poderes constituidos, ni que obren como Ministros de una religión de paz." 300

Hem de fer unes quantes consideracions. En primer lloc, com es torna a plantejar el tema de la pastoral, aquesta vegada com a incitadora de tot el problema posterior -el viatge de Dato i el reviscolament de la polèmica sobre el catalanisme de Morgades-. Hem de recordar que el nunci ja havia tramès a Rampolla la pastoral del bisbe de Barcelona feia uns quants mesos i que, de fet, aquesta polèmica quedà solucionada amb una carta del propi Rampolla que, sota indicació papal, deia al prelat barceloní que fos més prudent en els seus escrits. ¿Es tracta, per tant, d'una nova ofensiva per part del ministre d'estat, portada a terme per Merry del Val, per tal que es seguís castigant Morgades i no pogués quedar com a únicament triomfadora la posició del nunci? Per altra banda, ens sembla força clar que l'ambaixador no s'hagués arriscat a escriure una carta en aquests termes si, abans, no n'hagués parlat amb Rampolla -cosa que demostra la carta- i no hagués sabut que aquest faria alguna acció que podria contentar, d'alguna manera, les expectatives del ministre d'estat i dels sectors més durs del govern i de l'Estat. A més, hi havia el tema del canonge Collell, que podia ser utilitzat pel Vaticà per satisfer aquestes expectatives del govern, un cop aclarit que Morgades no aniria de seguida a Roma. En aquest sentit, són molt significatives les paraules de l'ambaixador quan diu que "No comprende el Cardenal que el tal canónigo resida en Barcelona, cuando pertenece al Cabildo catedral de Vich, y sobre esto pedirá explicaciones. Yo le hice observar que los dos Obispos (es refereix a Morgades i Torras i Bages), que son muy amigos, tienen las mismas ideas sobre el catalanismo, y sin duda de acuerdo los dos dispensa el de Vich de su residencia a Collell para que asista a Morgades. Algo hay que

300. Merrydel Val - secretari d'estat. 15 de juny de 1900. ASV SS 249 (1900) fasc 2, p 76-77. Hi ha una còpia a AMAE Santa Sede. Política. 2677.

hacer con él, y así se lo he dicho á Rampolla, porque si no cambia de conducta se expone á que el Capitan General tome alguna medida desagradable"³⁰¹.

Ens sembla de poder confirmar aquestes hipòtesis perquè el mateix dia que havia parlat amb l'ambaixador, 15 de juny, el secretari d'estat escrigué tres cartes: una al nunci, una altra a Morgades i, l'última, a Torras i Bages.

A Rinaldini, li diu que el Papa està d'acord en ajornar la visita de Morgades a Roma; li comenta que ha escrit al bisbe per tal de demanar-li una mica més de prudència en els seus actes i escrits i que vol que Collell torni a Vic i busqui la manera de donar una satisfacció al ministre de governació; li diu, també, que ha escrit al bisbe de Vic pel tema Collell i, que, finalment, el Sant Pare no creu oportú de donar, per ara, una condecoració a Dato³⁰². Li envia, a més, una còpia de les cartes escrites a Morgades i Torras i Bages³⁰³.

La carta que escriu a Morgades és, pròpiament, una repulsa. Amb un estil diplomàticament suau li demana que s'allunyi del catalanisme. Sembla evident que, a Rampolla, no li agradava gaire el gir que anava prenent la política catalana. La carta diu així:

" Illmo e Revmo Signore.

Quando verso la fine del passato Gennaio io ebbi a scrivere alla S.V. Illma e Revma che il Santo Padre era alquanto preoccupato delle polemiche suscitate in seguito alla Pastorale di V.S. sulla lingua da adoperarsi nella predicazione della divina parola e nell'insegnamento del Catechismo, la S.V. confermando i notissimi suoi sentimenti di devozione alla Santa Sede, si mostrò disposta a conformarsi pienamente a quella linea di prudenza che Le veniva indicata in nome di Sua Santità.

³⁰¹. Merry del Val - ministre de estat. n.º 11. 12 de juny de 1900. AMAE Santa Sede. Política. 2677.

³⁰². La carta diu així: "Illmo e Rmo Signore. Ho riferito al Santo Padre il dettagliato rapporto di V.S. Illma e Rma n.º 29 intorno a Mgr. Vescovo di Barcellona. Sua Santità ha riconosciuto che veramente ora non sarebbe stata opportuna la venuta di quel Prelato a Roma. Mi sono perciò limitato a scrivergli una lettera di calda esortazione ad una condotta di maggior prudenzae aliena da ogni partito, aggiungendo essere desiderio del Santo Padre che il Can. Collell torni alla sua residenza di Vich e che ora trovi modo di dare al signor Dato una conveniente riparazione dell'ingiuria recatagli col noto articolo. Nello stesso senso per ciò che riguarda il Collell, ho scritto a Mgr. Vescovo di Vich. Spero che queste misure siano per ottenere il desiderato effetto. Sua Santità per altro non ha creduto opportuno di accondiscendere al desiderio di cotesto Signor Ministro di Stato circa la decorazione oper el predetto Signor Dato. Questo Ministrone ha ancora avuto l'occasione di far qualche cosa in favore della Santa Sede in guisa, da giustificare fin d'ora quella concessione, e forse i giornali ne trarrebbero motivo per continuare ad inasprire le polemiche." Rampolla - Rinaldini. n.º 57045. 15 de juny de 1900. ASV NM 661. t II, r II, s V, n 3. p 81. Hi ha una còpia a ASV SS 249 (1900) fasc 2, p 75.

³⁰³. Això ho fa amb una carta que li envia el 19 de juny de 1900. Rampolla - Rinaldini. n.º 57109. ASV NM 661 t II, r II, s V n 3, p 84. Hi ha la còpia a ASV SS 249 (1900) fasc 2. p 80.

Disgraziatamente anche in seguito sono stati denunziati alla Santa Sede alcuni fatti dai quali sembra doversi rilevare un'attitudine, da parte di V.S., eccessivamente favorevole al catalanismo. Non ho d'uopo ricordare alla S.V. quanto sia dannoso ad un Vescovo l'esporsi al pericolo di compromettere gli interessi religiosi della sua diocesi per questioni di ordine meramente politico; devo però farle noto che il Santo Padre ha appreso con pena che le relazioni di V.S. col Governo centrale di Madrid sieno divenute alquanto tese, laonde mi ha commesso di esortarla a voler tenere una condotta sempre più prudente ed imparziale, procurando di tenersi lontana dai troppo caldi patrocinatori delle idee e delle aspirazioni catalaniste. In particolar modo desidera Sua Santità che Ella consigli al Canonico Collell di tornarsene alla sua diocesi di Vich; e poichè si sa che costui è l'autore di un articolo pubblicato, non è guari, contro il Ministro dell'Interno signor Dato, vuole il Santo Padre che egli trovi modo di riparare convenientemente l'offesa fatta al predetto Ministro.

Sono sicuro che la S.V. corrisponderà con la sua solita docilità agli augusti desideri del Santo Padre, e intanto colgo l'occasione per confermarvi con sensi di distinta stima." 304

La carta enviada a Torras i Bages, tot i que és molt desqualificadora de les idees catalanistes, se centra, sobretot, en la conducta de Collell. Li diu que ha de procurar inculcar en el seu canonge una actitud més prudent, que no propagui certes idees que poden escalfar els ànims, que procuri de no moure's de la seva diòcesi i que intenti donar una satisfacció a Dato en desgreuge per l'article publicat a "La Veu de Catalunya"³⁰⁵.

Tant Morgades com Torras i Bages contestaren la carta de Rampolla. El bisbe de Barcelona entengué, perfectament, que es tractava d'una repulsa, tal i com hem dit abans. Tant és així, que la seva carta comença d'aquesta manera tan expressiva: "Recibi su carta del día 15 de los corrientes que bien puedo asegurar me ha causado el disgusto mayor de toda mi vida. Precisamente he

304. Rampolla - Morgades. n257043. 15 de juny de 1900. L'original es troba a MEV. Josep Morgades i Gili, Bisbe de Vic. Manuscrits III. Documentació personal I. Correspondència 1894-1926. p 359. Una còpia fou enviada al nunci, com hem dit abans, i es troba a ASV NM 661 tII, r II, s V, n 3, p 88-89. La minuta es troba a ASV SS 249 (1900) fasc 2, p 63-64.

305. Transcriurem la carta: "Illmo e Revmo Signore. Sono giunte al Santo Padre vive lagnanze sulla condotta del canonico Collell di cotesta cattedrale che si allontana spesso dalla sua residenza, specialmente per recarsi a Barcellona dove cogli scritti o con inopportuni discorsi si fa propagatore di idee e di aspirazioni che possono turbar la pace e la tranquillità pubblica. Non ho d'uopo dire alla S.V. Illma e Revma quanto sia danoso che il clero si renda invisibile almeno ad una parte della popolazione con l'esagerato patrocinio di determinate questioni intorno alle quali gli animi sono divisi. Vuole perciò il Santo Padre che la S.V. chiami il predetto canonico e gli ingiunga di tenere una condotta di maggior prudenza e imparzialità; in particolar modo procuri Ella che il Collell non si allontani da Vich senza grave causa. E poichè recentemente lo stesso Canonico ha pubblicato con la sua firma nella Veu de cataluña un articolo ingiurioso contro il Signor Ministro dell'Interno, vuole Sua Santità che la S.V. gli rammenti l'obbligo che ha di dare al signor dato una conveniente soddisfazione, o riparazione dell'offesa fattagli." Rampolla - Torras i Bages. n257044. 15 de juny de 1900 (minuta). ASV SS 249(1900) fasc 2, p 65-66. Hi ha una còpia a ASV NM 661. t II, r II, s V, n 3, p 86.

procurado ver siempre en los actos de la Santa Sede la voluntad de Dios y la conciencia no me arguia de haber obrado en mis relaciones con el Gobierno ni con la causa del Regionalismo de manera que mereciese un nuevo aviso de S.S. que he recibido con humildad profunda"³⁰⁶. Insisteix en els mateixos arguments que ja hem vist en d'altres cartes a diferents autoritats per justificar la seva conducta respecte Dato, la participació als jocs florals i l'opinió sobre Collell. Li anuncia, ahora, la disposició d'anar a Madrid³⁰⁷. Tot i això ens queda la impressió que es tracta d'una carta a la defensiva amb la que intenta demostrar, fins on li és possible, que no és culpable de res i que ha estat mal interpretat³⁰⁸.

Una sensació diferent provoca la resposta de Torras i Bages. La seva carta és decidida i valenta i es permet, fins i tot com veurem més endavant, de fer algunes apreciacions a Rampolla sobre el significat del catalanisme i

306. Morgades - Rampolla. 24 de juny de 1900. ASV SS 249 (1900) fasc 2, p 88-89. Morgades en féu una mena d'esborrany d'aquesta carta que es troba a MEV. Josep Morgades i Gili, Bisbe de Barcelona. Manuscrits III. Documentació personal I. Correspondència 1894-1926, p 362.

307. La carta diu entre d'altres coses: "El Excmo Sr. Nuncio en Madrid tiene todos los antecedentes y documentos originales referentes á mi conducta y del aprecio que de mi han hecho siempre y sin interrupcion todas las Autoridades de Barcelona que han podido sobre el terreno apreciar debidamente mi conducta. El mismo Sr. Ministro de la Gobernación, no pudiendo despedirse de mí por la precipitación con que verificó su regreso á Madrid lo hizo con atenta carta que original envié al Sr. Nuncio, y me sorprendería que no hubiese manifestado en madrid los testimonios de consideracion con que me distinguió en esta y con que habló a varias personas. Desde entonces nada ha ocurrido, pues los Juegos Florales se habian celebrado ya: asistí á ellos porque siempre habia asistido el Obispo, porque asistia un Representante del Sr. Gobernador, el Ayuntamiento en corporacion, la Diputacion Provincial y representantes de otras Corporaciones; porque el discurso estaba confiado al hermano político del Sr. Marques de Comillas que era una garantía de que no habria exageraciones, y por fin porque entiendo que mienras los Juegos Florales busquen la sombra de la iglesia, no constituirán un peligro. Durante la celebracion de la fiesta no hubo nota discordante y solo despues de ella, y en la calle cuando las Autoridades estabamos ya fuera, hubo algun disturbio.

Queda lo del Sr Collell y (...?) me atribuyan á mi participacion alguna en sus actos. El vice en Vich y desde que yo estoy en Barcelona lo he visto dos ó tres veces cortos instantes, no habiendole inspirado jamas algun acto, habiendole reprendido mas de una vez cuando era subdito mio por sus intemperancias, y mucho menos me ha inspirado á mi acto alguno porque (...?) en los procedimientos que hacen relacion á la cosa publica. Nada tengo que ver con él. Ademas segun me dijo el Sr. Obispo de Vich, Collell escribió al Sr. Dato una carta de astisfaccion completa y el Sr Dato le escribió dandose por satisfecho, asegurandole que en su denuncia no habia tenido parte alguna y ofreciendole hablar al Sr. Ministro de Gracia y Justicia para que se sobreeseyere. De lo cual resulta que los cargos que han podido motivar esta tirantez con el gobierno y que él en nada me ha manifestado, no tienen solido fundamento alguno. Pienso por indicacion del Sr Nuncio, hacer pronto un viage a Madrid y acabaran de convencerse que no hay español mas amigo de la Patria , de la paz , de la concordia y de la pacificacion de las animos que el Obispo de Barcelona. Mi edad y mi experiencia de mas de cincuenta años de las cosas y personas de Barcelona me han enseñado el camino que debe seguirse para no tropezar y poder ser util a la sociedad no sacrificando sino enalteciendo el buen nombre de la Iglesia

Cuando tenga la dicha de conferenciar con V.E. creo demostrarselo hasta la evidencia, sintiendo en el animo el disgusto que hechos inexactos ó apreciaciones poco fieles hayan causado á Su Santidad á quien obedezco, respeto y venero como Vicario de Jesucristo sobre la tierra." Ibid.

308. Aquesta carta de Morgades fou contestada per Rampolla amb una altra, datada el 29 de juny, on li diu que ha explicat la seva resposta al Sant Pare i que ha quedat molt complagut. A més, troba del tot interessant que vagi a Madrid per tal de poder explicar les coses de viva veu al govern i desfer així els malentesos. MEV Josep Morgades i Gili, Bisbe de Vic. Manuscrits III. Documentació personal I. Correspondència 1894-1926. p 364. i ASV SS 249 (1900) fasc 2, p 90.

el paper que ha de jugar l'Església.

En primer lloc, explica que l'article de Collell es publicà mentre era de visita pastoral i que, a la tornada, havia parlat de seguida amb el canonge indicant-li que no considerava encertat el que havia escrit. Collell, com a conseqüència d'això, envià una carta disculpatòria a Dato, els termes de la qual foren acceptats de bon grat pel ministre. Intenta, alhora, defensar Collell i justificar els seus actes, que defineix com a fruit de la peculiar personalitat del canonge, de caràcter nerviós i impulsiu³⁰⁹.

Però passem als textos on parla sobre el regionalisme. En un moment donat diu al secretari d'estat:

"me ha de permitir Su Eminencia que le diga que esta cuestion del Regionalismo tiene mas importancia por los fantásticos y apasionados y lejos de la realidad comentarios de los periódicos y políticos madrileños, que no en si misma; y yo creo profundamente que aun cuando la propagacion del Regionalismo discreto no llevase consigo un bien positivo, lo llevaría en el sentido de ser un derivativo que llama la actividad popular, y sobretodo de la juventud ilustrada y de la clase media, hacia un terreno donde naturalmente se respira un aire tradicional y cristiano." ³¹⁰

El pensament torrassíà no pot ser explicat de manera més clara. El catalanisme té un potencial de mobilització popular que l'Església ha d'aprofitar, ja que serveix per atreure al poble cap on es respiren uns aires tradicionals i cristians i és, a més, una bona estratègia per contrarrestar altres doctrines més perilloses per a l'Església i l'Estat:

"Si ha de venir una disolución en nuestro país de seguro que no será por este lado, dominan aquí desgraciadamente demasiado las inclinaciones positivistas modernas para que el culto á lo indígena pueda prodycir un desgarró en el Estado español." ³¹¹

³⁰⁹. Els termes de la carta serien els següents: "Paso ahora, Eminentísimo Señor á las observaciones generales y de conducta que me hace sobre Collell. Somos con éste amigos desde muy jóvenes y aun de mucho antes de ser sacerdotes; pero procuraré hablar con la sinceridad que corresponde á un Prelado cuando trata con la Santa Sede. Collell ciertamente durante los meses de invierno, que en Vich es muy crudo, no suele residir; pero lo hace siempre presentando certificado de médico y reside entonces no en Barcelona, sino en un pueblo muy templado que hay entre esta ciudad y la presente de Vich, y si va a Barcelona su estancia es muy corta. Collell en realidad es un enfermo, de enfermedad moderna, un temperamento nervioso vibrante, lo cual á mi entender explica ciertas cosas suyas, algunas veces entre si contradictorias, por no ser sibi constans, como pasa con los hombres de su natural. Así es que él habitualmente está en la idea verdadera de que los eclesiásticos no deben ser promovedores de cuestiones que dividan los espíritus, pero alguna vez le pasa lo que le ha pasado ahora con el Señor dato. En cambio tiene la ventaja de que otras veces ha contrariado fuertemente las exageraciones de su misma escuela, y ha dicho verdades muy grandes á los enemigos de la actual forma política, radicales ó separatistas." *Torrás i Bages - Rampolla*. 28 de juny de 1900. ASV SS 249 (1900) fasc 2, p 93-96.

³¹⁰. *Ibid.*

³¹¹. *Ibid.*

A més, Torras i Bages, defensa la seva convicció catalanista com un element íntimament relacionat amb l'activitat pastoral, que no pot ser mai identificada amb una postura política:

"Y al hablar así á Vuestra Eminencia no le haga creer que soy hombre que me ocupo en la politica, nunca me ha gustado y ahora que soy obispo procuro vivir y obrar dentro del inmenso horizonte del reino de Cristo, sintiendo raquítico y mezquino el reino de los hombres; pero tambien estoy convencido, y yo en mi conducta pastoral obro en virtud de esta conviccion, que la vida de la fé y de la piedad si se injertan en el espíritu propio del país, atendiendo á la naturaleza social del mismo, resulta mas vivas y lozanas." 312

Però el més sorprenent de la carta és el final, quan s'atreveix a dir a Rampolla que no seria bo que reprimís l'esperit indígena, com ell l'anomena. És evident que Torras havia entès perfectament que el Vaticà no veia amb bons ulls el catalanisme, i una prova d'això la tenia en totes aquestes cartes i en tots els problemes de Morgades. Però en comptes de no dir res, o mostrar-se encongít, el bisbe de Vic adopta una postura enèrgica, encara que plantejada molt diplomàticament, i de defensa de les seves posicions que degué sorprendre, segurament, al mateix Rampolla:

"Tambien me permitirá Vuestra Eminencia que le diga, con la filial franqueza que debo a la Santa Sede, que a mi entender no seria de buenos resultados que el pueblo catalan creyese que la autoridad eclesiástica queria cohibir el nuevo espíritu indígena que en estos tiempos se ha recrudecido. Los elementos perversos, ó á lo menos los mas perversos, son enemigos de esta tendencia, pero los demas muestran simpatia á la misma y se manifiestan contentos de no ir divorciados de los escritores y hombres de accion de la Iglesia." 313

Quina diferència entre l'estil defensiu de Morgades i l'enèrgic de Torras, pel que fa aquestes cartes i el tema del catalanisme.

També va escriure al secretari d'estat el canonge Collell, encara que força més tard, el 16 de juliol. Collell diu a Rampolla que, si pot recordar-lo personalment, es pot ben imaginar l'efecte que li ha produït l'amonestació de Roma feta a través del seu bisbe. Diu que li sembla impossible que, després de trenta anys de campanyes periodístiques fidels als manaments de la Santa Seu i després de vint-i-dos anys de sacerdoci al sevei de l'Església i dels seus prelats, se'l pugui considerar, ara, com un capellà agitador i sediciós. Aprofito per recordar-li, també, els serveis i escrits

312. Ibid.

313. Ibid.

que ha fet en els congressos catòlics o en el congrès antimaçònic de Trento. Però el que ens interessa més és el que diu sobre el catalanisme. Collell s'identificarà totalment amb el bisbe Torras:

"Y por lo que atañe á la propaganda catalanista, á la cual he cdonsagrado lo mejor de mi existencia, nunca me he apartado de las reglas de la mas esquisita prudencia, y todo mi intento y conato, como el del Sr. Torras y Bages, ha sido dirigir por buen camino un movimiento de restauración de la vida regional, conforme á las enseñanzas de los tratadistas católicos como nuestro Balmes y el P. Taparelli.

Los politicos de Madrid, como miran la cosa por un prisma falso, no nos entienden ó no quieren entendernos, y nos acusan de separatistas y hasta de locos, no considerando que ellos con sus torpezas y sus imposiciones van conduciendo á España á fatal ruina." ³¹⁴

Finalment explica que no va voler ofendre Dato i que en saber que havia estat denunciat el seu escrit per injuriós, va escriure al ministre per tal de donar-li una satisfacció. Culpa de tot l'enrenou, però, a la premsa de Madrid. Rampolla el contestà amb una carta típicament diplomàtica on es felicita de les bones intencions del canonge³¹⁵.

El viatge de Morgades a Madrid.

El nunci va continuar amb la seva estratègia de fer anar Morgades a Madrid. Tenia el vist-i-plau de Roma, la disposició del bisbe a emprendre el viatge i l'opinió favorable d'una part del govern. Sabia perfectament, però, les reticències del ministre d'estat. El dia 15 de juny Rinaldini l'anava a veure al ministeri per tal d'explicar-li que Morgades estava disposat a anar a Madrid i que Collell havia escrit a Dato. El ministre no hi era en aquell moment i fou rebut, segurament, pel cap del gabinet diplomàtic del ministeri³¹⁶. L'endemà mateix, dia 16, el marquès de Aguilar de Campó va

³¹⁴. Collell - Rampolla. 16 de juliol de 1900. ASV SS 249 (1900) fasc 2, p 110-111.

³¹⁵. Rampolla - Collell. n° 57814 (minuta). 27 de juliol de 1900. ASV SS 249 (1900) fasc 2, p 113.

³¹⁶. Es tracta d'Alfonso Merry del Val que deu ser un familiar de l'ambaixador. El paper on escriu una nota al ministre porta el membret del "Cap del Gabinet Diplomàtic del Ministeri de l'Estat". El contingut de la comunicació és la següent: Mi querido jefe y amigo: Apenas habia V. salido del Ministerio me llamó el Nuncio, que esperaba en la sala de Embajadores, para rogarme hiciera a V. saber con toda reserva, que ha recibido una carta del Obispo de Barcelona en que

escriure al nunci una carta on, a part de disculpar-se per no haver-lo pogut rebre personalment, li comunica la satisfacció que té el govern per la propera visita de Morgades perquè, d'aquesta manera, es podran aclarir d'una vegada tots els malentesos³¹⁷,

L'endemà, dia 17, el ministre, potser per cortesia, anà a visitar el nunci. Era evident que acceptava de mala gana la decisió que s'havia pres³¹⁸ i que no estava gaire convençut de la posició de Rinaldini. Això queda molt clar perquè, de seguida que va sortir de l'entrevista, va escriure dues cartes. Una a l'ambaixador Merry, on li deia que "Salgo de casa del Nuncio y creo necesario comunicar a V. lo que me ha dicho y confirmar lo poco que podemos contar con esos buenos Señores y, sobre todo, con el Auditor"³¹⁹; l'altra, adreçada al Capità general de Catalunya, Manuel Delgado, on li explica tota la conversa que ha tingut amb el nunci, l'estat de coses en aquell moment i l'opinió del govern sobre Morgades: "esa es la opinion del Gobierno, que tenga exageradas condescendencias con Collell y afán de popularidad legítima en cuanto sus buenas obras puedan hacerle acreedor á ella, pero inconveniente si llega a ser explotada por otras personas, aún en contra de la voluntad del Obispo"³²⁰. Li demana, finalment, que estigui a

este Señor se declara dispuesto á venir a Madrid cuando se quiera para ver a S.M., al Sr. Presidente, a V. y al Nuncio. Ademas, ha escrito al Obispo de Vich de quien depende el Canónigo Collell, para que aperciba a este con el resultado de que el autor del articulo de la "Veu" ha redactado y enviado una carta de excusas y retractacion al Sr. Dato." Alfonso Merry del Val-ministre d'estat. AMAE Santa Sede. Política. 2677.

317. "tengo la satisfacción de anunciarle que el Gobierno de S.M. verá con gusto que el Señor Obispo de Barcelona venga á Madrid, con la esperanza de que la mediacion siempre oportuna de Vd consiga suavizar asperezas, apartar preveniciones y transformar en fructuosas iniciativas lo que hasta la fecha han sido (contra la voluntad de sus autores) perjudiciales tentativas." Ministre d'Estat - Rinaldini. 16 de juny de 1900. ASV NM 661 t II, r II, s V, n 3, p 124. Hi ha una còpia a AMAE. Santa Sede. Política. 2677.

318. El ministre escrivia a l'ambaixador Merry, el dia 16 de juny, el següent: "Este solicita venir á Madrid, segun me avisó ayer el Nuncio; y de acuerdo con el Presidente, le he dicho que venga y que venga cuanto antes. Si de esta suerte se evitan escándalos y transformamos en fuerza útil la que se gasta hoy para perturbar, no me arrepentiré de haber cedido á los ruegos del Nuncio." AMAE. Santa Sede. Política. 2677.

319. Ministre d'Estat - Merry del Val. 17 de juny de 1900. AMAE Santa Sede. Política. 2677. L'ambaixador contestà aquesta carte el 21 de juny de 1900 i es troba en el mateix fons.

320. La carta diu el següent: "Mi distinguido amigo: Acabo de conferenciar con el Sr. Nuncio y creo conveniente enterar á V. de nuestra conversacion.

Hace ya dias venia yo ocupándome con dicho Señor de la conveniencia de que el Obispo de Barcelona empleara sus iniciativas y popularidad en obsequio del orden y de la integridadde la patria, mas bien que en favor de los catalanistas que si, mientras se dedicaron a empresas literarias pudieron no ser peligrosos, son nocivos cuando, quizas contra su voluntad, sirven sus trabajos para axitar las pasiones y hacer juego á los resultados y á los revolucionarios.

La Corte de Roma estaria dispuesta á llamarle, pero, por consideraciones que seguramente apreciará V. facilmente, se ha preferido que venga antes a Madrid, y al efecto el Nuncio le ha escrito ayer que su presencia en esta Corte sería muy conveniente para que la Reina, los Ministros y el mismo Nuncio cambiasen con él impresiones y desapareciesen las nubes que pueden

l'aguait de qualsevol esdeveniment que passi a Barcelona i que el mantingui informat.

Per la seva banda, el nunci anava organitzant el viatge del prelat de Barcelona. Fins i tot li comunica, en una carta del 17 de juny, l'estratègia que cal seguir per tal de donar un aire de normalitat a la visita:

"Con el fin de evitar inexactos comentarios y falsas interpretaciones, me parece que V.E. podría motivar su viaje á Madrid, con el deseo de conocer personalmente al Representante de S.S. y de enterarle de la situación religiosa de la diócesis de su digno cargo. Por mi parte me alegraría muchísimo y me sentiría muy honrado de su visita y le ruego desde hoy de acompañarme á comer el mismo día de su llegada. Para tener mayor libertad no invitaré a nadie. Sirvase solamente V.E. informarme con telegrama, del día que llegará aquí.

Estando en Madrid parecerá natural que V. vea á algunos de los Ministros y pida el favor de presentar los homenajes á S.M." 321

Faltava només lligar les dates exactes de la visita. Morgades no podia anar-hi abans del dia 2 de juliol perquè tenia compromisos importants, "sobre todo visitas á Parroquias importantes como la de Sabadell donde aguardan miles de confirmaciones"³²² i, a més, del 4 al 9 de juliol havia de presidir unes oposicions. A partir d'aquesta data estaria lliure i, fins i tot,

existir acerca de su conducta pasada, y al mismo tiempo que se convenian términos de conducta para el porvenir.

Cree el Nuncio que la intencion del Obispo es recta y yo no dudo que así sea; pero me temo, y esa es la opinion del Gobierno, que tenga exageradas condescendencias con Collell y afán de popularidad legítima en cuanto sus buenas obras puedan hacerle acreedor á ella, pero inconveniente si llega a ser explotada por otras personas, aún en contra de la voluntad del Obispo.

El Auditor de esta Nunciatura que se halla en Roma pasó por Barcelona y llevó allá impresiones favorables á que se guardasen muchas consideraciones al Obispo por temos al escándalo que pudiera ocasionar una medida un tanto violenta que se adoptara con él.

Ignoro, por mi parte, si estas impresiones del Auditor son exactas ó tienen algo de exagerado. Me basta saber que las ha manifestado al cardenal Rampolla. Este cuenta con que de todos modos el Obispo habrá de ir en Agosto ó Septiembre para cumplir su visita ad limina, y, como antes digo, el Nuncio le ha escrito ayer a fin de que venga á Madrid encareciéndole la conveniencia de que lleve á cabo este viaje antes de fin del presente mes de junio en atención á que, si bien S.M. la Reina no ha señalado aún el día de su marcha, ha anunciado al Gobierno que piensa marcharse en la segunda semana de Julio.

He creído que debía enterar a V. de estos pormenores que pueden interesarle y le ruego que me tenga al corriente de lo que crea V. conveniente que sepa para poder aquí obrar según las circunstancias aconsejan." Al final de la carta li diu: "Excuso encarecer a V. la necesidad absoluta de que el Obispo no sospeche la conversacion que he tenido con el Nuncio y referida queda, pero solo para V." Ministre d'estat - Capità general de Catalunya. 17 de juny de 1900. AMAE. Santa Sede. Política 2677.

321. Rinaldini - Morgades. 17 de juny de 1900. MEV. Josep Morgades i Gili, Bisbe de Vic. Manuscrits III, Documentació personal I. Correspondència 1894-1926, p 361. Hi ha l'esborrany en italià a ASV NM 661 t II, r II, s V, n 3, p 121.

322. Morgades - Rinaldini. 24 de juny de 1900. ASV 661, t II, r II, s V, n 3, p 126. Hi ha una mena d'esborrany a MEV. Josep Morgades i Gili, Bisbe de Vic. Manuscrits III. Documentació personal I. Correspondència 1894-1926. p 363. Hi ha una còpia a ASV SS 249 (1900) Fasc 2, p 99-100.

manifesta la seva intenció d'anar a Sant Sebastià si la reina ja s'hi hagués traslladat. Tot i això, Morgades es posa a disposició del nunci tant per les dates com per les entrevistes que hagi de fer³²³; només té ganes de donar a la regent "todo genero de explicaciones que no dudo han de tranquilizar su animo respecto al estado de Cataluña y sobre todo de la conducta correcta que guardará mi clero respecto á la cuestion regionalista y cuanto se refiera a la cosa publica"³²⁴.

Rinaldini contestà a Morgades, el 27 de juny³²⁵, quan ja li va poder confirmar tot el que feia referència a les dates i a les entrevistes. Tenint en compte que es calculava que la reina marxaria cap a Sant Sebastià entre el 5 i el 10 de juliol, segons li havia confirmat Silvela³²⁶, i pensant que era millor que la veiés a Madrid, l'ideal seria que hi arribés el 2 o 3 de juliol i, així, el 4 o 5 ja podria tornar a Barcelona. El convida a dinar el dia de la seva arribada, a dos quarts d'una del migdia, i li comunica que creu que n'hi haurà prou amb la visita al ministre de gràcia i justícia i al president de govern, a part, naturalment, de les que farà a la reina i a ell mateix³²⁷. Li diu, a més, que cada dia està més convençut de l'encert de la visita i li assegura que tant la reina com els ministres el rebran amb molt de gust³²⁸.

Morgades, des de Sabadell, va escriure al nunci³²⁹ per dir-li que,

323. "En Madrid conferenciaré con quien S.E. juzgue oportuno y estoy seguro que se convencerán de que ha sido preciso alterar los hechos ó exagerarlos para crear la atmosfera levantada contra mi persona no solo aquí, sino lo que mas siento en Roma que por estar mas lejos no puedo apreciar como desde aquí los acontecimientos que aquí se desarrollan." Més endavant diu: "Si urge, pues, no aguardaré las oposiciones, y si no urge aguardaré su resultado para cumplir su deseo y darle un abrazo de gratitud y cariño." Ibid.

324. Ibi.

325. Rinaldini - Morgades. 27 de juny de 1900. MEV. Josep Morgades i Gili, Bisbe de Vic. Manuscrits III. Documentació personal I. Correspondència 1894-1926, p 366. La carta, de fet, porta data del 27 de juliol. Creiem que es tracta d'una confusió del secretari que va haver d'escriure-la. Hi ha l'esberrany a ASV NM 661, t II, r II, s V, n 3, p 130.

326. Silvela - Rinaldini. 26 de juny de 1900. ASV NM 661, t II, r II, s V, n 3, p 123. La carta, en francès, li diu que la reina tindrà molt de gust en rebre a Morgades i que, segurament, marxaria de vacances el 8 o 10 de juliol.

327. Per comunicar-li tot això, Rinaldini escriu una carta al ministre de gràcia i justícia, Marqués del Vadillo. L'esberrany, en francès, es troba a ASV NM 661. t II, r II, s V, n 3, p 122.

328. Tot plegat també ho comunica el nunci al secretari d'estat. Rinaldini - Rampolla. n.º 35. 28 de juny de 1900. ASV SS 249 (1900) fasc 2, p 97.

329. Morgades - Rinaldini. 29 de juny de 1900. ASV NM 661. t II, r II, s V, n 3, p 128. Hem dit que la carta és datada a Sabadell perquè el bisbe es trobava allí des del dia 27. Tenim la "Revista de Sabadell", d'aquell dia, que dedica la portada a saludar la vinguda del prelat.

definitivament, marxaria el dia 2 i que el 3, al matí, arribararia a Madrid amb la intenció de dirigir-se, immediatament, cap a la Nunciatura.

El 2 de juliol el ministre d'estat, marquès de Aguilar de Campóo, telegrafiava a l'ambaixador Merry del Val per comunicar-li la visita del bisbe a Madrid. Ho feia d'aquesta manera:

"El Sr. Obispo Morgades, llegará mañana á Madrid cumpliendo un programa de pacificacion al cual ha contribuido poderosamente las cartas enérgicas de Roma, en cuanto han prestado apoyo á la Autoridad del poder Central. Después de visita telegrafiaré." 330

Per al sector dur del govern, el viatge del prelat barceloní, que havia estat planejat pel nunci, era també un triomf i responia, sobretot, a les exigències plantejades pel Vaticà amb les dures cartes de Rampolla a Morgades i Torras i Bages del dia 15 de juny, que hem comentat anteriorment. De fet, l'ambaixador Merry del Val havia treballat intensament perquè s'escrivissin aquestes comunicacions³³¹. El ministre d'estat no s'està de dir, en una carta a l'ambaixador del 28 de juny, que han estat molt positives i que faran tornar al bon camí a Morgades i al canonge Collell. Fins i tot, i amb molta mala intenció, especula que Morgades ha anat a Sabadell de visita pastoral per escapar-se d'anar a Madrid. Hi ha una cosa, però, que el preocupa i és que "se sepa que no soy ningun cleróforo, ni cosa que de lejos ni de cerca se le parezca"³³². Tenia por que, un cop les coses s'haguessin solucionat, circulés, tant per Madrid com per Roma, que ell havia estat un dels instigadors més durs contra el bisbe. El mateix ambaixador l'ha de calmar dient-li que "este V. tranquilo respecto á la opinion que aqui (Roma) tengan sobre sus sentimientos religiosos, pues me he adelantado al deseo que me manifiesta en la carta á que contesto. Cuando entró V. en el Ministerio y di conocimiento de ello á Rampolla le hice á V. la justicia que en todos conceptos merece, quedando el Cardenal muy complacido. No tiene V. pues para que preocuparse de lo que aqui digan, porque para estos señores ocupa V. el lugar que le corresponde y si alguien digera otra cosa, el amigo que tiene en este cargo pondria la verdad en su punto"³³³.

330. Ministre d'estat - Merry del val. 2 de juliol. AMAE Santa Sede. Política 2677.

331. Merry del val - Ministre d'estat. 19 de juny de 1900. AMAE Santa Sede. Política 2677.

332. Ministre d'Etat -Merry del Val. 28 de junyde 1900. AMAE Santa Sede. Política. 2677.

333. Merry del Val - ministre d'estat. 2 de juliol de 1900. AMAE Santa Sede. Política. 2677.

El que en aquells moments tractaven d'aconseguir era una condecoració a Dato per tal d'arrodonir la feina, cosa gens fàcil perquè el Vaticà pensava que, si la hi concedia, això significava, atesa la discussió política que hi havia, prendre partit d'una manera massa clara³³⁴. Aquest tema, però, es repeteix insistentment en totes les cartes entre el ministre d'estat i el diplomàtic espanyol davant la Santa Seu. Aconseguir aquesta condecoració per al ministre de governació es convertí en una fita molt perseguida ja que representaria una bofetada als sectors catalanistes i catòlics, que es sentiren ferits amb la seva visita a Catalunya³³⁵.

Morgades a Madrid

El dimarts dia 3 de juliol, cap a dos quarts d'onze del matí, arribava a Madrid el bisbe Morgades. Fou rebut a l'estació pel ministre Dato, l'exgovernador de Barcelona Sanz Escartín, el marquès d'Olivart, el diputat català Valls i alguns escolapis, donat que el bisbe posava al col·legi de Sant Antón d'aquesta orde.

Cap a dos quarts de dotze arribà a la nunciatura per tal de dinar amb Rinaldini. A les tres s'entrevistava amb el marquès del Vadillo, ministre de gràcia i justícia, que s'havia desplaçat fins a nunciatura per parlar amb el bisbe.

L'endemà, dimecres 4 de juliol, i a dos quarts d'onze se celebrà l'audiència amb la Reina-regent i, també, amb la infanta Isabel. Després tingué una entrevista amb el ministre d'estat i, a la tarda, visità el president del govern, Silvela.

Tenim diverses fons per analitzar i valorar el viatge del bisbe: l'opinió del nunci, la del ministre d'estat i la premsa madrilenya.

Rinaldini parla de les incidències de l'estada de Morgades a Madrid en l'informe que fa per la secretaria d'estat del Vaticà el 6 de juliol. És especialment interessant quan explica la conversa que tingueren abans i

³³⁴. Merry del Val - Ministre d'estat. 19 de juny de 1900. AMAE Santa Sede. Política 2677.

³³⁵. Ministre d'Estat -Merry del Val. 28 de juny de 1900. Merry del Val - ministre d'estat. 2 de juliol de 1900. Ministre d'estat - Merry del Val. 3 de juliol de 1900. AMAE Santa Sede. Política. 2677.

durant el dinar que feren plegats el mateix dia de l'arribada del prelat. En primer lloc, queda clar que Morgades es posà a disposició del nunci en tot, "manifestandomi di essere pienamente disposto a seguire le indicazioni che avessi a dargli riguardo alle visite ai Ministri e a Corte ed alle conversazioni coi medesimi"³³⁶, com ho recalca amb aquest comentari, "Debbo dire che il detto Prelato accolse con deferenza e perfetta adesione le osservazioni, che credetti di sottomettergli con tutta franchezza intorno ai noti suoi atti ed alla sua condotta politica, come i consigli e le raccomandazioni di fare in modo che tanto Sua Maestà, como il Governo rimanessero soddisfatti delle sue spiegazioni e promesse, e rassicurati per l'avvenire"³³⁷.

Parlaren sobre la conflictiva pastoral de gener que, segons l'opinió general, era la manifestació pública del seu regionalisme. Morgades intentà justificar-la fent servir arguments sobre la seva utilitat espiritual, tot i que "mi fece in pari tempo capire che erasi pentito di aver lasciato correre la penna a qualche espressione troppo viva ed imprudente, che era stata poi travisata contro le proprie idee ed intenzioni dai commenti della stampe liberale"³³⁸. Si l'afirmació de Rinaldini és certa, seria la primera vegada que Morgades diu que "se li va escapar la mà" a l'escriure certes expressions. Ho creia, el bisbe, realment? ¿O potser estava esverat de tot el que s'havia dit i ell mateix s'havia convençut d'haver escrit alguna cosa inoportuna? ¿Ens trobem davant d'una persona cansada per tot el procés seguit fins aquell moment i profundament desil.lusionada que no se l'hagués entès? ¿Serà, potser, que un cop haver acceptat d'anar a Madrid ja no li importava fer grans defenses de les seves posicions? ¿Era una sortida diplomàtica per deixar a tothom content? És molt difícil de saber tot i que podem afirmar que, tot plegat, fou, per al bisbe, un cop molt fort. De fet no deixa de ser cert que, entre Roma i Madrid, el seu nom es veia traguinat de mala manera i una mica injustament.

Conversaren també sobre el catalanisme i sobre els Jocs Florals. El bisbe reconegué al nunci que "i discorsi fatti nell'Accademia erano corretti, meno uno, pronunziato dal cognato del Mese di Comillas, che conteneva

³³⁶. Rinaldini - Rampolla. n.º 37. 6 de juliol de 1900. ASV SS 249 (1900) fasc 2, p 102-104. La minuta es troba a ASV NM 661 t II, r II, s V, n 3, p 111-112.

³³⁷. Ibid.

³³⁸. Ibid.

esagerate espressioni in senso regionalista"³³⁹, tot i que va insistir, Morgades, "che si doveva alla sua efficace intervensione l'essere divenuto assai migliore lo spirito della detta litteraria associazione; giacchè se questa era prima composta di cattivi elementi al punto de vista politico e religioso, ora i membri sono in maggioranza catalani moderati e buoni cattolici"³⁴⁰.

El nunci es preocupà de saber la impressió que havia causat el bisbe en totes les altres entrevistes que va tenir i, per tal motiu, s'adreçà al president del consell de ministres:

"Il Sigr Silvela mi assicuró che tutti erano rimasti contenti e soddisfatti di lui e nutrivano piena speranza delle ottime relazioni che d'ora innanzi esisterebbero tra il Governo ed il Vescovo di Barcellona; che questi avea fatte esplicite dichiarazioni di sottomissione e di amore verso la Dinastia regnante, di adesione illimitata all'unità della Patria e di fermo proposito d'impiegarsi a fomentare e conservare questi sentimenti nel Clero e fedeli della sua Diocesi; che S.M. la Regina avea accolto con speciale benevolenza e si era compiaciuta delle spiegazioni date dal Prelato e delle ottime intenzioni che Le ha manifestate di compiere tutti i voleri e desideri di S.M., pregandola anche di farlo avvertire ogni qual volta su qualche punto non corrispondesse alla Sua attesa." ³⁴¹

L'impressió general del nunci és que Morgades estava disposat a no generar més polèmica i a col.laborar en tot per tal de pacificar les coses. Fins i tot, Rinaldini diu que el bisbe li ha confessat que potser sí que havia fet alguna cosa que ha servit de pretext per atacar-lo, però que, al mateix temps, ha reconegut que la premsa ha exagerat i mal interpretat les coses. Aquesta actitud més condescendent del prelat, seguint la visió del nunci, estaria motivada per la carta que li adreçà Rampolla amb les impressions i les recomanacions del Papa sobre com hauria de ser el seu comportament d'aleshores en endavant. Li disculpa l'excessiu "amore di popolarità" que fa que tingui tendència a barrejar-se en les "questioni politiche ed amministrative della Città" i afers al marge de l'esfera

339. Ibid.

340. Ibid.

341. Ibid.

eclesiàstica³⁴².

Seguim plantejant-nos els mateixos interrogants d'abans, sobre el paper de Morgades durant aquests dies a Madrid, i continuem suposant, més per intuïció que per altra cosa, el tràngol i el desànim que devia sentir. Al marge fins i tot del bisbe, era tot un corrent de l'església catalana vinculada al catalanisme qui estava essent obligat a retre homenatge a la monarquia i al govern de l'Estat.

El ministre d'estat, marques de Aguilar de Campó, també quedà plenament satisfet amb la visita de Morgades. Primer, perquè donà tota mena d'explicacions i, segon, perquè garantí la seva conducta i fa del seu clergat en el futur. Ara, i tal com ho comunica a l'ambaixador Merry, això serà així sempre que segueixin "recibiendo apoyo de Roma como el recibido recientemente"³⁴³. Queda clar que confiaven que el Vaticà continués desautoritzant qualsevol aproximació entre l'Església catalana i el regionalisme.

Finalment ens queda per analitzar la premsa madrilenya³⁴⁴. Els diaris de la tarda del dia 2 de juliol donaren la notícia de l'arribada, l'endemà, del bisbe de Barcelona, sense gaire més comentaris que el de repetir que venia a complimentar la reina³⁴⁵. "El Heraldo de Madrid", diari vinculat a Canalejas, en feia, però, aquesta interpretació:

" El obispo Morgades, el célebre prelado que prohíbe el lenguaje oficial de España, el idioma castellano, en su diócesis; el

342. Aquest informe del nunci va ser contestat per Rampolla amb una carta, datada el 12 de juliol de 1900 n° 57489, on li comunica la satisfacció per la manera com es van resoldre els problemes del bisbe amb el govern. ASV NM 661 t II, r II, s V, n 3, p 110 i ASV SS 249 (1900) fasc 2, p 107.

343. Ministre d'estat - Merry del Val. telegrama del 5 de juliol de 1900. AMAE Santa Sede. Política 2677. De fet en una carta de l'ambaixador al ministre, datada a Roma el 6 de juliol i que es troba en el mateix fons documental, li deia el següent: "Por lo que á mi hace, esté V. seguro de que no le faltará el apoyo de la Santa Sede, como lo he obtenido en muchas otras ocasiones críticas, y de ello respondo mientras ocupe este puesto, pues me consta el sincero deseo de ayudarnos en todo lo que puedan, con tal de que empleemos tacto y comedimiento para no herir su susceptibilidad, que es esquisita."

344. A ASV NM 661 t II, r II, s V, n 3, hi ha uns dossiers de premsa que eren recollits i confeccionats per informació del nunci. Sobre el viatge de Morgades a Madrid recullen els següents exemplars: "El Correo Militar", "El Correo", "El Nacional", "El Español", "El Heraldo de Madrid", "El Globo", "El Liberal", "El País", "El Imparcial", "La Opinión" del 2, 3 i 4 de juliol. "El Correo Español", "La Epoca" i "El Día" del 2 i 3 de juliol. "La Correspondencia de España" del 2 i 4 de juliol. "El Siglo Futuro" del 3 de juliol i "La Correspondencia Militar" del 4 de juliol.

345. Número corresponent del 2 de juliol dels diaris "El Correo Militar", "El Correo Español", "El Día", "El Correo", "El Nacional", "La Epoca" i "El Español".

obispo Morgades, aquel presidente de una Junta catalanista, verbo de una protesta calificada en el Parlamento como contraria á los intereses de la unidad nacional, viene á Madrid, y el miércoles irá á palacio para dar las gracias á S. M. por su designación para la diócesis de Barcelona, y tras él, á las cuarenta y ocho horas, como si el Sr. Morgades tuviera reservado el papel de precursor, irá á la cámara Real la Comision del Fomento del Trabajo Nacional.

Actos son estos que el Sr. Silvela va á inscribir en el *haber* de su gestión ministerial (...)

Cierto que las gracias que va a dar el señor Morgades son algo retrasadas, pues cuentan varios meses de *antigüedad*; cierto que el obispo de Barcelona no ha modificado su célebre pastoral, pero se acerca á las gradas del trono, y esto ya es para regocijar á los ministeriales.

Claro es que si el Sr. Morgades va á Palacio como quien va al Tribunal de la Penitencia, contrito y con firme propósito de enmienda, el acto sería para celebrarlo; pero si va como primer paso del acto que realizará el viernes la Comisión del Fomento, y ésta trae nada menos que el propósito de hacer resurgir lo del concierto económico y otros aspectos del problema catalanista, hay que estar cautelosos en los juicios y las impresiones.(...)

Venga en buen hora Morgades; venga como siempre la representación del Fomento; pero vengan en paz inspirándose únicamente en el amor á la patria común y en el respeto á todos los intereses legítimos, sin exclusivismos ni exageraciones, á todos dañosos." 346

El dia de la arribada del bisbe, 3 de juliol, els diaris del matí es feien ressò de l'esdeveniment i, molts d'ells, relacionaven la visita del prelat amb la que havia de fer uns dies després la comissió del Foment del Treball Nacional³⁴⁷. El diari republicà "El País" afegia que Morgades arribava sota pressions de Rampolla, segons informacions del propi govern, i "La Correspondencia de España" parlava que "Unos la atribuyen (la visita) á la necesidad de sincerarse de los ataques de la prensa madrileña; otros, al deseo de combatir la campaña de determinados elementos que desean alejarle de la diócesis"³⁴⁸.

El diaris de la tarda d'aquell mateix dia, ja recollien la informació de l'arribada a l'estació, de les personalitats que l'esperaven i d'on residiria³⁴⁹. Alguns diaris mostraven una àcida ironia en les cròniques, com

346. Número corresponent al dos de juliol de 1900.

347. "El Globo", "El Liberal", "El Imparcial", "La Opinión" i "El País".

348. Número corresponent al 3 de juliol.

349. "El Nacional", "El Día", "El Correo Español", "El Siglo Futuro", "El Correo", "La Epoca", "El Español" i "El Heraldo de Madrid". 3 de juliol de 1900.

és el cas de "El Correo Militar"³⁵⁰ o de "El Dia", que no s'estava de dir: "El Obispo de Barcelona, en el trayecto de la estación á su provisional residencia, habrá notado cuán diferente es el público de Madrid con sus huéspedes, al público de la capital catalana. Habrá notado con cuanta corrección le reciben los castellanos, que hablan el idioma de la patria, y seguramente allá en su conciencia, meditará acerca de la cultura de una y otra población con sus visitantes."³⁵¹ "EL Correo" fa una article força llarg on va repassant tota la problemàtica en la qual s'ha vist inmers el prelat barceloní sense entrar, però, en cap desqualificació i acceptant la visita com una bona solució per resoldre els problemes. "El Nacional" recull un comentari del propi Morgades -que caldria saber si és cert- quan diu: "Dice que viene solo con el propósito de cumplimentar á los Reyes, y se muestra muy asombrado de que se le quiera presentar como catalanista"³⁵². "El Heraldo de Madrid" torna a fer un article molt crític contra el govern a qui acusa de poc decidit, fluix i condescendent, tal i com es pot veure en la manera que ha tractat el cas Morgades.

Els diaris del matí del dia 4 de juliol, continuen explicant les activitats de Morgades, normalment de manera molt crítica quan es refereixen a la qüestió del catalanisme, i mostren una certa unanimitat en assenyalar que el bisbe és a Madrid per parlar del concert econòmic per Catalunya³⁵³. "El Liberal" ja apunta, però, la que serà l'argumentació que farà servir el propi Morgades per explicar la seva visita a Madrid: aspectes relacionats amb la construcció de la catedral de Barcelona.

Això es veu molt clar en els diaris de la tarda del mateix dia, que ja reproduïxen les paraules del bisbe, que intenta desvincular-se de les informacions que el relacionaven amb els homes del Foment del Treball, esperats a Madrid uns quants dies després³⁵⁴.

350. "El Correo Militar" escriu el següent: "Aunque un poquito tarde, el obispo de Barcelona ofrecerá mañana sus respetos á la Reina y le dará las gracias por la prebenda que le regaló su amigo y correligionario Durán y Bas. Nunca es tarde si la dicha es buena. Y la dicha para el Sr. Morgades será el que le digan después: -Te bas con Durán. Y que sí se lo dirán, es seguro."

351. Número corresponent al 3 de juliol.

352. Número corresponent al 3 de juliol.

353. "El Globo", "La Opinión" i el mordaç "El País", corresponents al 4 de juliol.

354. "El Correo militar", "El Correo", "El Nacional", "El Español" i "El Heraldo de Madrid".

Dels diaris del matí del dia 5 de juliol, en ressaltaríem diversos articles. "El Globo", per exemple, i amb el títol de "Dos Visitas", compara les dues entrevistes que havia tingut la reina el mateix dia, al matí Morgades i, per la tarda, Sagasta; l'una representació de les "aspiraciones refractarias á los principios en que se funda la cordialidad de las provincias españolas", l'altra, el paradigma del "mutuo amor de las regiones y base la más firme en que estuvo cimentada hasta hace meses la unidad moral de la nación". Sens dubte, sempre hi havia com a rerafons el tema de les relacions entre Catalunya i Espanya. També és interessant l'article del republicà moderat "El Liberal" -"Sainete para no llorar"-, on tracta l'argumentació típica de l'època que explicava els fets de Barcelona i el regionalisme com una mostra, sobretot, de la feblesa del govern, feblesa que s'havia posat encara més de manifest en el cas Morgades. Finalment volem transcriure, de "El Pais", unes declaracions del propi Morgades³⁵⁵. Hem d'advertir, això sí, que ja se sap com funcionaven les entrevistes en aquells anys:

" El Obispo Morgades habla principalmente del catalanismo y dice lo siguiente:

"La cuestión catalanista creo en absoluto que no ofrece el menor peligro. En Cataluña no hay separatistas. El separatismo catalán es una verdadera utopia, y aún hay menos anexionistas á un país extranjero.

Ni el separatismo ni el anexionismo pueden tener allí partidarios, pues aparte de otras consideraciones de indole mas elevada, á Cataluña no le convendría perder para su producción el mercado del resto de España, que es el mejor para ella.

El movimiento que se ha notado en cataluña y principalmente en barcelona, es superficial y carece de importancia.

El único grave peligro que podría existir en Cataluña sería la paralización del trabajo por disminución de la actividad que allí se nota, lo cual daría lugar á que grandes muchedumbres pudieran emprender peligrosas direcciones.

Acerca del movimiento catalanista se ha exagerado mucho. cataluñ, que ha visto desarrollarse y prosperar su riqueza, siente como otras regiones verdadera ansiedad por la desaparición de determinados obstáculos que, proviniendo de la rutina administrativa, pueden entorpecer aquel movimiento de progreso.

Estas aspiraciones, exteriorizadas con cierta exageración por algunos elementos locales, han dado lugar á una transitoria excitación de la opinión, agravada tambien por la forma quizás algún tanto apasionada, con que fueron juzgadas fuera de Cataluña, produciéndose en consecuencia un estado de excitación general, tan lamentable como injustificado."

El obispo Morgades afirma que su intervención en el movimiento

³⁵⁵. De fet ells les transcriuen de "La Epoca", declaracions que nosaltres no hem consultat.

catalanista, ha reconocido como fin el cumplimiento de una misión que estima de paz y concordia, y que encaminó todos sus esfuerzos á encauzar las corrientes por caminos distintos de aquellos que pudieran tomar, pues entiende que la Patria debe ser una é indivisible. Si en algún acto de índole catalanista he figurado -añadió- ha sido para procurar que predominaran estas ideas.

El Sr. Morgades justifica su Pastoral famosa sobre las enseñanzas diciendo que se inspiró únicamente en el seseo de que sus conceptos se ajustasen á la realidad; pues para nadie es un secreto que si en las ciudades importantes de cataluña hay muchas personas que no conocen bien el castellano, en los pueblos, y sobre todo en la montaña, los niños que asisten á las escuelas no entienden sino el catalán que hablan sus padres, y les seria muy difícil la asimilación de las enseñanzas si éstas se les diera en una lengua que desconocen.

En cuanto á otros conceptos de la Pastoral, cree el Sr. Morgades que á posibles deficiencias de la redacción del documento hubieron de añadirse algún error y apasionamiento en la interpretación.

Es extraño que el obispo de Barcelona no viniese á Madrid á decir todas estas cosas desde los escaños del Senado al que pertenece, cuando las famosas discusiones que su conducta provocó. Pero confiamos en que se le presentará ocasión en las primeras tareas legislativas de venir á declararlo, y que vendrá." 356

El divendres, dia 6 de juliol, Morgades visitava el nunci per tal de donar-li les gràcies per tot i per acomiadar-se'n. Eren uns moments polítics molt intensos perquè aquell mateix dia els diaris donaven la notícia de la dimissió del ministre de finances, Villaverde, i el nom del substitut, Manuel Allendesalazar y Muñoz de Salazar. Les divisions en el si del govern i en el partit conservador obligaven Silvela a acceptar la dimissió per tal d'afrontar amb garanties la defensa dels projectes de llei que s'havien de portar al Parlament³⁵⁷.

356. Número corresponent al 5 de juliol.

357. Tota la referència a la crisi la fa el nunci en un informe polític que envia a Rampolla, datat el 8 de juliol i amb el nº 38, on explica la situació del gabinet ministerial, raona les causes de l'abandonament de Villaverde, les expectatives de Silvela i fa un retrat del nou ministre que qualifica com a bon catòlic, tot i que el veu massa jove i en poca experiència per gaudir de l'autoritat que tenia Villaverde. Dóna, alhora, la següent notícia:

"Venerdì scorso S.M. la Regina Reggente ricevè in udienza una deputazione della così detta "Unión Catalan" di Barcellona che rimise nelle Sue Auguste mani un'indirizzo in cui sono esposte le idee e i voti del detto partito. Il documento essendo molto diffuso, i giornali si sono limitati a darne qualche cenno. Mi permetto di que compiegare il riassunto del Imparcial.

Ieri essendo venuto Mgr Morgades a prender congedo da me e a ringraziarmi del concorso che mi attribuiva alla buona accoglienza incontrata nelle alte sfere di Madrid, Gli parlai del documento in discorso, il cui contenuto mi sembrava contraddire alle informazioni rassicuranti datemi dal Vescovo medesimo. Questi mi rispose che la "Unión Catalan" non merita alcuna considerazione, che é composta di alcuni gruppi sparsi nella Città ed altri luoghi della Provincia e composti ciascuno di poche persone esaltate, cui lagran maggioranza dei catalani non fa caso, perché tutti comprendono che il programma della riferita associazione è irrealizabile. Comunque sia il Governo non può non preoccuparsi della manifestazione in parola, benché Mgr. Morgades la guidichi di

Finalment, també, arribà la desitjada condecoració per Dato. Un telegrama xifrat de l'ambaixador espanyol davant la Santa Seu adreçat al ministre d'estat, amb data 24 de juliol, deia el següent:

"Tengo el gusto de participarle que S.S. ha concedido al Señor dato la Gran Cruz de San Gregorio sin cargo ni derechos."³⁵⁸

La distinció pontifícia, reclamada amb insistència per tal de contrarrestar els greuges de Catalunya al ministre de governació durant l'estada al Principat i vincular, d'aquesta manera, la Santa Seu a les tesis del poder central, havia estat concedida en el moment que semblava que les coses s'havien calmat i un cop Morgades havia fet el seu viatge a Madrid. L'expressió del telegrama "sin cargo ni derecho" és fonamental. L'ambaixador, quan el ministre d'estat li havia demanat en una carta una condecoració per Dato y una altra per Dóriga -"me recuerda la Gran Cruz para Dato, y en la otra me encarga, de parte del presidente, que pida otra Gran Cruz para el Señor Dóriga"³⁵⁹-, ja li havia assenyalat aleshores que era molt difícil aconseguir de cop dues condecoracions, que calia anar pas a pas, primer una i després l'altra, i li havia advertit que "los derechos son 5.000 francos oro, cuando la concesion no se funda en servicios positivos; como la fundacion de un asilo ó escuelas, construccion de una Iglesia ó Monasterio ó cosa parecida"³⁶⁰.

Morgades a Roma.

Cap a finals de setembre es produïa la peregrinació de Morgades a Roma. Una peregrinació de tota la diòcesi però que era, alhora, un viatge particular del bisbe i, perquè no dir-ho, una mena de càstig o advertiment

nessuna importanza ed i giornali di stamane annunziano che il Consiglio dei Ministri ne tratterà nella sua solita riunione di mercoledì prossimo."

ASV SS 249 (1900) fasc 2, p 8-9.

³⁵⁸. Merry del Val - ministre d'estat. 24 de juliol. AMAE Santa Sede. Política 2677.

³⁵⁹. Merry del Val - ministre d'estat. 6 de juliol de 1900. AMAE Santa Sede. Política 2677.

³⁶⁰. Ibid.

fet de la manera més "vaticana" possible. La convocatòria venia de lluny car la data de la crida del prelat i de la junta organitzadora és del 21 de març. Es tracta d'un escrit on el bisbe i la junta conviden a fer una peregrinació a la Ciutat Eterna amb motiu de l'any jubilar, decretat per Lleó XIII, que permetia guanyar unes indulgències si es visitaven les basíliques romanes³⁶¹. Del 12 de juny, tenim una exhortació de Morgades animant a participar en el viatge, tot fent consideracions sobre el fet de que es tractar de l'últim any del segle XIX, un segle que havia començat amb els estralls de la revolució francesa, i reafirmant que "El Papa continúa cautivo en Roma, y es preciso demostrar á la faz del Mundo entero, que libre o cautivo, es nuestro Padre y nuestro Maestro"³⁶².

El dimarts, dia 25 de setembre, de bon matí, sortia de Barcelona el tren de l'expedició encapçalada pel bisbe, a qui acompanyava el bisbe de Solsona. Eren 381 participants de la diòcesi de Barcelona, als quals s'hi havien d'afegir, a Granollers i a Girona, els procedents de les diòcesis de Vic i Girona. En total, un convoy de divuit vagons³⁶³. El dia 27 de setembre, finalment, Morgades arribava a Roma i era rebut a l'estació per autoritats de l'Ambaixada d'Espanya davant la Santa Seu³⁶⁴.

Una cosa que Morgades va fer a Roma fou lliurar diners. Això, que es feia amb molta freqüència des de totes les diòcesis d'Espanya i que el propi bisbe havia repetit molt, en aquest cas té més interès i ens dona peu per plantejar-nos unes preguntes molt difícils de contestar: ¿sabia Morgades que, amb diners a la mà, el Vaticà li posaria menys problemes per la seva conducta anterior? ¿Representa, això, una habilitat del bisbe? ¿Era una cosa obligada quan una persona, com Morgades en aquell moment, estava en una posició difícil davant l'autoritat vaticana? ¿O potser no té res a veure amb tot això i obeeix, simplement, a un pur desig d'oferir un regal dels creients al Papa?

Sigui el que sigui, Morgades s'adreçà a Rampolla ressaltant aquest fet i oferint uns diners que, pel que sembla, havien de ser destinats al temple

361. BOE BB nº 1234, 31 de març de 1900, pàg 134-36.

362. Exhortació de Morgades sobre la peregrinació a Roma. Barcelona, 12 de juny de 1900. BOE BB nº 1239, 15 de juny de 1900, pàg 208.

363. BOE BB nº 1247, 29 de setembre de 1900.

364. "Ayer recibí estacion Peregrinos dirigidos por Obispos Barcelona, tarazona, Solsona. Hoy vino Obispo de Barcelona á esta Embajada verme solamente expresando que antes de presentarse en el vaticano había querido dedicar su primera visita á la casa de España". Primer Secretari de l'ambaixada - ministre d'estat AMAE Santa Sede. Política 2677.

de la Sagrada Família de Barcelona:

" Al tener la honra de ser recibido particularmente por Su Santidad, he tenido tambien la satisfaccion de entregarle dos Letras á favor de V.E.: la una de noventa y cinco mil pesetas, y la otra de ocho mil trescientas.

La primera procede del producto liquido de la Revista titulada "el Propagador de S. José", de la cual le he entregado el ultimo tomo publicado. Su objeto es propagar la devocion á la Sagrada Familia y recoger limosnas para construir en Barcelona un grandioso Templo dedicado á Ella habiendose ya invertido la cantidad de 2.250.000 ps y no llega á la octava parte de lo que se proyecta.

Del producto del Propagador se ha entregado ya para el Dinero de San Pedro segun nota que acompaña el jemeplar de la Revista, 388.265 ps que con las 95.000 ps entregadas ahora, forman la suma de 483.265 ps.

Gracias á Dios, la piedad á favor de una y otra cosa, va sosteniendose y convendria una palabra de aliento de Su Santidad á fin de conservarla. Todavia me atrevo a significar la conveniencia de distinguir con alguna condecoracion Pontificia, si le parecia bien al Padre Santo, al que se encuentra al frente de la Obra que es varon noble y distinguido catolico y se llama Juan Crisostomo de Dalmases.

Convendria asi mismo una palabra de aliento á favor de los fieles de Barcelona que contribuyen á la suscripcion para el Dinero de S. Pedro que han ofrecido, con motivo de la peregrinacion, la suma de ocho mil trescientas pesetas mencionadas ya, y asimismo entregadas." 365

El 12 d'octubre Morgades escribia una pastoral sobre el viatge. Una pastoral molt més curta que les que havia escrit per motius semblants on constata l'espectacle de tantes multituds rendint homenatge al Sant Pare en uns temps tan difícils. Tots, segons el prelat, van anar a Roma a escoltar amb respecte i veneració les paraules del Mestre. Remarca, alhora, l'esperança última de tothom, que no és altra que "el advenimiento del Reino de Dios sobre la tierra, la soberanía social de Jesucristo sobre todos los pueblos"³⁶⁶.

³⁶⁵. Morgades - Rampolla. 30 de setembre de 1900. MEV. Josep Morgades i Gili, Bisbe de Vis. Manuscrits III. Documentació personal I. Correspondència 1894-1926. p 370.

³⁶⁶. Pastoral de Morgades sobre la peregrinació a Roma. Barcelona, 12 d'octubre de 1900. BOE BB nº 1248, 15 d'octubre de 1900, pàg 349.

V. 4. MOMENTS DIFÍCILS AL FRONT DEL BISBAT DE BARCELONA.

A la prou complicada situació en què es trobava Morgades davant del govern de la monarquia i del Vaticà pel tema de la pastoral, hi hem d'afegir els problemes que tingué amb un cercle d'integristes comandats pel sacerdot Pey-Ordeix i la seva revista "El Urbión". Gairebé podríem afirmar que aquest calvari que patí durant l'últim any de la seva vida fou una de les causes que el portaren a la tomba.

Segimon Pey-Ordeix, nascut a St. Vicenç de Torelló, el 1867, i mort a Barcelona, el 1935, serà el gran protagonista d'aquests incidents. Començà a estudiar al seminari de Vic i acabà la carrera eclesiàstica al de Burgo de Osma (Sòria), on ocupà diferents càrrecs. Fundà, durant aquest temps, diferents revistes, com l'"Independent", "El Norte Catalán" de Vic, i l'"Oxoniense" d'El Burgo de Osma. Sempre es caracteritzà pel seu doctrinarisme intransigent, que podia portar a terme amb absoluta llibertat en la ciutat castellana donada la simpatia que el prelat d'aquella diòcesi, Pedro Maria Lagüera, dispensava a aquest grup. Fundà a Sòria "El Urbión, que continuà a Barcelona, on es traslladà, a partir del 1899¹. Morgades topà amb ell

¹. Per fer aquesta aproximació biogràfica hem fet servir l'entrada que fa Josep Massot i Montaner a l'*Enciclopèdia catalana*. El P. Massot dona com a data de fundació de "El Urbión", el 1897, mentre que Joan Bonet i Baltà a *L'Església catalana, de la il·lustració a la Renaixença*, situa el naixement de la revista el 1888 (Pàg 22-25). De fet es un personatge que encara està per

ràpidament, prohibí l'"Urbió", com veurem, i tingué problemes amb una misteriosa Associación Sacerdotal, patrocinada per Pey, que amargà l'existència del prelat amb els seus atacs contra ell i contra els capellans catalanistes. El final de la seva vida fou molt tumultuosa, es casà a França i va escriure tot un seguit d'obres contra els jesuïtes.

Morgades contra "El Urbió".

A partir del novembre de 1899 trobem els primers indicis del desig de Morgades que la revista "El Urbió" fos condemnada. Una carta del bisbe adreçada a Rampolla, el dia 16, ens en dóna les pistes de l'interès de Morgades perquè el cas es traslladés a la s. congregació de l'Index:

" Eminentísimo Sr: tengo la pena de remitir a V.E. los adjuntos numeros de un periodico que se publica hace algun tiempo en esta Ciudad sin permiso alguno como no lo habia obtenido de Osma a cuyo Obispado pertenece su director D. Segismundo Pey-Ordeix.

Como hasta ahora se ha burlado de todos los Superiores eclesiásticos que han tratado de llevarlo á buen camino, se burlará tambien de los que en adelante traten de hacer igual obra de caridad; y por esto y para quebrantar al mismo tiempo la insensatez de quienes sin querer aparecerlo, le sostienen en su obra nefanda entiendo que solo una condenacion de la S. Congregacion, si procede, seria remedio para el mal inmenso que produce su publicacion.

Abono, al parecer este procedimiento la arrogancia que se atribuye de haber apelado á la Sta. Sede contra providencias del Provisor de Osma y del Vicario capitular de esta Ciudad."²

Els precs del prelat foren escoltats i la documentació fou tramesa pel secretari d'estat del Vaticà a la sagrada congregació de l'Index per al seu estudi³.

Sabem que Pey-Ordeix havia fet anar de corcoll al nou bisbe d'Osma, José María García Escudero, des de la seva entrada al bisbat el 1897; que

estudiar.

2. Morgades -Rampolla (esborrany). 16 de novembre de 1899. MEV. Josep Morgades i Gili, bisbe de Vic. Manuscrits III. Documentació personal I. Correspondència 1894-1926, pàg 285.

3. Això ho sabem per la carta de Rampolla a Morgades del 22 de novembre, nº 53217. Segons sembla, Morgades va enviar-li més exemplars de "El Urbió", car aquests també van ser enviats a la congregació segons ens consta per una segona carta de Rampolla a Morgades del dia 20 de desembre, nº 53676. Totes dues es troben a MEV. Josep Morgades i Gili, bisbe de Vic. Manuscrits III. Documentació personal I. Correspondència 1894-1926, pàg 287 i 286 respectivament.

havia fet que li donés el permís per traslladar-se a Barcelona, per motius de salut -tot fa pensar que tenia una mena d'afecció produïda per un herpes- i perquè no li provava el clima fred de la ciutat castellana⁴. També coneixem que Morgades nomenà un tribunal diocesà de censura, el 23 de novembre, perquè que analitzessin la revista i n'elaboressin un dictamen⁵. Això devia alertar i preocupar Pey-Ordeix perquè va escriure al seu bisbe per tal de demanar-li perdó per les faltes que hauria pogut cometre, alhora que li sol·licitava permís per traslladar-se a Girona a descansar⁶. Pensem que, d'aquesta manera, volia eludir l'acció de Morgades sobre ell.

A finals de desembre de 1899, el tribunal diocesà de censura que examinava el contingut de "El Urbió" dictaminà sobre la perillositat de la seva lectura i aportà les raons d'aquest judici negatiu. Morgades escriví a Pey comunicant-li els termes de la resolució i esperant, d'ell, una rectificació. La cara diu així:

" Ayer noche y en el momento de dirigirnos á la Santa Iglesia Catedral para tomar parte en las funciones de rogativas que en ella se celebran, recibimos el dictamen formulado sobre *El Urbió* por el Tribunal de censura nombrado por Nos á repetidas instancias de V. Según el expresado dictamen, su lectura es muy nociva á los fieles, y es convenientísimo que éstos sean precavidos contra los gravísimos daños que podría ocasionarles, principalmente por el espíritu que informa todos los números y casi todos los artículos de cada número; espíritu de temeridad en los juicios poco visto en autores cristianos, procacidad de lenguaje enteramente opuesta á la caridad cristiana, tendencia constante á desprestigiar las personas que ejercen autoridad eclesiástica hasta en los grados más elevados de la Jerarquía, sin exceptuar la misma sacaratisima persona del Romano Pontífice, como asimismo á incriminar injuriosa é injustificadamente á una orden religiosa benemèrita de la Iglesia, á relajar enre los sacerdotes los vínculos de adhesión y respeto á sus Superiores y

4. No sabem per una carta del bisbe d'Osma a Morgades del 25 de desembre de 1899. MEV. Josep Morgades i Gili, bisbe de Vic. Manuscrits III. Documentació personal I. Correspondència 1894-1926, pàg 288.

5. Aquesta data la sabem per una carta de Pey-Ordeig al bisbe d'Osma, del 14 de desembre, reproduïda en algunes de les seves cites en la carta del bisbe d'Osma a Morgades del 25 de desembre. Ibid.

Pel decret condemnatori de "El Urbió" del 24 de febrer de 1900, publicat a BOE BB nº 1231, 26 de febrer de 1900, sabem, segons Morgades, que el mateix Pey-Ordeig s'havia adreçat a Morgades, el 16 de novembre de 1898, demanat que es nomenés un censor eclesiàstic per la seva publicació. Donat aquest desig, Morgades concedí la censura i nomenà per fer-la els canonges d'ofici i els catedràtics de teologia dogmàtica i llocs teològics del seminari, juntament amb el rector d'aquesta institució Celestí Ribera. De fet aquests censors tenen més cara de ser aquest tribunal que hem mencionat, car s'encarregaren de revisar els anteriors números i, segons el decret, foren nomenats el 23 de novembre, la mateixa data que diu Pey-Ordeig.

6. Carta de Pey-Ordeig al bisbe d'Osma, del 14 de desembre, reproduïda en algunes de les seves cites en la carta del bisbe d'Osma a Morgades del 25 de desembre. MEV. Josep Morgades i Gili, bisbe de Vic. Manuscrits III. Documentació personal I. Correspondència 1894-1926, pàg 288.

á crear discordias entre los mismos y entre los fieles en general. El Tribunal, sintetizando el concepto que ha formado de la Revista *El Urbión*, afirma que ha creído ver en ella al orgullo por móvil, al espíritu privado de base y la guerra á la autoridad eclesiástica y la discordia entre los iguales por objeto de la misma. Conformándonos con este dictamen, ordenamos á V. que en el próximo número de *El Urbión*, haga la Revista retractación formal de todos los errores que contiene, como asimismo del espíritu que la informa, y repita la promesa de que en lo sucesivo se atenderá á la censura sin subterfugios de ninguna clase, por proceder así en derecho y haberse V. obligado á ello con fecha 23 de Noviembre último pasado, al serle concedida la censura. De no hacerlo así, no sólo Nos veríamos obligado á retirarla, sino á providenciar contra la Revista y sus autores, como en derecho proceda. Dios guarde á V. muchos años. Barcelona 30 de Diciembre de 1900."⁷

Morgades no va quedar prou satisfet de la manera com els de "El Urbión" es van retractar, la qual cosa féu que es tornés a reunir el tribunal censor i dictaminés: 1er. Que en el número següent de "El Urbión" es publiqués l'escrit on es comunicava el dictamen del tribunal; 2on. Que es fes una retractació formal del que havia censurat el tribunal; 3er. Que es consideressin censurats tots els números de la revista sortits a Barcelona i que se'n retiressin els exemplars i 4t, que es canviés el nom de la revista. Tot plegat, fou comunicat a Pey⁸.

Com que no va fer cas d'aquesta recomanació i continuà amb la seva actitud, Morgades es decidí a estrènyer, cada vegada més, la corda que tenia lligada al coll el director de la revista censurada. Va escriure al bisbe d'Osma perquè fes alguna cosa i aquest li retirà les "lletres comandatícies" per les quals podia exercir a Saragossa, Barcelona i Girona. Sembla que a la ciutat catalana també havia estat jutjat per un tribunal eclesiàstic⁹.

7. L'esberrany de Morgades l'hem trobat d'entre els seus papers. MEV. Josep Morgades i Gili, bisbe de Vic. Manuscrits III. Documentació personal I. Correspondència 1894-1926, pàg 290. En el decret condemnatori de "El Urbión" del 24 de febrer de 1900, publicat a BOE BB n.º 1231, 26 de febrer de 1900, hi ha reproduït l'esberrany anterior. Pàg 67-68.

8. Tenim l'esberrany de la comunicació de Morgades a Pey a MEV. Josep Morgades i Gili, bisbe de Vic. Manuscrits III. Documentació personal I. Correspondència 1894-1926, pàg 293. També està reproduïda la resolució del tribunal del 5 de gener de 1900 al decret condemnatori de "El Urbión" del 24 de febrer. BOE BB n.º 1231, 26 de febrer de 1900.

9. Ho sabem per una carta del bisbe d'Osma a Morgades, datada l'11 de febrer i que es contesta d'una anterior de Morgades del dia 6 que nosaltres no hem pogut veure, on li comunica que està ja desesperat amb aquest cas i que ha fet el que li demana Morgades. De Pey Ordeig diu que "Quiera Dios que reconozca y entre en si mismo. Veremos que es lo que ahora hace. Temo cualquier cosa, y no sé hasta donde llegaré". El bisbe d'Osma, a més, li trameté a Morgades el contingut de la carta escrita a Pey-Ordeig on li comunicava la seva decisió. La carta diu així:

"Ha llegado a nuestras manos el número 98 de la Revista "El Urbión" y, viendo con sentimiento que, no obstante nuestras anteriores comunicaciones, la sentencia de este Tribunal eclesiastico en el expediente que se instruyó contra V. y los repetidos consejos que letenemos dados, continua V. por un camino peligrosísimo. Nos ha parecido que debíamos revocar, y por el presente revocamos, dejandolas sin efecto las letras comandaticias expedidas a favor de V. para las Diócesis de Barcelona, Gerona y Zaragoza; amonestandole nuevamente, con verdadero interés por

Malgrat que Pey-Ordeix demanà explicacions al bisbe d'Osma per la seva resolució i li degué explicar que no podia tornar a Castella a causa de la seva salut, el prelat sorià es reafirmà en la seva determinació de retirar-li les "lletres comandatícies", sense obligar-lo, però, a tornar¹⁰.

El pare Rupert, en una carta enviada al vicari general de Barcelona Ricard Cortès, en la qual li manifesta el seu suport i el del cardenal Vives i Tutó a la pastoral sobre la predicació en català, no s'estava de comentar el tema de Pey i la seva revista. El cèlebre secretari del cardenal deia:

" Veo que a sus cruces y penas (es refiere a Morgades) se le añade otra, la del Urbión. La bondad del Prelado en este asunto es pasmosa, porque tiene mas que sobrados motivos para suspenderlo en seco y prohibirle cualquier colaboracion. Pey y Ordeix está de ya de lleno en el campo protestante, pues claras y evidentes son sus proposiciones del ultimo numero que aqui (es refiere a Roma) nos viene por tercera mano. La (confrontación?) es irremediable, como previ al 3º y 4º numero de la publicacion; pero no (...?) entonces la desfachatez de ahora."¹¹

I li donava garanties del suport del Vaticà si es volia passar a determinacions més dures sobre la revista. El segon de Vives i Tutó escrivia al segon de Morgades, era una manera gens compromesa de fer saber que el bisbe de Barcelona seria ajudat pel cardenal:

" Le advierto que aqui (Roma) le siguen la pista (a Pey i la revista), y apoyaran decididamente cualquier medida por extrema

la salvacion de su alma, para que proceda siempre con el espiritu de humildad, obediencia, sumision y temosr a Dios, propio de un sacerdote, guardando la consideracion debido á personas é Instituciones dignas de todo respeto, como son los Prelados y la esclarecida Compañia de Jesus". Adues cartes a MEV. Josep Morgades i Gili, bisbe de Vic. Manuscrits III. Documentació personal I. Correspondència 1894-1926, pàg 296 i 298 respectivament.

10. Tot plegat ho sabem per dues cartes del bisbe d'Osma a Morgades, del dia 22 de febrer, una de privada i l'altre d'oficial on li transcriu la que ha escrit a Pey-Ordeig. El text d'aquesta última diu el següent:

"Excmo Señor.

Con esta fecha digo al Pbro. Segismundo Pey-Ordeig lo siguiente:

"En el dia de ayer recibimos el escrito que V. sigue, como le deciamos en nuestro oficio del 11.

Dicho oficio no es un decreto de suspension. Al revocar las Letras Comaenditicias expedidas a favor de V. retiráramos y dejáramos sin efecto la recomendacion que en las mismas haciamos á los Prelados, a quienes iban dirigidas, creyendo, como seguimos pensando, que para ello teniamos motivos mas que suficientes.

En cuanto al permiso para ausentarse de la Diocesis, diciendo V. que esta enfermo, y que, entretanto que su salud no se lo permita, seria atentar contra la misma obligarle que viniera, no le obligamos, por ahora teniendo en cuenta la razon que V. alega.

Como ya antes lo hicimos con gusto le concederemos el socorro que V. nos pide, en la manera que nos sea posible, caundo juzgaremos que es ocasion oportuna, deseando que V. no ponga obstaculos para que se cumpla la buena voluntad que nos anima; como tambien quisieramos se persuadiera de que nadie con mas interes que su Prelado desea su verdadero bien.

Lo que tengo el honor de trasladar a V.E. para su conocimiento y efectos consiguientes. Dios gde a V.E. m. a. Burgo de Osma 22 de feberero de 1900. Jose M. Obispo de Osma." MEV. Josep Morgades i Gili, bisbe de Vic. Manuscrits III. Documentació personal I. Correspondència 1894-1926, pàg 303 i 304 respectivament.

11. P. Rupert de Manresa - Ricard Cortès, 3 de febrer de 1900. MEV. Josep Morgades i Gili, bisbe de Vic. Manuscrits III. Documentació personal I. Correspondència 1894-1926, pàg 294.

y severa que sea."¹²

El 24 de febrer de 1900, Morgades emetia un decret condemnatori de "El Urbión" pel qual "Nos vemos en la dura necesidad de condenar y por la presente condenamos la citada revista *El Urbión*, y prohibimos su publicación, su lectura y su propagación bajo las penas establecidas en el Derecho. Con respecto á los Sacerdotes que se atreviesen á faltar, lo que no esperamos, directa ó indirectamente a esta prohibición, les quedan *ipso facto* retiradas las Licencias ministeriales que de Nós ó de Nuestros Predecesores tengan recibidas; y mandamos que todos los ejemplares de la sobredicha Revista que existan sean entregados á Nuestra Secretaría de Cámara para ser inutilizados"¹³. En el decret també hi ha la condemna de l'anomenada "Asociación Sacerdotal en defensa de la disciplina", la qual s'havia començat a organitzar, i que era una mena de grup força misteriós de capellans comandats per Pey-Ordeix. Aquesta associació sacerdotal portarà molts mal de caps a Morgades per la seva postura anti-catalanista en un moment en què es vivia tot l'enrenou provocat per la pastoral sobre el català. Un altra cosa que hi ha en el decret és l'afirmació d'un acord entre tots els bisbes de la província tarraconense¹⁴.

Comunicà al nunci, seguidament, la determinació que havia pres i li envià el decret condemnatori, tot comentant-li que "Debia haberlo hecho antes, pero tenia fundada esperanza que se haría por autoridad mayor y lo difería. Ahora no podia esperar mas sin grave detrimento y mis Hermanos de Cataluña se han adherido"¹⁵. Queda clar que Morgades esperava una determinació de Roma, car havia enviat a Rampolla exemplars que havien estat tramesos a la sagrada congregació de l'Index, com hem vist anteriorment. La decisió romana

12. Ibid.

13. Decret condemnatori de Morgades sobre "El Urbión", Barcelona 24 de febrer de 1900. BOE BB n° 1231, 26 de febrer de 1900, pàg 70. També n'hi ha un exemplar a ASV NM 657 (3).

14. Tenim constància documental de les cartes trameses per diferents bisbes de la província. Així, per exemple, el de Girona, el 20 de febrer, li diu que "Lo de Pey es intolerable y es preciso una condenación"; el de Tarragona, el 21 de febrer, li comenta que la condemna és procedent, que "uana condenación colectiva seria lo mejor; pero tengo repugnancia a esos actos colectivos. Mi antecesor se disgustó mucho; y yo, aunque me he callado, no siempre he quedado satisfecho."; el de Tortosa, el 21 de febrer, s'adhereix a la condemna; el de Girona, el 22 de febrer, li reafirma la seva conformitat en la condemna i, finalment, el de Solsona, el 24 de febrer, també hi està d'acord, a més li diu que "se anime V. mucho a pesar de esos charlatanes y de los de Madrid". Totes les cartes es troben a MEV. Josep Morgades i Gili, bisbe de Vic. Manuscrits III. Documentació personal I. Correspondència 1894-1926, pàgs 300, 301, 302, 306 i 307 respectivament.

15. Morgades - nunci. 27 de febrer de 1900. ASV NM 653 t V, r II, s III, n° 1.

hauria d'esperar força mesos. El mateix nunci, en la resposta a l'anterior, es lamentava i sentia que "mis gestiones no hayan logrado el intento que se proponian"¹⁶.

El bisbe d'Osma acullí la determinació de Morgades amb satisfacció¹⁷ i el governador civil de Barcelona assegurà al prelat barceloní que "con especial interés miraré su encargo respecto del periodico "El Urbión", y tenga por seguro que si dentro de mis facultades encuentro medio de proceder contra el mismo, ya que en las cuestiones de inprenta por ministerio de la ley tiene mas directa accion el Fiscal, con el mayor gusto he de procurar complacerle"¹⁸.

La resposta de Pey-Ordeix a través de "El Urbión" fou violentíssima. No podem fer aquí un comentari extens del contingut dels diferents números de la revista perquè ens ocuparia massa espai i perquè pensem que requeririen un estudi més aprofundit. En farem, això sí, un petit comentari amb alguns exemples. L'actuació de la revista girà entorn a tres eixos fonamentals: el primer, apel·lar a Roma sobre l'edicte de Morgades; el segon, actuar, també, contra d'altres prelats que havien prohibit "El Urbión" i l'"Asociación Sacerdotal" i, el tercer, continuar la publicació amb uns continguts encara més insultants contra els enemics.

La decisió a què es refereix el primer punt la coneixem per la pròpia revista. L'apel·lació al decret de Morgades, signada per Pey-Ordeix, és del 3 de març. En ella s'argumenta que si les resolucions de les congregacions romanes, si no van acompanyades de la confirmació del Sant Pare, no són infal·libles i són apel·lables, encara menys valor definitori tenen les emanades d'un prelat i publicades al butlletí. Per aquest motiu presenta un recurs amb cinc peticions: primera, que es tingui per presentat aquest recurs; segona, que es traslladi a la sagrada congregació corresponent; tercera, que, donada l'apel·lació, es suspenguin les resolucions del bisbe amb l'edicte del 24 de febrer; quarta, que, prèvia declaració de pobresa, sigui nomenat un advocat i procurador d'ofici que els representi davant dels tribunals eclesiàstics i, cinquena que, en desgreuge a la infàmia amb què

¹⁶. Rinaldini - Morgades. 4 de març de 1900 ASV NM 670 (3), fol 70.

¹⁷. Bisbe d'Osma - Morgades. 26 de febrer de 1900. MEV. Josep Morgades i Gili, bisbe de Vic. Manuscrits III. Documentació personal I. Correspondència 1894-1926, pàg 308.

¹⁸. Governador civil de Barcelona - Morgades. 3 de març de 1900. MEV. Josep Morgades i Gili, bisbe de Vic. Manuscrits III. Documentació personal I. Correspondència 1894-1926, pàg 309.

s'han vist embrutits els col.laboradors de la revista, es publiqui al butlletí eclesiàstic de Barcelona aquesta apel.lació formal¹⁹. Segons la revista, el secretari de càmera de Morgades es va negar a admetre aquesta apel.lació, el dia 3 de març, per la qual cosa es presentà per segona vegada a través del notari Josep Surribas i Riera, dos dies després²⁰.

El segon eix de l'actuació de Pey seria, com hem dit, atacar els altres prelats que l'han condemnat. En aquest sentit, cal dir que foren nombrosos els bisbes (els catalans, Santander, Tuy, Avila, València, Barbastro, Santiago de Compostela, Burgo de Osma, Lugo, Burgos, Mondoñedo i d'altres que ens falten per confirmar) que reproduïren l'edicte de Morgades del 24 de febrer en els seus respectius butlletins. Sistemàticament serien criticats i injuriats des de la revista. Per altra banda, el 12 de febrer, el bisbe de Mallorca Campins, abans que Morgades, també l'havia condemnada, car sembla que hi havia un grup a l'illa que seguia les indicacions de Pey²¹. Un estudi de la documentació mallorquina, que nosaltres no hem consultat, ens donaria més pistes. No cal dir que els escrits i desqualificacions contra Campins publicades a "El Urbión" serien constants i fortíssims. També el cardenal Casañas fou durament tractat per Pey per haver atacat la publicació²². A València un tribunal dictaminà diferents prohibicions de la revista especificant-ne els motius concrets i els números conflictius²³.

El tercer eix en l'actuació de Pey fou el de continuar amb la publicació de "El Urbión". Els articles, com hem dit repetides vegades, són incendiàris. Per exemple, en un article titulat "¡Quieren el cisma!", escrit sense signatura, però probablement de Pey-Ordeix, i amb un arrogància que ben segur era el que molestava més a Morgades, diu coses com aquestes:

" Hagan lo que quieran y digan lo que digan los Ilmos. Campins y Morgades y los de su escuela: dos, cuatro, veinte ni cien obispos no podrán apartarnos con todas sus injustificadas iras del seno

19. "El Urbión", nº 103, 9 de març de 1900.

20. Ibid. En el nº 104, del 16 de març de 1900, hi ha reproduïda la carta, del 14 de març, que el secretari de càmera de Morgades escriu a Pey-Ordeix comunicant-li que el recurs ha estat acceptat.

21. Hosabem per una carta de Campins al nunci del 6 de setembre de 1900 que es troba a ASV NM 657 (3) fol. 122.

22. Com diu el nº 104, de 16 de març de 1900, de "El Urbión", "El Cardenal Obispo de Urgel ha prohibido la lectura de la Revista, en términos los más duros, como lo esperábamos del genio de aquel buen señor".

23. Això es pot veure en el Boletín oficial del Arzobispado de València, nº 1354, 24 de març de 1900.

de la Madre que nos ha concebido en la Fé, que nos ha alumbrado y que nos ha amamantado en sus sagrados pechos."²⁴

I continua, posteriorment, amb acusacions tan greus com les que veurem:

" El obispo de Barcelona (Morgades) se ha separado de los Cánones. Lo hemos invocado y no se nos ha oído. Quiere ser nuestro guía, no para conducirnos á la ley de la Iglesia, sino para llevarnos por sendas extraviadas, condenadas por los Pontífices. esto es más claro que la luz del día. No hemos querido seguirle: cuando él se ha empeñado amenazándonos, hemos apelado á la ley; por haber invocado la ley, nos ha llamado rebeldes; por haber despreciado su acusación nos condena. Esa condenación caerá sobre su cabeza. Nosotros estamos con la Ley: la Ley y nosotros hemos sido condenados: Morgades ha condenado á la Ley.

Amontonando injusticia sobre injusticia, quieren alejarnos de la Iglesia. Insensatos! Queréis llevarnos al cisma y seréis vosotros los cismáticos: vosotros los que formaréis Iglesia aparte. Ya la estáis formando: en vuestra Iglesia no rigen las Constituciones Pontificias *Officiorum ac Munerum* y *Sollicita ac Provida* que rigen en la Iglesia Católica. Luego formáis Iglesia separada.

¿Que sós obispos? no importa. Por cientos se contaban los obispos arrianos. ¿Que sós muchos? Más serán los condenados. ¿Decís que estáis en comunión con la Santa Sede? Es falso: en cuanto pisoteáis los cánones, no comulgáis con ella: La Santa Sede os manda acatarlos y cumplirlos: luego le sois rebeldes: luego os separais de su obediencia.

¿Aunque sea contra Derecho, decís que nos condenáis? Antes os ha condenado á vosotros el Derecho: León XIII, como Jefe de la Iglesia y Como Vicario de Cristo, ha dicho que el que no guarda esas Constituciones, incurre en la indignación de Dios y de la Santa Sede. Luego estais condenados por la Santa Sede y por Dios: os habéis condenado vosotros mismos.

Vuestra Iglesia no tiene Dogma y prohíbe defender el Dogma: no tiene ley y prohíbe defender la Ley: en vano decís en vuestras Pastorales: "Verdad y Justicia" "Esta gente las tienen en los labios, pero en el corazón las detestan." Estos son un tejido de felonías y de injusticias. Hablan del cielo, pero no conocen más que la tierra. Quieren ser príncipes celestiales, y se hacen señores del mundo. *El Mundo y Cristo* ¿se han abrazado? ¿han hecho las paces? ¡que monstruosidad! ¡qué blasfemia!

¿Queréis el cisma? ¡Bien! tendréis el cisma; pero no seremos nosotros los cismáticos."²⁵

A part d'aquestes impressionants consideracions, Pey-Ordeix va escriure una "exposición al Excmo. é Ilmo. señor Obispo de Barcelona", a través de diferents números de la revista, on anava desvirtuant les resolucions del bisbe i criticant la seva actuació. El to és també d'una arrogància

24. "El Urbión", nº 103, 9 de març de 1900.

25. *Ibid.*

increïble. En un d'aquests articles, quan comenta que tots els bisbes de Catalunya s'han posat d'acord en condemnar "El Urbión", diu:

" De fijo que de quince años acá no lograron ponerse de *acuerdo* sobre ningún otro punto. El Cardenal de Urgel está en medias relaciones con el Arzobispo de Tarragona, por ser arzobispo; el arzobispo se pone de mal humor cuando oye decir "el Cardenal de Urgel" y salta enseguida: cardenal, no: el Obispo de Urgel, se dice. Los de Solsona y Vich están recelosos de la influencia que allá pretende ejercer el de Barcelona: el de Tortosa, está á merced de los jesuitas, y apenas se podrá llamar obispo, si deja á los ignacianos que le mimen el terreno con sus *Pías* y sus *Píos*; el de Gerona es demasiado sensato para meterse en camisa de once varas, y el de Lérida, sabe andar sin consejo. ¡Rarísimo acuerdo!"²⁶

També hi ha articles contra Campins, bisbe de Mallorca, per la seva decisió de prohibir "El Urbión" a la seva diòcesi. En un de titulat "Urbionistas y Campinistas", arriben a dir al prelat mallorquí:

" Y sin embargo, sépalo el Sr. Campins, la mayoría del clero le detesta y forma en el campo de los urbionistas por más que cuatro adulones le hagan creer lo contrario"²⁷

Així les coses i amb tants advertiments, edictes i apel·lacions enviats a Roma, el Vaticà va prendre cartes en l'assumpte. Rampolla, en una carta al nunci, del 22 de març, seguint les indicacions de la sagrada congregació del Sant Ofici, li demanava més informació sobre la revista²⁸.

El 27 de març Rinaldini escrivia una carta als bisbes de Barcelona, Urgell, Mallorca, Menorca, Santander, València i Girona, demanat-los la informació requerida pel secretari d'estat. El de València li envia els seus decrets condemnatoris²⁹. El de Menorca, dóna suport a la condemna i comunica que, a la seva diòcesi, al revés del que passa a Mallorca, no hi ha partidaris de la revista³⁰. Casañas li comenta, sobre "El Urbión", que "continua publicandose á pesar de ser prohibido en muchas Diócesis y no contento con esto el sacerdote Pey-Ordeix va escribiendo folletos contra los

26. "El Urbión", nº 103, 9 de març de 1900.

27. "El Urbión", nº 104, 16 de març de 1900. En aquest mateix número hi ha articles com "Planes conocidos" o "Por hablar en griego" que fan constants referències a Mallorca altament insultants pel bisbe Campins.

28. Rampolla - Rinaldini. nº 55514. 22 de març de 1900. ASV NM 657 (3) fol 12.

29. Arquebisbe de València - Nunci. 29 de març de 1900. ASV NM 657 (3) fol 13.

30. Bisbe de Menorca - nunci. 1 d'abril de 1900. ASV NM 657 (3) fol 13.

Obispos que han prohibido su lectura"³¹, i, sobre la "Asociación sacerdotal", que "esté envuelta en el misterio, segun mi modo de ver, y no tiene vida pública que yo conozca"³². El bisbe de Girona també li envià un informe³³. Molts d'aquests informes, però, no els hem pogut veure perquè els bisbes els enviaren en fulls al marge, el nunci els degué transmetre a Rampolla i, aquest, a la congregació del Sant Ofici, fons que no hem consultat i que, d'altra banda, suposem secret. Només coneixem el comentari que en fa el nunci al secretari d'estat. Quan li notifica que li envia, ràpidament, tota la documentació a Roma, li assegura que l'associació de capellans, promoguda per Pey, és bastant desconeguda³⁴.

Hi ha, però, un altre element a tenir en compte en aquest afer: la qüestió de la pastoral sobre el català de Morgades. Hem vist en el capítol anterior com, a partir de maig, la repressió sobre Catalunya provocà una segona onada de reaccions contra el bisbe de Barcelona. Pey-Ordeix i la seva "Asociación sacerdotal" sabien que Morgades era contestat des de les esferes governamentals i que el tema del catalanisme era, en aquells moments, el seu taló d'Aquiles. No es estrany, doncs, que utilitzessin aquest punt per atacar-lo. Alguna cosa hem comentat en el capítol anterior; tornem a incidir-hi ara, encara que hàgim de repetir alguna cita i comentari, per contextualitzar-ho encara més bé.

Un cop haver vist que no s'havia fet cas al seu edicte prohibicionista, Morgades va apel·lar, segurament, al capità general de Catalunya. Una carta d'aquesta autoritat, Manuel Delgado, a Morgades, del 23 de març, ens dóna pistes per aquesta suposició. El capità general li deia:

" Mi respetable Prelado y amigo: con su sentida y patriótica carta, recibí anoche dos numeros atrasados de "El Urbión", sobre los cuales nada me es posible hacer por la fecha en que se publicaron. Ayer fué multado el Periodico en cuestion y se le obligará á que guarde el debido respeto á las Autoridades Eclesiasticas, prohibiendole que escriba en forma que lastime los

31. Casañas - Rinaldini. 4 d'abril de 1900. ASV NM 607 (3) fol 6.

32. Ibid.

33. Bisbe de Girona - nunci. 5 d'abril de 1900. ASV NM 607 (3) fol 8.

34. Rinaldini - Rampolla. 14 d'abril de 1900. ASV NM 607 (3) fol 4.

sentimientos religiosos de los que no piensan como ellos."³⁵

Davant d'un possible atac per part de la veritable autoritat de Barcelona, en aquella època de suspensió de les garanties constitucionals, l'associació sacerdotal devia decidir contra-atacar acusant Morgades de portar, donada la seva actitud catalanista, una política extremadament sectària contra alguns membres de la clerecia. L'argument posava, sens dubte, en una posició molt difícil al bisbe i era intel·ligent d'utilitzar-lo, precisament en aquells moments de feblesa per part del prelat. Com hem dit en el capítol anterior, és en aquest sentit que hem d'entendre la visita que tres capellans de la "Asociación sacerdotal" varen fer al Capità general de Catalunya, Manuel Delgado, poc temps després de ser declarat l'estat de guerra, per tal de lliurar-li una carta on lamentaven la política catalanista del prelat i les conseqüències que, per a l'Església i per a Espanya, podia tenir que els capellans, seguint les instruccions del seu superior, la secundessin. El Capità general, que ja havia estat alertat pel bisbe d'una possible gestió d'aquesta mena, ho explicà a Morgades en una carta datada el 19 de maig³⁶. Als capellans, argumentant que no coneixia l'associació, els demanà documents acreditatius que li demostrassin que es tractava d'una associació legal i per tal que, un cop lliurats, pogués enviar tot un dossier al president de govern. Però és evident que, quan Morgades veié l'ofensiva d'aquests capellans i el ressò que tot plegat va tenir a la premsa, es degué enutjar profundament.

Morgades emprengué un seguit de gestions contra la nova ofensiva. Va escriure a la reina i li explicà que patia una campanya orquestrada per tres capellans, de fora de la diòcesi i condemnats pels seus respectius prelats, membres de la junta directiva d'una "Asociación Sacerdotal", condemnada pel metropolità de Tarragona i per tots els altres bisbes de Catalunya, que tenien una revista que havia estat condemnada, també, per gairebé la totalitat dels prelats espanyols³⁷. En la resposta, la casa reial agraií al

35. Capità general de Catalunya - Morgades. 23 de març de 1900. MEV. Josep Morgades i Gili, bisbe de Vic. Manuscrits III. Documentació personal I. Correspondència 1894-1926, pàg 312.

36. Capità General de Catalunya-Morgades. MEV. Josep Morgades i Gili, bisbe de Vic. Manuscrits III. Documentació personal I. Correspondència 1894-1926. p 320.

37. Morgades - Majordom de Palau. 20 de maig de 1900. MEV. Josep Morgades i Gili, Bisbe de Vic. Manuscrits III. Documentació personal I. Correspondència 1894-1926. p 328.

prelat la seva notificació i la documentació enviada³⁸.

Morgades s'adreçà, també, al capità general, Manuel Delgado, i li envià totes les resolucions que sobre "El Urbión" havia publicat al butlletí oficial eclesiàstic de Barcelona, perquè les fes avinents al president del consell de ministres, a més de la còpia de les diferents cartes que havia adreçat al ministre de justícia sobre l'"asociación sacerdotal". Un "saluda" del capità general, enviat a Morgades el 20 de maig, diu que "con esta fecha remite al Presidente del Consejo de Ministros el nº del Boletín Oficial Eclesiástico del 24 de febrero del presente año"³⁹. Morgades, a més, envià una carta al capità general, el 20 de maig, on es lamentava dels atacs i difamacions contra la seva autoritat episcopal, rebuts per part de certa premsa, i on li deia que "A pesar de mi horror a los plebiscitos, si las campañas como las de la asociación indigna consabida, siguen, no podrá evitarse una perturbación que no conviene y no quiero. Mi clero no podrá sufrir que unos cuantos forasteros que le deshonran vangan a turbar la paz de la Iglesia de Barcelona. Yo respondo bajo mi honor que ni uno de mis sacerdotes se aparta, ni se apartará sin castigo inmediato del camino correcto que le he trazado y que gracias a Dios, les enseño con mi ejemplo"⁴⁰. També li envià una nota (còpia), del 22 de maig, on diu que "envio con reserva y devolución copia de mi comunicacion al Sr. Ministro de Gracia y Justicia"⁴¹. Aquest escrit fou contestat per Delgado de la manera següent:

" Al devolver a V. su comunicación dirigida al Ministro de Gracia y Justicia que he leído con verdadera complacencia, le expresaré también mi gratitud por su deferencia al tenerme al corriente de cuanto practique y se refiera a la "asociación" sacerdotal, y quedará satisfecho si V. entiende que corresponde a ella debidamente para cortar el Escandalo que producen los Periodicos con sus escritos tan irrespetuosos como inconvenientes, dispuse esta mañana á las nueve, se comunicare al Director de "El Diluvio" la orden que en copia es adjunta; otras comunicaciones

38. I conclou dient-li que "aprecia cuanto se sirve manifestar en dicha carta y los sentimientos de acendrado amor a la integridad de la patria española y su adhesión al Trono de su Augusto hijo que en dicha expresa, sentimientos de parte de V. de las que no puede caber duda alguna a Su Majestad". Majordom de Palau - Morgades. 23 de maig de 1900. MEV. Josep Morgades i Gili, Bisbe de Vic. Manuscrits III. Documentació personal I. Correspondència 1894-1926. p 334.

39. MEV Josep Morgades i Gili, bisbe de Vic. Manuscrits III. Documentació personal I. Correspondència 1894-1926, pàg 325.

40. MEV Josep Morgades i Gili, bisbe de Vic. Manuscrits III. Documentació personal I. Correspondència 1894-1926, pàg 326.

41. Morgades - capità general. MEV Josep Morgades i Gili, bisbe de Vic. Manuscrits III. Documentació personal I. Correspondència 1894-1926, pàg 331.

la insertarán además para conocimiento de todas."⁴²

La comunicació a "El Diluvio", datada el 22 de maig, deia així: "El Excmo Sr Capitán General me ordena le prevenga a V. (director de "El Diluvio) debe abstenerse en lo sucesivo de dirigir ataques y comentar los actos de las autoridades eclesiasticas a fin de evitar se lastimen los sentimientos religiosos y puedan producirse excitaciones lamentables"⁴³

Morgades també s'adreçà al ministre de gràcia i justícia, marquès de Vadillo, per tal de defensar-se dels atacs de què era objecte. En la carta⁴⁴, li dóna la referència de la notícia, apareguda a la "Publicidad" (que ho recollia de "La Epoca") amb la qual, sota el títol de "El Sr. Morgades y la Epoca", aquesta publicació felicitava i elogiava la decisió de la junta directiva de l'"asociación sacerdotal" de denunciar el comportament catalanista del prelat barceloní davant el capità general de Catalunya. Morgades explica al ministre que aquesta associació i el seu òrgan d'expressió estan condemnats pels prelats catalans i per la major part dels espanyols. Li dóna, alhora, les proves documentals d'aquest fet. Tornem a recordar, tot i que els hem citat en el capítol anterior, els seus arguments:

" A fin de poner las cosas en su lugar he de decir á V.E. que los sacerdotes que se dicen Junta Directiva de la Asociacion Sacerdotal son dos ó tres privados residir en esta Ciudad por sus respectivos Prelados de Osma y de Gerona; que la nombrada asociacion sacerdotal fué condenada como verá V.E. en el Boletín Eclesiástico nº 1234, que tengo el honor de acompañar, por los Obispos de la Provincia Tarraconense; y el periódico que es su eco titulado el "Urbion" lo ha sido además por la mayor parte de los Obispos de España, siguiendo su publicacion á pesar de tantas condenaciones con mayores escesos que antes. Para que V.E. se forme idea de los escritos de esos infelices, acompaño el folleto que acaba de publicar., habiéndolo hecho ya de igual manera contra mi y contra el Eminentísimo Sr. Cardenal Casañas." ⁴⁵

Hi afegeix el següent:

"Muy sensible es, Excmo Sr., que se haya dado tanta importancia á unos infelices que castigados por sus propios Prelados han venido aquí á sembrar el escándalo para predicar la heregía y el cisma, asegurando bajo mi honor que no me consta que ni uno solo

42. Capità general de Catalunya - Morgades. 22 de maig de 1900. MEV Josep Morgades i Gili, bisbe de Vic. Manuscrits III. Documentació personal I. Correspondència 1894-1926, pàg 332.

43. Capità general de Catalunya - director de "El Diluvio". MEV Josep Morgades i Gili, bisbe de Vic. Manuscrits III. Documentació personal I. Correspondència 1894-1926, pàg 333.

44. Morgades - Ministre de gràcia i justícia. 20 de maig de 1900. Josep Morgades i Gili, Bisbe de Vic. Manuscrits III. Documentació personal I. Correspondència 1894-1926. p 323. Morgades n'envià una còpia al nunci per la qual cosa es troba també a ASV NM 611 t II, r II, s V, n 3, p 114-15.

45. Ibid.

de los sacerdotes de mi Obispado forme parte de la asociacion ni de la redaccion del periódico condenado. Y como va haciéndose pesado ver mi nombre por los periódicos con términos depresivos de la autoridad que ejerzo, pido á V.E. se sirva mandar abrir una amplia informacion sobre mi conducta y la de todo mi Clero del cual sin una sola excepcion respondo como de mi mismo sobre la campaña catalanista que se nos atribuye; que se me dé traslado de la denuncia presentada por la Junta directiva de la asociacion sacerdotal á los efectos convenientes; y por fin que V.E. en su recto criterio y justo amparo á un Obispo español perseguido sin razon ni justicia, disponga cuanto estime conveniente para depurar la verdad y dar á cada cual su merecido."⁴⁶

El marquès de Vadillo el contestà el 28 de maig mitjançant una carta on li garantirà que el govern no feia cas dels capellans de l'associació:

" El Gobierno no se ha hecho solidario de tales cargos, como rechaza igualmente toda participación, más ó menos oficiosa, en lo dicho por La Epoca, respecto de la Asociación de Sacerdotes, á que se refiere en su comunicación dirigida á este Ministerio, y contra los que, por el acto de indisciplina de que hacen alarde, tiene y tendrá V. toda la protección que reclama, añadiendo que, en todo caso, entre la autoridad del Prelado y la actitud de esos desgraciados sacerdotes, no es ni puede ser dudosa la actitud del Ministro. Pida, pues, con confianza, pero cortemos á la par dificultades que tanto puede salvar con su conducta y con su prestigio envidiable."⁴⁷

Morgades també es dirigí al nunci per tal d'explicar-li la seva situació amb una carta datada el 20 de maig. Li deia el següent:

"Muy Sr. mio y venerado Hermano: dura ya demasiado que la prensa séctaria y los que se hacen reos de ellas sigue contra mi y mi Clero para que no demande justicia ante el Sr. ministro de Gracia y Justicia para no tener de hacerlo públicamente. Con esta misma fecha le dirijo la comunicación de que tengo el honor de remitirle copia. Le remito asimismo el Boletin en que el Metropolitano y todos los Obispos de Cataluña se condenó al Urbión y á la Asociacion sacerdotal que ahora quiere darse aire de redentora. Por último para que vea los sentimientos que procuro inculcará mi Clero, además de las que V.E. cocnoce ya, le envio el Boletin del mes de Abril de este mismo año. Cuando la algarada contra mi Pastoral en la cual mandaba se predicase y enseñase el catecismo en catalán á los catalanes echaronse á volar escritos como los de ahora. Uno de los periodicos mas serios de la Ciudad publicó el artículo que verá V.E. (...) Lo que digo al Sr. Ministro lo digo á V.E. Si se cree conveniente

46. Ibid.

47. La importància de la carta és clara perquè, a part de ser enviada a Morgades, es transmeté una còpia al secretari d'estat i al nunci. L'original es troba a MEV Manuscrits III. Documentació personal I. Correspondència 1894-1926. p 337. La còpia enviada al nunci es troba a ASV NM 661 t II, r II, s V, n 3, p 78-78 bis. La còpia adreçada a Rampolla es troba a ASV SS 249 (1900) fasc 2 p 73-74.

abrese una informacion; no pido sinó ser oido."⁴⁸

Tot això es barrejava amb la situació, prou conflictiva, en què es trobava el bisbe a causa de la pastoral i la complicava encara més.

Casañas també seguia de prop el tema de "El Urbión" i dels atacs que rebien els bisbes i ell en particular⁴⁹.

El dia 25 de maig, convençuts que no hi hauria una resolució favorable pel seu cas, la revista publicà un article titulat "Dar contra el aguijón", que era un veritable atac contra els dicasteris romans. L'arrogància de la publicació de Pey havia arribat al centre de poder de l'Església. Semblava inconcebible. En l'article s'argumenten coses com aquestes:

" Las Congregaciones Romanas, intérpretes auténticos de la Ley y órganos oficiales de la Santa Sede, oráculo de Verdad infalible, tienen varias barreras que no pueden saltar. la *palabra de Dios* es clara y terminante, las definiciones dogmáticas, las declaraciones pontificias y los cánones. Todo esto ha sido entregado á Pedro en calidad de Depósito, pero no en propiedad: el Papa es el guardador, pero no el dueño. El día que una Congregación Romana saltara esas Barreras, quedaba inhabilitada para hablar en la Iglesia Católica. Los teólogos recusarían su declaración; las sectas cantarían su triunfo sobre Roma, la Ciencia se levantaría á apostrofar á la Santa Sede, y ésta, que ha elevado á autoridad Pontificia, la de sus Congregaciones, habría de declararlas fracasadas.

En cambio, si el error ó el atropello lo comete un obispo, Roma se lava las manos: y cuando el mundo quisiera hacerle responsable del crimen doctrinal ó moral de su subordinado, sabría decir que no ha sancionado ese crimen: que no puede atribuirse á la Santa Sede el delito de un obispo.

¡Misterios de la Diplomacia! No hay duda que, cuando esos *personajes*, de representación jerárquica muy elevada, han dicho, en nombre de la Iglesia, á los Prelados que hagan lo que quieran y que no serán molestados por el Pontífice, les han declarado previamente impunes y *han autorizado MORALMENTE* el abuso que se preveía. ¿Quiere decirse que esa *autorización moral* no es la *sanción oficial* de la Iglesia? Si así discurre habremos de lamentarnos de que la sencillez evangélica de la Iglesia padezca tan violentas contorsiones que la hacen asemejar á la intriga mundana."⁵⁰

⁴⁸. Morgades - Rinaldini. 20 de maig de 1900. ASV NM 611 t II, r II, s V, n 3, p 107. La còpia es troba a MEV Josep Morgades i Gili, Bisbe de Vic. Manuscrits III. Documentació personal I. Correspondència 1894-1926. p 327.

⁴⁹. Una carta de Rinaldini a Casañas, del 22 de maig, ens dóna la pista sobre dues cartes que el cardenal havia escrit al nunci enviant-li informació sobre la revista i l'associació sacerdotal. ASV NM 657 (3) fol 114.

⁵⁰. "El Urbión", 25 de maig de 1900.

Casañas alertà al nunci sobre l'escrit⁵¹ i Morgades li comentà en una carta:

" Ahora mismo acaba de publicarse por los del Urbión un folleto contra el Sr. Cardenal Casañas y toda la Curia Romana."⁵²

Però el malestar corroia el prelat vigatà en veure com una seva pastoral havia mobilitzat tothom i pel tema de Pey-Ordeix ningú feia res. Les al·lusions al govern i, potser, al mateix Vaticà s'entreveuen en la frase que ve a continuació:

" He procurado por todos los medios ver si se impedia la publicación. Manifestando buenos deseos no se creen autorizados para ello. De manera que por una Pastoral declarada impertinente todo se remueve y contra un aborto del infierno nada puede hacerse."⁵³

Morgades i Casañas tingueren, també, un intercanvi epistolar. Ho sabem per unes cartes del cardenal trobades entre els papers del prelat barceloní. No coneixem, però, les de Morgades. La primera carta de Casañas és del 12 de juny i en ella explica les seves impressions i els passos que ha fet prop de nunciatura per forçar una resolució romana contra Pey i la revista que dirigeix:

" Mi querido amigo y venerado Hermano: al recibo de la suya de ayer acababa de escribir al Dr. Cortes y á Trias, manifestandoles con la conveniente reserva que desde la condenacion del Urbion he procurado tener al Sr. Nuncio al corriente de lo mas grave que habia publicado dicha revista, encareciendole la necesidad de que Roma hablase pronto; ya que habiendo Pey apelado al Papa, engañaba a sus lectores diciendoles que era licito su lectura mientras Roma no fallase. Le hablaba al propio tiempo de la otra publicacion titulada "Nuestra Revista" que ha salido para tranquilizar á los que tengan escrúpulos de leer "El Urbion", la que no es otra cosa que el Urbion con diferente titulo; ya que publica el uno los articulos del otro.

Me consta, que mis observaciones no se han quedado guardados en la Nunciatura para que de allí no salgan, sino que se ha dado cuenta á quien corresponda.

No escribi directamente á Roma, porque siempre he presumido, que antes de fallar querrian asesorarse de la Nunciatura, y por lo mismo creí, que aqui debia darse el golpe. He preguntado no obstante oficiosa y confidencialmente que se pensaba en altas esferas de Roma, y por la respuesta que he recibido podemos creer fundadamente, que se está preparando algo fuerte. No he querido

51. Casañas - nunci. 30 de maig de 1900. ASV NM 657 (3) fol 111.

52. Morgades - nunci. 5 de juny de 1900. ASV NM 611 t II, r II, s V, nº 3. Hi ha un esborrany a MEV. Josep Morgades i Gili, bisbe de Vic. Manuscrits III. Documentació personal I. Correspondència 1894-1926, pàg 348.

53. Ibid.

dirigirme á ciertos centros, porque se por experiencia que mientras la cosa está *sub judice*, suele guardarse allí absoluta reserva; y no quise exponerme a que se me diese la llamada por respuesta. es todo cuanto sé.

Del folleto que ha publicado contra mí; nada he dicho hasta ahora, por tratarse de un asunto tan personal; si bien no he renunciado en absoluto al derecho de denunciarlo. Lo que hago en estos momentos es pasar una Circular á los Arciprestes (por escrito) para que hagan saber al clero y pueblo, que viene incluido en la prohibicion del Urbion, por cuanto en su mayor parte es una coleccion de articulos publicados en este. Sé que lo van difundiendo entre mis diocesanos y he creido debía saberse que habia obligacion de hacer entrega de sus ejemplares.

Parece imposible que haya sacerdotes que se atrevan á tanta insolencia y descaro. y no obstante es asi. Es imposible que sea uno solo quien lee y escribe tanto; porque para estampar tantos donativos se ve claro que han leído y continuan leyendo decretales, escritos de los SS. Padres, Constituciones Pontificias. Ve y esto no lo hace un hombre solo, á no ser que el mismo diablo le ayude.

Se ha fijado V. en lo que escribe al final de la Revista sobre la historia de los Borjas? Como salen á relucir las debilidades del Papa Alejandro VI? No hay duda que ha deser el demonio el inspirador de tanta maldad. Tambien llamé la atencion del Sr. Nuncio sobre estas tendencias del Urbion; haciendole notar lo que empieza á decir ya contra las Congregaciones Romanas. Acabará por insultar al mismo Papa en persona."⁵⁴

En una altra, curiosament escrita el mateix dia, el cardenal Casañas agraja a Morgades el seu interès en aturar la publicació d'uns articles contra ell. És curiosa aquesta col.laboració entre aquell que, anys enrere, defensaven en posicions absolutament enfrontades. La carta diu així:

" Muy Sr. mio y venerado Hermano: veo por su carta de ayer el vivo interés que se toma por mi con motivo del folleto que contra mí ha publicado el desgraciado sacerdote Pey y Ordeig, ya excitando al Capitan Gral para que suprima sus audacias en virtud de las facultades que le competen por hallarse la Provincia en estado de guerra; ya procurando se le forme causa ante ese Tribunal eclesiastico con animo de pedir oportunamente el auxilio del poder temporal. Le quedo a V.E. agradecidísimo, pues veo echa mano de cuantos medios pone en su mano la legislacion actual; pero me temo, que todo será inutil en la práctica, porque desgraciadamente las leyes españolas no favorecen hoy á la Iglesia, y mas amparo encuentra un hombre del pueblo que invoca sus falsos derechos de ciudadano libre, que la Iglesia al invocar los sagrados derechos de que la ha revestido el mismo Dios. Que le haremos? Hemos alcanzado tiempos fatales para la causa de la Religion y de la moralidad publica; y no nos queda mas remedio que resignarnos y orar humildemente á Dios Ntro. Sr. que se compadezca de nosotros y abra los ojos de los que se empeñan en

⁵⁴. Casañas - Morgades. 12 de juny de 1900. MEV. Josep Morgades i Gili, bisbe de Vic. Manuscrits III. Documentació personal I. Correspondència 1894-1926, pàg 352.

no ver en medio de la luz."⁵⁵

Tenim constància documental d'un imprès, datat el 17 de maig, que és una mena de justificació de l'actitud dels tres promotors principals i caps visibles de l'"Asociación sacerdotal". En l'escrit expliquen quin és el paper dels sacerdots; com cap prelat pot privar-los de l'exercici del seu ministeri pastoral i menys mentre s'espera que el Vaticà es pronunciï al respecte; relaten el cas personal de cada un d'ells, o sigui, de Pey-Ordeix, Gratacós i Grassot, de la manera com han estat perseguits pel bisbe de Barcelona, no per les seves faltes, sinó per defensar els drets de l'Església vertadera des de l'Urbió i, acaben, desautoritzant qualsevol de les mesures preses pel bisbe de Barcelona. El més curiós de tot és que aquest mena de manifest fou enviat a Torras i Bages, bisbe de Vic, a través d'una carta del mateix Pey-Ordeix, impresa, també, i datada el 18 de juliol, en la qual li diu que la hi tramet per tal d'informar-lo i per veure si té alguna indicació a fer. Sens dubte es tractava d'uns papers que devien enviar a força persones per tal de defensar la seva posició. Al bisbe Torras els hi feren avinents mentre era a Montserrat, en una trobada dels prelats de la província eclesiàstica de Tarragona. ¿Potser es tractava d'una estratègia per tal que Torras i Bages en parlés davant dels altres bisbes? Per ara no ho sabem. Sí que coneixem, però, el que va fer el bisbe de Vic: escriure al nunci, el 19 de juliol, i enviar-li els impresos al nunci⁵⁶. Certament, en la reunió de Montserrat, que, segons l'arquebisbe de Tarragona es celebrà en la "mas completa tranquilidad y harmonia"⁵⁷, es plantejà el tema de "El Urbió", tal i com ho comunicà el metropolità al nunci⁵⁸.

Finalment, arribaren les resolucions de Roma. El 25 d'agost de 1900 Rinaldini ho anunciava a Morgades⁵⁹. Una carta circular de nunciatura, del 27 d'agost de 1900, ho comunicava a tots els bisbes espanyols:

" El Emmo. Sr Cardenal Secretario del Santo Oficio, con fecha 18

⁵⁵. Casañas - Morgades. 12 de juny de 1900. MEV. Josep Morgades i Gili, bisbe de Vic. Manuscrits III. Documentació personal I. Correspondència 1894-1926, pàg 354.

⁵⁶. La carta de Torras i Bages al nunci, 19 de juliol de 1900, i aquests impresos els hem trobat a ASV NM 607 (3) fols 107-09.

⁵⁷. Arquebisbe de Tarragona - nunci. 7 d'agost de 1900. ASV NM 642 t I, r III, s II, n° 3.

⁵⁸. Ibid. En el mateix fons hi ha la resposta del nunci de l'11 d'agost.

⁵⁹. Rinaldini - Morgades. 25 d'agost de 1900. MEV. Josep Morgades i Gili, bisbe de Vic. Manuscrits III. Documentació personal I. Correspondència 1894-1926, pàg 367.

del actual, me comunica lo siguiente:

"En la Congregación de feria IV, 8 del corriente, discutida la apelación interpuesta ante la Santa Sede por el presbítero D. Segismundo Pey Ordeix, fundador, ya director, y en la actualidad uno de los principales escritores del periódico El Urbión, contra la sentencia de condenación de dicho periódico, dictada el 24 de Febrero último por el Sr. Obispo de Barcelona, los Emos. Sres. Cardenales Inquisidores Generales han decretado: " Sententiam r.p.d. Episcopi Barcinonensis esse confirmandam.- Hoc autem decretum communicandum Episcopo Barcinonensis ceteris omnibus Hispaniae Ordinariis per r.p.d. Nuntium Apostolicum, qui etiam eos Ephemeridem, de qua sermo, habendam esse uti praedamnatam ad normam Constit. Officiorum, ac proinde sedulo curandum, ut fideles sibi subditi ab ipsius lectione deterreantur."

Lo que, en cumplimiento de las órdenes superiores, tengo el honor de participar á V. para los efectos consiguientes, y aprovechando la oportunidad, me complace en reiterarle las seguridades de mi más distinguida consideración."⁶⁰

Morgades publicaria la condemnaçió al butlletí eclesiàstic⁶¹. Els diferents bisbes de les diocèsis espanyoles donaren resposta a la circular molts d'ells afirmant que ja havien prohibit "El Urbión" quan el bisbe de Barcelona ho va haver fet i es felicitaren per la resolució⁶².

Pey-Ordeix, mentrestant, no volia de cap manera tornar a Sòria i va escriure una carta al bisbe d'Osma argüint problemes de salut. El bisbe va tenir en compte els arguments del capellà, tot i que sospitem que el tranquil.litzava que es quedés a Catalunya perquè això, probablement, li hauria d'èvitlar problemes. Per tant pensem que a aquest prelat el movien interesos egoistes més que no pas el convenciment que el clima castellà fos perillós per la vida de Pey⁶³.

La tàctica de canviar la capçalera de la revista o crear-ne una o dues més, diferents a la prohibida, era molt habitua en l'època, i és la que va

⁶⁰. La resolució fou comunicada pel cardenal Parocchi al nunci Rinaldini en una carta del 18 d'agost. La circular del nunci és del 27 d'agost i l'esborrany i la impresa es troben, conjuntament amb l'anterior citada, a ASV NM 657 (3) f. 128, 129 i 132, respectivament.

⁶¹. BOE BB n° 1245, 1 de setembre de 1900. Pàgs 297-98.

⁶². En el fons de l'ASV NM 657 (3) hi ha cartes en aquest sentit dels bisbes de Barbastro (4 de setembre); Santiago de Compostela i Tortosa (5 de setembre); Mallorca (6 de setembre), Almeria (7 de setembre) i Eivissa (10 de setembre).

⁶³. Li diu tot això a Morgades en una carta del 17 de setembre de 1900. MEV. Josep Morgades i Gili, bisbe de Vic. Manuscrits III. Documentació personal I. Correspondència 1894-1926, pàg 368.

seguir Pey-Ordeix en aquell moment. Morgades hagué de condemnar les publicacions "Nuestra Revista" i "Cosmopolita", cosines germanes i continuadores de "El Urbió" ⁶⁴. Foren condemnades, també, pel bisbe Campins, de Mallorca, cosa que informà a Rinaldini ⁶⁵. El nunci li contestaria lamentant que capellans advertits fossin capaços de continuar amb una actitud tan injuriosa i desobedient envers els seus prelats ⁶⁶.

Era un moment, però, que la persecució del govern contra Morgades havia perdut embranzida. El bisbe de Barcelona ja havia anat a veure la reina i havia fet el viatge a Roma; ambdues coses representaven la penitència per haver escrit la pastoral sobre la predicació en català. Per això s'entén la carta que li envià Eduardo Dato, el 26 d'octubre, intentant posar concòrdia entre ell i Catalunya:

" Mi respetable Prelado y muy distinguido amigo: seguiré interesandome á favor de las obras de la catedral y en favor de todo lo que en la Iglesia y á V. interese.

He olvidado todo lo que podia haber enfriado mi sincero y antiguo entusiasmo por cataluña convencido de que una exitacion momentanea de pasiones y sentimientos regionalistas y un falso juicio sobre los propositos á que habian respondido reformas sociales cometidas por nosotros en leyes y medidasde rigor adoptadas en momento dificil para la hacienda y aun para el orden interior de nuestro pais produjeron aquellas manifestaciones tan desagradables que yo perdoné en el fondo de mi alma tan pronto como se produjeron y de los que seguramente son mas responsables los que desde aqui quisieron lanzar semilla de odios y antagonismos entre provincias hermanas que los que ahí respondieron en insensatas provocaciones.

Todo esta felizmente olvidado y quizas aquellos sucesos sirvieron de estimulo para estrechar cada vez con mas fuerza los vinculos de feliidad entre los españoles. A ello puede contribuir poderosamente con su privilegiado talento y su inmensa autoridad; yo, en esfera modesta suma, tal vez pueda ser de alguna utilidad en tan patriotico fin. Por mi parte estoy dispuesto á consagrar todas mis energias y mis pobres esfuerzos intelectuales á la defensa de la Religion y de la Patria. Comprenderá V. pues con cuanta satisfaccion he leído su cariñosa carta del 22 y con cuanta sinceridad se la agradezco y me reitero á sus ordenes..." ⁶⁷

Però les penalitats de Morgades amb Pey-Ordeix no havien acabat. A part

⁶⁴. BOE BB n2 1248, 15 d'octubre de 1900. pàgs 345-46.

⁶⁵. Campins - nunci. 28 de setembre de 1900. També li envià el butlletí amb l'edicta de prohibició del 27 de setembre. ASV NM 657 (3) fol 187-190.

⁶⁶. Rinaldini - Campins. 1 d'octubre de 1900. ASV NM 657 (3), fol 166.

⁶⁷. Eduardo Dato - Morgades. 26 d'aoctubre de 1900. MEV. Josep Morgades i Gili, bisbe de Vic. Manuscrits III. Documentació personal I. Correspondència 1894-1926, pàg 380.

de tenir notícies disperses sobre ell⁶⁸, cap a finals d'any s'aniria publicant la novel·la de fulletó *El divorcio de la Condesa*, veritable libel contra Morgades, escrit per un Pey-Ordeix ple d'ira com a revenja per la persecució a què el bisbe de Barcelona l'havia sotmès. Aquest escrit va anar sortint a la revista "Cosmopolita". Nosaltres l'hem consultat relligat en quatre volums que porten per títol *El divorcio de la Condesa. Novela original de costumbres contemporaneos, escrita ex-profeso para el diario COSMOPOLITA*. L'autor és L. Carrasco y Prim, pseudònim de Pey-Ordeix. La primera edició del primer volum, de 123 pàgines, és del novembre de 1900; la del segon, de 105 pàgines, del desembre; la del tercer i quart, de 119 i 131 pàgines respectivament, del maig de 1901, quan Morgades ja havia mort. Fou impresa a la Imprenta Antoniana de J. Pittman & Co del carrer Girona nº 76 de Barcelona⁶⁹.

Pey-Ordeix adverteix ja a la introducció que es tracta d'una novel·la dura. La introducció va adreçada al "indiscreto lector" i s'hi intenta rebatre les possibles acusacions de novel·la pornogràfica que es preveu que puguin fer-se, argumentant que hi ha multituds de passatges a la Bíblia i en llibres clàssics absolutament pornogràfics. Un cop llegida la novel·la sencera, pensem que es tracta d'un escrit fruit d'una ment amb una gran càrrega de repressió sexual. Un estudi psicoanalític ens mostraria, probablement, un Pey-Ordeix obsessionat pel sexe, angoixat per impulsos irrefrenables que allibera escrivint passatges sexualment escabrosos. Una obsessió sexual i tormentada planeja sobre tota la novel·la; la pròpia biografia de Pey, posteriorment, ens confirmarà la nostra impressió. Sabem que l'autor marxà a París, el 1905, i gestionà, de la Santa Seu, per tots els mitjans possibles, la dispensa del celibat eclesiàstic. El no poder obtenir-la, el gener de 1911, es casà civilment a Portvendres. El mateix any publicà el pamflet *Proceso y fin del celibato en España*, inspirat en el seu cas

⁶⁸. Per exemple tenim notícies de l'arquebisbe de Bourges, a França, que escriu a Morgades el 27 d'octubre, comunicant-li que havia rebut un escrit de felicitació i solidaritat per una reunió de capellans que havia organitzat el prelat francès. Que li havia contestat agraint-li les seves mostres de suport però que després s'havia enterat que estava suspès pel seu prelat i que les activitats que desenvolupava no eren ben vistes a Barcelona. També tenim una carta del bisbe d'Osma a Morgades, del 8 de novembre de 1900, en la qual li dona notícies sobre assumptes pendents sobre Pey. Hi ha una carta del bisbe Campins a Morgades, del 9 de novembre de 1900, en què continua angoixat pels constants atacs que el grup de Pey, el "urbionistes" com ell els denomina, li fan. Una carta del ministre de gràcia i justícia, Vadillo, del 10 de novembre, li agraeix la tramesa d'un exemplar del butlletí amb la condemnació vaticana de "El Urbión" i, finalment, tenim una carta del bisbe de Girona a Morgades, del 14 de novembre, que ens dona notícies sobre el grup d'en Pey. Tot plegat a MEV. Josep Morgades i Gili, bisbe de Vic. Manuscrits III. Documentació personal I. Correspondència 1894-1926, pàgs. 382, 384, 388, 390 i 391.

⁶⁹. No hi ha molts exemplars d'aquesta novel·la i no és fàcil trobar-la. Tot i això n'hi ha un exemplar a la Biblioteca de Catalunya.

personal, d'una gran virulència contra el Papa. A part de publicar d'altres obres contra els jesuïtes, el 1924 publicà la novel·la *Sor Sicalipsis*, destruïda com a pornogràfica i reeditada el 1931⁷⁰.

Continuem amb *El divorcio de la Condesa*. En el pròleg ja avisa sobre la temàtica de l'obra:

" Es una novela de argumento moral ante todo, donde me propongo plantear, como ejemplos sacados de la historia contemporánea, los más trascendentales problemas religioso-sociales: haciendo tocar practicamente los inconvenientes y ventajas de los varios procedimientos que hoy se estilan, poniendo de manifiesto los respectivos resultados, señalando el origen y la cuna de los extravíos y en cuanto cabe al remedio para curarlos ó el medio de precaverlos, evidenciando que la piedad religiosa puede convertir al hombre en ángel cuando no se separa de su camino, ó en verdadero demonio cuando se desencadena.

Hemos tratado de cuestiones "amorosas", indudablemente, porque son raros los conflictos de la vida que no giran ó pueden girar alrededor de ese centro."⁷¹

En el primer volum ja es veu el sentit i la intenció de l'obra. Si en fessim una anàlisi formal diríem que es tracta d'una peça literària molt dolenta, on l'argument es complica i s'embranca per la poca gràcia narrativa de l'autor. La trama, de per si enrevessada, encara ho resulta més degut a l'estructura narrativa: poca caracterització dels personatges; poc domini del temps narratiu -no se sap mai si les coses són anteriors o posteriors-; massa condensació argumental i un total desequilibri: les aventures que pretén de narrar són incompletes en alguns casos i extraordinàriament repetitives en d'altres.

De fet, l'obra intenta explicar, de manera folletinesca, les aventures dels comtes de Piedralba i els seus afers matrimonials. Com podem comprovar el referent són els comtes de Peñalver, en els problemes conjugals dels quals s'hi veié implicat Morgades quan fou acusat d'adulteri amb la comtessa. En la novel·la, un seguit de personatges es veuen involucrats en aquestes cuites matrimonials dels comtes, tots ells vinculats al món eclesiàstic, a la noblesa o al món dels patges i criats. Entre els protagonistes destaca en José Maria Gil, que vol ser, sens dubte, Josep Morgades.

En aquest primer volum hi ha una mica de tot: passions mundanes, concupiscències reprimides, atacs d'espiritualitat, dones de mala vida redimides, canonges ambiciosos, jesuïtes intrigants, intents d'assassinats...

⁷⁰. P. Massot i Montaner. "Pey Ordeig, Segimon". *Enciclopèdia Catalana*.

⁷¹. *El divorcio de la Condesa*. Vol I, pàg 9.

La figura del comte apareix com un element positiu. Un personatge que intenta redimir la Laura, una "prostituta bona" que va tenir la desgràcia que la seva mare se la vengués a una senyor que la va prostituir. La comtessa, en canvi, és el personatge negatiu la dolenteria del qual es veu agreujada per la pèrfida influència del seu confessor, Don Pepito (Morgades). Enmig de tot plegat apareixen elements i persones que poden ser fàcilment reconeguts i, a més, tots els tòpics de l'època: jesuïtes, carlins, etc.

Les intencions de Pey-Ordeix queden molt clares en el capítol que serveix d'introducció, quan fa començar la novel·la d'aquesta manera:

" La indignacion popular estaba levantada contra cierto personaje que, por su cargo y posición, debía haber gozado mejor fama. No podia darse por Barcelona un paso sin tropezar con personas que tuviesen algún agravio que contar. El comerciante acusábale de su avaricia; el político, de su prurito de entrometerse en negocios ajenos; el clérigo, de su desmedida soberbia y de su redomada hipocresía; el militar, de sus soplonería á los jefes, era una verdadera calamidad pública (...)

Nadie había tenido más tropiezos que él en su vida: nadie estaba más desacreditado ante el concepto público y ... nadie triunfó como él"⁷²

Continua dient que, mentre parlava de tot això amb uns amics, se li va ocórrer el següent:

" Voy á atacarle con una novela."⁷³

Comenta que la novel·la serà la millor arma per atacar el personatge i les seves males obres. Explica que la titularà *El divorcio de la Condesa*, perquè el divorci és l'element clau que va donar al protagonista relacions i diners. És el que ens explica, veritablement, la seva biografia.

L'argumentació de tota la trama no pot quedar més clara:

" Para que una condesa pueda divorciarse, necesita un conde. El divorcio presupone una causa que no puede ser la amistad y la mutua complacencia: es indispensable una riña sostenida, una lucha prolongada. Ahora bien; la esposa no puede sostener tan prolongada lucha si no la auxilia un brazo varonil: esto es cierto. Sin un hombre que la sostenga, la mujer rinde al marido su caracter y su genio. Necesitamos un tercer personaje que sostenga á la condesa en la lucha contra su marido. Este tercero, no puede ser un perdido. Los condes son cristianos; mas que católicos, piadosos. La condesa no se dejaría tentar de un "mal hombre": el amigo que ha de apoyarla contra el esposo, no puede ser bueno, porque la lucha es depravada; pero no puede parecer malo, porque la condesa no lo admitiría en su amistad. Es preciso que parezca muy bueno, porque asi lo demanda la piedad de la

72. Ibid, pàg 11.

73. Ibid, pàg 11.

condesa; y es preciso que sea muy malvado, porque lo reclama la indignidad de la obra. Este tal ha de ser un gran hipócrita, que tenga habilidad para engañar a la condesa. Tan solemne bribón no puede ser más que el confesor de la esposa."⁷⁴

Les referències a Morgades no poden ser més evidents. Acaba la introducció amb aquest paràgraf:

" No hay mas que hablar: voy a escribir la novela. Epoca de 1870 a 1900. Escenario: Barcelona, Madrid, Zaragoza y París. Asunto: el divorcio de una condesa. Fundamento histórico...el que ustedes quieran. Moraleja: se verá al final."

Ben aviat, en el capítol segon, fa una descripció dels comtes, pintant-lo, a ell, com una persona despresa, un ric cubà amb multitud d'"ingenios" de sucre i tabac i devot de la Mare de Déu de la Salette. A ella, la caracteritza com una persona freda i calculadora, molt egoista i devota del Sagrat Cor de Jesús. El canonge (Morgades) és descrit com un maliciós que, des que era jove, viu atrapat per la concupiscència i els desitjos carnals i que s'ha refugiat en la mística i en la veneració del sagrat Cor per aplacar aquestes forces de la carn que el corquen.

A partir d'aquí, es va desenvolupant la trama de la novel·la amb clares referències a fets verídics, com són les fundacions de cases per a dones esgarriades, que concorden amb la biografia de Morgades i la seva acció. El que passa és que, en la novel·la, aquestes cases són pintades com el lloc pervers on el personatge, que figura Morgades, es troba amb gent i es cita amb la comtessa..

Les connotacions sexuals hi són sempre presents com, per exemple, quan explica un moment de la vida de joveneta de la comtessa i l'estada a unes monges del Sagrat Cor de París, en el volum segon. El paràgraf següent és veritablement escandalós:

" cuando ya su corazón sentía la nostalgia de un amante, en el propio colegio de París, cuando se acostaba, llenaba de besos una imagen de bronce, se la ponía sobre la almohada, junto á la cara, de modo que sus labios tocasen los labios de la imagen, á quien daba calor y vida su exaltada fantasía, y hubiera sido feliz si hubiera podido tener junto á ella la misma imagen del altar y apoyar su cabeza sobre el seno de aquel Sagrado Corazón, que al mismo tiempo de ser Dios, por arte de los predicadores y de los libros se había convertido en el amante más apasionado, más amable, más fino y más galán; y se dormía pensando que en sus mejillas sentía el latido del humano corazón de Cristo, y que percibía su calor, y que respiraba su aliento, y que sentía el

⁷⁴. Ibid, pàg 13.

ardor de sus labios..."⁷⁵

Aquesta vida de la comtessa plena de lascivia és engrescada sovint per monges i confessors per la manera eròtico-religiosa amb què parlen dels sants i de Jesús. Pey critica moltes congregacions religioses, fundades llavors, i les acusa de poca vida religiosa.

En la novel·la hi ha dos matrimonis centrals: per un cantó el comte i la comtessa i, per l'altre, el vell Bagada, antic policia i la Laura, apadrinats i mantinguts pel comte. Sense que se'ns digui d'on ve la coneixença el que es veu és que en Bagada organitza tota una cort d'espies per saber les relacions entre la comtessa i el canonge. El comte, mentrestant, es dedica a estudis religiosos i, fins i tot, és felicitat per Pius IX, fet que manté una certa relació amb la vida real del veritable comte de Peñalver.

A partir d'aquí es munta una de les moltes històries de la novel·la: l'impuls d'un ex-criat, enamorat de la comtessa, de matar el comte. Ella, al principi, alertada per D. Pepito (Morgades), intenta frenar-lo, però finalment, seduïda per la passió sexual del criat, comença a veure amb bons ulls l'oportunitat que se li presenta. D. Pepito, a qui consulta la comtessa, sembla estar-hi, també, d'acord, però recomana d'esperar que ells dos, la comtessa i el canonge, siguin lluny i separats. La trama de l'assassinat es descoberta per Bagada que fa que, en el moment de l'assalt a la casa del comte, l'agressió es pugui repel·lir i fracassi. Diez, el ex-criat promotor, resulta mort. Després, els dos matrimonis es trenquen com es trenca, també, l'amistat entre les dues dones, Lola, la comtessa, i Laura. El motiu no és altra que una simple banalitat femenina: la comtessa no accepta que Laura tingui més èxit social que ella.

Els tràmits del divorci entre els comtes tiren endavant i la demanda contra D. Pepito per adulteri amb la comtessa, també. La sentència, finalment, dóna la raó al comte que, però, és excomulgat i el seu oratori tancat a causa de les intrigues de D. Pepito.

Pey-Ordeix fa algunes descripcions del Palau episcopal de Barcelona, del qual diu:

" El palacio episcopal de Barcelona es uno de los monumentos que más claramente encarnan y revelan el espíritu de ambición y vanidad que se apoderó de las altas esferas de la jerarquía

⁷⁵. Ibid. vol II, pàg 12-13.

eclesiàstica en los siglos XV y XVI."76

També es planteja el fet de perquè el canonge -recordi's que és tracta de Morgades- té tants diners. S'ho explica per la quantitat de testaments en què intervé i per les actuacions poc clares sobre propietats.

Més endavant, mor en Bagada, mor, també, el comte i la Laura es torna boja. Queda, només, el repartiment de l'herència. Més endavant, fins i tot, es fa un calze per al Papa que es portat a Roma per D. Pepito:

" El Papa y su secretario quedaban prendados de la virtud y el celo del canónigo. Al poco tiempo era Obispo de uno de las mas piadosas diócesis de Zululandia"77

Per a la consagració episcopal de Pepito (Morgades a Vic) es farà servir un altre calze regalat per Lola, la comtessa. Fixem-nos bé que Pey, a part de fer constants referències a la biografia de Morgades, toca temes que, per al bisbe, foren polèmics, com és el cas d'aquell calze que l'enfrontà amb el bisbe Català. Vull dir que Pey estava decidit a mortificar el bisbe. Quinze anys després veiem el bisbe a la ciutat K (deu ser Manresa), important per als jesuïtes, per tal d'enterrar la comtessa.

No volem continuar ni fer més consideracions perquè creiem que ha quedat prou clar el to de la novel·la i el que va motivar a escriure-la. Sens dubte, Morgades, els últims dies de la seva vida, hagué de conviure amb aquesta difamació. I pensem que entre la pastoral sobre la predicació del català i els problemes que li havia comportat, i la crítica constant per part del grup d'Ordeix, no foren precisament plàcids i tranquils. Ans el contrari, va haver de suportar un profund decensís i un gran sofriment.

El llibre de Pey, a instàncies del governador civil de Barcelona, fou incautat i segrestat per la policia i jutjat en un tribunal per injúries i calumnies a altes jerarquies eclesiàstiques. Finalment fou retirat.

Pey-Ordeix seguiria escrivint i atacant tot i tothom. El nou blanc fou el successor de Morgades enfront la seu barcelonina, el cardenal Casañas⁷⁸.

76. Ibid, vol III, pàg 5. :

77. Ibid, p 110.

78. Només cal veure els escrits que publica a "Nuestra Revista", per exemple, del febrer quan ja es rumorejava que el substitut de Morgades era Casañas.

V. 5. LA MORT DEL BISBE.

Hem hagut de deixar de banda, per qüestions d'espai, molts altres aspectes del pas de Morgades per la diòcesi de Barcelona, prou importants perquè ens plantegem de considerar-los en articles posteriors. Qüestions relatives al seu interès per la salvaguarda de les peces artístiques del bisbat¹; o les altres pastorals que va escriure durant el pontificat barceloní, com la del temps de quaresma publicada en castellà i en versió catalana²; la visita pastoral per algunes de les grans ciutats del bisbat com Sabadell, etc i, finalment, tot el referent a la culminació de les obres del nou seminari de Barcelona³.

¹. Un exemple és la circular del 13 de febrer de 1900 on recorda el valor artístic, arqueològic i històric de moltes de les peces conservades en les esglésies, alhora que fa una crida per a la seva conservació i recorda la prohibició de vendre-les o de canviar-les sense consultar-ho. BOE BB nº 1230, 15 de febrer de 1900, pàg 56-57.

². Per exemple l'adreçada als feligresos en motiu de la quaresma, on tracta el tema de la perversió dels temps aspecte que ja hem comentat en d'altres capítols. BOE BB nº 1232, 28 de febrer de 1900, pàg 72-89 en castellà i pàgs 90-107 en català.

³. En el BOE BB nº 1233, 16 de març de 1900 parla sobre la continuació de les obres del seminari i que Morgades ha aconseguit un préstec molt important. O es pot saber, en el BOE BB nº 1242, 23 de juliol de 1900, tot el referent al pla d'estudis i la composició del professorat. En el BOE BB nº 1238, del 31 de maig de 1900, hi ha una curiosa llista de les obres dedicades al Sagrat Cor que es trobaven a la biblioteca del seminari. Dissortadament aquesta biblioteca especialitzada que ens seria molt útil hores d'ara, va cremar-se durant l'última guerra civil espanyola.

L'aixecament carlista de finals de 1900.

Morgades, poc temps abans de morir, encara va haver de veure una temptativa d'insurrecció carlista a Catalunya i en el seu bisbat. El nunci, en un informe polític al secretari d'estat del primer de novembre de 1900, l'informava que a Catalunya s'havia iniciat un "movimento sedizioso", i que "Da qualche tempo si veniva notando una certa agitazione fra i carlisti. I bellicosi non volevano rassegnarsi piú a lungo all'inazione, e si mostravano impazienti di tentare qualche colpo di mano"⁴. Li comenta els incidents i la lluita d'un grup a Badalona contra la Guàrdia civil, així com a Berga, Igualada i Manresa. Pel nunci, això que podria semblar petit havia agafat una certa importància per les especials característiques del moment polític i social a Catalunya, amb la població totalment descontenta envers el govern de Madrid.

Morgades, en el butlletí eclesiàstic del 2 de novembre, publicava, ràpidament, un decret de la sagrada congregació del Concili, datat el 12 de juliol de 1900, pel qual es prohibia a qualsevol eclesiàstic barrejar-se en cap tipus de discòrdies polítiques⁵. Una advertiment i una presa de posició clara contra els capellans que poguessin tenir alguna inclinació a favor de la revolta carlina. L'actitud de Morgades fou contundent en la desautorització del moviment sediciós, cosa normal per la seva pròpia evolució política. Fins i tot, rebé felicitacions del ministre de governació, en nom del govern, que en un telegrama li deia: " Felicito a V.E. en nombre del gobierno por su actitud patriotica recordando a sacerdotes sus deberes con el estado que les obliga a respetar las instituciones y el orden publico."⁶ També el ministre de justícia li agrai que publiqués el decret de la sagrada congregació del

⁴. Nunci - secretari d'estat nº 59 (còpia). 1 de novembre de 1900. ASV NM 653 t V, r II, s III, nº 5, fol 124.

⁵. BOE BB nº 1250, 2 de novembre de 1900.

⁶. Telegrama del ministre de governació a Morgades. No hi data però es per aquells dies. MEV Josep Morgades i Gili, bisbe de Vic. Msuscrits III. Documentació personal I. Correspondència 1894-1926, pàg 397.

concili que prohibia la participació política del clergat, publicació que el mateix ministre havia demanat que es fes⁷.

Nunciatura seguia molt de prop els esdeveniments. Així, el nunci comunicava a Rampolla, mitjançant un telegrama del dia 2 de novembre, que el govern estava disposat a acabar amb la sedició i que havia suspès les garanties constitucionals⁸. Dos dies més tard li féu un llarg informe polític⁹ on li digué que la intervenció ràpida i contundent del govern havia fet que no s'estengués tant com es temia. Una por justificada pel seguit de guerres civils que, per la mateixa causa, havia patit Espanya al llarg de la seva història. Rinaldini recull el que podrien ser les causes del malestar: efectes de la pèrdua de les colònies per la desaparició de mercats i agreujament de la situació del tresor públic, caiguda de la borsa, les tendències del catalanisme separatista, la crisi industrial i el numerós grup de repatriats, sense mitjans de subsistència, de les colònies. Li comenta que és indubtable que el partit carlista està al darrere de la insurrecció, però que pateix fortes dissensions internes i, fins i tot, fortíssimes divergències entre D. Carlos i D. Jaime. Li explica que aquestes lluites internes van provocar que el moviment insurreccional fos precipitat i descoordinat amb un de general que s'estava preparant pel dia de Sant Carles. Li diu, també, que el capità general de Barcelona havia rebut filtracions sobre l'aixecament. Repassa, posteriorment, la visió del govern i la seva actuació. Al final, hi ha una menció que ens interessa destacar: la satisfacció del marquès Aguilar de Campó per l'actitud del bisbe Morgades en aquest esdeveniment, en cridar a l'ordre els eclesiàstics i en mostrar la seva adhesió incondicional als poders constituïts. Curiosa felicitació de l'home que havia atacat tan ferotgement el prelat barceloní en el tema de la pastoral sobre la predicació en català que demostra, alhora, que el govern tenia la sensació que, d'alguna manera, havia fet doblegar la voluntat del prelat.

El Vaticà estava satisfet que la insurrecció no creixés. Rampolla

7. Ministre de gràcia i justícia - Morgades. 7 de desembre de 1900. MEV Josep Morgades i Gili, bisbe de Vic. Manuscrits III. Documentació personal. Correspondència 1894-1926, pàg 394. Que el ministre havia demanat que es publicués ho sabem per un telegrama que li envià, no coneixem la data exacte, on, tot i això, ja pressuposa que ho ha fet, li aplaudeix el fet i li diu que li envia l'exemplar. Ibid, pàg 398.

8. Nunci - Rampolla. Telegrama, 2 de novembre de 1900. ASV NM 653, t V, r II, s III, n° 5, foli126.

9. Rinaldini - Rampolla n° 60 (còpia). 4 de novembre de 1900. ASV NM 653, t V, r II, s III, n° 5.

comentava al nunci, "Mi piace sperare che la cosa non prenda maggiori proporzioni e che il Governo riesca a domare l'incipiente insurrezione"¹⁰, tot recomanar-li que continués informant sobre la situació. Rinaldini faria un altre informe polític el 19 de novembre. En ell li comenta que, en virtut de la suspensió de les garanties constitucionals, el govern ha descobert diversos dipòsits d'armes i, fins i tot, un ampli pla de conjura contra les institucions vigents. Després, passa a detallar aspectes del partit carlí. Segons Rinaldini, des que el marquès de Cerralbo havia agafat la direcció del partit, s'havia preocupat de reorganitzar-lo a fons amb la creació de multitud de comitès locals i provincials dependents d'un consell general establert a Madrid. L'organització, segons l'opinió del nunci, era perfecta i, sens dubte, superior a la de qualsevol altre partit espanyol. Molts d'aquests centres carlins, totalment civils, es convertiren en militars, esdevenint, així, centres de conspiració que, donada la poca vigilància a les fronteres, feien entrar armes i municions, la qual cosa els transformava en un veritable exercit sempre a punt per revoltar-se. Les ganes d'insurreccionar-se, conjuntament amb les dificultats del país en aquella complexa conjuntura de finals de segle -amb la pèrdua de les colònies i les dificultats econòmiques-, explicarien, segons el nunci, les diferents temptatives. Accions que no havien tingut l'èxit esperat perquè, segons Rinaldini, la població és mostrava força indiferent envers el moviment. El nunci es pregunta de quina manera s'ha anat preparant la conjura i qui ha donat l'ordre d'aixecar-se. En aquest sentit, explica a Rampolla els múltiples rumors que circulen sobre el suport de nacions estrangeres, viatges estranys, conspiracions no coordinades, el no suport de D. Carlos a aquest moviment sediciós, a Catalunya, que acusa de traïdor. La participació dels eclesiàstics conforma els últims comentaris de Rinaldini. Malgrat la participació d'algun clergue en el moviment, en general, els religiosos n'han estat al marge gràcies a l'acció de la Santa Seu. Els butlletins eclesiàstics han publicat el decret de la sagrada congregació del Concili sobre la prohibició d'actuar en lluites polítiques civils per part dels eclesiàstics i, en general, el nunci es mostra satisfet per la resposta del clergat¹¹.

El capità general de Catalunya, Manuel Delgado, escrivia a Morgades, el

¹⁰. Rampolla - Rinaldini. n° 59625. ASV MM 653 t V, r II, s III, n° 5, fol 123.

¹¹. Rinaldini - Rampolla n° 63 (còpia). 19 de novembre de 1900. ASV MM 653, t V, r II, s III, n° 5, fol 140-141.

23 de novembre, una carta molt amable en la qual li feia saber que la sedició s'havia acabat:

"Considero terminado el movimiento carlista y como ve me limito a desear que sea la última vez en que los españoles emplean las armas para combatirse."¹²

I finalitza amb un agríment molt curiós que ens demostra les relacions que hi havia entre el prelat barceloní i la màxima autoritat de Catalunya d'aquell moment:

" Muchas gracias por el chocolate, seguramente se propone V. reponer las fuerzas que los carlistas (no s'entén molt bé la lletra, també podria dir "cuidados") me hacen perder."¹³

Un bisbe, ja a les portes de la mort, entrava el 1901, al segle XX. Un home decebut i trist pels esdeveniments viscuts el darrer any i terriblement injuriat pels fulletons de Pey-Ordeix que circulaven per Barcelona, oficiava una missa solemne per l'entrada al nou segle a la Catedral, acompanyat per les autoritats de la ciutat comtal. A rel d'aquesta celebració envià una carta al nunci, el 4 de gener. La hi han d'escriure, car no és la seva lletra, tot i que al final hi ha la seva signatura feta amb traços tremolosos i mal fets. La carta és una síntesi perfecta, amb adhesions al Papa i a la monarquia governant, del moment en què vivia el prelat. La reproduïm pel seu interès i per ser, probablement, una de les últimes del bisbe:

" Muy Sr. mio y venerable Hermano. Tengo el gusto de participar a V.E. que, el dia primero del corriente año y siglo, al salir de la Catedral Basílica donde celebré Misa solemne de Pontifical, á fin de impetrar de Dios el triunfo de la Iglesia, la prosperidad de España y esplendor del Trono; reunidos en este Palacio Episcopal el infraescrito y las demás autoridades todas de Barcelona, a saber: el Capitán General de Cataluña, el Presidente de la Audiencia, el Presidente de la Diputación, el Fiscal de la Audiencia, el Gobernador Civil, el Deán del Cabildo, el Alcalde Constitucional, el Rector de la Universidad, el Comandante de Marina, entrante y saliente, el Vicario General de la Diócesis, el Rector del Seminario, el Teniente General castrense, el Director del Instituto y el Secretario de Cámara y Gobierno, elevamos un telegrama, dirigido al Emo. Cardenal Secretario de Estado, en el que expresábamos nuestros mas sinceros sentimientos de adhesión á la Cátedra de San Pedro, de veneración a la sagrada persona y de acatamiento a las sabias disposiciones de Su Santidad el papa León XIII, felizmente reinante; como asimismo se dirigió otro al Mayordomo mayor del Real Palacio con iguales

12. Capità general de Catalunya - Morgades. 23 de novembre de 1900. MEV Josep Morgades i Gili, bisbe de Vic. Manuscrits III. Documentació personal I. Correspondència 1894-1926, pàg 379.

13. Ibid.

manifestaciones respecto á S.M. la Reina Regente, su augusto Hijo y la Real familia.

De todo lo cual me ha parecido se enteraría V.E. con complacencia suma, atendiendo á la concordia que reina entre las demás autoridades y las eclesiasticas y las buenas disposiciones para con la Iglesia.

Su atto. hermano en Cto. y S.S. El de Barcelona"¹⁴

Rinaldini el contestaria dos dies després amb una carta que, probablement, si va arribar a temps i la va poder llegir, seria l'última comunicació que veuria d'un representant de la Santa Seu. En ella, el nunci es felicita pels desitjos expressats en l'anterior carta i li diu que "Me alegro de este acontecimiento con V. a cuya iniciativa sin duda se debe y aplaudiendo su reconocido celo me complazco en manifestarle mi cordial agradecimiento por su interesante y tan agradable comunicación". Y acaba amb aquestes paraules:

" Rogando a Dios sobre su digna persona y sus cooperadores la mayor abundancia de sus favores celestiales y concederles un siglo tan prospero y venturoso, como yo se lo pido, aprovecho gustoso esta ocasion para reiterarle mis sinceros sentimientos de aprecio y de sincera amistad."¹⁵

El 8 de gener de 1901 el butlletí eclesiàstic de Barcelona treia un número extraordinari. Un número que es reduïa a una esquila on comunicava el traspàs del prelat. Josep Morgades havia mort a l'una del migdia d'un atac de cor¹⁶.

Coneixem alguns detalls sobre la mort del bisbe per la carta que el nunci adreçà a Rampolla l'endemà mateix¹⁷. Sembla que alguns dies abans havia tingut un petit tropell. Una indisposició que "non ispirava inquietudine", ja que el mateix dia de la seva mort havia celebrat la missa i havia anat al seu despats per atendre els assumptes de la diòcesi. En un moment donat, i mentre estava treballant, sentí uns fortíssims dolors al pit. El desenllaç fou molt ràpid, el temps just per administrar-li l'extremunció.

El cor envellit d'un home, que en aquells moments tenia 74 anys, no va

14. Morgades - Rinaldini. 4 de gener de 1901. ASV NM t II, r I, s I, n° 1, fol 68.

15. Rinaldini - Morgades. 6 de gener de 1901. ASV NM 643 t II, r I, s I, n° 1, fol 39.

16. BOE BB. n° 1255 (extraordinari), 8 de gener de 1901.

17. Rinaldini - Rampolla n° 71, 9 de gener de 1901. ASV NM 661 t II, r II, s V, n° 8 fol 261. També hi ha en el mateix fons els telegrams que el mateix Rinaldini envià a Rampolla per comunicar-li la mort de Morgades i la resposta del nunci al degà del capítol de Barcelona a la notificació que aquest li havia fet del traspàs del bisbe.

poder aguantar, com hem dit anteriorment, els disgustos que hagué de sofrir durant l'últim any de la seva vida. Podem qualificar de veritable calvari la darrera etapa de l'existència del prelat i això queda molt clar en l'escrit necrològic que el cardenal Casañas, el que seria el seu successor en la seu barcelonina, va escriure a la revista "Montserrat", portaveu de la Lliga espiritual de la Mare de Déu de Montserrat:

" ... si aquests infelissos s'havien tal vegada proposat matar al senyor bisbe de Barcelona, tinc por que ho hagin lograt. ¡Trista glòria!... perquè el Dr. Morgades, nostre germà estimadíssim i amic de tota la vida, ha estat glorificat davant de Déu i dels homes. ¿Com? Acabem de rebre una carta de Roma en la qual se'ns transcriuen unes paraules del virtuosíssim senyor bisbe de Barcelona escrita poc abans a la respectabilíssima persona (cardenal Vives i Tutó) que m'ho comunica, paraules d'incalculable valor que mereixerien ésser gravades amb lletres d'or: "Aquesta guerra que se'm fa em mata -deia-, però no importa: tinc ja oferta la meua vida a Déu; i que Ell se digni rebre-la en bé del meu bisbat..."¹⁸

És curiós de constatar que en la carta de Rinaldini a Rampolla que hem mencionat abans, on fa una semblança del bisbe mort, el nunci ressalti, de la biografia de Morgades, els fets d'haver estat canonge penitencer de Barcelona, bisbe de Vic, creador del museu episcopal, restaurador del monestir de Ripoll i bisbe de Barcelona. Acaba la carta dient que tota la premsa, fins i tot la que li era adversa "perché lo credevano fautore del catalanismo"¹⁹, ha destacat les virtuts sacerdotals del finat i la seva capacitat de treball.

La notícia de la mort de Morgades s'extengué ràpidament i agafà tothom de sorpresa. Aquest traspàs suposà una gran commoció entre les personalitats de la vida política, religiosa i cultural catalana i, de seguida, foren moltes les persones que anaren al palau episcopal per tal d'expressar el seu condol. No cal mencionar la quantitat d'articles funeraris i les manifestacions que es feren sobre la personalitat del bisbe difunt. Reproduir-los tots suposaria omplir fulls i fulls.

Durant dos dies, el cadaver de Morgades estigué exposat en el Saló del Tro del palau episcopal i, el divendres dia 11 de gener, desfilà pels carrers

¹⁸. Cardenal Casañas, article necrològic a la pàg. 7 de la revista "Montserrat", portaveu de la Lliga espiritual de Nostra Senyora de Montserrat. Número dedicat a la mort del bisbe Morgades, any II, nº 13 (gener 1901). Extret de J. Bonet i Baltà *L'Església catalana, de la il·lustració a la renaixença*. Barcelona, 1984, pàg 238.

¹⁹. Rinaldini - Rampolla nº 71, 9 de gener de 1901. ASV NM 661 t II, r II, s V, nº 8 fol 261.

del centre històric de Barcelona, atapeïts de gent, amb els fanals i balcons ornamentats amb crespons negres i amb el servei de tramvies suspès en senyal de dol. A la catedral, on assistiren les autoritats catalanes i multitud de personalitats rellevants, es féu l'ofici mortuori. Posteriorment, fou enterrat a la tomba dels canonges, situada al cor de la basílica²⁰.

Finalment, les despulles del prelat serien dipositades en una de les seves grans obres, el monestir restaurat de Ripoll, on avui dia encara es troben. El trasllat s'efectuaria el maig de 1909.

Morgades deixava escrita una carta-pastoral que seria publicada pòstumament²¹. Es tracta veritablement d'un text on resumeix les idees principals que va anar desenvolupant al llarg de la seva vida. Una anàlisi teològica, que no farem aquí, ens aproximaria exactament a la Cristologia i Eclesiologia del prelat. De fet, es tracta d'una exposició centrada, en primer lloc, en la figura de Crist; passa després a desenvolupar el tema de l'Església i, finalment, estudia la situació de les societats modernes. La conclusió, que pot ser un bon final per a la biografia de Morgades, és que cal actuar per fer possible el regnat social de Crist, veritable fi de l'Església al món, i, sens dubte, la fita principal de la vida del bisbe.

²⁰. BOE BB nº 1256, 21 de gener de 1901.

²¹. *Carta pastoral pòstuma del Excmo. é Ilmo. Dr. D. José Morgades y Cili Obispo de Barcelona dirigida al clero y fieles de su amada diócesis con motivo del principio de nuevo siglo*. Imprenta de Subirana Hermanos. Barcelona, 1991.

VI. CONCLUSIONS

VI. CONCLUSIONS

Després del text de la nostra tesi amb el gruix de la investigació, és l'hora d'arribar a unes conclusions. Unes conclusions que són, en alguns casos, constatacions després d'haver fet el treball de recerca i, en d'altres, noves hipòtesis que, necessàriament, caldrà que siguin treballades posteriorment i amb més profunditat. En qualsevol cas, les anirem enumerant. Esperem que la suma de totes elles clarifiqui el màxim possible el nostre treball.

Primera.

En iniciar el nostre treball, ens vàrem plantejar l'estudi del bisbe Morgades per tal d'endevinar algun tret significatiu sobre el que havíem denominat formació de l'Església catalana contemporània. En aquest sentit, pensem que ens ha estat útil la tria perquè, a través de l'acció del prelat, hem descobert els punts principals que definirien aquesta "nova" Església catalana que, de mica en mica, s'anà imposant sobre altres models.

Hem de reconèixer, però, que molts temes que han de demostrar aquest procés ens han quedat només embastats. Tenim la sensació que és, a partir

d'ara, que intuïm nous camins de recerca que, sens dubte, haurem de seguir en estudis posteriors si volem clarificar encara més aquesta problemàtica. Aquest treball ens serveix, doncs, com un primer element de reflexió a partir del qual, i un cop passat pel sedàs de la crítica, avançar cap a altres possibilitats de recerca.

Segona.

La biografia de Morgades no és lineal. Podem establir diferents períodes que, com és evident, estan molt marcats per la conjuntura històrica d'aquells anys. Una primera etapa, seria la de formació i estudi. Morgades seguiria els passos comuns d'un bon estudiant del seminari de l'època. Convenientment dirigit pel seu oncle eclesiàstic, que no s'està de dir-li, en una de les cartes que hem reproduït anteriorment, que espera que arribi a l'episcopat, Morgades aniria resseguint el camí del capellà que, a la llarga, ha de formar part de la classe dirigent dins l'Església. Aquest camí vindria caracteritzat per tres elements. Primer: fer carrera dins del seminari de Barcelona, tant pel que fa a l'exercici de càrrecs de govern de la institució com pel fet de portar a terme tasques intel·lectuals. Segon: ser respectuós i obedient a les diferents jerarquies episcopals que eren damunt seu; acceptar les tasques que li encarregaven i no ser conflictiu en cap aspecte. Tercer: seguir les directrius vaticanes, en aquells moments emanades de Pius IX.

Un moment molt important en la carrera eclesiàstica de Morgades fou l'obtenció del càrrec de penitencer al capítol de Barcelona. Ho va ser per dos motius, primer, per la significació que tenia en aquells moments ser canonge i, segon, perquè, a la seva tasca de confessor i encarregat de certs establiments hospitalaris i assistencials, va donar una dimensió social molt gran a la seva persona. Ben vist per les classes riques i dirigents de la ciutat de Barcelona, va començar una tasca caritativa, amb l'erecció d'establiments amb aquesta finalitat, que el feia ser un bon model d'eclesiàstic. El temperament emprenedor del prelat es veia, d'aquesta manera, absolutament compensat.

Una altra etapa important en la biografia de Morgades, com en la de moltes altres persones vinculades amb l'Església, va ser la que va començar el 1868. Creiem que el sexenni revolucionari el va fer pensar molt. Va veure el perill real de la "revolució", de com bona part de les classes populars

eren crítiques envers el paper que representava l'Església; va comprovar com aquesta estava perdent el seu paper polític dirigent; es desenganyà del carlisme, per l'última guerra; començà a veure que calia fer un esforç perquè l'Església pogués seguir exercint un domini directe, com abans, damunt la societat i, finalment, es va plantejar el problema de quina seria la millor estratègia a seguir.

A partir de la Restauració, Morgades emprèn un camí més "modern": la mobilització religiosa per tal d'arribar al control d'aquesta societat "nova". És en aquest sentit que hem de veure la fundació de l'Apostolat de l'oració, el seguiment de les idees de Ramière, amb qui, segurament, va parlar a França, i tantes d'altres coses. Si la via caritativa i assistencial, que no va abandonar, era una demostració de com s'havia mogut sota els paràmetres de l'Església l'antic règim, aquesta "mobilització" representava un pas endavant qualitatiu en la recerca d'una presència més directa de la religió en la vida social del poble.

L'entronització de Lleó XIII al capdavant dels catòlics serà un fet definitiu perquè Morgades trobi la guia i el camí a seguir en la seva tasca. L'acceptació del món modern, la necessària recristianització de la societat l'esforç de mobilització constant del catolicisme, la presència directa de l'Església en sectors, com els obrers, per exemple, on mai havia entrat, en definitiva, l'"aggiornamento" que propugnava el papa Pecci, van representar la seva font constant d'inspiració.

Després vindria la seva etapa com a bisbe. La podríem dividir en tres períodes. L'un aniria de 1882 a 1890 i estaria caracteritzat, en primer lloc, per la lluita entre els integristes i els mestissos, que ocuparà gairebé totes les forces del bisbe; en segon lloc, l'inici de les grans obres, com el museu, Ripoll, etc, que es culminaran la dècada següent; en tercer lloc, el paulatí convenciment de quina havia de ser la tasca de regeneració cristiana que calia portar a terme. El segon període comprendria la dècada dels noranta, quan Morgades va finalitzant les seves obres i demostra ben clarament què és el que ell pensa que cal fer en una seu episcopal. Són els anys on el paper del prelat, la seva significació social i el reconeixement que reb per part del país són més alts. Lloat pel Vaticà, Morgades esdevé un dels prelats més representatius de les directrius de Lleó XIII. Finalment, hi hauria el període en què ocupà la seu barcelonina, marcat pels problemes polítics i socials de finals de segle. Morgades esdevé, no per voluntat pròpia, un element clau en la concreció d'una pastoral pròpia de la Renaixença i, políticament,

catalanista.

Tercera.

Creiem haver demostrat que Morgades era un home d'acció, un home de govern. Encara que ben preparat doctrinalment, no fou un intel·lectual amb idees brillants. Tampoc era un "propagador", com Collell o Sardà i Salvany. Era un governant que intuïa què calia fer i que, amb unes grans dots d'oportunitat, en el sentit polític de la paraula, desplegava la seva capacitat de comandament per tal de dur-ho a terme. Els projectes i les idees solien ser d'altres, però sense les dots de govern i la perseverància del bisbe no s'haguessin pogut realitzar. El museu de Vic, la restauració de Ripoll, etc., són exemples prou eloqüents del que comentem.

Quarta.

Durant la Restauració, nombrosos sectors de l'Església catalana continuaven oposant-se a la forma d'estat constituït. El rebuig envers el liberalisme feia difícil la relació amb l'estat liberal. L'integrisme, en aquest sentit, volia retornar a la situació de l'església de l'antic règim i, per tant, es negava absolutament a col·laborar amb el nou estat de coses. Políticament, Morgades fou un clar defensor de la postura dels "conciliadors" o "mestissos". Era favorable, per pragmatisme, a acceptar l'estat liberal sempre que aquest, i com a contrapartida, assegurés a l'Església una quota de poder i control sobre la societat. L'enfrontament entre els dos grups fou tremend, com hem pogut veure. Morgades va ser enmig de les lluites intraeclesials, unes lluites caracteritzades per diferències més estratègiques que ideològiques, car tots els sectors de l'Església seguien mantenint un marcat anti-liberalisme heretat de tot el pensament contrarevolucionari que s'havia anat formant després de la revolució francesa i que havia estat alimentat durant el pontificat de Pius IX. L'època més conflictiva va ser la dècada del vuitanta; posteriorment, el trencament entre carlins i intransigents, l'abandonament del grup integrista de personatges rellevants com Casañas, la política vaticana de suport a la monarquia espanyola governant i l'orientació del pontificat de Lleó XIII d'acceptació

dels estats liberals, van fer que les posicions dels conciliadors tinguessin més acceptació, sobretot en la jerarquia eclesiàstica.

Morgades va ser sempre respectuós amb la Restauració i la monarquia regent. El desengany que li produí l'última guerra carlina fou determinant perquè no veiés en aquesta opció el futur del govern del país. El bisbe, alhora, sempre fou ben vist des de Madrid, excepció feta de l'últim any de la seva vida, a rel de la pastoral sobre la predicació en català.

Cinquena.

Una de les fites principals de Morgades fou la regeneració de la societat per mitjà de la recristianització de la població i dels governants. Un procés, alentat per Lleó XIII, que tenia com a finalitat la de tornar a fer créixer el poder i la influència de l'Església sobre la societat, paulatinament perduts amb el pas de l'antic règim a la societat liberal. Per tal de portar-lo a terme, Morgades dirigí la seva acció cap a tres direccions. Primera: procurà una mobilització doctrinal i devocional de la població. És sota aquest punt de vista que hem de veure les peregrinacions, resos de rosari, devoció al Sagrat Cor, a la Mare de Déu, a la Sagrada Família, etc., que es produeixen al bisbat durant el seu pontificat. Segona: intentà perfeccionar el clergat, el seminari, les parròquies i tot el que representava l'estructura de comandament eclesiàstic. La restauració de la seu de Solsona és la mostra més palpable del que estem diem. Tercera: va procurar endagar empreses col·lectives que significuessin i demostrassin el poder de l'Església. Intentava, d'aquesta manera, aglutinar entorn d'aquests projectes la mobilització necessària per ensenyar quin era el camí a seguir davant d'un món corrumput per la "revolució" i pels mals costums de la modernitat. Ripoll, per exemple, és un model perfecte del que comentem. Torras i Bages en una carta del maig de 1895, que és un dels millors resums del que representa el bisbe de Vic, ja li va dir a Morgades que ell era el "restaurador" de Catalunya:

" Verdaderamente la Iglesia es la única restauradora, la sola que tiene el poder de renovar el mundo por viejo que sea, de hacer revivir las cosas que ya parecian muertas y enterradas. Entre el clero aun son muchos los que sienten amor por lo pasado, pero son pocos los que tienen la intuicion de dar condiciones de presente á lo pasado y hacer agradable á los hombres modernos lo que parecia que no debia estar conforme á sus gustos.

Leon XIII es el gran maestro de tal procedimiento; en Cataluña

tenemos a V. restaurador regional que calladamente habrá hecho mas para la vida del pais que todos los politicos juntos."¹

Sisena.

És a partir de finals del XIX que una part minoritària de l'Església catalana adopta la via regionalista, la qual cosa tindrà grans conseqüències per al futur històric català. Morgades contribuï en aquest procés. Cal, però, fer dues consideracions. Primera: el bisbe no fou, a diferència de Torras o Collell, un home que arribés per pròpia convicció al catalanisme. La proximitat amb personatges destacats del regionalisme i la conjuntura política del moment, foren els dos factors que el van empènyer a fer accions que podríem qualificar de regionalistes. El gran mèrit de Morgades és que va fer possible obres, com Ripoll, d'un gran contigut simbòlic religiós i nacional català que, probablement, els altres no haguessin pogut culminar. Segona: l'aproximació de certs sectors de l'Església, com Morgades, al regionalisme és estratègica. Era una via possible per portar a terme aquest procés de regeneració cristiana de la societat. Davant de la crítica situació social i política d'Espanya, la intuïció els portà a donar suport a una solució que podien comandar, conjuntament amb les classes dominants de Catalunya. Hi ha nombrosos textos de Morgades que expliquen el seu concepte de regionalisme com a sinònim de regeneracionisme. Però n'hi ha un de molt clar: el discurs que va fer durant els Jocs Florals de 1893, del qual ja hem parlat en un capítol anterior. És a partir de 1890 que el bisbe comença a formular proclames d'un clar caire regionalista, abans eren pràcticament inexistents. En el discurs, amb el qual vol "deixar sentir alguna nota regionalista"², Morgades pretén demostrar com els lemes de "Patria", "Fides" i "Amor" s'identifiquen amb l'església i que només es poden portar a terme dins de la religió: "Lo ver amor, la piadosa fé y'l patriotisme son virtuts eminentment cristianas; y consistint la aspiració suprema dels que havem rebut la revelació de Cristo en la veritat, no pot deixar de lograrla qui segueixi la ensenyansa continguda en los conceptes que forman la llegenda de

1. Torras i Bages - Morgades, 22 de maig de 1895. AEV Mensa Episcopal, nº 650 -51.

2. Discurs de Morgades als Jocs Florals de 1893 com a "mantenedor-president". BOE BV nº 1083, 15 de maig de 1893. p.195.

vostre escut"³. Ara bé, hi ha un paràgraf del discurs on queda magistralment demostrat el sentit que donava Morgades al regionalisme com un element més per arribar a la influència de l'Església sobre la col·lectivitat:

" Y si sempre ha sigut difícil trobar la veritat social, més ho es ara: passam temps excepcionalment crítichs; está en la consciencia de tothom que la societat actual va fent una evolució radical, obehint sens dubte un manament de la Providencia, y que volerlas resistir fora una temeritat censurable. Donchs lo treball sobre la societat es avuy més convenient que may per tot home de bona voluntat, com acaba de dirnos Lleó XIII; y aquesta activitat regionalista en que tots prenem part, cooperará, ben entesa, á la recta direcció del moviment social, que s'imposa. Travалlem sempre ab fé y constancia sens traspassar may las fitas de lo lícit; recordem la sentencia revelada de que la Veritat nos fará lliures, cerquem la veritat per medi de la Fé, que es la que dona la gran victoria sobre del error, que tan fácilmente lliga á la pobre inteligencia humana; cerquem la veritat en l'Amor per medi de la puresa en las costums y ab la constitució de la familia sólidamente cristiana; cerquem la veritat en la Patria, sempre forta, quan s'inspira en la equitat y justicia, se deixa d'utopías pera atender las verdaderas necessitats y aspiracions rasonables dels pobles, y que extenen una bona, honrada, recta é imparcial administració per tots los organismes socials, li doni sanitat y felicitat de vida; cerquem la Veritat seguint á Aquell que, essent la Veritat substancial, pronunciá en lo mon aquella sentencia, qual ressó encara retruny avuy per todas las naciones civilizadas, aquella sentencia que á tots vosaltres, senyors, més d'una vegada en las horas d'amargura, d'obscuritat d'esperit y de flaqueza de voluntat, vos haurá aconsolat ab la dolsura inefable que repira "Jo só lo camí, la veritat y la vida.

La veritat vos fará lliures, digué Jesucrist: doncs bé, pera esser grans ciutadans y fins grans sants, y pera constituhir una gran nacionalitat no necessitam res més que la veritat en la llibertat, y la llibertat en la veritat en tots els rams. Compregueho bé: la veritat verdadera, y la llibertat ab que'ns lliura Jesucrist: la veritat en la Fe, que'ns fará invencibles per sa eficacia intrínseca y la indomable unió que produheix entre tots los que la professan; la veritat en l'Amor, que'ns fará honrats y modestos, santificant las relacions socials, formant familias cristianas com las que tots havem cobegut y qual reproducció devem proposarnos; la veritat en la Patria, que'ns fará ciutadans suferts y pacients, heróichs y dignes, recordant que tota autoritat prové de Deu, que es nostra pare, y per lo tant, que tots los que d'ella se revesteixen deuen tenir en compte que la exerceixen sobre fills y no sobre esclaus de cap mena, porque té de tenirse present que no tots los esclaus porten cadena, y que hi ha argolla y grillions més odiosos, més perjudicials y més contraris á la llibertat humana que'ls de ferro de la Edat mitja y los que'ns esgarrifan en los presiris:

³. Ibid, p. 198.

y son los que empresonan l'ánima y matan sas energías." 4

Aquesta opció regionalista, que serà minoritària en un primer moment entre el clergat i que no arribarà a ser important fins ben entrat el segle actual, tindrà en Torras i Bages, com sabem, el seu referent més famós. Torras, però, no deixa de ser un cas excepcional. Que després s'hagi convertit en un "apòstol del catalanisme critià", no treu que la seva opció fos certament estranya en l'església catalana de finals del XIX. El discurs torrassia -pairalista, tradicionalista- tenia el mèrit de situar-se al marge de la polèmica entre integristes i conciliadors, ser crític amb l'estat de la Restauració i amb els pressupòssits ideològics del liberalisme sense representar, però, una alternativa al sistema com podia ser l'absolutisme carlí -cosa que el diferenciaria de Sardà i Salvany⁵-, amotllar-se perfectament als interessos de la burgesia conservadora regionalista catalana i representar un atractiu popular indubtable en certes zones de Catalunya, predominantment a la "muntanya catalana", de gran tradició carlina. El mateix Torras i Bages exposa magistralment a Roma perquè segueix aquest camí. L'ocasió li ve donada quan s'ataca Morgades per la pastoral sobre la

4. Ibid, p. 198-200.

5. El concepte del regionalisme i catalanisme pels integristes queda clar en un escrit de Sardà i Salvany, titulat "Ripoll" ("Revista Popular", 6 de juliol de 1893), on comenta la restauració del monestir. Comença plantejant que "Ripoll es el símbolo de la patria catalana y cristiana; Ripoll es, de consiguiente, alto ejemplo de las desventuras que han pasado por ella, y de cuán ciertamente posible es en ambos conceptos su completa restauración". Bona part de les desventures d'aquesta terra s'exemplifiquen en la pròpia acció del liberalisme que fou el destructor de la basílica. Aquesta dimensió política i les tesis intransigents queden molt clares en aquest altre paràgraf:

" Ripoll convencerá á los más incrédulos, de que es posible la restauración moral de un pueblo, como ha sido posible la completa restauración artística de un edificio; si aquélla se toma á pechos como ésta, y si por miedo á sus consecuencias lógicas no se empieza por declarar absurdo el principio franca y radicalmente restaurador.

Ripoll dirá con severo lenguaje á los que no quieren para nuestra región catalana más que reivindicaciones de idioma y de autonomía civil, que no son ellos, no, los restauradores de verdad que han de levantarla de sus ruinas, si no atienden primaria y esencialmente á reconstituir sus fundamentos proclamando paladinamente los derechos hoy universalmente desconocidos de Dios nuestro Señor en el gobierno del mundo."

Aquesta identificació que hi havia d'haver entre la restauració absoluta del domini de l'Església sobre la societat i el caràcter que havia de tenir el catalanisme, queda també posada de manifest en aquest altre paràgraf que transcrivim:

" Todo lo que se llama hoy Catalanismo ha rodeado con vitores de patriótico entusiasmo la casa payral de Cataluña; empero no todo lo que se llama hoy Catalanismo está acorde tal vez con la significación genuína del monumento de Ripoll, porque no todo lo que se llama Catalanismo está conforme con el Catolicismo. ¡Quiera el cielo que les hable al alma á todos los catalanistas el venerando Cenobio cuya resurrección acudieron á festejar! ¡Quiera el cielo que no haya sido allí desoída la voz de la sana razón y del verdadero patriotismo, que tan á menudo aparecen en el campo catalanista sofisticados por los mentirosos dogmas de los que fantasean un regionalismo sin Dios y sin fe! ¡Quiera el cielo que con el acto de la consagración de Ripoll se inicie la verdadera obra de la consagración á Cristo de nuestro renacimiento catalanista, obra que según anda atrasada, podemos decir está todavía por principiar!"

predicació en català. Una carta adreçada a Rampolla, que ja hem reproduït anteriorment, del juny de 1900, on surt en defensa de Collell i del catalanisme, ens dóna la prova més clara de les seves intencions políticopastorals en defensar la via regionalista com la millor estratègia per reconduir la societat catalana cap a l'església. Tornem a recordar els comentaris que fa a Rampolla sobre el regionalisme:

"me ha de permitir Su Eminencia que le diga que esta cuestion del Regionalismo tiene mas importancia por los fantásticos y apasionados y lejos de la realidad comentarios de los periódicos y políticos madrileños, que no en si misma; y yo creo profundamente que aun cuando la propagacion del Regionalismo discreto no llevase consigo un bien positivo, lo llevaría en el sentido de ser un derivativo que llama la actividad popular, y sobretodo de la juventud ilustrada y de la clase media, hacia un terreno donde naturalmente se respira un aire tradicional y cristiano." ⁶

El catalanisme, per tant, l'Església l'ha d'utilitzar per mobilitzar la població cap on es respiren aires tradicionals i cristians i per contrarestar altres doctrines més perilloses:

"Si ha de venir una disolución en nuestro pais de seguro que no será por este lado, dominan aqui desgraciadamente demasiado las inclinaciones positivistas modernas para que el culto á lo indigena pueda producir un desgarró en el Estado español." ⁷

Una opció, la catalanista, que Roma no ha de reprimir:

"Tambien me permitirá Vuestra Eminencia que le diga, con la filial franqueza que debo a la Santa Sede, que a mi entender no seria de buenos resultados que el pueblo catalan creyese que la autoridad eclesiástica queria cohibir el nuevo espiritu indigena que en estos tiempos se ha recrudecido. Los elementos perversos, ó á lo menos los mas perversos, son enemigos de esta tendencia, pero los demas muestran simpatia á la misma y se manifiestan contentos de no ir divorciados de los escritores y hombres de accion de la Iglesia." ⁸

És clar que Morgades mai hagués pogut adreçar-se d'aquesta manera a un secretari d'estat. No tenia, en aquest punt, les idees tan clares.

No volem oblidar-nos de Collell, l'home que va engrescar Morgades en bona part de les seves obres. El cèlebre canonge representa un dels altres puntals en la paulatina conversió de Morgades cap el regionalisme.

⁶. Torras i Bages - Rampolla. 28 de juny de 1900. ASV SS 249 (1900) fasc 2, p 93-96..

⁷. Ibid.

⁸. Ibid.

Setena.

La famosa pastoral de Morgades sobre la predicació en català formaria part de l'aportació de l'Església a aquest moviment regionalista que, estratègicament, volien controlar. Sens dubte, com hem intentat demostrar, és fruit del moment polític espanyol i català de tombants de segle, quan, desenganayades les forces vives del país de la política de l'estat, proposen la via regionalista per tal de tenir més pes en les decisions polítiques d'un moment certament transcendental.

És evident que podríem trobar textos molt més antics de Collell, de Torras, en *La Tradició Catalana*, o d'altres autors que ja plantegen la necessitat d'una pastoral catalana. Però Morgades no s'hi hauria de pronunciar fins que la conjuntura política fos favorable, fins que el seu oïfacte d'home de govern li indiqués la viabilitat i l'èxit de la proposta, proposta que, per altra banda, li portà tants problemes. Uns problemes que no va poder resoldre amb la força que havia demostrat en altres ocasions perquè se li plantejà la gran contradicció de la seva vida: per primera vegada, havia estat amonestat pel Vaticà i per la monarquia.

Roma, empesa des de Madrid i volent defensar el sistema polític espanyol del moment, fou extraordinàriament crítica respecte el catalanisme. A Rampolla no li agradà mai aquesta postura de part de l'església catalana. El Vaticà, al llarg de tots aquests anys, s'ha mostrat recelós davant les aspiracions nacionalistes de l'església de casa nostra.

Vuitena.

Morgades és una de les proves més evidents del procés de creixement del poder episcopal que es dona en aquells anys. Els prelats, que de sempre han estat una peça clau dins de l'estructura de poder eclesiàstica, anirien augmentant el seu paper dirigent i el seu protagonisme. En bona mesura, una de les nostres intencions en fer la tesi era la de demostrar la importància de l'estudi del poder episcopal d'aquella època.

Novena.

Creiem haver demostrat, també, el creixement del paper de Roma dins l'Església catalana. El Vaticà es convertiria en un punt de referència essencial, sobretot a partir dels anys setanta, per la problemàtica papal en relació amb el procés unitari italià. La defensa del pontífex, "presoner" de la "revolució", i la política de Lleó XIII, van fer que les directrius emanades de la Santa Seu haguessin de ser seguides de totes totes. Pensem que una cosa que manca al nostre treball, i creiem que mereix una anàlisi profunda, són les referències a d'altres països, perquè els esdeveniments que passaven a Catalunya no eren originals i la política de recristianització de Lleó XIII tenia un abast internacional. Morgades representa una fita essencial en el procés que farà que l'Església catalana sigui tan "romanista" o "vaticanista", malgrat que Roma no mostri, ni aleshores ni més endavant, gaire comprensió a l'hora de donar suport a les aspiracions nacionals catalanes.

VII. FONTS I BIBLIOGRAFIA

VII. FONTS I BIBLIOGRAFIA

FONTS I ARXIUS

ARCHIVIO SEGRETO VATICANO

Fons: Nunziatura Madrid

Caixes nº: 473, 486, 488, 491, 495, 499.
503, 510, 514, 515, 519, 524, 525, 529, 530, 535, 536, 537,
538, 539, 540, 543, 544, 546, 547, 548, 552, 554, 557, 560,
562, 563, 565, 566, 570, 572, 573, 575, 577, 585, 588, 589,
590, 591, 594, 599.
601, 602, 604, 605, 607, 611, 615, 616, 626, 627, 629, 630,
632, 637, 640, 642, 643, 648, 653, 655, 656, 657, 661, 667,
676, 679, 687.

Fons: Segreteria di Stato

Caixes nº: 249 (1882) fascicolo 1, fascicolo 3.
 249 (1895) fascicolo 1.
 249 (1899) fascicoli 1, fascicolo 2.
 249 (1900) fascicoli 1, fascicolo 2.
 249 (1901) fascicolo 4.
 249 (1903) fascicolo 4.

Fons: S. Congr. Concilio. Relat. Visit ad limina. núm. 869 B.

- "Episcopi Vicensis. Visitatio ad limina. 1885."
- "Episcopi Vicensis. Visitatio ad limina. 1892."

ARXIU EPISCOPAL DE VIC

- Bosses Morgades (Bossa 1, 2, 3 i 4)

Fons: Mensa Episcopal.

Lligalls: 520 b i c; 521 a; 521 b; 522; 523; 524; 525; 526; 527; 528;
 529; 530; 531; 532; 533; 534; 535; 604; 650; 651; 652; 653;
 1012; 1010-11; 1006-07; 1015(b); 1015(a); 1014; 1014(a);
 1013-14-15.

MUSEU EPISCOPAL DE VIC

- Fons: Josep Morgades i Gili, bisbe de Vic.
- Manuscris I. Documentació personal I. Correspondència 1844-1882.
- Manuscris II. Documentació personal I. Correspondència 1883-1893.
- Manuscris III. Documentació personal I. Correspondència 1894-1926.
- Manuscris IV. Treballs escolars 1841-1851. Varis.
- Manuscris V. Sermons 1851-1890.

ARXIU DE LA SECRETARIA DEL BISBAT DE VIC

- *Estadística parroquial de 1892* (Manuscrit).
- *Boletín Oficial Eclesiástico del Obispado de Vich*. 1882-1899. 18 vols.

ARXIU DE LA BIBLIOTECA DEL SEMINARI CONCILIAR DE BARCELONA

- *Boletín Oficial Eclesiástico del Obispado de Barcelona*. 1858-1882. 24 vols.
- *Boletín Oficial Eclesiástico del Obispado de Barcelona*. 1899-1901. 3 vols.
- Fons del Seminari d'Història eclesiàstica de Catalunya (Arxiu Bonet i Baltà).

Fons: Manuscrits.

- nº 177. "Legajo de documentos acerca de las conferencias sacerdotales habidas en varias parroquias de la ciudad de Barcelona y de los Arziprestazgos foraneos. Mediados del XIX.
- nº 179 Legajo con documentación oficial de los Obispos José Domingo Costa i Borrás y Antonio Palau y Termens. s XIX.
- nº 181.
- nº 182.
- nº 191.
- nº 197. Cuentas del curso académico 1876-77, en el Seminario Conciliar de Barcelona. Años 1876-77.
- nº 199 Documentación administrativa del Seminario Conciliar de Barcelona. Años 1901-02.
- nº 200
- nº 392 Miscelánea de documentos del Seminario Conciliar de Barcelona s XIX.
- nº 466 Miscelánea documental referente al Seminario Conciliar de Barcelona, de materias religiosas heterogéneas. s XVIII-XIX.
- nº 470 Documentos oficiales para la venta del antiguo Seminario, emplazado en las Ramblas, y edificación del nuevo en el ensanche de Barcelona. A. 1849-1878.

ARCHIVO MINISTERIO DE ASUNTOS EXTERIORES. MADRID.

- Santa Sede. Sección Política. 1895-1901. Legajo nº 2677.
- Santa Sede. Sección Correspondencia. Legajo 1741.

ARCHIVO MINISTERIO DE JUSTICIA. MADRID.

Sección eclesiàstica. Caja nº 7. Legajo nº 3487. Expediente 11.230.
Sección eclesiàstica. Caja nº 7. Legajo nº 3487. Expediente 11.230 (1).

ARXIVO DEL SENADO. MADRID.

Expediente del senador José Morgades Gili.

BIBLIOTECA DE CATALUNYA.

Diario de sesiones. Senado 1899-1900. Tomo 7.

- Sesión del jueves 18 de enero de 1900. nº 111. pàgs 2040-2048.
- Sesión del miércoles 24 de enero de 1900. nº 115. pàgs 2122-2132.
- Sesión del sàbado 27 de enero de 1900. nº 118, pàgs 2201-2221.
- Sesión del lunes 29 de enero de 1900. nº 119, pàgs 2231-2236.

Diario de sesiones. Congeso de los Diputados. Tomo 10.

- Sesión del viernes 19 de enero de 1900. nº 109. pàgs 3639-3646.

Diario de sesiones. Congeso de los Diputados. Tomo 12.

- Sesión del martes 20 de febrero de 1900. nº 134. pàgs 4644-4650.
- Sesión del miércoles 21 de febrero de 1900. nº 135. pàgs 4683-4691.
- Sesión del jueves 22 de febrero de 1900. nº 136. pàgs 4720-4731.

BIBLIOGRAFIA

- A.A.D.D. *Catalunya i Espanya al segle XIX*. Columna, 1987.
- A.A.D.D. *Catalanisme. Història, Política i Cultura*. Col·lecció Clio, 7. L'Avenç. Barcelona, 1986.
- Acta autorizada por D. Luis G. Soler y Plá Decano del Ilustre Colegio de Notarios del Territorio de la Audiencia de Barcelona, en funciones de Notario Nayar del Reino con motivo del enterramiento definitivo de los restos de Ramón Berenguer III, Wifredo (el Velloso), Bernardo (Talaferro), Rodulfo, Guillermo (el Craso) y Raimundo y Beltrán dez Bach en la Iglesia de Santa María de Ripoll*. Establecimiento Tipográfico de Jaime Jepús. Barcelona 1893.
- Actes "Congrés internacional d'història Catalunya i la Restauració 1875-1923"*. Centre d'Estudis del Bages. Manresa, 1992.
- AGUIRRE OSSA, José Francisco. *El poder político en la neoescolástica española del siglo XIX*. Eunsa. Pamplona, 1986.
- AGUSTÍ i MILÀ, Jaime. *El masonismo condenado por la doctrina católica. Folleto escrito por el Deán de Puerto Rico, presbítero Dr. D. ...*, Imprenta religiosa y científica del heredero de D. Pablo Riera. Barcelona - 1878.
- ALBAREDA, Anselm M. *Història de Montserrat*. 5^{ena} edició revisada a cura de Josep Massot i Montaner. Publicacions de l'Abadia de Montserrat. Barcelona, 1972.
- ALBAREDA, Joaquim. *La industrialització a la Plana de Vic: 1770-1875*. Patronat d'Estudis Osonencs, Vic, 1981.
- ALBAREDA, Joaquim; FIGUEROLA, Jordi; MOLIST, Miquel; OLLICH, Imma. *Història d'Osona*. EUMO, Vic, 1984.
- ALBAREDA, Joaquim i FIGUEROLA, Jordi. "Una visió de la comarca d'Osona: anàlisi del control social en una comarca d'economia dual" dins de Conxita Mir (edit) *Actituds polítiques i control social a la Catalunya de la Restauració (1875-1923)*. Lleida-1989.
- ALDEA, Q; MARIN, T; VIVES, J. *Diccionario de Història Eclesiàstica de España*. Instituto Enriquez Florez, CSIC. 4 Vols. Madrid, 1972-75.
- AMENOS, José Maria. "El fomento de vocaciones eclesiásticas en España durante la segunda mitad del siglo XIX." *Seminarios* 1. Salamanca, 1955.
- ANDRES GALLEGO, José. *Planteamiento de la cuestión religiosa en España 1899-1902*. *Ius Canonicum* XII, n° 24, 1972.
- ANDRES GALLEGO, José. *La legislación religiosa de la revolución española de*

- 1868 (período constituyente). *Ius Canonicum* XVII, n° 33, 1977.
- ANDRES GALLEGO, José. *Propaganda y organización en el catolicismo social español de comienzos de siglo*. *Ius Canonicum* XIII, n° 35-36, 1978.
- ANDRES GALLEGO, José. *Los círculos de obreros (1864-1887)*. *Hispania Sacra* XXIX, 1976.
- ANDRES GALLEGO, José. *El convenio concordatorio de 1904 entre la Santa Sede y el estado español*. *Hispania Sacra* XXVI, 1973.
- ANDRES GALLEGO, José. *Génesis de la acción católica en España 1868-1926*. *Ius Canonicum* XIII, n° 26, 1973.
- ANDRES GALLEGO, José. *La III República francesa, la Restauración española y la Iglesia: Notas para una historia comparada*. *Hispania Sacra* XXXI-XXXII, 1978-79.
- ANDRES GALLEGO, José. *Pensamiento y acción social de la Iglesia en España*. Espasa-Calpe. Madrid, 1984.
- ANDRES GALLEGO, José. "La Iglesia y la cuestión social: replanteamiento" dins del llibre, *Estudios históricos sobre la Iglesia española contemporánea*. El Escorial 1979.
- ANDRES GALLEGO, José. *La política religiosa en España 1889-1913*. Editora Nacional, Madrid, 1975.
- ANGLADA I VILARDEBO, Joan. *El canonge Jaume Collell*. Patronat d'Estudis Ausonencs. Vic, 1983.
- ARTIGAS i RAMONEDA, Josep. *El monasterio de Santa Maria de Ripoll, presentado por el arquitecto D. José Artigas y Ramoneda á sus compañeros de de profesión en la excursión hecha al monasterio por la asociación en 20 de junio de 1886*. Asociación de arquitectos de Cataluña. Tipografía de Fidel Giró. Barcelona 1886.
- Asociación Artístico-Arqueológica Barcelonesa. *Album de la sección de la Casa Real. Exposición Universal*. Imprenta de Jaime Jepús y Roviralta. Barcelona, 1888.
- Asociación Artístico-Arqueológica Barcelonesa. *Album de la sección arqueológica de la Exposición Universal de Barcelona*. Imprenta de Jaime Jepús. Barcelona, 1888.
- AUBERT, Roger. *Vaticano I. Historia de los Concilios ecuménicos*. Editorial Eset. Vitoria, 1970.
- BADA, Joan. *El Seminari conciliar de Barcelona (1868-1982)*. Seminari conciliar de Barcelona. Barcelona, 1983.
- BADA, Joan. *L'església de Barcelona en la crisi de l'antic règim (1808-1833)*. Col·lectània de Sant Pacià, n° XXXV, Facultat de Teologia. Editorial Herder, Barcelona, 1986.
- BASSEGODA i AMIGÓ, B. *El arquitecto Elias Rogent*. Galería de arquitectos

- ilustres. Asociación de arquitectos de Cataluña. Farré i Asensio. Barcelona, 1920.
- BASSEGODA i MUSTÉ, B. *Elias Rogent, nuestro primer director*. A. Ortega. Barcelona, 1958.
- BAUCELLS SERRA, Ramon. *España y la devoción al Papa*. T.G. Antonio J. Rovira. Barcelona, 1941.
- BENACH i TORENTS, Manuel. *Els vilafranquins del segle XX. Notes per a la història local*. Vilafranca del Penedès, 1978
- BENAVIDES, Domingo. *El fracaso social del catolicismo español*. Editorial Nova Terra. Barcelona, 1973.
- BENET, Josep. *El Dr. Torras i Bages en el marc del seu temps*. Editorial Estela. Barcelona, 1968.
- BERNARDO ARES, José Manuel de. *Catolicismo y democracia. "El Centro republicano católico de Valencia (1886)"*. Escritos del Vedat V, 1975.
- BERNARDO ARES, José Manuel de. *Concepción doctrinal y opción política del carlismo. Religión y política (1890-1900)*. Escritos del Vedat VI, 1976.
- BERNAT ROYO, Enrique. *Regeneracionismo, industrialización e "instrucción popular"*. Zaragoza 1894-1914. Guara editorial, Zaragoza, 1986.
- BILBENY, Norbert. *La ideologia nacionalista a Catalunya*. Editorial Laia. Barcelona, 1988.
- Bisbat de Vic. Estudis sòcio-pastorals*. Editorial Montblanc. Bisbat de Vic, 1969.
- BOFF, Leonardo. *Església, carisma i poder*. Editorial Claret. Barcelona, 1982.
- BONET i BALTA, J; MARTÍ, C. *L'integrisme a catalunya. Les grans polèmiques 1881-1888*. Edit. Vicens Vives. Barcelona, 1990.
- BONET i BALTÀ, Joan. "Entorn del centenari del Doctor Morgades" a "exercitatorium" Revista mensual de iniciación científica y literaria de los alumnos del Seminario de Barcelona. Año 1, nº 1. Octubre-noviembre de 1926.
- BONET i BALTÀ, Joan. *L'Església catalana de la Il.lustració a la Renaixença*. Publicacions de l'Abadia de Montserrat. Barcelona, 1984.
- BONET I BALTÀ, Joan. "La intervenció del Vaticà en la resolució de la tràgedia de Verdaguer" dins de *Anuari Verdaguer 1987*, Eumo, Vic, 1988.
- BONET, J; MANENT, A; MARTÍ, C. "Contribució de l'Església a la conformació de la nacionalitat catalana als segles XIX i XX." a "Qüestions de vida cristiana", nº 109, 1981.
- BORRIELLO, L. DELLA CROCE, G. SECONDIN, B. *La spiritualità cristiana nell'età contemporanea*. Soria della spiritualità vol 6. Edizioni Borla. Roma, 1985.
- CALDAS I BOSCH, Angel. *Torras i Bages pastor de Catalunya*. Publicacionsde

- l'Abadia de Montserrat. Barcelona, 1987.
- CALLAHAN, W.J. *Iglesia, poder y sociedad en España, 1750-1874*. Nerea. Madrid, 1989.
- CANAL, Jordi. "Carlins i integristes a la Restauració: l'escissió de 1888". "Revista de Girona", nº 147, juliol-agost 1991.
- CANAL, Jordi. "El carlisme a la restauració (1875-1923)". "L'Avenç" nº 154, desembre 1991.
- CARCEL ORTI, Vicente. *El Archivo del Nuncio Angelo di Pietro (1887-1893)*. Hispania Sacra, 41. Enero-junio, 1989.
- CARCEL ORTI, Vicente. *Los obispos españoles ante la revolución de 1868 y la Primera República*. Hispania Sacra Vol XXVIII, 1975.
- CARCEL ORTI, Vicente. *Los Boletines oficiales eclesiásticos de España. Notas históricas*. Hispania Sacra XIX, 1966.
- CARCEL ORTI, Vicente. *Notas sobre la formación sacerdotal en Valencia desde el siglo XIII al XIX*. Hispania Sacra XXVII, 1974.
- CARCEL ORTI, Vicente. *San pio X, los jesuitas y los integristas españoles*. Archivum Historiae Pontificiae, 27. 1989.
- CARCEL ORTI, Vicente. *Decadencia de los estudios eclesiásticos en la España del siglo XIX*. Hispania Sacra XXXIII, 1981.
- CARCEL ORTI, Vicente. *El archivo del nuncio Mariano Rampolla (1883-1887)*. Hispania Sacra 39, 1987.
- CARCEL ORTI, Vicente. *San Pio X y la primera asamblea del episcopado español en 1907*. Archivum Historiae Pontificiae, 26. 1988.
- CARCEL ORTI, Vicente. *La Universidad Pontificia de Valencia (1896-1931)*. Hispania Sacra XXII, 1969.
- CARCEL ORTI, Vicente. "Los obispos españoles y la división de los católicos. La encuesta del Nuncio Rampolla" a "Analecta Sacra Tarraconensia" 55-56 (1982-83)
- CARCEL ORTI, Vicente. *Iglesia y revolución en España 1868-1874*. Rialp, Madrid, 1979.
- CARCEL ORTI, Vicente. *Política eclesial de los gobiernos liberales españoles 1830-1840*. EUNSA, Pamplona, 1975.
- CARCEL ORTI, Vicente. "El arxivo de los nuncios de Leon XIII en España. II. Nunciatura de Bianchi (1879-1883)". "Italica. Cuadernos de trabajo de la escuela española de historia y arqueología en Roma". nº 17, 1984.
- CARCEL ORTI, Vicente. *León XIII y los católicos españoles*. EUNSA, Pamplona, 1988.
- CARO BAROJA, Julio. *Introducción a una historia del anticlericalismo español*.

- Ediciones Itsmo. Madrid, 1980.
- CARRERAS i CANDI, Francisco. "El Monasterio de Ripoll". *Almanaque Bastinos para 1894*.
- CARRERAS i CANDI, Francisco. *El Monasterio de Ripoll (Breve compendio de su historia)*. Imprenta de Jaime Jepús. Barcelona, 1983.
- CASADES I GRAMATXES, P. "El Castell dels Montcades en la ciutat de Vich". "Boletín de la Asociación Artístico Arqueológica Barcelonesa", nº 9, 1891.
- CASTELLS, J.M. *Las asociaciones religiosas en la España contemporánea. Un estudio jurídico-administrativo. (1767-1965)*. Taunus, Madrid, 1873.
- Catálogo de la Exposición Arqueológico-Artística celebrada en la ciudad de Vich*. Imprenta y Librería de Ramon Anglada. Vich-1868.
- CODINA Juan B. y ALABART Gumersindo. *Efemérides para la historia del Seminario Conciliar de Barcelona. Tomo I: El Seminario de Montalegre (1593-1772)*. Barcelona, 1908.
- COLOMER, Pere. "La trajectòria d'una empresa cotonera (Vila-seca 1865-1913)" dins de Jordi Figuerola (edit), *Osona i Catalunya al segle XIX. Estudis d'història*. Vic-1990.
- COLOMER, Oriol. *El pensament de Torras i Bages*. Editorial Claret. Barcelona, 1991.
- COLLELL, Jaume. *Del meu fadrinatge*. Biblioteca d'autors vigatans nº 15. "Gazeta de Vich", 1920.
- COLLELL, Jaume. *Lo bisbe Morgades Oració fúnebre que en los solemnes funerals celebrats en sufragi del Excm. Senyor Dr. D. Joseph Morgades y Gili bisbe que fou de Vich y de Barcelona en la Iglesia parroquial de Santa María de Vilafranca del Panadés lo dia 24 de Janer del any 1901 predicà.....* Estampa de Subirana Germans. Barcelona, 1901.
- COLLELL BANCELLS, Jaume. *Efemèrides dels meus 50 ans de sacerdocí*. Biblioteca d'Autors vigatans. Gazeta de Vich. Vich 1938.
- COY, mossèn. *Vilafranca del Panadés, su historia y monumentos*. 1911
- CREIXELL, Joan. *El Seminario Conciliar de Barcelona, recuerdos y enseñanzas*. Eugenio Subirana. Barcelona, 1951.
- CUENCA TORIBIO, José Manuel. *Iglesia y Estado en la España contemporánea 1789-1914*. Ius Canonicum X, 1970.
- CUENCA TORIBIO, José Manuel. *Aproximación al estudio del catolicismo español de fines del XIX*. Hispania Sacra XXIV, 1971.
- CUENCA TORIBIO, José Manuel. *La desarticulación de la Iglesia española del antiguo régimen (1833-1840)*. Hispania Sacra XX, 1967.
- CUENCA TORIBIO, José Manuel. *La Iglesia española ante la revolución liberal*. Ediciones Rialp. Madrid, 1971.

- CUENCA TORIBIO, José Manuel. *Sociología de una élite de poder de España e Hispanoamérica contemporáneas: la jerarquía eclesiástica (1789-1965)*. Ediciones Escudero. Córdoba, 1976.
- CUENCA TORIBIO, José Manuel. *Aproximación a la historia de la Iglesia contemporánea en España*. Ediciones Rialp. Madrid, 1978.
- CUENCA TORIBIO, José Mnauel. *Estudios sobre la Iglesia española del XIX*. Rialp, Madrid, 1973.
- CUENCA TORIBIO, José Manuel. *Relaciones Iglesia-Estado en la España contemporánea*. Alhambra. 2ª edición. Madrid, 1989.
- DE ROSA, G. *La religione popolare*. Edizioni Paoline, Roma, 1981.
- DE ROSA, G. *Il movimento cattolico in Italia dalla restaurazione all'età giolottiana*. Editori Laterza. Roma, 1988.
- DÍAZ DE CERIO, F. *Regesto de la correspondencia de los obispos de España en el siglo XIX con los nuncios, segun el fondo de la Nunciatura de Madrid en el Arxivo Vaticano (1791-1903)*. 3 vols, Collecta Archivi Vaticani 18, 19, 20. Archivio Vaticano. Città del Vaticano, 1984.
- DÍAZ DE CERIO, F y NÚÑEZ y MUÑOZ, M.F. *Instrucciones secretas a los nuncios de España en el siglo XIX (1847-1907)*. Pontificia Universitas Gregoriana. Miscellanea Historiae Pontificiae. Editrice Pontificia Università Gregoriana. Roma, 1989
- Enciclopedia Cattolica*. 12 vols. Città del Vaticano 1948-1954.
- Estatutos del Museo Arqueológico-Artístico Episcopal de Vich*. Imp. Ramón Anglada. Vich, 1898.
- Estatutos de la Sociedad Arqueológica de Vich*. Imp. Ramon Anglada. Vich, 1883.
- Exposición Universal de Barcelona. Catálogo de la Sección oficial del Gobierno publicado por la Comisaría Regia*. Lopez Robert, impresor. Barcelona, 1888.
- FERNANDEZ GARCIA, Antonio. "El conflicto Iglesia-Estado en la Revolución de 1868" a *Estudios Históricos* Homenaje a los profesores J. Mª Jover y V. Palacio Tard. Tomo II. Universidad Complutense. Madrid 1990.
- FERRER I GIRONES, Francesc. *La persecució política de la llengua catalana*. Edicions 62. Barcelona, 1985.
- FERRER BENIMELI, José A. *Masonería española contemporánea*. 2 vols. Siglo XXI editores. 2ª edición. Madrid, 1987.
- FERRER, Joaquim. *El primer ler de maig a Catalunya*. La Llar del Llibre, 3ª edició. Barcelona 1986.
- FIGUEROLA, Jordi. *Església i societat a principis del segle XIX*. Eumo editorial. Vic, 1988.

FIGUEROLA, Jordi. "El concepte de "revolució" i la qüestió romana en el bisbe Morgades" dins de *Revolució i Socialisme, col.loqui internacional*. Universitat Autònoma de Barcelona, 1989.

FIGUEROLA, Jordi. "Església, catalanisme i museus". "L'Avenç" nº 149, juny de 1991.

FIGUEROLA, Jordi. "Montserrat, símbol religiós i nacional" a "L'Avenç", nº 150, juliol-agost 1991.

FIGUEROLA, Jordi. "Els "Butlletins oficials eclesiàstics" dels bisbats catalans: una publicació sovint oblidada", comunicació inèdita i en curs de publicació, presentada a les Primeres Jornades d'Història de la premsa, celebrades a St. Cugat del Vallès per l'abril de 1992.

FIGUEROLA, Jordi i MARTÍ, Casimir. "L'Església a Catalunya durant la Restauració: estat de la qüestió" dins de les *Actes "Congrés internacional d'història Catalunya i la Restauració 1875-1923"*. Centre d'Estudis del Bages. Manresa, 1992.

FONTANA, Josep. *La fi de l'antic règim i la industrialització 1787-1868*, vol V de la *Història de Catalunya* dirigida per Pierre Vilar. Edicions 62. Barcelona, 1988.

FRADERA, Josep M. "Entre l'abisme i la realitat: estratègies del catolicisme català" a "L'Avenç" nº85, setembre de 1985.

FRADERA, Josep M. "El vigatanisme en la transformació de les tradicions culturals i polítiques de la Catalunya muntanyesa (1865-1900)" dins de Maties Ramisa. *Els orígens del catalanisme conservador i "La Veu del Montserrat" 1878-1900*. Eumo Editorial. Vic 1985.

GABERNET, Joan. *Josep Torras i Bages, bisbe de Catalunya*. Publicacions de l'Abadia de Montserrat. Barcelona, 1987.

GARCIA CORTES, Carlos. *Documentación colectiva del episcopado español en el siglo XIX*. Analecta Sacra Tarraconensia 61-62, 1988-99.

GARCIA DE CORTAZAR, Fernando. *Enfrentamientos entre Iglesia y el Estado en la España del siglo XIX. La cuestión del Lluch y el obispo Cervera*. Estudios de Deusto vol XXIX/1 Fascículo 66, 1981.

GARCIA DE CORTAZAR, F; LORENZO ESPINOSA, J.Mª. *Los pliegues de la tiara*. Alianza editorial. Madrid, 1991.

GARCIA ROVIRA, Anna N. *La revolució liberal a Espanya i les classes populars*. Eumo editorial. Vic 1989.

GARCIA VILLOSLADA, R. *Historia de la Iglesia en España*. Vol V *La Iglesia en la España contemporánea*. BAC, Madrid, 1979.

GAROLERA, Narcís. "Una campanya del catalanisme conservador". "Arrel", nº 14. maig 1986.

GATELL, Josep Ildefons. *Lo doctor D. Josep Morgades y Gili bisbe de Barcelona per lo reverent... rector de la parroquia major de Santa Anna*, Estampa de

- Subirana Germans. Barcelona, 1901.
- "Gazeta de Vich", nº 3161, 9 d'octubre de 1926. Suplement dedicat al centenari del naixement de Morgades.
- GOFFI, Tullo. *La spiritualità dell'Ottocento*. Storia della spiritualità 7. Edizioni Dehoniane. Bologna, 1989.
- GOMEZ, Vito T. *El Cabildo Catedral de Vic. Informes acerca de una controversia (1865-66)*. Escritos del Vedat XIII, 1983.
- GOÑI GAZTEMBIDE, José. *Boletín bibliográfico sobre Universidades, Colegios y Seminarios*. Hispania Sacra IX, 1956.
- GORRINCHO, J. "Epistolario de Pio IX e Isabel II" a "Archivium Historiae Pontificiae" 1966.
- GROS, M; ORDEIG, R. "Centenari del descobriment del Temple romà. Vic, 1882-1892". "Ausa" X nº 102-04, 1982.
- GUDIOL, Josep. "L'excursionisme y l'arqueologia". Conferència llegida en la vetllada del dia 17 de gener de 1902 celebrada en el Centre Excursionista de Catalunya. Barcelona, 1902.
- GUDIOL, Josep. *L'Ausa romana y el seu Temple*. Biblioteca d'autors vigatans, nº 3. "Gazete Montanyesa", 1907.
- GUDIOL, Josep. "El bisbe Morgades i el museu episcopal" a "Gazeta de Vich" nº 3161, 1926.
- GUILLEUMAS, Rosalia. *Ramon Llull en l'obra de Jacint Verdaguer. Deu anys de publicacions verdaguerianes (1945-1954)*. Editorial Barcino. Barcelona, 1988.
- HERRERO, Javier. *Los orígenes del pensamiento reaccionario español*. Alianza Universidad. Alianza Editorial. Madrid, 1988.
- HIGUERUELA DEL PINO, Leandro. *En torno a la bibliografía del Boletín de la diócesis de Toledo en el siglo XIX*. Hispania Sacra XXXI-XXXII, 1978-79.
- HINA, Horts. *Castilla y Catalunya en el debate cultural 1714-1939*. Ediciones Península. Barcelona, 1986.
- Inventario general razonado de la sección arqueológica de la Exposición Universal de Barcelona dedicado á la Excmá. Comisión ejecutiva de la misma por el encargado de dicha sección D. Carlois de Bofarull y Sans*. Barcelona, Imprenta de Luís Tasso, 1890.
- IRIBARREN, J; GUTIERREZ GARCIA, J.L. (edits). *Ocho grandes mensajes*. B.A.C. Madrid, 1977.
- IRIBARREN, J. *Documentos del Episcopado español 1870-1974*. BAC. Madrid, 1974.
- JARDÍ, Enric. *Les arts plàstiques a Catalunya en el segle XIX*. Palma de Mallorca, 1973.
- JEDIN Hubert. *Manual de historia de la Iglesia*. Vol VIII. Editorial Herder.

- Barcelona, 1988.
- JEDIN Hubert. *Manual de historia de la Iglesia*. Vol VII. Editorial Herder. Barcelona, 1978.
- JORBA, Manuel. *Manuel Milà i Fontanals en la seva època*. Curial. Barcelona, 1984.
- JOVÉ, Marta. "Regionalisme i cosmopolitisme a la Barcelona de la Restauració" a "L'Avenç", nº 116, setembre de 1988.
- JUNYENT, Eduard. *Mn José Gudiol i Cunill: esbozo biográfico*. Vic, 1948.
- JUNYENT, Eduard. *El Museo Arqueológico Artístico Episcopal de Vic*. Vic, 1949.
- JUNYENT, Eduard. "El castillo de Montcada". "Ausa", vol III, nº 29, 1959.
- JUNYENT, Eduard. "La Societat Arqueològica". "Ausa", vol III, nº 29, 1959.
- JUNYENT, Eduard. "Un siglo del Museo Episcopal de Vich". "Ausa", vol V.
- JUNYENT, Eduard. *Mn. Josep Gudiol i Cunill: 1872-1972*. "Ausa" VII, 1972-74.
- JUNYENT, Eduard. *La ciutat de Vic i la seva història*. Curial. Barcelona, 1976.
- JUNYENT, Josep. "Jaume Collell i Bancells: les campanyes patriòtico-religioses (1878-1888)". "Ausa" nº122-123 (Vic 1989).
- JIMENEZ DUQUE, B. *La espiritualidad en el siglo XIX español*. Universidad Pontificia de Salamanca. Fundación Universitaria Española. Madrid, 1974.
- LABOA, Juan M^a. *Iglesia y religión en las constituciones españolas*. Encuentro Ediciones. Madrid, 1981.
- LABOA, Juan M^a. *El integrismo un talante limitado y excluyente*. Narcea. Madrid, 1985.
- LANNON, Frances. *Privilegio, persecución y profecía. La Iglesia católica en España 1875-1975*. Alianza Editorial. Madrid, 1990.
- LLORENS i VILA, Jordi. *La Unió Catalanista (1891-1904)*. Episodis de la història nº 288. Dalmau edito. Barcelona, 1991.
- LLORENS, Montserrat. "El P. Antonio Vicent S.J. (1837-1912), Notas sobre el desarrollo de la acción social católica en España" a "Estudios de Historia Moderna" IV, Barcelona 1954.
- LONGARES, Jesús. *Prensa liberal española 1833-1843*. Escritos del Vedat V, 1975.
- LONGARES, Jesús. *El pensamiento de Lamennais criticado por un católico español de la época isabelina*. Hispania Sacra XXV, 1972.
- LONGARES, J; ESCUDERO, L. *Bibliografía fundamental de Historia de la Iglesia Contemporánea s XVIII-XX*. Ediciones Escudero. Córdoba, 1979

- MADIROLAS y CODINA, Ramón. *Llorejada biografía del bisbe Morgades y la candent qüestió catalana als peus de S.M. la Reyna, Mare de Alfons XIII, Donya Maria Cristina de Hapsburgo-Lorena per ...* Folletí de El Faro de Puig-Agut. Establiment tipogràfic La Hormiga de Oro. Barcelona, 1903.
- MANENT, A; MASSOT I MUNTANER, J; SOBERANAS, A.J. (edits). *Contribució a la història de l'Església catalana. Homenatge a mossèn Joan Bonet i Baltà.* Publicacions de l'Abadia de Montserrat. Barcelona, 1983.
- MARTÍ, Casimir. "Datos sobre la sensibilidad social de la Iglesia durante los primeros 30 años del movimiento obrero en España" dins de AA.VV. *Aproximación a la historia social de la Iglesia española contemporánea*, El Escorial 1978.
- MARTÍ, Casimir. "Torras i Bages: el regionalisme tradicionalista, un antitipus ètico-històric del sistema de la Restauració" a Abert Balcells ed. *El pensament polític català del segle XVIII a mitjans segle XX*. Ed. 62. Barcelona 1988.
- MARTÍ, Casimir. *L'Església de Barcelona (1850-1857)*. 2 vols. Curial edicions catalanes - Publicacions de l'abadia de Montserrat. Barcelona, 1984.
- MARTIN MARTINEZ, Isidoro. *Sobre la Iglesia y el Estado*. Fundación Universitaria española. Madrid, 1989.
- MARTIN TEJEDOR, Jesús. *España y el Concilio Vaticano I*. Hispania Sacra XX, 1967.
- MAS i PERERA. "Perspectiva històrica del Penedès", conferència que va fer, el 1935, al centre excursionista vilafranquí.
- MAS i PERERA. *Vilafranca del Penedès*. Barcino, Barcelona, 1932.
- MASFERRER, José. *El monasterio de Ripoll. Reseña histórica de sus principales vicisitudes, sus relaciones con el desarrollo de la civilización en Cataluña*. Imprenta de Eduardo Balagué. Ripoll 1888.
- MASNOU I BOIXEDA, Ramon. *El problema català. Reflexions per al diàleg*. Biblioteca Serra d'Or. Publicacions de l'Abadia de Montserrat. Barcelona, 1986.
- MASOLIVER, Alexandre. *El bisbe Torras i Bages i el Monestir de Montserrat*. Escritos del Vedat X, 1980.
- MASOLIVER, Alexandre. *La Catalunya religiosa de l'època del Beat Coll*. Escritos del Vedat X, 1980.
- MASSOT I MUNTANER, Josep. "Reflexions sobre l'espiritualitat contemporània als Països Catalans". "Qüestions de vida cristiana". n.º 29, 1965.
- MASSOT I MUNTANER, Josep. *Aproximació a la història religiosa de la Catalunya contemporània*. Publicacions de l'Abadia de Montserrat. Barcelona, 1973.
- MASSOT I MUNTANER, Josep. *L'Església catalana al segle XX*. Curial. Barcelona, 1975.
- MASSOT I MUNTANER, Josep. *Els credors del Montserrat modern*. Biblioteca Serra

- d'Or. Publicacions de l'Abadia de Montserrat. Barcelona, 1979.
- MATABOSCH SOLER, Antonio. *La Iglesia y sus esperanzas. Algunas opiniones modernas acerca del porvenir de la Iglesia*. Colectanea San Paciano XII. Seminario Conciliar de Barcelona. Editorial Casulleras. Barcelona, 1965.
- MIRALPEIX I BALLUS, Concepció. *La premsa de la ciutat de Vic al segle XIX*. Departament de cultura i mitjans de comunicació. Generalitat de Catalunya. Barcelona, 1981.
- MODINO, Miguel. *El P. Flórez y la España Sagrada*. Hispania Sacra XXVI, 1973.
- MONJAS, P. Manuel O.S.A. *Documentos inéditos acerca de Mosén Jacinto Verdguer. Su amistad con los Agustinos de El Escorial*. 3ª edición. Madrid, 1954.
- MONTERO GARCIA, Feliciano. *El primer catolicismo social y la "Rerum Novarum" en España (1889-1902)*". CSIC. Madrid, 1983.
- MONTERO, Feliciano. *La 1ª recepción de Rerum Novarum por el episcopado español (1890-1895)*. Hispania Sacra XXXIV, 1982.
- MONTERO GARCIA, Feliciano. *Un exponente del movimiento de defensa social en España: la revista "La defensa de la sociedad" (1872-74)*. Hispania Sacra XXX, 1977.
- NUÑEZ MUÑOZ, Maria F. *La Iglesia y la restauración (1875-1881)*. Santa Cruz de Tenerife, 1976.
- NUÑEZ MUÑOZ, Maria F. *El episcopado español en los primeros años de la Restauración (1875-1880). Nombramientos de obispos*. Hispania Sacra XVII, 1974.
- OLLER, Narcís. *Memòries literàries de Narcís Oller. Història dels meus llibres*. Editorial Aedos. Barcelons, 1962.
- ORDEIG, Ramon. "El descobriment del Temple romà el 1882". Revista "Vic", 1982.
- PABON, J. *España y la cuestión romana*. Madrid, 1972.
- PASCUAL, Benito. *Observaciones críticas sobre la obra titulada Soberanía social de Jesucristo o la doctrina de Roma acerca del Liberalismo en sus relaciones con el dogma cristiano y las necesidades de las sociedades modernas, traducido por D. José Morgades, canónigo penitenciario de Barcelona, por el presbítero D...* Imprenta Federico Martí Canto, Barcelona, 1876.
- PASCUAL, V. RIAL, R. *Guia del romànic i del gòtic del Museu de Vic*. Eumo editorial. Vic, 1985.
- PAZOS, Anton M. *Una documentación para el estudio sociológico del clero español contemporánea: los "expedientes de ordenes"*. Hispania Sacra 41. Enero-junio, 1989.
- PELLICER, Josep M. *Santa Maria del Monasterio de Ripoll. Nobilísimo origen y gloriosos recuerdos de éste célebre santuario hasta el milenario de su primera dedicación*. Tipografía de F. Horta. Mataró 1888.

PELLICER Josep M. *Santa Maria de Ripoll. Nobilísimo origen de este Real Santuario sus glorias durante mil años y su oportuna, conveniente y fácil restauración. Reseña histórica.* Imprenta y Librería de Vicente Dorca. Gerona 1878. pàg, 147-48.

PERARNAU, Josep. *Tensiones espirituales en la España decimonónica. Estudio de las cartas pastorales de Mons. Benito Vilamitjana, Obispo de Tortosa y Arzobispo de Tarragona (1812-1888).* Escritos del Vedat IV, 1974.

PERRAMON i AUGÉ, Montserrat. "Les vagues del 1890 a Manresa". "Dovella". nº 35-36, desembre de 1990.

PLA, Josep. *Obra completa.* vols 9, 10, 11, 14, 19, 25, 30, 32 i 40. Ed. Destino, Barcelona.

PLADEVALL, Antoni. *Breu resum històric dels bisbats de Vic i de Solsona.* Hospitalitats de la Mare de Déu de Lurdes dels bisbats de Vic i de Solsona. Vic, 1986.

PLADEVALL I FONT, Antoni. *Santa Maria de la Gleva Patrona de la Plana de Vic.* Editorial Montblanc-Martín. Barcelona, 1988.

PLADEVALL Antoni. *Història de l'Església a Catalunya.* Editorial Claret. Barcelona, 1989.

PLANAS, Josep. *Notes històriques de Santa Maria de Vilafranca,* 1935

PRATS, Llorenç. *El mite de la tradició popular.* Edicions 62. Barcelona, 1988.

PUIG i CADAVALCH, Josep. *L'arquitectura romana a Catalunya.* Barcelona, 1934.

RAMIÈRE, E. P. *La soberanía social de Jesucristo ó las doctrinas de Roma acerca el liberalismo en sus relaciones con el dogma cristiano y las necesidades de las sociedades modernas.* Traducidas del francés con permiso de su autor por el Dr. D. José Morgades y Gili. Librería de la viuda é hijos de J. Subirana. Barcelona 1875.

RAMIÈRE, P. *El apostolado de la oración. Santa Liga de los corazones cristianos unidos al corazón de Jesús para obtener el triunfo de la Iglesia y salvación de las almas.* Cuarta edición francesa precedida de un Breve del Romano Pontífice y de la aprobación de muchos SS. Obispos y Superiores de Congregaciones religiosas. Traducida por priemra vez en Epaña. Imprenta de Magriná y Subirana. Barcelona 1865.

RAMISA, Maties. *Els orígens del catalanisme conservador i "La Veu del Montserrat" 1878-1900.* Eumo editorial. Vic, 1985.

Reglamento de la Asociación de operarios de ambos sexos de Manlleu dedicados á la fabricación de algodón bajo la invocación de Nuestra Señora del Carmen. Tipografía y Librería Católica de San José. Vich 1888.

REVERTER DELMÁS, Emilio. *Guía-catalogo y memoria de la Exposición Universal de Barcelona.* Imprenta militar. Barcelona-1888.

Revista "Hispania". Número dedicat a Morgades. Barcelona, 1899.

- REVUELTA GONZALEZ, Manuel. *Política religiosa de los liberales españoles en el siglo XIX: Trienio Constitucional*. CSIC, Madrid, 1973.
- REVUELTA GONZALEZ, Manuel. *Vicisitudes y colocaciones de un grupo social marginado: los exclaustrados del siglo XIX*. Hispania Sacra XXXII, 1980.
- RIEROLA, Francesc. *Dietari (1893-1898)*. 2a edició. Editorial Selecta. Barcelona, 1955.
- RIQUER i PERMANYER, Borja de. *Lliga Regionalista: la burgesia catalana i el nacionalisme (1898 - 1904)*. Edicions 62. Barcelona, 1977.
- RIQUER I PERMANYER, Borja de. "Burguesos, polítics i cacics a la Catalunya de la Restauració" a "L 'Avenç" nº 85, setembre de 1985.
- RIQUER i PERMANYER, Borja de. *Epistolari polític de Manuel Duran i Bas. Correspondència entre 1866 i 1904*. Publicacions de l'Abadia de Montserrat. Barcelona, 1990.
- RIQUER i PERMANYER, Borja de. "El conservadorisme polític català: del fracàs del moderantisme al desencís de la Restauració". "Recerques" nº 11. Barcelona, 1981.
- ROBLES, Cristobal. *La Cum Multa de Leon XIII y el movimiento católico en España (1882-84)*. Hispania Sacra enero-junio, 1987.
- ROBLES MUÑOZ, Cristobal. *Política y clero en la Restauración. La crisis de 1881-83*. Hispania Sacra XXXVIII, 1986.
- ROBLES MUÑOZ, Cristobal. *La Prensa y la división de los católicos en la Restauración*. Hispania Sacra, 40. Enero -junio, 1988.
- ROBLES MUÑOZ, Cristóbal. *La cuestión romana y la Restauración*. Burguense 30/1, 1989.
- ROBLES MUÑOZ, Cristobal. *El Vaticano y los nacionalistas vascos (1910-1911)*. Scriptorium Victoriense XXXV nº 1/2. Enero-junio, 1988.
- ROBLES, Cristóbal. *Santa Sede y catalanismo. El Vaticano y el obispo Morgades*. Analecta Sacra Tarraconensia 60, 1987.
- ROBLES, Cristobal. *Insurrección o legalidad. Los católicos y la restauración*. C.S.I.C. Madrid, 1988.
- ROBLES, Cristóbal. *1898: diplomacia y opinión*. CSIC. Madrid, 1991.
- RODRIGUEZ GAONZALEZ, Jesús Jerónimo. *La sociedad española ante la libertad religiosa de 1869. Valoración cuantitativa*. Hispania Sacra. Enero-junio, 1987.
- ROGENT, Elies. *Santa María de Ripoll. Informe sobre las obras realizadas en la Basílica y las fuentes de la restauración*. Imprenta de la viuda é hijos de J. Subirana. Barcelona, 1887.
- ROMERO SAMPER, Milagrosa. *El expediente general de cofrarias del Archivo Histórico Nacional. Regesto documental*. Hispania Sacra, 40. Enero-junio, 1988.

- ROSELL i COLOMINA, Jaume. "Les tècniques de construcció. De la fusta al ferro", "L'Avenç", nº 116, setembre de 1988.
- ROVIRA i VIRGILI, A. "El Bisbe Morgades". La Catalunya contemporània. "Germanor" any XXXVII, nº 525. Santiago de Xile, març 1948.
- SAEZ, J. *Datos sobre la Iglesia española contemporánea 1768-1868*. Ed. Nacional. Madrid, 1975.
- SALARICH, J. *Censo de Vich*. Barcelona, 1857.
- SALARICH, Miquel S. "El Temple romà, en els 75 anys després de la seva descoberta". "Ausa", vol III, nº 29, 1959.
- SALARICH TORRENTS, Miquel S. *Història del Círcol literari de Vich*. Patronat d'Estudis Ausonencs. Vich, 1962.
- SALARICH I TORRENTS, Miquel S.; YLLA-CATALA I GENIS, Miquel S. *Vigatans il.lustres*. Patronat d'Estudis Ausonencs. Vic, 1983.
- SANCHEZ i FERRÉ, Pere. *La maçoneria a Catalunya 1868-1936*. Edicions 62. Barcelona, 1990.
- SANZ DE DIEGO, Rafael. "Una aclaración sobre los orígenes del integrismo: la peregrinación de 1882" a "Estudios Eclesiásticos" nº 52, 1977.
- SANZ DE DIEGO, Rafael. *El P. Vicent: 25 años de catolicismo social en España*. Hispania Sacra XXXIII, 1981.
- SANZ DE DIEGO, Rafael. *La actitud de Roma ante el artículo 11 de la Constitución de 1876*. Hispania Sacra. Vol XXVIII, 1975.
- SERRA i CAMPDELACREU, Josep. "Descubrimiento del templo romano de Vich en 1882". "Ausa", vol III, nº 29, 1959.
- SOLE-TURA, Jordi. *Catalanisme i revolució burgesa*. Edicions 62. Barcelona, 1967.
- SUAREZ, Federico. *Génesis del Concordato de 1951*. Ius Canonicum III, 1963.
- TERMES, Josep. *De la revolució de setembre a la fi de la guerra civil 1868-1939*. Vol VI de la *Història de Catalunya* dirigida per Pierre Vilar. Edicions 62. Barcelona, 1987.
- TORRAS I BAGES, Josep. *L'Església i el regionalisme i altres textos (1887-1899)*. Edició a cura de Joan Lluís Pérez Francesch. Biblioteca dels clàssics del nacionalisme català 12. Edicions de la Magrana/Diputació de Barcelona. Barcelona, 1985.
- TORRAS I BAGES, Josep. *Obres completes*. 8 vols. Publicacions de l'Abadia de Montserrat. Barcelona, 1984-1991.
- TORRENT I FABREGAS, Joan. *Mossèn Cinto a la Gleba. La gestació del drama verdaguerià*. Editorial Barcino. Barcelona, 1965.

- TRENS, mossèn. *Vilafranca senyora vila*. Museu de Vilafranca.
- URIGÜEN, Begoña. *Orígenes y evolución de la derecha española: el neocatolicismo*. CSIC. Madrid, 1986.
- VACANT, MANGENOT, AMANN. *Dictionnaire de Théologie Catholique*. 15 tomes, 30 vols. Paris 1930-1950.
- VALENTI FIOL, Eduard. *El primer modernismo literario catalán y sus fundamentos ideológicos*. Ariel. Barcelona, 1973.
- VARIOS. *Aproximación a la historia social de la Iglesia Española contemporánea*. II Semana de historia eclesiástica de España Contemporánea. Rel. Monasterio del Escorial, 1978.
- VARIOS. *Estudios históricos sobre la Iglesia española contemporánea*. III Semana de historia eclesiástica de España Contemporánea. El Escorial, 1979.
- VARIOS. *La cuestión social en la Iglesia española contemporánea*. IV-V Semana de historia eclesiástica de España contemporánea. El Escorial, 1981.
- Velada necrológica dedicada a honrar la memoria del Excmo. é Ilmo. Sr. Dr. D. José Morgades y gili Obispo de Barcelona por el Centro Moral de la Parroquia de San Francisco de Paula el dia 27 de enero de 1901*. Litografía Artística. Barcelona, 1901.
- VERDAGUER, Jacint. *Obres Completes*. Edit. Selecta. 5ena edició. Barcelona, 1974.
- VICENS VIVES, J. *Industrials i polítics*. Edit Vicens Vives. Barcelona, 1972.
- VIDAL, Francisco X. *Recordatori-Homenatge al insigne patrici Excm. y Ilm. Dr. D. Josep Morgades y Gili ab motiu de la traslació de ses despulles al Cenobi de Santa Mariade Ripoll*. 12 de maig de 1909. Imprempta de Santa María de Joan Puig. Ripoll, 1909.
- VILANOVA E. *Història de la teologia cristiana. Segles XVIII, XIX i XX*. Vol III. Col.lectània Sant Pacià XLI. Editorial Herder. Barcelona, 1989.
- VILLACORTA, José L. *Fundamentos teológicos del pensamiento tradicionalista*. Estudios de Deusto. Vol 37/1, 1989.
- WINSTON, Colin M. *La clase trabajadora y la derecha en España 1900-1936*. Cátedra. Madrid, 1989.
- YETANO, Ana. *La enseñanza religiosa en la España de la Restauración (1900-1920)*. Antrophos. Barcelona, 1988.
- YETANO, Ana. "Congregaciones religiosas, orígenes rurales y actuación urbana en el marco de la configuración de la Cataluña y el Euzkadi contemporáneos" dins de *Industralización y nacionalismo*. Actas del I Coloquio Vasco-Catalán de Historia celebrado en Sitges: 20-22 de diciembre de 1982. Universitat Autònoma de Barcelona, 1985.
- YLLA CATALÀ, Miquel S. "El descobriment del Temple romà i la cultura a Vic (segle XIX)." "Ausa" X, nº 102-104. 1982.

XAMENA, Pere; RIERA, Francesc. *Història de l'Església a Mallorca*. Editorial Moll. Palma de Mallorca, 1986.